

Eindevaluatie Regionaal Investeringsfonds mbo 2014-2018

In opdracht van:

Ministerie van OCW

Project:

2019.097

Publicatienummer:

2019.097-2013

Datum:

Utrecht, 14 juli 2020

Auteurs:

Tessa Groot Beumer
Sven Maltha
Anna Grond
Elvira Meurs
Abco van Langevelde

Inhoudsopgave

Management samenvatting.....	5
1 Inleiding	11
1.1 Achtergrond en aanleiding van het onderzoek	11
1.2 Doel- en vraagstelling	12
1.3 Aanpak van het onderzoek op hoofdlijnen	13
1.4 Leeswijzer	14
2 Beschrijvende analyse RIF	17
2.1 De RIF-regeling	17
2.2 Ontwikkelingen RIF-aanvragen	22
2.3 Spreiding RIF-verbanden	24
2.4 Omvang en samenwerkingspartners RIF-verbanden	27
2.5 Begroting en cofinanciering	27
2.6 Type activiteiten en beoogde resultaten	31
2.7 Conclusie	34
3 Effecten RIF	37
3.1 Intermediair effect: Impactvolle samenwerking	38
3.2 Intermediair effect: Resultaten RIF-verbanden	42
3.3 Effect op einddoel: Verbeterde aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	51
3.4 Impact RIF-subsidie	61
3.5 Geleerde lessen RIF-verbanden	65
3.6 Verduurzaming	67
3.7 Conclusie belangrijkste uitkomsten en effecten	73
4 Evaluatie uitvoering	77
4.1 Tevredenheid DUS-I	77
4.2 Tevredenheid PTvT	78
4.3 Rolverdeling DUS-I en PTvT	80
4.4 Administratieve lasten en uitvoeringskosten (doelmatigheid)	81
4.5 Conclusie evaluatie uitvoering en proces	88
5 PPS'en in het mbo	91
5.1 PPS'en binnen en buiten het RIF	91
5.2 Redenen voor het al dan niet aanvragen van RIF-subsidie	94
5.3 Effecten van PPS'en in het mbo	95
5.4 Programma's, regelingen en ontwikkelingen in het mbo	96
5.5 Conclusie	99
6 Uitkomsten, conclusies en aanbevelingen	101
6.1 Inleiding	101
6.2 Uitkomsten uit de beschrijvende evaluatie	101
6.3 Uitkomsten uit de effectevaluatie	103

6.4	Uitkomsten uit de verklarende evaluatie	105
6.5	Uitkomsten uit de evaluatie van uitvoering en proces	105
6.6	Uitkomsten onderzoek naar PPS'en in het mbo	106
6.7	Hoofdconclusies.....	107
6.8	Aanbevelingen.....	109
Bijlage 1.	Onderzoeksvragen.....	111
Bijlage 2.	Leden begeleidingscommissie	115
Bijlage 3.	Overzicht gesprekspartners.....	117
Bijlage 4.	Deelnemers reflectiepanel	119
Bijlage 5.	Case studies	121
	Methodologische verantwoording	121
	RIF14011 Zorgboulevard Roosendaal – ROC West Brabant (Curio).....	123
	RIF14012 Food & Proces Tech Campus (FPTC) - Regio College	125
	RIF14029 Green Tech NHN – Clusius College	127
	RIF14031 PPS CIVci 2.0 – ROC van Amsterdam.....	129
	RIF15002 Topcentrum Autoschadeherstel Zuid Nederland – Summa College	130
	RIF15016 Technologieroute – ROC Midden Nederland	132
	RIF 15027 Techcovery FRIS – Deltion College	134
	RIF15049 Bouwen aan de Toekomst – ROC van Twente	135
	RIF15050 Regionaal co-makership – Alfa College.....	137
	RIF16025 Healthy Ageing Friesland – ROC Friese Poort	139
Bijlage 6.	Enquête	141
	Methodologische verantwoording	141
Bijlage 7.	Microdata-analyse	147
	Gebruikte databestanden.....	147
	Methode koppelen RIF-projecten	147
	Toegepaste analyse	150
	Output tabellen	151

Management samenvatting

Context, doelstelling en aanpak

In opdracht van het ministerie van OCW hebben Dialogic en Ecorys de eindevaluatie van het Regionaal Investeringsfonds mbo 2014-2018 uitgevoerd. Het Regionaal Investeringsfonds mbo (hierna RIF) is door OCW in 2014 geïntroduceerd om de totstandkoming van samenwerking tussen onderwijs (publiek) en bedrijfsleven (privaat) te stimuleren. Onder publiek-private samenwerking (PPS) verstaan we structurele meerjarige samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven waarbij de nadruk ligt op het gezamenlijk vormgeven van het beroepsonderwijs. Deze samenwerking is een middel voor het realiseren van het einddoel: het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt in het mbo. Studenten met up-to-date skills en technologie komen beter voorbereid op de arbeidsmarkt en zijn onmisbaar voor de (regionale) arbeidsmarkt om te blijven innoveren en ontwikkelen. In het RIF is voor de periode 2014–2018 in totaal €125 miljoen beschikbaar als subsidie voor de kosten van het opzetten, inrichten en uitvoeren van de PPS. Voor subsidieverstrekking geldt als voorwaarde dat er sprake is van cofinanciering door de partijen in het samenwerkingsverband. De subsidie bedraagt maximaal een derde deel van de totale kosten. In totaal kan een PPS minimaal €200.000 en maximaal €2 miljoen subsidie krijgen.

Het doel van onderzoek van deze eindevaluatie was driedelig:

- *Monitoren*: nagaan in hoeverre de inzet van het RIF en bijbehorende cofinanciering heeft geleid of kan leiden tot het bereiken van de doelstelling die bij de start van het RIF werd gesteld;
- *Verantwoorden*: verantwoording afleggen aan alle belanghebbenden over de behaalde of verwachte resultaten en over de doelmatigheid van de besteding van het budget;
- *Leren*: benoemen van leerpunten om de uitvoering van de regeling te verbeteren en de middelen doelmatiger en efficiënter te besteden.

Het onderzoek richtte zich op twee hoofdvragen:

- A. In hoeverre is door het Regionaal investeringsfonds mbo de aansluiting van het middelbaar beroepsonderwijs op de kwantitatieve en kwalitatieve behoefte van de arbeidsmarkt verbeterd?
- B. Wat zijn de effecten van de verschillende soorten publiek-private samenwerkingen op de aansluiting van het middelbaar beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt?

Om hoofdvragen A en B te beantwoorden zijn de volgende vijf deelevaluaties¹ uitgevoerd met elk hun eigen relevantie voor het onderzoek:

1. **Een beschrijvende evaluatie** om grip te krijgen op de praktijk van de 120 toegekende RIF-projecten. Het gaat primair om het beschrijven van de kenmerken van de gesubsidieerde projecten en van de behaalde resultaten (op projectniveau).
2. **Een effectevaluatie** om de effecten van de regeling op het intermediaire doel, het einddoel, de mate waarin deze duurzaam zijn, en eventuele neveneffecten (bijvangst) in kaart te brengen.

¹ Deelevaluaties 1 t/m 4 hebben betrekking op hoofdvraag A en deelevaluatie 5 heeft betrekking op hoofdvraag B.

3. **Een verklarende evaluatie** waarin is onderzocht waarom de verwachte effecten van de RIF-samenwerkingsverbanden wel of niet zijn gevonden. Welke factoren verklaren het succes of het falen van de PPS?
4. **Een evaluatie uitvoering en proces** om enerzijds de inzet en kwaliteit van ondersteuning van de uitvoeringsorganisaties DUS-I en PTvT te evalueren en anderzijds de doelmatigheid van het RIF te evalueren.
5. **Onderzoek naar PPS'en in het mbo** (hoofdvraag B) waarin de effecten van verschillende soorten PPS'en op de aansluiting van het mbo op de arbeidsmarkt zijn bestudeerd.

Het onderzoek bestaat uit een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve methoden: desk research, portfolio analyse van 120 toegekende RIF-projecten, interviews, een enquête onder afgewezen, toegekende en niet-RIF PPS'en, een kwantitatieve analyse met CBS microdata, case studies bij negen van de projecten die zijn afgerond of vrijwel zijn afgerond en één project dat vroegtijdig is gestopt en een reflectiepanel. De methoden staan uitgebreid toegelicht in het hoofdrapport en in de bijlage. De outputtabellen van de enquête zijn in een aparte bijlage bijgesloten.

Uitkomsten evaluatie RIF 2014-2018

In totaal zijn in de periode 2014-2018 212 RIF-aanvragen gedaan waarvan 168 nieuwe aanvragen en 44 heraanvragen. Dit betekent dat er 168 unieke samenwerkingsverbanden een RIF-aanvraag hebben gedaan. De regeling is inmiddels alom bekend onder mbo-instellingen: vrijwel iedere mbo-instelling is betrokken geweest bij een RIF-aanvraag (ofwel als penvoerder of als partner). De piek van het aantal aanvragen lag in 2015, waarna tot 2018 sprake is geweest van een daling in de ingediende aanvragen. Uiteindelijk is aan 120 projecten een totaalbedrag van €107,6 miljoen aan subsidie verleend. De RIF-verbanden kennen een breed palet aan activiteiten en doelstellingen met als belangrijkste onderwijsvernieuwing (in de vorm van curriculumontwikkeling) en innovatie van de beroepspraktijk (contextrijke leeromgeving).

Hoewel het aantal toegekende RIF-verbanden is gedaald na 2016, zijn de RIF-verbanden over het algemeen groter geworden: het gemiddeld aantal partners bedraagt 18, in 2014 en 2015 lag het gemiddelde nog op 15 partners, in 2017 en 2018 steeg dit naar ongeveer 22 partners. Met name de betrokkenheid vanuit het hbo en de gemeentelijke en provinciale overheid is in de periode 2014-2018 substantieel toegenomen. In lijn met de toename van het aantal partners, steeg de gemiddelde financiële omvang van de RIF-verbanden van ongeveer €2,5 miljoen in 2014, 2015 en 2016 naar ruim €3 miljoen in 2017 en €3,5 miljoen in 2018.

De regionale spreiding van RIF-PPS'en is redelijk evenwichtig te noemen. De spreiding over studenten is minder evenwichtig: mbo-niveau 1 blijft duidelijk achter en het aantal RIF-verbanden loopt op met het niveau. Mbo-niveau 4 is in bijna alle RIF-verbanden vertegenwoordigd. De variatie in omvang van het bereik onder studenten is groot, gemiddeld worden bijna 400 studenten direct bereikt en het zwaartepunt ligt op mbo-niveau 4-studenten. De voornaamste manier om studenten te bereiken is via de vernieuwing van opleidingen zelf. Ook onder docenten varieert het bereik sterk per RIF-project met een gemiddelde van rond de 25 docenten die jaarlijks actief betrokken worden. Docenten raken met name betrokken via het ontwikkelen van onderwijs en het verzorgen en geven van opleidingen. Ook in de spreiding van sectoren is sprake van een oververtegenwoordiging, namelijk van RIF-verbanden met een belang voor de sectoren techniek, zorg en welzijn en bouw. Dergelijke traditionele sectoren zijn over het algemeen in het voordeel vanwege hun goed georganiseerde achterban.

Hierna presenteren wij de 15 meest in het oog springende conclusies:

1. **Het RIF functioneert** als instrument om (in veel gevallen bestaande) **samenwerking** tussen onderwijs en de arbeidsmarkt te **versterken** en levert een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling en start van projecten. Door het RIF vindt een **versnelling** plaats **in de uitvoering** en is er budget om medewerkers aan te trekken die het project echt verder weten te brengen. Ook dwingt het RIF om plannen te concretiseren en in een projectstructuur onder te brengen.
2. In zijn algemeenheid zijn de **doelstellingen** van de RIF-projecten **behaald**, of **verwachten** de projectpartners dat die behaald gaan worden. **Goede samenwerking tussen partners** (grote betrokkenheid, motivatie en inzet bij partners om PPS succesvol te laten zijn) en een **projectleider die de partners weet te verbinden** en enthousiasmeren zijn hierbij van belang.
3. Het grootste effect van het RIF is de **vernieuwing van het onderwijs** (een inhoudelijke kwaliteitsimpuls). Het RIF wordt gebruikt bij de opstart van opleidingen, nieuwe keuzedelen of bij onderwijsvernieuwing. In de RIF-projecten krijgen bedrijven een bijdrage aan het onderwijs waardoor het onderwijs **actueler** en **aantrekkelijker** wordt. Ook krijgen bedrijven een **betere perceptie** van wat je als bedrijf kan **verwachten van een student**. Bedrijven kunnen studenten sneller inzetten op de werkvloer en leren ook van opleidingen die moderne faciliteiten en technieken gebruiken.
4. Ruim **70%** van de bevroegde partners binnen de afgeronde projecten is van mening dat er een **betere overgang** wordt gecreëerd **naar de arbeidsmarkt** en dat de **kwaliteit van afgestudeerde studenten is toegenomen** door toedoen van het RIF-project. De **aansluiting tussen de opleiding en het bedrijfsleven is verbeterd**, aldus **86%** van de respondenten uit afgeronde projecten.
5. Uit microdata-analyse blijkt dat afstudeerders die hebben deelgenomen aan een afgerond RIF-project gemiddeld **tussen 0,5 en 3 procentpunt grotere kans hebben om werk op niveau te krijgen binnen zes maanden**, dan afstudeerders die niet hebben deelgenomen aan een afgerond RIF-project. Het exacte verschil tussen RIF en niet-RIF afgestudeerden hangt af van de specifieke situatie van de student.
6. De **cofinancieringseis** zorgt voor **gelijkwaardigheid** en **eigenaarschap** (de PPS is van alle partners). Projecten waarbij grote bedrijven betrokken zijn hebben minder moeite met de cofinancieringseis. Het borgen van actieve betrokkenheid van mkb'ers is een uitdaging.
7. **Subsidie is niet altijd de belangrijkste voorwaarde** voor de totstandkoming van projecten, indien PPS-partners intrinsiek gemotiveerd zijn en het nut en de noodzaak van de samenwerking inzien. Het RIF zorgt wel voor, **versnelling, schaalvergroting** en een **betere institutionele inbedding**.
8. Het **betrokken houden van bedrijven blijft een belangrijk aandachtspunt** voor de PPS'en. De verschillen tussen onderwijs en bedrijfsleven moeten overbrugd worden (geldt ook wanneer meer onderwijsinstellingen bij de samenwerking betrokken zijn). Communicatie en verwachtingsmanagement verlopen eenvoudiger wanneer het aantal betrokken partners beperkt is (of wanneer een vertegenwoordigende partij betrokken is).

9. De samenwerking draagt bij aan een betere aansluiting op de arbeidsmarkt maar **lossen knelpunten niet direct op**. De effecten voor bedrijven (met name bij kwantitatieve tekorten) moeten zich op wat langere termijn voordoen. Ook is de betekenis voor **innovatie bij bedrijven beduidend geringer** en verloopt veelal indirect.
10. Veel samenwerkingsverbanden worden ook na het RIF-project doorgezet; projecten zijn echter niet altijd voldoende voorbereid om in één keer zelfstandig de financiering rond te krijgen. **Inbedding in de onderwijsinstelling** is een veelgebruikte **verduurzamingsstrategie** die zowel wordt ingezet voor inhoudelijke, organisatorische als financiële verduurzaming. Hierbij bestaat echter het risico dat het bedrijfsleven te veel naar de achtergrond verdwijnt. Voor een succesvolle verduurzaming is een gedeelde visie, sterke inbedding in de strategie van deelnemende instellingen in de regio en in de voor de PPS relevante sectoren nodig.
11. De samenwerkingsverbanden zijn **tevreden** over de rol van **DUS-I** en **PTvT**. De kwaliteit van de aanvragen is o.a. door de voorschouw en door Katapult (het leren van elkaar) in de loop van de jaren verbeterd.
12. De ervaringen bij RIF1.0 zijn al benut om **aanpassingen in de regeling door te voeren in RIF2.0**. Dit toont het **lerend vermogen** van OCW, PTvT en DUS-I. Met name PTvT tracht als brug tussen praktijk en beleid eventuele noodzakelijk aanpassingen in de regeling doorgevoerd te krijgen.
13. Ervaren knelpunten zijn dat de **opstartfase** en **start van samenwerking en moment dat de subsidie toegewezen wordt ver uit elkaar liggen**. Het uiteenlopend tempo van verschillende processen en procedures werkt vertragend. Er kan soms tot twee jaar tussen ontwikkeling en toekenning zitten. Dat zet betrokkenheid van het bedrijfsleven onder druk. Ook het maken van **vierjarenplannen** is in een snel **veranderende omgeving complex**, zeker wanneer daarbinnen innovatieve projecten worden opgezet.
14. De **administratieve last** voor de aanvraag en de verantwoording (met name de urenverantwoording voor cofinanciering) wordt als **hoog, maar over het algemeen wel als acceptabel** ervaren. Het stellen van hoge eisen (concrete en urgente vraag uit de markt, zicht op duurzame businesscase) aan de voorkant evenals de verantwoordingseisen zijn mede factor voor succes. Wel is de verantwoording erg gericht op kwantitatieve (detail)monitoring en minder op identificatie van strategische vraagstukken. Dit is in RIF2.0 al verbeterd.
15. Er bestaat een grote diversiteit aan PPS'en in het veld en dat maakt dat er geen doorsnee type PPS bestaat en daarmee **geen one-size-fits-all aanpak**. Wel zijn er maar weinig substantiële PPS'en met een structureel karakter die primair gefocust zijn op de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt die geen RIF-subsidie hebben ontvangen. Bij RIF-PPS'en staan door de centrale rol die de mbo-instelling krijgt als penvoerder en ontvanger van subsidie, de doelstellingen van het onderwijs (innovatie van het onderwijs) meer centraal dan die van het bedrijfsleven, wat door de deelnemende bedrijven met regelmaat als onevenwichtig wordt ervaren.

Hierna volgen de belangrijkste aanbevelingen die op basis van de uitkomsten van het onderzoek naar voren komen:

1. Overweeg een **lichter verantwoordingsregime dat meer ontwikkelingsgericht** dan verantwoordingsgericht is, zodat partners de daarmee vrijkomende tijd kunnen investeren in het project. De verantwoording van elk uur afzonderlijk is te complex. Ook is het lastig om innovatieve projecten te koppelen aan de opgestelde mijlpalen

(zoals aantal studenten). De voortgang van de PPS zou daarom meer op inhoudelijke criteria en strategische vraagstukken moeten worden getoetst en herijkt: levert de PPS nog voldoende rendement en meerwaarde voor de partners in de samenwerking? Beoordeling volgens strikte criteria kan leiden tot behoudend gedrag en 'op zeker spelen'.

2. Gelieerd hieraan zou het RIF **meer ruimte** moeten bieden aan **innovatieve projecten**. Arbeidsmarktrelevantie is vooraf soms moeilijk aan te tonen als het project zich richt op toekomstige beroepen en gevraagde vaardigheden die nog lastig te voorspellen zijn. Ook bestaat er behoefte aan een '**aanjaagsubsidie**', c.q. met kleinere bedragen samenwerkingsverbanden stimuleren om ook nog **onzekere ideeën** te kunnen uitwerken. Aandachtspunt daarbij is dan de te borgen doelmatigheid.
3. Focus (nog) meer op het **versterken van de onderlinge verbindingen** tussen de PPS'en en op het ontwikkelen van synergiën. Doordat er steeds meer PPS'en ontstaan, wordt het steeds belangrijker te voorkomen dat op verschillende plekken het wiel opnieuw wordt uitgevonden. Afstemming en samenwerking tussen PPS'en is dan ook nodig.
4. De doeltreffendheid en het doelbereik van het RIF zou vergroot kunnen worden door resultaten van de PPS'en gefinancierd vanuit het RIF verder **op te schalen buiten de PPS**. Dit betekent meer aandacht voor neveneffecten en bredere implementatie in curricula zodat de bereikte resultaten van de PPS breder neerslaan binnen de eigen instelling en ook bij andere mbo-instellingen. Zeker bij PPS'en die zich buiten de school bevinden is het lastig om geleerde lessen in reguliere opleidingen toe te passen.
5. Besteed meer aandacht aan het stimuleren van **samenwerking tussen mbo-instellingen** in de regio. Nu vormt concurrentie tussen instellingen in sommige gevallen een belemmering voor het gezamenlijk indienen van RIF-aanvragen. Het ministerie zou hier een meer sturende rol in kunnen nemen.
6. Verduurzaming dient bij voorkeur reeds bij aanvang al expliciet te worden en 'tussen de oren te zitten'. Hoewel de toekomst moeilijk valt te voorspellen is er wel **bij aanvang** een **gezamenlijke lange termijnvisie** nodig als **leidraad voor het zelfstandig voortzetten van de samenwerking** na afronding van het RIF-project. Het concreet uitwerken van een businessmodel voor LLO is daarvan een voorbeeld.
7. Hanteer een **integraler perspectief** op het Regionaal Investeringsfonds door naast het ministerie van OCW ook het ministerie van EZK (economische agenda's) en het ministerie van SZW (sociaal domein) bij de beleidsvorming te betrekken. Mocht er een RIF 3.0 komen, dan kan verkend worden hoe vanuit meerdere departementen breder ingezet kan worden om gezamenlijk met provincies en gemeenten een sterk regionaal investeringsfonds voort te zetten. Daarbij zouden regionale economische en innovatieagenda's evenals de maatschappelijke opgaven in de regio meer leidend kunnen zijn. Specifieke **samenwerking tussen mbo en hbo vanuit meerdere inhoudelijke disciplines** in RIF-projecten bij dergelijke opgaven en thema's, zou middels een aparte voorziening (financieel) gestimuleerd kunnen worden. Een apart 'perceel' gericht op **cross-overs** zoals bij de energietransitie spelen, is hierbij denkbaar kan op deze wijze bijdragen aan een verdere kwaliteitsimpuls en een meer integrale aanpak van de beroepspraktijk en -onderwijs.
8. Voer een meer **datagedreven beleid** en stuur daarbij sterker op effectonderzoek (eventueel door PPS'en zelf). Verbeter de administratieve informatie omtrent de doeltreffendheid en doelmatigheid van het RIF.

9. Om de **betrokkenheid van bedrijven te vergroten**, doen we een tweetal aanbevelingen voor zowel het ministerie van OCW als de PPS'en zelf:
 - a. Verken de mogelijkheden om bedrijven bij aanvang een grotere rol te geven bij het indienen van een RIF-aanvraag en ondersteun en stimuleer ook bedrijven om een initiatief op te pakken. De verwachting is dat hiermee de vraagarticulatie en urgentie in de markt explicieter zal worden. Besteed in ieder geval meer aandacht aan een evenwichtigere relatie tussen onderwijs en bedrijfsleven. Maak bedrijven mede-eigenaar van het project en de resultaten.
 - b. Ook is het raadzaam om sterker te sturen op de financieringsverplichtingen van bedrijven. De in-kind inbreng is in veel gevallen te vrijblijvend. Het bijeenbrengen van cofinanciering is een taak van de PPS zelf maar er zou bij de beoordeling wel kunnen worden gelet op de wijze waarop cofinanciering wordt ingebracht. Focus daarbij op 'echte' cofinanciering - bij voorkeur in-cash - en vermijd in-kind bijdragen in de vorm van vergaderuren.

1 Inleiding

In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (directie mbo) hebben Dialogic en Ecorys de eindevaluatie van het Regionaal Investeringsfonds (RIF) mbo 2014-2018 uitgevoerd. Naast een onderzoek naar de opbrengsten en effecten van het RIF, is de inzet van de uitvoeringsorganisaties van het RIF (DUS-i en PTvT) geëvalueerd en is onderzoek gedaan naar de effecten van verschillende publiek-private samenwerkingsverbanden in Nederland op de aansluiting van het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) op de arbeidsmarkt.

In dit hoofdstuk staan we stil bij de aanleiding van dit onderzoek (paragraaf 1.1), het doel en de vraagstelling (paragraaf 1.2) en de aanpak die is gehanteerd voor deze evaluatie (paragraaf 1.3). Tot slot bevat dit hoofdstuk een leeswijzer (paragraaf 1.4).

1.1 Achtergrond en aanleiding van het onderzoek

Het mbo speelt een cruciale rol in het opleiden van vakmensen waaraan de Nederlandse economie behoefte heeft.² Het is daarbij van belang dat de vaardigheden en kennis die mbo-studenten worden bijgebracht zo goed mogelijk aansluiten op de behoefte van de arbeidsmarkt. De aard van het werk verandert daarbij en kennis en vaardigheden raken hierdoor snel verouderd. Studenten met up-to-date skills en technologie komen beter voorbereid op de arbeidsmarkt en zijn onmisbaar voor de (regionale) arbeidsmarkt om te blijven innoveren en ontwikkelen. Samenwerking tussen onderwijs (publiek) en bedrijfsleven³ (privaat) is hierbij van groot belang. Onder publiek-private samenwerking (PPS) verstaan we structurele meerjarige samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven waarbij de nadruk ligt op het gezamenlijk vormgeven van leren. De totstandkoming van een PPS is echter vaak complex en gaat niet altijd vanzelf. Sinds 2014 wordt dit daarom door OCW onder andere gestimuleerd via het Regionaal Investeringsfonds mbo (hierna RIF).

Het *intermediaire* doel van het RIF is het bevorderen van de samenwerking tussen mbo-instellingen en bedrijfsleven. Deze samenwerking is een middel voor het realiseren van het *einddoel*: het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt in het mbo. Die betere aansluiting heeft zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve component. Het verbeteren van de kwantitatieve aansluiting houdt in dat wordt gestreefd naar het oplossen van bestaande of dreigende tekorten aan personeel in een sector of beroep. Verbeteren van de kwalitatieve aansluiting houdt in dat studenten sneller en beter inzetbaar zijn en beter tegemoetkomen aan de behoefte van de arbeidsmarkt dankzij meer up-to-date kennis en vaardigheden (kwalitatieve aansluiting).

Begin 2017 is de tussenevaluatie van het RIF 2014-2017 afgerond.⁴ Destijds konden vragen over de mate van realisatie van het einddoel (verbeterde aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt) en over duurzaamheid van publiek-private samenwerking nog niet (voldoende) worden beantwoord. Wel werd geconcludeerd dat het RIF succesvol is gebleken in

² www.MBOraad.nl/hetMBO

³ Met bedrijfsleven/bedrijven worden tevens bedoeld: publieke arbeidsorganisaties, zoals zorg- en welzijnsinstellingen.

⁴ Uitgevoerd door ResearchNed en Dialogic.

haar aanpak en een belangrijke katalysatorfunctie in de regio heeft vervuld om samenwerking te stimuleren (intermediair doel).

Nu bij een gedeelte van de samenwerkingsverbanden de subsidieperiode is afgerond (bij de start van het onderzoek: 39 afgeronde projecten) heeft de eindevaluatie van de regeling plaats gevonden. Daarbij is inzicht verschaft in de opbrengsten van de subsidie (kwalitatief en kwantitatief), de succes- en faalfactoren die daarbij een rol hebben gespeeld, de mate van verduurzaming en de bruikbaarheid van het instrument zelf. Ook is de kwaliteit van de ondersteuning door de uitvoeringsorganisaties DUS-i en PTvT geëvalueerd. Naast de eindevaluatie van het RIF als beleidsinstrument, bestaat bij OCW de behoefte om meer inzicht te krijgen in wat de effecten van PPS'en (in alle verschillende verschijningsvormen) zijn op de aansluiting van het mbo op de arbeidsmarkt.

1.2 Doel- en vraagstelling

Het doel onderzoek van deze eindevaluatie is driedelig:

- *monitoren*: nagaan in hoeverre de inzet van het RIF en bijbehorende cofinanciering heeft geleid of kan leiden tot het bereiken van de doelstelling die bij de start van het RIF werd gesteld;
- *verantwoorden*: verantwoording afleggen aan alle belanghebbenden over de behaalde of verwachte resultaten en over de doelmatigheid van de besteding van het budget;
- *leren*: benoemen van leerpunten om de uitvoering van de regeling te verbeteren en de middelen doelmatiger en efficiënter te besteden.

Het onderzoek bestaat uit twee hoofdvragen:

- A. In hoeverre is door het Regionaal investeringsfonds mbo de aansluiting van het middelbaar beroepsonderwijs op de kwantitatieve en kwalitatieve behoefte van de arbeidsmarkt verbeterd?
- B. Wat zijn de effecten van de verschillende soorten publiek-private samenwerkingen op de aansluiting van het middelbaar beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt?

In Bijlage 1 is de volledige lijst met onderzoeksvragen opgenomen.

Hoofdvragen A en B bestaan gezamenlijk in feite uit de volgende vijf deelevaluaties⁵ met elk hun eigen relevantie voor het onderzoek.

1. **Een beschrijvende evaluatie.** Deze dient om grip te krijgen op de praktijk van de RIF-projecten. Het gaat primair om het beschrijven van de kenmerken van de gesubsidieerde projecten en van de behaalde resultaten (op projectniveau).
2. **Een effectevaluatie.** In de effectevaluatie zijn de effecten van de regeling op het einddoel, de mate waarin deze duurzaam zijn, en eventuele neveneffecten (bijvangst) in kaart gebracht. Additionaliteit van de regeling is hierin een belangrijk begrip: in hoeverre zijn effecten toe te schrijven aan het RIF?
3. **Een verklarende evaluatie.** In de verklarende evaluatie is onderzocht waarom de verwachte effecten van de RIF-samenwerkingsverbanden wel of niet zijn gevonden. Welke factoren verklaren het succes of het falen van de PPS?
4. **Evaluatie uitvoering en proces.** In dit deelaspect is enerzijds de inzet en kwaliteit van ondersteuning van de uitvoeringsorganisaties DUS-I en PTvT geëvalueerd

⁵ Deelevaluatie 1 t/m 4 heeft betrekking op hoofdvraag A en deelevaluatie 5 heeft betrekking op hoofdvraag B.

(doelmatigheid van de uitvoering). Anderzijds gaat het in op de doelmatigheid van de RIF-projecten zelf: staan de uitvoeringskosten in verhouding tot de opbrengsten van het RIF-project?

5. **Onderzoek naar PPS'en in het mbo.** Dit deelaspect betreft in feite hoofdvraag B en betreft een verbreding van de PPS'en in het RIF namelijk een onderzoek naar de effecten van verschillende soorten PPS'en op de aansluiting van het mbo op de arbeidsmarkt. RIF-samenwerkingsverbanden maken een groot deel uit van alle PPS'en. Hierbij gaan we in op de werking van het RIF ten opzichte van andere PPS'en en in hoeverre er sprake is van complementariteit dan wel overlap.

1.3 Aanpak van het onderzoek op hoofdlijnen

De evaluatie bestaat uit een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve methoden en bestaat uit desk research, portfolio-analyse, interviews, data-analyse, enquête en case studies. We lichten de methoden hieronder kort toe, voor een uitgebreide methodologische verantwoording verwijzen we naar de bijlagen.

- Er is een **portfolio analyse** uitgevoerd van de 120 toegekende RIF-aanvragen en van de beschikbare voortgangsrapportages primair bedoeld voor de beschrijvende evaluatie.
- **Desk studie** heeft enerzijds inzicht verschaft in de regeling zelf bijvoorbeeld op het gebied van eisen, de procedure en ondersteuning vanuit de uitvoeringsorganisaties. Anderzijds hebben we in de deskstudie de focus gelegd op het inzichtelijk maken van verschillende verschijningsvormen van PPS'en, de verschillende regelingen en programma's die PPS'en stimuleren en het succes van PPS'en met betrekking tot verbeterde aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.
- **Interviews** zijn gebruikt om vragen over de werking van en de visie op het RIF en PPS'en in het algemeen te beantwoorden en om relevante ontwikkelingen, knelpunten en succesfactoren op te halen. Tevens is in deze interviews de uitvoering van de regeling (bijvoorbeeld de ervaring met de uitvoeringsorganisaties DUS-i en PTvT) aan bod gekomen. In totaal hebben we 22 betrokkenen gesproken, zie Bijlage 3 voor een overzicht van gesprekspartners. We hebben zowel gesproken met direct betrokkenen zijn bij RIF (bijv. OCW, beoordelingscommissie, PTvT, DUS-I) en met stakeholders die wat meer op afstand staan, maar wel zicht hebben op het functioneren van het RIF als beleidsinstrument.
- Er is een **enquête** uitgezet onder afgewezen, lopende en afgeronde RIF-verbanden alsook niet-RIF PPS'en. De enquête is bedoeld om breder inzicht te krijgen in de ervaringen, opbrengsten en ervaren effecten van de deelnemende partijen in de publiek-private samenwerkingen. De enquête is beantwoord door 170 respondenten, waarvan:
 - 38 met een afgerond RIF-project;
 - 118 met een lopend RIF-project;
 - 6 waarvan hun RIF-project is afgewezen;
 - 2 waarvan verband geen relatie heeft met RIF.En waarvan:
 - 80 onderwijsinstellingen;
 - 73 bedrijven;
 - 7 overheden;
 - 10 overig (brancheverenigingen en intermediairs).

In Bijlage 6 is een uitgebreide methodologische verantwoording van de enquête te vinden. De output van de enquête in de vorm van tabellen met rechte tellingen is in een aparte bijlage bijgesloten.

- **Case studies** zijn uitgevoerd om de effecten van de regeling en succes- en faalfactoren in beeld te brengen. Dit onderdeel richt zich op negen van de projecten die zijn afgerond of vrijwel zijn afgerond en één project dat vroegtijdig is gestopt. Per case zijn waar mogelijk (groeps)interviews gevoerd met een projectleider/coördinator RIF, vertegenwoordiger(s) arbeidsorganisaties, betrokken docenten en opleidingscoördinator(en) en een mbo-bestuurder. In Bijlage 5 is een overzicht te vinden van de geselecteerde cases, de gesprekspartners per case en een samenvatting van de belangrijkste bevindingen per case. In dit rapport zijn voorbeelden uit de casestudies verwerkt.
- Een kwantitatieve analyse met **CBS microdata** is uitgevoerd om de arbeidsmarktpositie van studenten die deel hebben genomen aan de afgeronde RIF-projecten te bepalen om kwantitatieve effecten te meten (afgezet tegen controlegroepen). In Bijlage 7 gaan we hier verder op in.
- Een **reflectiepanel** dat digitaal heeft plaats gevonden op 23 april 2020. Het doel van dit panel was het ophalen van feedback over de voorlopige bevindingen, het nuanceren van bevindingen en het aanscherpen van de conclusies en aanbevelingen. Ter voorbereiding hebben de deelnemers een notitie toegestuurd waarin de belangrijkste bevindingen van onze eerdere onderzoeksstappen zijn samengevat. In Bijlage 4 is een overzicht opgenomen van deelnemers aan dit panel.

1.4 Leeswijzer

In het volgend hoofdstuk geven wij eerst een feitelijke beschrijving van de RIF-regeling. Daarna presenteren we de belangrijkste resultaten uit de beschrijvende analyse. De spreiding, omvang en partners, begroting en cofinanciering, en type activiteiten en beoogde resultaten komen in dit hoofdstuk aan bod. Hoofdstuk 3 gaat in op de effecten van het RIF op samenwerking, de opbrengsten van de RIF-verbanden, en het effect op het einddoel: aansluiting onderwijs arbeidsmarkt (inclusief resultaten microdata-analyse). Daarnaast presenteren we de belangrijkste geleerde lessen van de RIF-verbanden en staan we stil bij gevonden neveneffecten. Tot slot komt in dit hoofdstuk verduurzaming aan bod. In Hoofdstuk 4 staat de evaluatie van de uitvoering en proces centraal. Enerzijds worden de inzet en kwaliteit van ondersteuning van de uitvoeringsorganisaties DUS-I en PTVT geëvalueerd. Anderzijds gaat het in op de doelmatigheid van het RIF als subsidie-instrument: staan de uitvoeringskosten en administratieve belasting in verhouding tot de opbrengsten van het RIF-project? In Hoofdstuk 5 reflecteren we op onze bevindingen ten aanzien van de effecten van verschillende soorten PPS'en (onderdeel B) en de werking van RIF-PPS'en ten opzichte van andere PPS'en. In het afsluitende Hoofdstuk 6 presenteren we conclusies en toekomstgerichte aanbevelingen.

Daarnaast bevat dit rapport een aantal bijlagen:

- Bijlage 1 bevat de onderzoeksvragen.
- In Bijlage 2 staan de leden van de begeleidingscommissie vermeld.
- Bijlage 3 bevat een overzicht van gesprekspartners voor de interviewronde.
- Bijlage 4 bevat een overzicht van deelnemers aan het reflectiepanel.
- In Bijlage 5 wordt de aanpak van de casestudies beschreven en wordt per case een samenvatting gegeven van de belangrijkste effecten. De volgende onderwerpen komen hierin per case aan bod: beschrijving project, belangrijkste uitkomsten,

effecten, impact RIF, succesfactoren en knelpunten, verduurzaming, positionering PPS binnen de mbo-instelling en uitvoering en proces.

- In Bijlage 6 wordt nader inzicht gegeven in de aanpak van de enquête en de respons wordt geanalyseerd.
- Bijlage 7 bevat een beschrijving van de aanpak van de microdata en de belangrijkste output.

2 Beschrijvende analyse RIF

In dit hoofdstuk ligt de nadruk op de resultaten van de beschrijvende analyse. We beschrijven eerst de achtergrond, belangrijkste uitgangspunten en de procedurele kant van de RIF-regeling (paragraaf 2.1). Vervolgens presenteren we de ontwikkelingen in het aantal RIF-aanvragen (paragraaf 2.2). Daarna gaan we in op de toegekende RIF-verbanden: de spreiding (paragraaf 2.3), omvang en type partners (paragraaf 2.4), en begroting en cofinanciering (paragraaf 2.5). Tot slot staan we stil bij het type activiteiten en daarbij horende beoogde resultaten (paragraaf 2.6) en presenteren we een conclusie (paragraaf 2.7).

2.1 De RIF-regeling

2.1.1 Ontwikkelingen

Het RIF betreft een subsidieregeling vanuit het ministerie van OCW. In het RIF is voor de periode 2014–2017 in totaal €100 miljoen beschikbaar als subsidie voor alle kosten van het opzetten, inrichten en uitvoeren van de PPS. Op basis van de uitvoering van de eerste twee tranches van het RIF, is in november 2015 een gewijzigde regeling RIF mbo gepubliceerd die geldt vanaf januari 2016 (derde indieningsronde). Aanpassingen zijn onder meer dat:

- de jaarlijkse aanvraagronde is uitgebreid naar twee aanvraagrondes per jaar;
- de procedure voor aanvragen voor het onderdeel 'doelmatiger organiseren' van het opleidingsaanbod is versoepeld;
- het nu mogelijk is om een mbo-lectoraat en een associate-degree programma (AD) op te nemen in een aanvraag;
- projectactiviteiten voortaan alleen voor het eerste projectjaar gedetailleerd omschreven dienen te worden. Voor de jaren daarna volstaat een globalere activiteitenbeschrijving waarmee beoogd wordt het ontwikkelingsgericht karakter van de projecten te vergroten;
- ook onderwijsinstellingen werd toegestaan om bij te dragen aan de cofinanciering.

Op basis van de resultaten van de tussentijdse evaluatie heeft de Minister besloten de RIF-regeling 2017-2017 in 2018 te verlengen met één jaar en werd nogmaals 25 miljoen euro beschikbaar gesteld voor het investeringsfonds.⁶ In 2018 werd het mogelijk om in bijzondere gevallen de subsidieperiode van lopende projecten met één jaar te verlengen en kunnen onderwijsinstellingen van projecten, goedgekeurd in 2014 en 2015, bijdragen in de cofinanciering (in geld). Voorwaarde is wel dat dit ten hoogste één derde deel bedraagt van de totale projectkosten.

De periode van 2014-2018 betreft de eerste RIF-regeling en wordt daarom aangeduid als RIF1.0. Het RIF1.0 kende meerdere aanvraagrondes, verdeeld over acht tijdvakken in vijf jaar (één ronde in 2014 en 2015 en twee rondes in zowel 2016, 2017 en 2018). Vaak zijn de twee rondes voor het indienen van de aanvragen opengesteld van 1 januari tot 1 februari en van 1 juni tot 1 juli. De aanvraag moet bestaan uit een regionaal visiedocument, een plan van aanpak, een meerjarenbegroting en een samenwerkingsovereenkomst. Het samenwerkingsverband dient te bestaan uit minimaal één onderwijsinstelling voor het beroepsonderwijs en minimaal één arbeidsorganisatie. Namens het samenwerkingsverband, vraagt de aanvragende mbo-instelling een subsidie aan voor minimaal 4 jaar en maximaal 5

⁶ Kamerbrief van Minister Bussemaker. Vergaderjaar 2016–2017, kamerstuk 31 524, nr. 310.

jaar. Voor subsidieverstrekking geldt als voorwaarde dat er sprake is van cofinanciering door de partijen in het samenwerkingsverband. De subsidie bedraagt maximaal een derde deel van de totale kosten. In totaal kan een PPS minimaal €200.000 en maximaal €2 miljoen subsidie krijgen. Dit betekent dat de projecten een totale omvang hebben van minimaal €600.000 tot (meer dan) €6 miljoen.

Inmiddels is ook al besloten het RIF voort te zetten voor de periode 2019-2022, met wederom een budget van €100 miljoen. Deze nieuwe regeling loopt van 2019-2022 en wordt naar gerefereerd als RIF2.0. Voor het RIF2.0 is er een mogelijkheid tot het aanvragen van subsidie voor *opschaling* van aantoonbaar succesvolle (blijkend uit een zelfevaluatie) projecten die eerder subsidie vanuit het RIF hebben gekregen. Ook is er extra aandacht voor een aantal thema's (o.a. leven lang ontwikkelen en verbeteren arbeidsmarktpositie van kwetsbare jongeren) die met de RIF-projecten in de periode 2014-2018 nog minder werden gestimuleerd. Ook moeten aanvragen aansluiten bij regionale kwaliteitsafspraken van de betrokken mbo-instelling(en) om zo een stevige inbedding in de strategische koers te waarborgen.

2.1.2 Uitvoering DUS-I en PTvT

De twee organisaties verantwoordelijk voor de uitvoering van de RIF-regeling zijn: de **Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen** (DUS-I; voorheen DUO/MUO) en **Platform voor Talent en Technologie** (PTvT; voorheen PBT). PTvT en DUS-I spelen ieder een andere rol in de uitvoering van het RIF. Ondanks dat de inhoud van deze rol verschilt per fases, kunnen we de volgende doelstelling per organisatie vaststellen:

- *Doelstelling PTvT:* PTvT dient in de verschillende fasen als expert, vraagbaak en *critical friend*. Van de aanvraag tot de uitvoering, ondersteunt en stimuleert PTvT de PPS'en door middel van kennisontwikkeling en de verspreiding hiervan.
- *Doelstelling DUS-I:* DUS-I houdt zich in de verschillende fasen vooral bezig met de formele, procedurele en organisatorische kant van het RIF. Zo is DUS-I o.a. verantwoordelijk voor het beantwoorden van vragen over de regeling en het ondersteunen van de beoordelingscommissie/OCW.

De tabel hieronder toont de rolverdeling tussen DUS-I en PTvT in de verschillende fasen van het RIF (aanvraag, beoordeling en uitvoering/realisatie).

Tabel 1. Overzicht rolverdeling DUS-I en PTvT

	Rol van Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (DUS-I) ⁷	Rol van Platform Talent voor Technologie (PTvT) ⁸
Aanvraagfase	Ondersteunen van aanvragers bij de uitwerking en doorontwikkeling van het plan van aanpak. De opdrachtnemer werkt constructief samen met DUS-I voor een soepel verloop van het aanvraagproces en ter verbetering van de kwaliteit van de aanvragen. DUS-I beantwoordt o.a. veel financiële vragen over de regeling en verzorgt tevens de website waar zij alle informatie over de regeling (o.a. FAQ-lijst) verstrekt.	Voeren van individuele intakes na de registratie van aanvragers door DUS-I door o.a. nabellen aanvragers, beoordelen in welke fase de aanvrager zit (o.b.v. het fasemodel publiek-private samenwerking) en wat er nog nodig is voor het indienen van een voorstel voor de voorschouw, digitaal aanbieden van voorbeelden en best practices.

⁷ Eindverantwoording RIF 2014-2017 door DUO/MUO/DUS-I en monitoringsverslagen 2013-2018

⁸ Tussentijds activiteitenverslagen RIF 2015-2018 door PBT

	Rol van Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (DUS-I) ⁷	Rol van Platform Talent voor Technologie (PTvT) ⁸
	<p>Ondersteunen van de beoordelingscommissie in het voorbereidende werk voor het aanvraagtraject. Zo worden de registraties en conceptaanvragen (voorschouw) ingediend bij DUS-I. DUS-I toetst de aanvragen op volledigheid a.d.h.v. de kerncriteria en voorziet deze tevens van feedback.</p> <p>Ondersteunen van PTvT bij organisatie van landelijke informatiebijeenkomsten¹⁰ en sinds 2017 het zelfstandig organiseren van individuele gesprekken voor aanvragers met een conceptaanvraag (ter vervanging van de landelijke informatiebijeenkomsten).</p>	<p>Ondersteunen van aanvragers bij de uitwerking en doorontwikkeling van het plan van aanpak. PTvT levert voornamelijk een inhoudelijke bijdrage aan en kritische blik op de voorgenomen PPS-verbanden. Door middel van deze begeleiding probeert PTvT het eerdergenoemde principe 'garbage in, garbage out'⁹ te bewerkstelligen.</p> <p>Ondersteunen van vraagarticulatie (SWOT) door het organiseren van landelijke informatiebijeenkomsten en werksessies (bijv. brainstorm, business model) ter voorbereiding op het indienen van een voorgenomen voorstel. Deze bijeenkomsten vinden zowel aan de start als halverwege het aanvraagtraject plaats.</p> <p>Ondersteunen van SWOT door een voorbereidende, compacte sterkte-zwakke analyse op de conceptplannen van aanvragen.¹¹</p>
Beoordelingfase	<p>Ondersteunde rol van beoordelingscommissie bij de beoordeling van aanvragen. DUS-I regelt o.a. locaties en faciliteiten, toets de aanvragen op volledigheid, stelt preadviezen op en maakt verslagen van de commissievergaderingen.</p> <p>Correct afhandelen van aanvragen o.a. opstellen adviesteksten, mededelen beschikkingen, adviesgesprekken op verzoek met afgewezen aanvragers, bezwaren afhandelen.</p>	<p>Adviseren van de beoordelingscommissie bij de beoordeling van aanvragen. PTvT kijkt hierbij vooral of het voorstel voldoende aansluit op de regionale visie en of de regionale visie aansluit bij de desbetreffende regio.</p>
Uitvoerings/ Realisatiefase	<p>Verantwoordelijk voor de organisatie rondom toegekende aanvragen o.a. bevoorschotting, communicatie met de pers en minister.</p> <p>Aanspreekpunt voor de aanvragers wat betreft regeling, formele procedures en verantwoording.</p> <p>Beoordelen van voortgangsverslagen en het terugkoppelen van verbeterpunten, dit gebeurt in overleg met de beoordelingscommissie. Naar</p>	<p>Opnieuw uitvoeren van (voor de aanvragers vrijwillige) sterkte-zwakke analyse halverwege de uitvoeringsperiode. Deze analyse gaat dieper dan degene in de voortgangsfase en is ter voorbereiding op de tussentijdse evaluatie. Centrale vraag hierbij is of de PPS'en op koers liggen om te verduurzamen (zowel voortbestaan van de PPS na de subsidieperiode als het voortzetten van de activiteiten).</p> <p>Ontwikkeling en verspreiding van kennis (inclusief de communicatie hierover) aan alle aanvragers op het</p>

⁹ Een lage kwaliteit van de plannen (*garbage in*) is veelal inherent aan een slechte uitvoering (*garbage out*).

¹⁰ In 2017 was de behoefte aan deze bijeenkomsten in het veld niet meer aanwezig.

¹¹ Aanvragers kunnen, naast meelesen door PBT, kiezen voor 1 van de 3 SWOT vormen (brainstormsessie, business modelsessie of sterkte-zwakke analyse).

	Rol van Dienst Uitvoering Subsidiën aan Instellingen (DUS-I) ⁷	Rol van Platform Talent voor Technologie (PTvT) ⁸
	aanleiding van voortgangsrapportages kunnen er (stoplicht)gesprekken plaatsvinden met aanvragers. Tevens beoordeeld en handelt DUS-I tussentijdse wijzigingsverzoeken en aanvulling af (incl. eventuele bezwaren die hierop volgen).	gebied van PPS'en (o.a. aanbieden van voorbeelden en best practices).
Fase overstijgend	Ondersteunen van beoordelingscommissie bij de formele uitvoering van het aanvraag-, beoordelings- en realisatieproces. Communicatie met aanvragers, mede namens beoordelingscommissie.	Vraagbaakfunctie voor aanvragers.

2.1.3 Aanvraagproces

Aan de uiteindelijke formele RIF-aanvraag gaat een voortraject vooraf. Sinds 2015 hebben PPS'en de mogelijkheid om twee maanden voor het indienen van de formele aanvraag feedback te ontvangen van DUS-I en PTvT op hun conceptvoorstel in een (vrijwillige) voorschouw. PTvT voert hiertoe een inhoudelijke *sterkte-zwakte analyse* (SWOT) van de voorstellen uit en DUS-I focust meer op de meer formele/administratieve randvoorwaarden (o.a. de conceptbegroting). Met het verkregen advies (schriftelijk of face-to-face) kunnen potentiële indieners vervolgens hun formele aanvraag versterken. Het doel van dit proces is om zoveel mogelijk zorg te dragen dat de aanvragen die worden ingediend van hoge kwaliteit zijn. Het *garbage in, garbage out principe* is hierin leidend: lage kwaliteit van de plannen (*garbage in*) leidt vaak tot slechte uitvoering (*garbage out*). Bovendien is dankzij de registratie in de voorschouw vroegtijdig inzichtelijk hoeveel respons er kan worden verwacht voor de daadwerkelijke aanvraagronde. Daarnaast zorgt het voor transparantie over potentiële aanvragers. Dit kan de samenwerking bevorderen en ondoelmatige aanvragen voorkomen gezien er duidelijk is welke aanvragen in welke regio's en sectoren worden voorbereid. Het aantal registraties en ingediende conceptvoorstellen in de voorschouwrunde zijn terug te vinden in Tabel 2.

Tabel 2. Cijfers registratie en voorschouw 2014 – 2017. Bron: Monitorverslag RIF 2014-2018 DUS-I.

	2014	2015	2016	2017
Registraties portal	33	56	67	32
Ingediende conceptvoorstellen voorschouwrunde	N.v.t	30	44	24

2.1.4 Beoordelingsproces

Het beoordelingsproces van de aanvragen bestaat uit een aantal stappen die worden gevisualiseerd in onderstaand figuur en daarna nader toegelicht.

Figuur 1. Overzicht werkwijze beoordeling aanvragen. Bron: Monitoringsverslag 2014-2017 Regeling regionaal investeringsfonds mbo.

Voor de beoordeling van de aanvragen wordt een onafhankelijke **beoordelingscommissie** in de hand genomen bestaande uit experts uit het (beroeps)onderwijs en het bedrijfsleven. DUS-I ondersteunt de beoordelingscommissie en stelt een preadvies op voor de commissie op basis van een toetsingskader. De beoordeling wordt gebaseerd op het ingediende plan (inclusief regiovisie, samenwerkingsovereenkomsten en begroting¹²) en een pitch voor en gesprek met de beoordelingscommissie. Na de presentatie beoordeelt de commissie de aanvragen aan de hand van een beoordelingsformulier bestaande uit vijf criteria (zie Tabel 3).

Tabel 3. Beoordelingscriteria. Bron: Monitoringsverslag 2014-2017 Regeling regionaal investeringsfonds mbo.

Verbetering aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	<p><u>Publiek private samenwerking</u> Regiovisie met een gedegen arbeidsmarktanalyse met kwantitatieve en kwalitatieve gegevens. Daaraan gerelateerd de doelstellingen van de PPS en doelmatig aanbod van beroepsopleidingen tussen onderwijsinstellingen.</p> <p><u>Doelmatiger organiseren</u> Plan van aanpak met gekozen maatregel om opleidingsaanbod in de regio doelmatiger te organiseren met optimale afweging tussen arbeidsmarktrelevantie en maximale toegankelijkheid. Het plan van aanpak heeft een duidelijke relatie met de regiovisie van de publiek private samenwerking.</p>
Samenwerking en draagvlak	<p><u>Publiek-private samenwerking</u> Vorm en omvang van de samenwerking, mate van gelijkwaardigheid tussen de partners qua inbreng en rol.</p> <p><u>Doelmatiger organiseren</u> Er heeft afstemming plaatsgevonden met andere mbo-instellingen en andere stakeholders zoals vmbo, hbo en andere arbeidsorganisaties. Er is</p>

¹² Bij de indiening van de aanvraag moet ook een exploitatiebegroting betreffende de periode na de RIF-subsidie ingeleverd worden. De kwaliteit hiervan (of hieruit blijkt dat het waarschijnlijk is dat de PPS op eigen benen kan staan na de subsidie) is een beoordelingspunt bij de toekenning van de subsidie. Als er sterke twijfels zijn omtrent de levensvatbaarheid van de PPS na de subsidieperiode kan leiden tot een afwijzing.

	rekening gehouden met toekomstige mutaties in het opleidingsportefolio van andere mbo-instellingen in de regio en deelnemersomvang bij vergelijkbare opleidingen in de regio.
Uitvoerbaarheid en haalbaarheid	<u>Publiek-private samenwerking en doelmatiger organiseren</u> Inrichting van de projectorganisatie, activiteitenplanning, risico's en beheersmaatregelen, kwaliteitsbewaking en bijsturing.
Duurzaamheid	<u>Publiek-private samenwerking</u> Samenwerkingsafspraken na afloop van de subsidieperiode, zowel organisatorisch, inhoudelijk als financieel.
Financiering	<u>Publiek-private samenwerking en doelmatiger organiseren</u> Een begroting die inzichtelijk, realistisch en evenwichtig is, gerelateerd aan de projectactiviteiten. De mate van cofinanciering.
Efficiëntie	<u>Doelmatiger organiseren</u> Uit het plan van aanpak en de begroting blijkt dat de middelen zo economisch mogelijk worden ingezet om doelmatiger organiseren op een efficiënte manier te bereiken en overhead zo beperkt mogelijk is gehouden.

Er wordt per criterium een score gegeven. Een RIF-aanvraag dient op elk van de criteria minimaal een voldoende te scoren, wat uiteindelijk tot een positief of negatief advies leidt. Dit advies wordt gedeeld met de Minister van OCW en deze neemt uiteindelijk de beslissing over het wel of niet toekennen van de subsidie, in de praktijk wordt het advies van de commissie vrijwel altijd overgenomen. De onderstaande Tabel 4 brengt de afwijsredenen in beeld. In totaal worden de meeste onvoldoendes op het criterium 'financiën' gegeven. Dit uit zich bijvoorbeeld in niet realistische begrotingen of onvoldoende cofinanciering. Een mogelijke verklaring is dat financiering vaak pas in een laat stadium aandacht krijgt en financiële experts dan ook pas aanhaken.

Tabel 4. Percentage onvoldoendes. Bron: Monitorverslag RIF 2014-2018 DUS-I.

Beoordelingscriterium	2014	2015	2016	2017	2018
Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	21%	8%	8%	9%	20%
Samenwerking en draagvlak	18%	13%	4%	6%	7%
Uitvoerbaarheid en haalbaarheid	36%	36%	31%	24%	37%
Verduurzaming	46%	28%	17%	24%	32%
Financiën	39%	38%	35%	29%	51%

2.2 Ontwikkelingen RIF-aanvragen

2.2.1 Ontwikkelingen aantal aanvragen en heraanvragen

Tabel 5 toont een overzicht van het totaal aantal RIF-aanvragen, het aantal gehonoreerd en het aantal afgewezen in de periode 2014-2018. In totaal zijn in de periode 2014-2018 212 RIF-aanvragen gedaan waarvan 168 *nieuwe* aanvragen en 44 *heraanvragen*. Dit betekent dus dat er 168 unieke samenwerkingsverbanden een RIF-aanvraag hebben gedaan. De piek van het aantal aanvragen lag in 2015 (53 aanvragen) waarna tot 2018 sprake is geweest van een daling in de ingediende aanvragen. In 2018 is het aantal aanvragen ten opzichte van 2017 toegenomen, echter is dit aantal nog steeds lager dan in 2016 en 2015. Interviewrespondenten geven aan dat de RIF-regeling in de begintijd benut is voor een inhaalslag bij opzet van een CIV. Ook is het RIF door sommige mbo-instellingen strategisch gebruikt

om trapsgewijs de samenwerking met bedrijven in verschillende domeinen/sectoren te verbeteren. Op een bepaald moment is dit proces afgerond en is het RIF niet meer noodzakelijk. Tot slot is een verklaring dat het zogeheten laaghangend fruit (RIF-aanvragen voortkomend uit bestaande samenwerkingen) al geplukt is.

Tabel 5. Overzicht aantal aanvragen, gehonoreerd en afgewezen 2014-2018. Bron: registraties DUS-I.

	2014	2015	2016	2017	2018	Totaal RIF1.0
Aantal nieuwe aanvragen	34	47	31	23	33	168
Afgewezen	16	22	14	10	25	87
Gehonoreerd	18	25	17	13	8	81
%Gehonoreerd	53%	53%	55%	57%	24%	48%
Aantal heraanvragen		6	17	11	10	44
Afgewezen		2	1		2	5
Gehonoreerd		4	16	11	8	39
%Gehonoreerd		67%	94%	100%	80%	89%
Totaalaantal aanvragen	34	53	48	34	43	212
Totaal gehonoreerd	18	29	33	24	16	120
%Gehonoreerd	53%	55%	68%	70%	37%	57%

In totaal heeft de beoordelingscommissie 92 keer een negatief advies uitgebracht in de periode 2014-2018 waarvan het in vijf gevallen een heraanvraag betrof. Samenwerkingsverbanden wiens eerste aanvraag is afgewezen kunnen gebruik maken van de mogelijkheid om een herziene aanvraag in te dienen. Afgewezen samenwerkingsverbanden maken veelvuldig gebruik van deze mogelijkheid. Gemiddeld 50% van de afgewezen aanvragers deed een heraanvraag in RIF1.0 (44 van de 87). Aanvragers waren in 2016 en 2017 het meest succesvol, dit hangt sterk samen met het aantal heraanvragen in die jaren. De mate van succes is bij namelijk heraanvragen beduidend groter (gemiddeld 89%) dan het gemiddelde succespercentage van de nieuwe aanvragen (48%). Een verklaring voor het succes van heraanvragers is het leereffect; de aanvragers kregen tips van de beoordelingscommissie om hun aanvraag te verbeteren.

Opvallend is het lage slagingspercentage in 2018 voor nieuwe aanvragen (slechts 24%). De beoordelingscommissie concludeerde dan ook in het verslag van bevindingen over 2018 dat de kwaliteit van een groot aantal aanvragen onder de maat is. De commissie was van mening dat het gros van de afgewezen aanvragen meer weg had van een projectidee dan van een voldragen plan en dat me vooral feedback kwamen ophalen (met name de aanvragers die geen voorschouw hadden ingediend). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat vanwege onzekerheid over het aflopen van de RIF-regeling eind 2018, instellingen nog gebruik wilden maken van RIF1.0 terwijl de plannen nog niet voldragen waren.

2.2.2 Betrokkenheid mbo-instellingen

Vooral in de beginjaren van het RIF is veel energie uitgegaan naar informatievoorziening o.a. door het organiseren van (regionale) bijeenkomsten. Enerzijds om bekendheid te generen over de RIF-regeling en informatie te verschaffen over de formele eisen (DUS-I), anderzijds om de partners te ondersteunen in de uitwerking van de voorstellen en de samenwerking aan te jagen (PTvT). We zien we dat de regeling inmiddels breed bekend is; vrijwel iedere mbo-instelling betrokken geweest bij een RIF-aanvraag (ofwel als penvoerder of wel als partner). Enkel het Grafisch Lyceum Utrecht, het Grafisch Lyceum Rotterdam, Prinsentuin (AOC West-Brabant) en ROC de Rooi Pannen zijn nog niet betrokken geweest bij een RIF-

aanvraag in RIF1.0 (ook niet bij een afgewezen RIF-aanvraag). Het SOMA college heeft wel een aanvraag gedaan maar die is afgewezen. Voor deze mbo-instellingen geldt, met uitzondering van de Rooi Pannen, dat ze relatief klein van omvang zijn.

De tabel hieronder toont een overzicht van mbo-instellingen die bij meer dan vier toegekende RIF-aanvragen zijn betrokken (als penvoerder of als partner). ROC Amsterdam is betrokken bij de meeste succesvolle RIF-aanvragen (10), ook ROC Twente (8) en Albeda (8) en het Alfa College (8) deden relatief veel succesvolle aanvragen. De correlatie tussen het aantal leerlingen en het aantal toegekende RIF-aanvragen is vrij sterk (0,72).

Tabel 6. Overzicht aantal toegekende RIF-aanvragen van de twintig MBO-instellingen met meer dan 4 toegekende RIF's. Bron: registraties DUS-I.

Naam	# als penvoerder	# als partner	Totaal toegekende RIF-aanvragen
ROC van Amsterdam	9	1	10
ROC van Twente	5	3	8
Albeda College	3	5	8
Alfa College	3	5	8
Stg ROC Summa College	4	3	7
ROC Friese Poort	2	5	7
Mondriaan	4	2	6
Noorderpoort	4	2	6
ROC Da Vinci College	3	3	6
Deltion College	2	4	6
ROC van Flevoland	2	4	6
ROC West-Brabant	5	0	5
Gilde Opleidingen	5	0	5
ROC Tilburg	4	1	5
ROC Zadkine	3	2	5
Nova College	3	2	5
Landstede	3	2	5
Drenthe College	3	2	5
AOC Terra	3	2	5
MBO Rijnland	2	3	5

Opvallend in dit overzicht is het ontbreken ROC Midden Nederland in dit overzicht die qua aantal leerlingen de vijfde mbo-instelling is van Nederland maar slechts één toegekende RIF-aanvraag telt. Dit is de RIF-PPS Technologieroute (RIF15016) wat tevens één van de case studies was in deze evaluatie. ROC MN gaf aan in het verleden niet sterk gestuurd te hebben op het indienen van RIF-aanvragen door algehele terughoudendheid met subsidies. Deze terughoudendheid is de laatste jaren afgenomen. ROC MN heeft in de periode 2014-2018 vier andere RIF-aanvragen gedaan die zijn afgekeurd. In deze periode zijn daarvoor geen heraanvragen gedaan (wel in RIF2.0, dit geldt voor Smart Technician). ROC MN neemt wel deel in enkele PPS'en die buiten het RIF vallen, bv. ICT Lab Utrecht en de Future Care Labs. Bij deze projecten zijn ook RIF-aanvragen overwogen maar vroegtijdig afgebroken doordat de voorwaarden voor de regeling niet passend waren.

2.3 Spreiding RIF-verbanden

2.3.1 Over regio's

De regionale spreiding van RIF-PPS'en is redelijk evenwichtig. Gemeten naar het aantal leerlingen per landsdeel en het aantal mbo-instellingen in een landsdeel blijft de regio Noordwest (Flevoland, Noord-Holland en Utrecht) licht achter. In deze regio bevinden zich 18% van de RIF-verbanden, terwijl 27% van de mbo-instellingen en 25% van de mbo-studenten zich in

deze regio bevinden. Dit wordt voornamelijk verklaard door het uitblijven van RIF-aanvragen bij ROC Midden Nederland die een vrij groot deel van de studenten in deze regio bedient. Van de goedgekeurde aanvragen beslaat 4% het gehele land als regio, dit zijn projecten die een sectorale in plaats van regionale insteek hebben, zoals PPS Topcentrum meubelindustrie en het Bouw- en Infracentrum.

Tabel 7. Spreiding verbanden over landsdelen. Bron: registraties DUS-I.

Landsdeel	2014	2015	2016	2017	2018	Totaal RIF1.0
Noord	11%	10%	15%	17%	25%	15%
Noordwest	33%	7%	18%	17%	19%	18%
Oost	11%	24%	18%	33%	6%	20%
Zuidwest	28%	24%	27%	13%	31%	24%
Zuidoost	17%	28%	15%	17%	19%	19%
Landelijk	0%	7%	6%	4%	0%	4%

2.3.2 Over studenten

Uit de aanvraagformulieren blijkt mbo-niveau 1 duidelijk minder vaak vertegenwoordigd in RIF-verbanden en blijkt dat het aantal RIF-verbanden oploopt met het niveau. De meeste projecten (77%) zijn op meerdere niveaus gericht, waaronder bijna altijd (ook) niveau 4. In 2014 betrof een derde van de goedgekeurde RIF-aanvraag alleen niveau 4. In de jaren daarna verbreedt zich dat naar verbanden met meerdere niveaus alsook de lagere niveaus (hoewel niveau 4 wel oververtegenwoordigd blijft en niveau 1 duidelijk ondervertegenwoordigd). De meest voorkomende combinatie is die van niveau 2, 3 en 4 (39%), maar ook de combinatie van niveau 3 en 4 (20%) en alleen niveau 4 (18%) komt vaak voor. Naar aanleiding van de ondervertegenwoordiging van niveau 1 heeft OCW in november 2015 middels een wijziging in de regeling RIF specifieke aandacht gevraagd voor onder andere entreepoleidingen. Deze oproep heeft weinig effect gesorteerd, met name de cofinancieringseis bleek lastig te realiseren voor deze doelgroep. In RIF2.0 is daarom de cofinancieringseis voor verbanden waarin het stimuleren van de arbeidsmarktpositie van entreestudenten centraal staat aangepast naar 50%.

Tabel 8. Verdeling over doelgroep mbo. Bron: registraties DUS-I.

Doelgroep	%
Niveau 2, 3 en 4	39%
Niveau 3 en 4	20%
Niveau 4	18%
Niveau 1, 2, 3 en 4	9%
Niveau 1	3%
Niveau 1 en 2	3%
Niveau 2 en 3	3%
Niveau 2	2%
Niveau 2 en 4	1%
Niveau 1,2 en 3	1%

Naast mbo-studenten richt 60% van de projecten zich ook op vmbo-leerlingen en bijna helft op ho-studenten (met name hbo). Activiteiten op het VO zijn gericht op instroomvergroting en/of doorlopende leerlijnen met als hoofddoel om jongeren zo vroeg mogelijk te interesseren voor een bepaalde branche (bijvoorbeeld in de casus Food & Proces Tech Campus, RIF14012 en Techcovery FRIS, RIF15027).

Tabel 9. Doelgroep projecten op onderwijssoorten. Bron: registraties DUS-I.

Doelgroep	Aantal projecten	% van de projecten
Po	22	19%
Vmbo	69	60%
Mbo	115	100%
Ho	53	46%

2.3.3 Over sectoren

De RIF-verbanden met een belang voor de sectoren techniek, zorg en welzijn en bouw zijn duidelijk oververtegenwoordigd. Bijna de helft van de gesubsidieerde PPS-en is actief in de sector techniek & procesindustrie. De impuls van het Zorgpact (2015) is duidelijk zichtbaar in de toename in PPS'en in de sector Zorg en Welzijn vanaf 2015.

Uit onderzoek van Stichting Zin in Onderwijs¹³ blijkt dat mbo-instellingen in de sectoren Techniek en Zorg en Welzijn de meeste zorg zit bij doorstroom naar de arbeidsmarkt. De noodzaak voor samenwerking ervaart men in deze sectoren als hoogst. Ook geeft de beoordelingscommissie aan dat het opvalt dat traditionele sectoren in het voordeel zijn bij het RIF.¹⁴ Daar kunnen ervaren organisaties in afgebakende sectoren gemakkelijk hun achterban verbinden aan afspraken. Dit helpt vooral in het organiserend vermogen. Eenmaal in de uitvoeringsfase blijkt dat de directe actieve bijdragen van bedrijven juist bijdraagt aan het succes van een PPS en te prefereren is boven een puur indirecte vertegenwoordiging van bedrijven volgens de beoordelingscommissie.

Tabel 10. Verdeling RIF-verbanden over sectoren. Bron: registraties DUS-I.

Sector	2014	2015	2016	2017	2018	Totaal
Techniek en procesindustrie	11	12	14	9	7	44%
Zorg en welzijn	2	4	11	11	3	26%
Bouw en infra	2	11	5	8	4	25%
Transport, scheepvaart, logistiek	3	4	6	5	3	18%
ICT	0	5	6	6	3	17%
Voedsel, natuur en leefomg.	2	4	8	1	3	15%
Mobiliteit en voertuigen	2	1	5	5	2	13%
Afbouw, hout en onderhoud	1	2	4	7	1	13%
Handel en ondernemerschap	0	4	4	3	1	10%
Groen	0	3	2	2	3	8%
Media en vormgeving	1	4	1	3	0	8%
Ambacht, laboratorium, gez.	3	1	2	1	1	7%
Horeca en bakkerij	0	3	1	2	2	7%
Toerisme en recreatie	0	2	1	2	2	6%
Economie en administratie	1	1	0	3	1	5%
Veiligheid en sport	0	1	0	2	1	3%
Uiterlijke verzorging	1	1	0	1	0	3%

Van de 120 toegekende RIF-verbanden hebben 57 verbanden (47%) een breder belang dan één sector.

Tabel 11. Percentage RIF-verbanden over aantal sectoren. Bron: registraties DUS-I.

Aantal sectoren	% van de projecten
1	53%
2	17%
3	15%
4	6%
5	3%
>5	8%

¹³ Stichting Zin in Onderwijs (2018). Impressie van bestaande samenwerkingsinitiatieven in het vmbo – mbo.

¹⁴ Verslag van bevindingen beoordelingscommissie 2015

2.4 Omvang en samenwerkingspartners RIF-verbanden

Hoewel het aantal RIF-verbanden is gedaald, zijn de RIF-verbanden over het algemeen wel groter geworden: het gemiddeld aantal partners bedraagt 18, in 2014 en 2015 lag het gemiddelde nog op 15 partners, in 2017 en 2018 steeg dit naar ongeveer 22 partners. De RIF-verbanden variëren sterk in omvang. Een één-op-één samenwerking tussen een mbo-instelling en een bedrijvenorganisatie komt bij drie PPS'en voor. De grootste RIF-PPS telt 74 partners, 45% van de PPS'en heeft 10-25 partners, 23% heeft meer dan 25 partners.

Zowel de betrokkenheid vanuit het hbo als de gemeentelijke en provinciale overheid is in de periode 2014-2018 substantieel toegenomen (zie Tabel 12). Toegenomen betrokkenheid van hbo-instellingen kan voor een deel verklaard worden doordat sinds 2016 AD-trajecten opgenomen kunnen worden in aanvragen. In het verslag van bevindingen van de beoordelingscommissie 2018 wordt zelfs gesteld dat met name in de sector ICT driekwart van de aanvragen over het hbo ging. De commissie heeft er herhaaldelijk op moeten wijzen dat het mbo centraal diende te staan.

Tabel 12. Verdeling RIF-verbanden dat samenwerkt per type partner per jaar. Bron: registraties DUS-I.

Type partner	2014	2015	2016	2017	2018
Po scholen	0%	0%	0%	8%	0%
Vo scholen	39%	14%	36%	67%	31%
Mbo instellingen (geen aanvrager)	39%	31%	33%	38%	44%
Hbo instellingen	56%	31%	58%	75%	75%
Gemeenten	44%	41%	52%	63%	69%
Provincies	22%	14%	12%	46%	50%
Bedrijvenpartners	100%	100%	100%	100%	100%

De toenemende rol van decentrale overheden wordt volgens gesprekspartners verklaard doordat het RIF steeds strategischer ingezet wordt door decentrale overheden om de regionale arbeidsmarkt te versterken. PTvT geeft aan dit beeld te herkennen op basis van vragen die het krijgt vanuit provincies en Economic Board om analyses te maken van PPS-ontwikkeling in de regio. Het doel hiervan is inzicht te verkrijgen in mogelijkheden en de meerwaarde van PPS-infrastructuur voor regionaal beleid.

Uit interviews blijkt dat met name grotere bedrijven meedoen aan het RIF. Kleinere bedrijven worden minder goed bereikt (minder aanwezig in bestaande overlegstructuren) en/of missen de capaciteit (tijd/geld). Ook geven enkele gesprekspartners aan dat vaak dezelfde arbeidsorganisaties (usual suspects) deelnemen aan PPS'en.

2.5 Begroting en cofinanciering

2.5.1 Financiële omvang RIF-verbanden

In lijn met de toename van het aantal partners, steeg de gemiddelde omvang van de toegekende subsidie van ongeveer 800.000 in 2014 en 2015 naar ruim 1 miljoen in 2017 en 2018. Logischerwijs steeg dus ook de gemiddelde financiële omvang van de RIF-verbanden van €2,5 miljoen in 2014, 2015 en 2016 naar ruim €3 miljoen in 2017 en €3,5 miljoen in 2018. De verdeling van de projectkosten over de posten (machines en apparatuur, loonkosten PPS, materiaalkosten en kosten derden) toont dat bijna driekwart van de kosten bestaat uit loonkosten, 10% materiaalkosten, 9% kosten derden en 7% machines en apparatuur. M.u.v. 2014 is de verdeling over de kostenposten redelijk stabiel, hoewel de variatie tussen de projecten groot is.

De kleinste subsidie is in de praktijk €245.000 en bij 22% van de verbanden is de subsidie minder dan €500.000. Zes verbanden (5%) hebben de maximale omvang van subsidie van

€2 miljoen (conform de regeling) toegekend gekregen. Meestal wordt (ongeveer) een derde van het totale budget als subsidie toegekend. Door elf RIF-verbanden is minder dan 30% subsidie toegekend. Het subsidiebedrag wordt ingezet om uren te betalen voor de mensen die betrokken zijn bij het project zoals projectleiders, ingehuurde specialisten die niet via cofinanciering ingezet (kunnen) worden en andere out-of-pocket kosten (opzetten evenementen, huur ruimten, inzet machines van organisaties die geen onderdeel uitmaken van de PPS) die eveneens niet ingebracht worden als cofinanciering.

Tabel 13. Financiële omvang RIF-verbanden. Bron: registraties DUS-I.

	2014	2015	2016	2017	2018
Gemiddeld subsidiebedrag per toekenning	€768.138	€835.024	€799.430	€1.027.290	€1.200.474
Minimaal bedrag	€340.000	€306.283	€261.048	€244.696	€508.510
Maximaal bedrag	€1.526.513	€2.000.000	€1.736.301	€2.000.000	€2.000.000
Gemiddelde omvang projecten	€2.428.887	€2.558.164	€2.583.695	€3.114.539	€3.643.852
Minimale omvang	€1.020.001	€918.942	€876.844	€734.088	€1.701.940
Maximale omvang	€4.579.540	€6.019.508	€5.950.330	€6.441.258	€6.027.096

Het bleek omwille van de variëteit in opzet van de begrotingen niet mogelijk om onderscheid te maken in de verdeling van het projectbudget over activiteiten. Dit is iets wat ook door de beoordelingscommissie is geconstateerd: er is in veel gevallen geen koppeling tussen de activiteiten en de begroting.

2.5.2 Opbouw cofinanciering

De verhouding in-cash/in-kind wordt niet geregistreerd, gesprekspartners geven aan dat veel in-kind wordt bijgedragen, het betreft dan voor het overgrote deel loonkosten. Posten die worden opgenomen als cofinanciering zijn bijvoorbeeld:

- Afschrijvingskosten machines en apparatuur, gebouwen en gebouw gebonden installaties
- In-cash bijdragen
- Uren inzet zoals bijvoorbeeld hybride docenten
- Materialen (huur van ruimten)

In de registraties van DUS-I wordt onderscheid gemaakt naar twee categorieën cofinanciering:

- Cofinanciering door de arbeidsorganisatie(s), het georganiseerd bedrijfsleven en O&O-fondsen
- Overige partners (decentrale overheden (provincie, gemeenten, waterschappen) en ook onderwijsinstellingen, hbo, mbo, vmbo)

De cofinanciering van de eerste categorie is in totaal goed voor bijna driekwart van de totale cofinanciering (en bijna de helft van de totale projectkosten). Het aandeel van deze groep in cofinanciering neemt af over tijd, hoewel de gemiddelde omvang per RIF-verband wel redelijk gelijk blijft. De verklaring hiervoor kan gevonden worden in de toegenomen bijdrage van overige partners zoals gemeenten en provincies en hbo-instellingen.

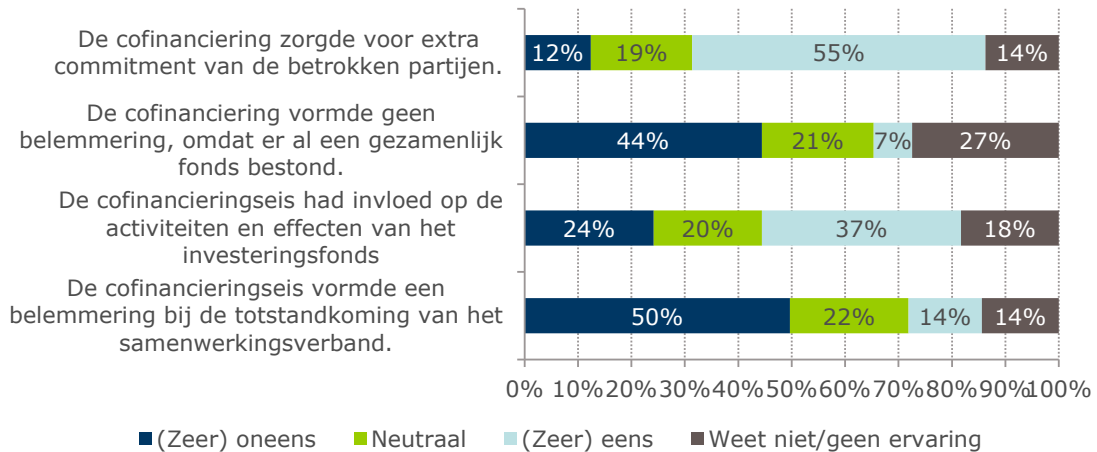
Tabel 14. Overzicht cofinanciering periode 2014-2018. Bron: Registraties DUS-I en partnerlijsten.

	2014	2015	2016	2017	2018
Totale projectkosten	€44.333.967	€73.334.770	€85.607.928	€75.617.396	€56.476.520
Totale cofinanciering	€30.033.991	€49.355.588	€58.363.061	€51.062.354	€37.877.307
Waarvan cofinanciering arbeidsorganisaties, georganiseerd bedrijfsleven en O&O-fondsen	72%	83%	68%	68%	63%
Minimumomvang project	€810.806	€612.659	€616.156	€489.392	€1.193.430
Maximumomvang project	€3.565.000	€4.290.727	€3.906.682	€4.441.258	€4.027.096
Gemiddelde omvang project	€1.735.489	€1.791.546	€1.770.633	€2.087.250	€2.443.378

Als we verder inzoomen op de bijdragen per type partner zien we dat opleidingsbedrijven gemiddeld de grootste bijdrage leveren (gemiddeld bijna 400K) gevolgd door provincies (gemiddeld ruim 200K). Een gemiddelde arbeidsorganisatie (private organisaties maar ook semipublieke zoals zorginstellingen) draagt rond de 80K bij en mbo-instellingen dragen zelf voor gemiddeld 170K bij. Deze cijfers betreffen nadrukkelijk een inschatting, het was niet mogelijk om voor elk project het type partner te classificeren (in totaal zijn er namelijk ruim 2400 cofinanciers geïdentificeerd waarvan er ongeveer 1950 konden worden geclassificeerd). In sommige PPS'en betrof het bijvoorbeeld een bijdrage van rond de 3K van 80 individuele bedrijven. Ook bleken de partnerlijsten (waarin de bijdragen per partner per project staan vermeld) niet allemaal compleet of up to date te zijn.

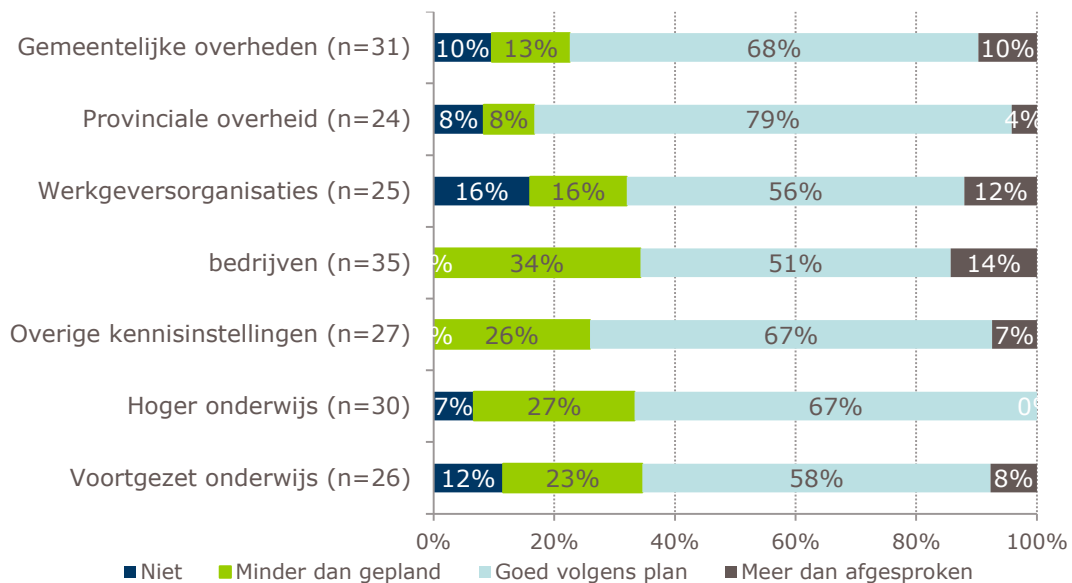
2.5.3 Oordeel cofinanciering

De cofinanciering wordt door de meeste partners niet als een belemmering gezien bij de totstandkoming van het samenwerkingsverband (bijna tweederde is het niet eens met deze stelling of staat hier neutraal tegenover, zie Figuur 2). In de meeste gevallen kwam dit kwam niet omdat er al een gezamenlijk fonds bestond. Ruim de helft (55%) van de bevraagde partners geeft aan dat de cofinancieringseis juist zorgde voor meer commitment van de betrokken partijen. Dit beeld wordt bevestigd in interviews en case studies: de cofinancieringseis zorgt volgens betrokkenen voor gelijkwaardigheid en eigenaarschap (de PPS is van alle partners). Toch vormt voor een deel de cofinancieringseis wel degelijk een belemmering in de aanvraagfase: het kost veel tijd om alle handtekeningen te verzamelen. Vanwege de beperkte respons op de enquête onder afgewezen aanvragers, kunnen we geen uitsplitsingen maken naar afgewezen aanvragen maar de meeste onvoldoendes worden door de beoordelingscommissie gegeven op het criterium 'financiën'. Onvoldoende cofinanciering is één van de verklaringen waarom relatief vaak een onvoldoende wordt gegeven op dit criterium. Het ligt dus in de lijn der verwachting dat voor afgewezen aanvragen het bijeenbrengen cofinanciering wel degelijk een knelpunt vormde.

Figuur 2. In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen? (projectleiders en partners lopende en afgeronde RIF-projecten en afgewezen RIF-projecten) (n=153). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

Aan 36 projectleiders van RIF-projecten is in de enquête gevraagd of de afgesproken cofinanciering ook daadwerkelijk tot stand is gekomen. Dit blijkt in circa 90% van de gevallen gebeurd te zijn (neutraal, veel of zeer veel). Ook geven de projectleiders aan dat over het algemeen de bijdrage van de partners volgens afspraken wordt aangeleverd (zie Figuur 3). Opvallend hierbij is dat het voortgezet onderwijs en het hoger onderwijs naar verhouding vaker minder of niet aanleveren dan de andere type partners. Ook het bedrijfsleven en werkgeversorganisaties leveren in ongeveer een derde van de gevallen minder een bijdrage dan verwacht was. Echter ook ruim 10% leverde een grotere bijdrage dan men van tevoren had verwacht.

Figuur 3. In welke mate leveren de externe partners volgens u de afgesproken bijdrage? Indien projectleider RIF (gevraagd aan projectleiders lopende en afgeronde projecten) (n=36) antwoord categorieën exclusief "weet ik niet". Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

Hieruit kan dus de conclusie worden getrokken dat over het algemeen de gemaakte afspraken omtrent cofinanciering (en eventueel andere afspraken qua bijdragen) ook daadwerkelijk worden uitgevoerd. Desondanks kan cofinanciering in de looptijd van het project een knelpunt vormen wanneer partners afhaken zo blijkt ook uit een aantal case studies en ook in de enquête geeft 37% aan dat de cofinancieringseis invloed had op de activiteiten en

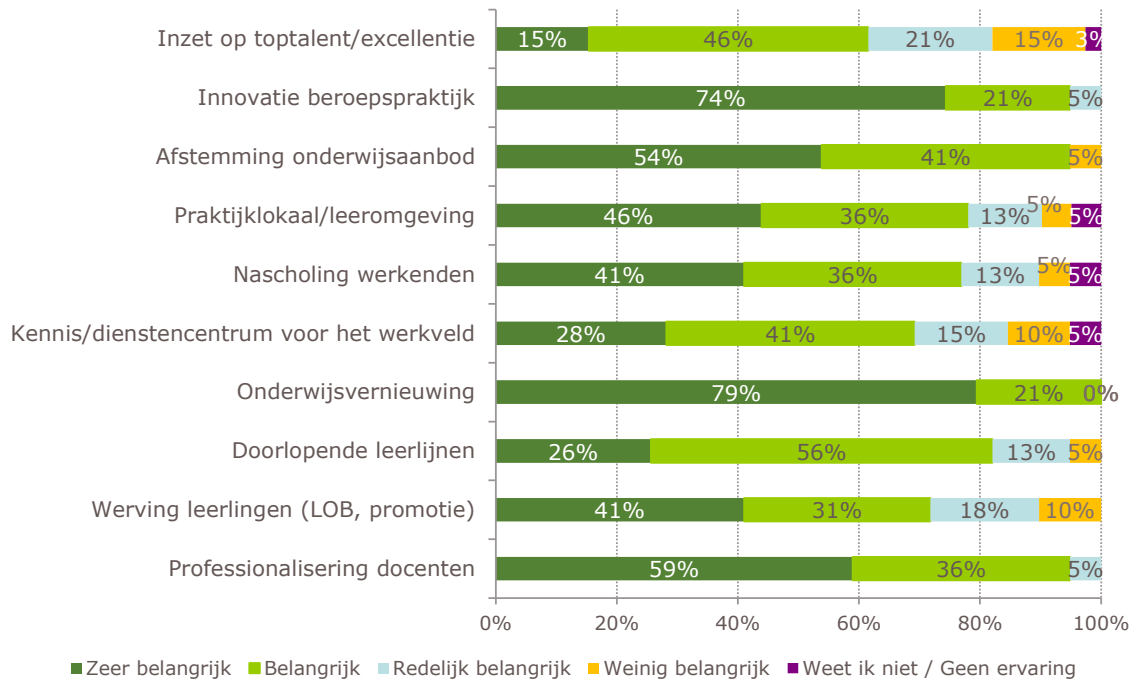
effecten.¹⁵ Gesprekspartners geven aan dat in sommige gevallen de in-kind bijdragen van bedrijven te vrijblijvend blijkt te zijn, ook in de enquête blijkt dat een derde van de respondenten aangeeft dat bedrijven minder uren leveren dan gepland. In de aanvraagfase zijn bedrijven enthousiast en bereidwillig om bij te dragen (en vormt de eis dus ook niet zozeer een belemmering), maar wanneer er daadwerkelijk geleverd moet worden (vaak pas een jaar later) valt het commitment in de praktijk tegen en worden de uren niet altijd geleverd zoals toegezegd óf de uren worden niet verantwoord. Bedrijven moeten namelijk tijd vrijmaken om in-kind bij te kunnen dragen, maar de dagelijkse operatie krijgt dan toch vaak prioriteit. In-kind inbreng is veel vrijblijvender dan een toegezegde in-cash bijdrage en het kost een projectleider veel tijd en energie om de urenregistraties rond te krijgen. Wanneer DUS-I in de tussentijdse rapportages (jaarlijks) een afwijking in cofinanciering en/of kosten constateert waarmee de verhoudingen niet meer aan de eisen van de regeling dreigen te voldoen, wordt dat in de terugkoppeling meegegeven. Aan het einde van het project wordt een eindverslag ingediend met de eindrealisatie van zowel kosten als cofinanciering. Daarmee wordt de subsidie vastgesteld. Het uiteindelijk niet voldoen aan de eisen kan gevolgen hebben voor het vaststellen van de subsidie, hetgeen ook kan leiden tot een terugvordering van reeds uitgekeerde subsidievoorschotten.

2.6 Type activiteiten en beoogde resultaten

2.6.1 Type activiteiten

Onderstaande grafiek toont welke activiteiten in welke mate volgens de projectleiders van belang zijn in de RIF-verbanden. De resultaten tonen dat vrijwel alle activiteiten als belangrijk worden beschouwd. Innovatie van de beroepspraktijk, afstemming van het opleidingsaanbod, onderwijsvernieuwing en professionalisering worden door de respondenten genoemd als belangrijkste activiteiten binnen het RIF-project. De inzet op toptalent/excellentie wordt het minst genoemd als belangrijke activiteit, maar wordt toch door 61% van de respondenten als (zeer) belangrijke activiteit gezien.

¹⁵ Maar ook 24% geeft aan dat dit geen of beperkte invloed had op de activiteiten en effecten van het investeringsfonds. Op basis hiervan kan dus niet een eenduidig beeld hierover geschetst worden. Dit is waarschijnlijk erg afhankelijk van het type samenwerking en de uitgevoerde activiteiten. Doordat slechts 5 respondenten een afgewezen aanvraag hadden, is een uitsplitsing hier niet mogelijk.

Figuur 4. In welke mate zijn de navolgende activiteiten van belang in het RIF-project/ samenwerkingsverband? (gevraagd aan projectleiders lopende en afgeronde projecten) (n=39). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

Uit een analyse van voortgangsrapportages waarin de typen activiteiten zijn geclassificeerd¹⁶ volgt een soortgelijk beeld van een breed palet aan activiteiten (gemiddeld vijf per project). Vrijwel alle projecten richten zich op curriculumontwikkeling (nieuwe niveaus, keuzedelen, vakken) en op het realiseren van contextrijke leeromgevingen (praktijkopdrachten, innovatieve praktijkfaciliteiten, inzet diverse leermiddelen). Ook professionaliseren van docenten, kenniscreatie en instroombevordering behoren tot veel uitgevoerde activiteiten.

Tabel 15. Analyse type activiteiten voortgangsrapportages. Bron: Registraties DUS-I.

Type activiteit	% projecten
Curriculumontwikkeling (nieuwe niveaus, keuzedelen, vakken)	87%
Contextrijke leeromgeving (praktijkopdrachten, innovatieve praktijkfaciliteiten, inzet diverse leermiddelen)	84%
Professionaliseren docenten en praktijkbegeleiders (docentenstages, gastlessen, excursies, trainingen)	73%
Kenniscreatie (diverse vormen van kennisuitwisseling)	68%
Instroombevordering (werving en beeldvorming)	58%
Doorlopende leerlijnen (vmbo, mbo, hbo, wo)	55%
Uitbreiding samenwerkingsverband	36%
Leven lang leren (commercialiseren van lesmodules, inzetten voor bredere doelgroepen)	36%
Begeleidings- en beoordelingstructuur (vernieuwing/ verbetering)	35%
Regionale afstemming (bv. maken van regioprofielen)	22%

¹⁶ Er is gekeken of de activiteit in één van de voortgangsrapportages wordt genoemd (er zijn meerdere per project). Vervolgens is een score van 1 gegeven als de activiteit wordt genoemd en een 0 als de activiteit niet wordt genoemd.

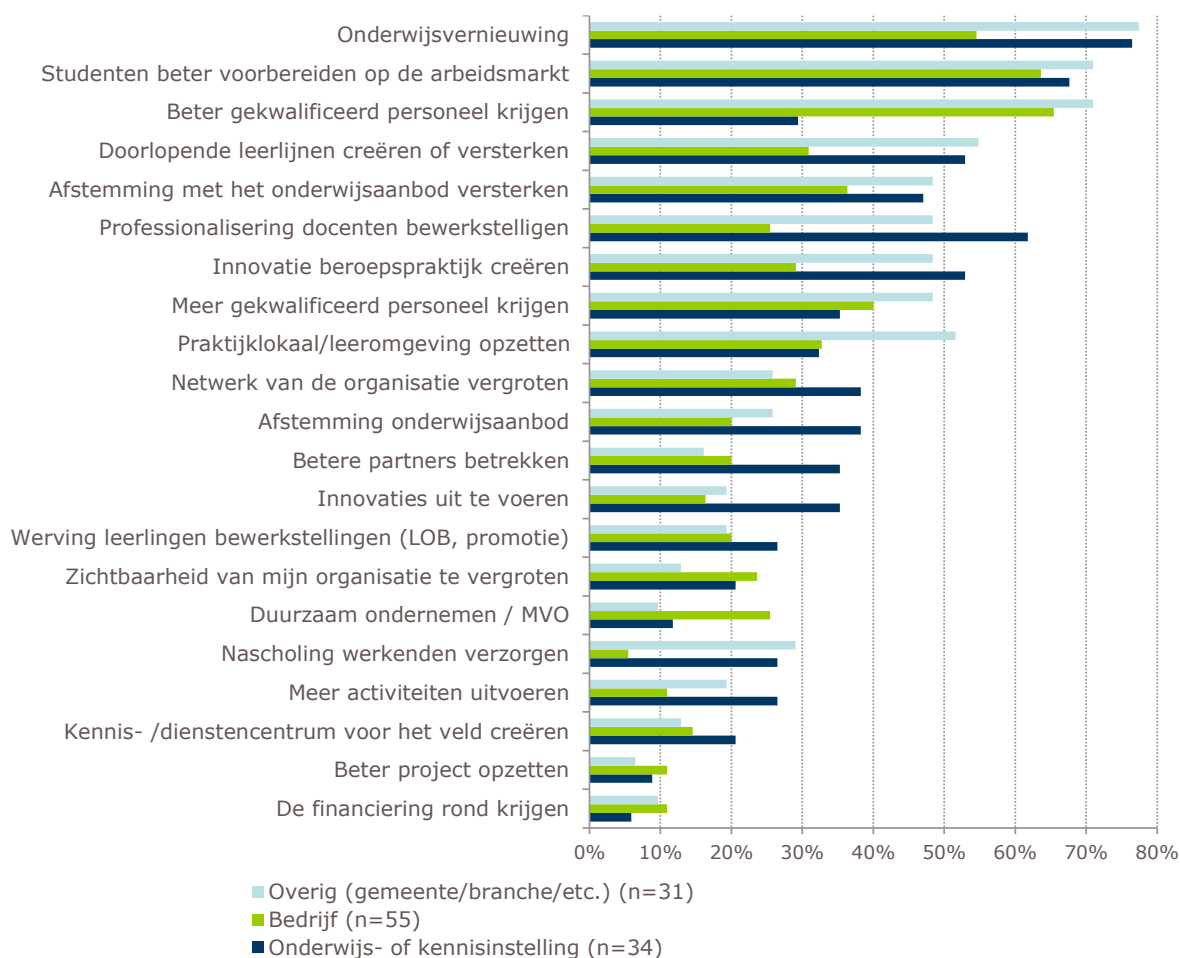
We geven hieronder een voorbeelden van de drie meest voorkomende type activiteit:

- **Curriculumontwikkeling** (nieuwe niveaus, keuzedelen, vakken): In de PPS Bouwen aan de toekomst (RIF1549) is ingezet op het ontwikkelen van 20 innovatieve keuzemodules die zijn opgenomen in het curriculum.
- **Contextrijke leeromgeving** (praktijkopdrachten, innovatieve praktijkfaciliteiten, inzet diverse leermiddelen): In het Topcentrum Autoschadeherstel Zuid-Nederland (RIF15002) is een praktijkcentrum met moderne faciliteiten en technieken ingericht, mede ingebracht door het bedrijfsleven.
- **Professionaliseren docenten en praktijkbegeleiders** (docentenstages, gastlessen, excursies, trainingen): In de PPS Technologieroute (RIF15016) is ingezet op de bijscholing van praktijkopleiders, medewerkers van het ROC MN en medewerkers van OBM (docentstages, gastlessen, excursies en trainingen).

2.6.2 Beoogde resultaten

Er zijn veel verschillende motivaties belangrijk bij het doen van een RIF aanvraag. Vrijwel alle vooraf geformuleerde motivaties werden als 'belangrijk' of 'zeer belangrijk' aangemerkt door projectleiders. De bevroegde projectleiders van de RIF PPS'en gaven aan dat de belangrijkste overweging om een aanvraag voor het RIF te doen, in lijn met de activiteiten in de vorige paragraaf, onderwijsvernieuwing was (95% van de bevroegde projectleiders gaf dit als motivatie aan). Daarnaast zijn belangrijke overwegingen professionalisering van docenten bewerkstellingen en afstemming met het onderwijsaanbod versterken (beide 90% van de projectleiders), innovatie in de beroepspraktijk, meer activiteiten uitvoeren en een beter project opzetten werden ook als belangrijke motivaties opgegeven (door 87% van de projectleiders). Nascholing werkenden en financiering rondkrijgen werden relatief het minst vaak aangemerkt als overweging hoewel dit toch volgens respectievelijk 56% en 64% van de projectleiders als (zeer) belangrijke overweging werd aangemerkt bij indienen van een RIF-aanvraag.

Als we verder kijken naar de belangrijkste inhoudelijke redenen die vooral als meerwaarde werden gezien door de samenwerkingspartners van de PPS'en, zijn dat onderwijsvernieuwing en het studenten beter voorbereiden op de arbeidsmarkt (zie Figuur 5). Deze twee redenen zijn veelal door kennis- en onderwijsinstellingen gegeven. De belangrijkste reden voor het bedrijfsleven om de samenwerking binnen het RIF aan te gaan is logischerwijs het beter gekwalificeerd personeel krijgen (65% van de bedrijven) en studenten beter voorbereiden op de arbeidsmarkt (64% van de bedrijven). Opvallend is ook dat nascholing voor werkenden verzorgen door slechts 5% van de bedrijven als meerwaarde werd gezien terwijl dit door de onderwijs- of kennisinstelling en overige partners (gemeenten/branches) door respectievelijk 26% en 29% van de partners als meerwaarde werd gezien. Door de samenwerkingspartners werd de financiering rondkrijgen gemiddeld door 9% aangemerkt als belangrijke meerwaarde voor het indienen van een RIF-aanvraag.

Figuur 5. Wat zag u vooral als meerwaarde van een samenwerking binnen het RIF-project/de PPS? (gevraagd aan partners RIF-projecten lopend en afgerond) (n=120) (in percentages die het antwoord hebben gegeven). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

Kortom, vooral inhoudelijke overwegingen (vernieuwing van onderwijs en studenten beter voorbereiden op de arbeidsmarkt) speelden bij de partners een rol in de motivatie om samen te werken binnen het RIF-projecten. Uitsplitsing tussen RIF- en niet RIF projecten is niet mogelijk vanwege de lage respons van de laatste groep.

2.7 Conclusie

Dit hoofdstuk geeft de belangrijkste uitkomsten van de beschrijvende analyse weer. Hieronder presenteren we de belangrijkste conclusies die voortkomen uit deze analyse.

De regeling is inmiddels breed bekend; vrijwel iedere mbo-instelling betrokken geweest bij een RIF-aanvraag (ofwel als penvoerder of wel als partner), het aantal aanvragen hangt samen met de omvang van de school. In totaal zijn in de periode 2014-2018 212 RIF-aanvragen gedaan waarvan 168 *nieuwe* aanvragen en 44 *heraanvragen*. De mate van succes is bij heraanvragen groter dan het gemiddelde succespercentage van de nieuwe aanvragen. De piek van het aantal aanvragen lag in 2015 waarna tot 2018 sprake is geweest van een daling in de ingediende aanvragen. De belangrijkste verklaring hiervoor is dat het zogeheten laaghangend fruit (RIF-aanvragen voortkomend uit bestaande samenwerkingen) al geplukt is.

De regionale spreiding van RIF-PPS'en is redelijk evenwichtig. De spreiding over studenten is minder evenwichtig: mbo niveau 1 blijft duidelijk achter en het aantal RIF-verbanden loopt op met het niveau. Mbo niveau 4 is in bijna alle RIF-verbanden vertegenwoordigd. Naast mbo-studenten richt meer dan de helft van de projecten zich ook op vmbo-leerlingen en bijna helft op ho-studenten (met name hbo). Ook in de spreiding van sectoren is sprake van een oververtegenwoordiging, namelijk van RIF-verbanden met een belang voor de sectoren techniek, zorg en welzijn en bouw. Dergelijke traditionele sectoren zijn over het algemeen in het voordeel vanwege hun goed georganiseerde achterban.

Hoewel het aantal RIF-verbanden is gedaald, zijn de RIF-verbanden over het algemeen wel groter geworden zowel qua aantal partners als financiële omvang. Ook is de betrokkenheid vanuit het hbo en de gemeentelijke en provinciale overheid in de periode 2014-2018 substantieel toegenomen. Het RIF lijkt steeds strategischer ingezet te worden door decentrale overheden om de regionale arbeidsmarkt te versterken. Regionale overheden fungeren vaak als geldschieter en als aanjager van samenwerking door partijen bij elkaar te brengen en commitment op bestuurlijk niveau af te geven, maar hebben in de uitvoering van de PPS'en een passievere rol. De deelname van het mkb blijft nog wat achter (minder aanwezig in bestaande overlegstructuren en/of missen de capaciteit voor wat betreft tijd en geld).

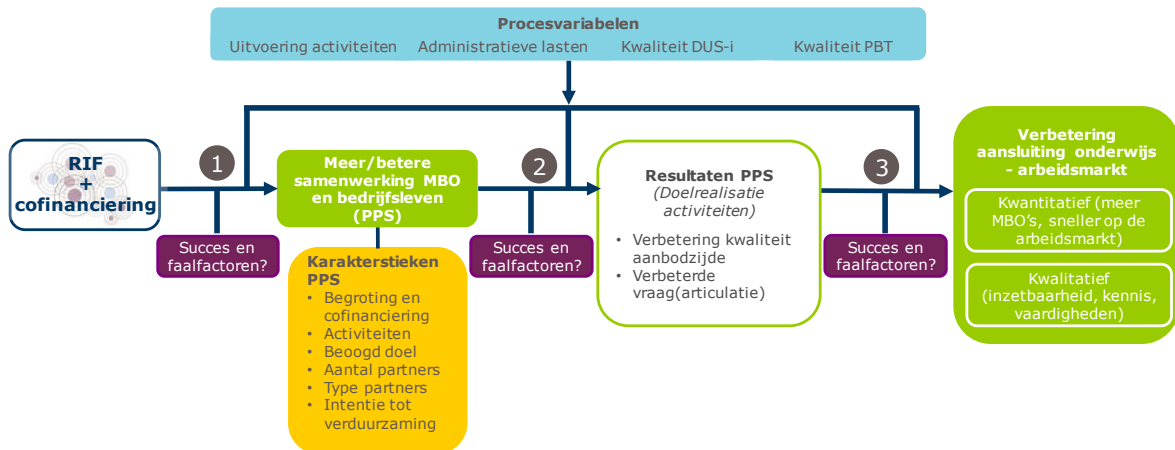
De cofinancieringseis zorgt voor gelijkwaardigheid en eigenaarschap (de PPS is van alle partners). De cofinanciering wordt door de *toegekende* RIF-verbanden dan ook niet als een belemmering gezien bij de totstandkoming van het samenwerkingsverband. Mogelijk vormde het voor afgewezen aanvragen wel een knelpunt. Over het algemeen worden de gemaakte afspraken omtrent cofinanciering dan ook nageleefd. Desondanks kan cofinanciering in de looptijd van het project een knelpunt vormen wanneer partners afhaken. Vooraf hebben niet alle bedrijven in de gaten wat de cofinancieringseis betekent; men tekent vrij makkelijk en belooft uren te leveren, maar wanneer er geleverd moet worden (vaak pas een jaar later), valt het commitment tegen. Dit gebeurt bij in-kind bijdragen die veel vrijblijvender worden ervaren dan een toegezegde in-cash bijdrage. Bovendien kost het een projectleider veel tijd en energie om de urenregistraties rond te krijgen waardoor soms uren wel geleverd worden maar niet geregistreerd worden door bedrijven.

Vooraf inhoudelijke overwegingen (vernieuwing van onderwijs en studenten beter voorbereiden op de arbeidsmarkt) speelden bij de partners een rol in de motivatie om samen te werken binnen het RIF-projecten. De RIF-verbanden kennen een breed palet aan activiteiten met als belangrijkste onderwijsvernieuwing (in de vorm van curriculumontwikkeling) en innovatie beroepspraktijk (contextrijke leeromgeving).

3 Effecten RIF

Het RIF beoogt de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren (**einddoel**) door samenwerking tussen mbo-instellingen en bedrijven te stimuleren (**intermediair doel**). Voor het evalueren van het RIF hanteren we een theoretisch model, dat (van links naar rechts) de beoogde werking van het RIF weergeeft. Hieronder is dit model weergegeven. We lichten dit onder het figuur nader toe.

Figuur 6. Conceptueel evaluatiemodel werking RIF.

Er liggen drie belangrijke aannames (zie grijze rondjes met nummers in het figuur) ten grondslag aan de werking van het RIF:

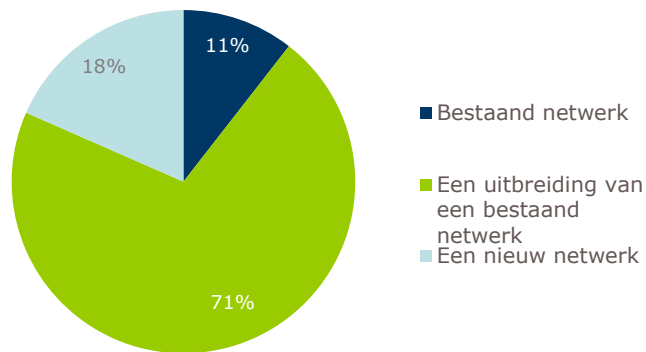
1. het beschikbaar stellen van middelen via het fonds zal bedrijven en onderwijsinstellingen ertoe aanzetten te investeren in duurzame samenwerking, en;
2. de samenwerking leidt tot een verbetering van de kwaliteit aan de aanbodzijde en een verbeterde vraag(articulatie) vanuit het bedrijfsleven;
3. door de verbeterde kwaliteit aan aanbodzijde en verbeterde vraag(articulatie) ontstaat er een betere match tussen vraag en aanbod (betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt).

In paragraaf 3.1 zal daarom eerst besproken worden of er inderdaad sprake is van meer/betere samenwerking tussen mbo en bedrijfsleven als gevolg van het RIF. Vervolgens is het de vraag in hoeverre de aansluiting tussen opleidingen en het bedrijfsleven dankzij de regionale samenwerking die door het fonds op gang wordt gebracht verbeterd. Om hier antwoord op te krijgen hebben we gekeken naar de opbrengsten van RIF-verbanden ten aanzien van activiteiten die bijdrage aan een verbeterde aansluiting. Deze resultaten, evenals het doelbereik en doelgroepbereik komen in paragraaf 3.2 aan bod. In paragraaf 3.3 gaan we in op of de uitgevoerde activiteiten daadwerkelijk hebben geleid tot een verbeterde aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt (op basis van de case studies, enquête en resultaten uit de microdata analyse), wat de meerwaarde is voor de verschillende doelgroepen en de gevonden neveneffecten. Paragraaf 3.4 bespreekt vervolgens de bijdrage van het RIF ten aanzien van het gerealiseerde resultaat van de PPS. Met andere woorden: Wat zou er zijn gebeurd als er geen RIF-subsidie was en in hoeverre zijn de gevonden effecten toe te schrijven aan het RIF? In 3.5 vatten we de belangrijkste geleerde lessen zoals aangegeven door de RIF-verbanden zelf samen. De vraag wat er gebeurt na afloop van de RIF-subsidie (verduurzaming) komt aan bod in paragraaf 3.6. We eindigen met een conclusie paragraaf (3.7).

3.1 Intermediair effect: Impactvolle samenwerking

3.1.1 Bestaande of nieuwe samenwerkingen

Het grootste deel van de bevroagde projectleiders geeft in de enquête aan dat het samenwerkingsverband is gebaseerd op een bestaand netwerk dat is uitgebreid met nieuwe samenwerkingspartners (71%). Voor 18% van de RIF-PPS'en geldt dat de samenwerking een volledig nieuw netwerk betreft. 11% van de bevroagde projectleiders geeft daarentegen aan dat hun RIF-project enkel bestaat uit bekende partners in een bestaand netwerk.

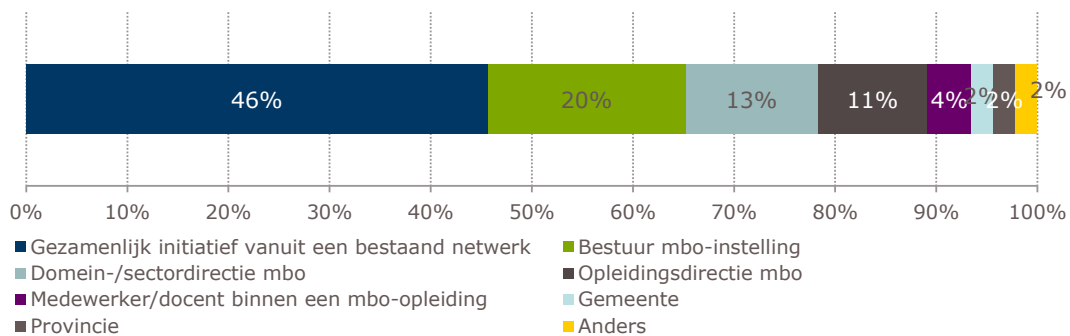

Figuur 7. In hoeverre wordt er samengewerkt met nieuwe dan wel bestaande samenwerkingspartners? (projectleiders lopende en afgeronde RIF-projecten) (n=38). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

Ook in de casestudies wordt duidelijk dat RIF zowel voor uitbreiding of formalisering van bestaande samenwerking als voor nieuwe samenwerking wordt ingezet.

- Voor enkele samenwerkingsverbanden geldt dat het RIF-project een **uitbreiding** van een bestaande PPS of een vervolg op een eerdere subsidie. Dat geldt bijvoorbeeld voor Techcovery FRIS (RIF15027), waar de samenwerking een gefaseerde ontwikkeling door heeft gemaakt. Hier is voorafgaand aan de RIF-subsidie gebruik gemaakt van de regeling Beroepsonderwijs in Bedrijf (BiB) en van subsidie van Het Platform Beroepsonderwijs (HPBO). Het geldt ook voor PPS CIVci 2.0 (RIF14031), waar voorafgaand aan de RIF-aanvraag een CIV-subsidie werd ontvangen. De RIF-aanvraag heeft bij beide projecten geleid tot een uitbreiding van het aantal betrokken partners;
- De RIF-projecten Zorgboulevard Roosendaal (RIF14011) en Healthy Ageing (RIF16025) komen voort uit bestaande samenwerkingsverbanden of overlegstructuren, waar **formalisering** van de samenwerking uit is voortgekomen. Overigens is het project Healthy Ageing tot een einde gekomen en is de samenwerking hier weer grotendeels teruggevallen op de vooraf bestaande overlegstructuren;
- Ook door **nieuwe** samenwerkingsverbanden wordt gebruik gemaakt van het RIF, zoals Topcentrum Autoschadeherstel Zuid Nederland (RIF15002).

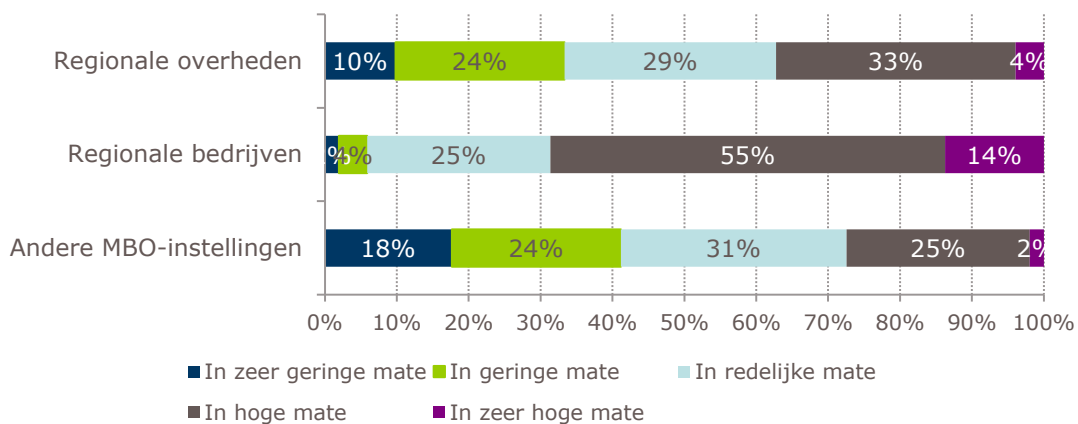
Een groot deel van de PPS'en kwam volgens de in de enquête bevroagde projectleiders tot stand door het onderwijs. In totaal gaat het om 48% van de PPS'en die via het mbo tot stand is gekomen: ofwel via het bestuur van de mbo-instelling (20%), het domein-/sectordirectie van het mbo (13%), de opleidingsdirectie mbo (11%) of via een medewerker/docent binnen een mbo opleiding (4%). Daarnaast geeft nog een aanzienlijk deel van de projectleiders aan dat het initiatief kwam vanuit een bestaand netwerk (46%). De overige partners hebben een veel beperktere rol in het nemen van het initiatief van een PPS. Geen van de respondenten gaf aan dat een bedrijf, werkgeversorganisatie of brancheorganisatie initiatiefnemer van het project was.

Figuur 8. Wie was initiatiefnemer van het project? (gevraagd aan lopende en afgeronde en afgewezen RIF-projecten (n=46). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

3.1.2 Kwaliteit samenwerking

Het RIF heeft in lijn met de doelstelling van het fonds met name een positieve invloed gehad op de kwaliteit van samenwerking met het bedrijfsleven. Een meerderheid van de bevroegden in de enquête geeft aan dat er als gevolg van het RIF meer en/of betere samenwerking ontstaan is met regionale bedrijven (69% (zeer) hoge mate, zie Figuur 9). Wel geven enkele gesprekspartners aan dat vaak dezelfde arbeidsorganisaties (usual suspects) deelnemen aan PPS'en en dat het mkb minder aangehaakt is. Het fonds heeft in mindere mate gezorgd voor meer en/of betere samenwerking met regionale overheden en andere mbo-instellingen. Deze partijen zijn dan ook niet altijd aangesloten bij de RIF-verbanden (bij 36% van de RIF-verbanden is een andere mbo-instelling betrokken, bij 60% van de RIF-verbanden is een gemeente of provincie betrokken¹⁷). Ook zijn gemeenten en provincies in veel gevallen betrokken als financier en hebben ze niet direct een actieve inhoudelijke bijdrage aan de uitvoering van activiteiten binnen de PPS. Hun belang ligt met name op de realisatie van de economische en maatschappelijke ambities waar de PPS'en aan beogen bij te dragen.

Figuur 9 Meer en/of betere samenwerking met bedrijven, overheden en andere mbo-instellingen volgens mensen werkzaam binnen het mbo betrokken bij lopende of afgeronde RIF-projecten (n = 51). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

Ook blijkt uit de enquête dat de partners binnen RIF-projecten over het algemeen zeer regelmatig contact met elkaar hebben volgens de bevroegde projectleiders en

¹⁷ Registraties van alle 120 toegekende RIF-verbanden.

projectpartners.¹⁸ In de meeste gevallen is dit wekelijks (23%) of maandelijks (40%). In zo'n 18% van de gevallen is het contact per kwartaal. Opvallend is dat 6% van de partners slechts halfjaarlijks contact hebben. Anderzijds geeft ook 7% van de bevroegde partners binnen RIF-PPS'en aan dat zij dagelijks contact met elkaar hebben. Gemiddeld wordt de samenwerking binnen de RIF-projecten uit de enquête door alle type partners (onderwijs- of kennisinstellingen, bedrijven en overig¹⁹) beoordeeld met een 7.1 (op een schaal van 1 tot 10).

3.1.3 Samenwerking per type partner

Samenwerking met regionale bedrijven

Binnen de RIF-verbanden hebben de betrokken bedrijven een actieve rol vervuld in het opnieuw uitwerken van het curriculum maar ook in de uitvoering ervan. Betrokkenen uit de dagelijkse praktijk geven delen van de opleiding (bijvoorbeeld door gastlessen) en delen van de opleiding vinden plaats in de praktijk. Een ander voorbeeld is dat kleine projecten en vragen door docenten worden verzameld bij het werkveld, die vervolgens door studenten als opdracht opgepakt en uitgewerkt worden (bijvoorbeeld bij Regionaal Co-makership, RIF15050 en Techcovery FRIS, RIF15027). Daarnaast is het wederzijds begrip gegroeid over mogelijkheden en beperkingen. Dat is ook de basis voor de verdere samenwerking. Ook op basis van de casestudies lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat het RIF inderdaad heeft geleid tot betere samenwerking tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven. Het RIF jaagt de samenwerking met bedrijven aan en intensiveert ook in veel gevallen. De intensivering van de samenwerking heeft in een aantal cases gezorgd voor een toenemend wederzijds begrip. Partners begrijpen elkaars beweegredenen en interne processen beter en kunnen elkaar over het algemeen beter vinden.

Samenwerking tussen mbo-instellingen

In de cases zien we dat het RIF in enkele gevallen heeft geleid tot (verbeterde) samenwerking tussen verschillende mbo-instellingen waarbij mbo-instellingen in de regio gezamenlijk optrekken om knelpunten in de regio op te lossen. Voorbeelden van cases waarbij meerdere mbo-instellingen samenwerken zijn:

- Het Topcentrum Autoschadeherstelbedrijf Zuid Nederland (RIF15002): Hier hebben het Summa College en het Koning Willem I College twee opleidingen samengevoegd. Deze samenwerking is door het RIF versneld tot stand gekomen. Probleem hierbij was echter dat de onderwijsinstellingen elkaar vooraf nauwelijks kenden, waardoor al snel tijdens de uitvoering bleek dat er verschillende verwachtingen bestonden en dat de verschillen tussen beide mbo-instellingen (zoals inzet op kwaliteit of inzet op basis van verantwoording, maar ook verschillende verwachtingen met betrekking tot het functieniveau waarop samenwerking overlegd wordt) moeilijk te overbruggen zijn. Deze samenwerking tussen de mbo-instellingen heeft dan ook geen vervolg gekregen.
- Greentech NHN (RIF14029): Hier hebben twee mbo-instellingen verschillende opleidingen en keuzedelen samengevoegd. Studenten van het Horizon college kunnen het keuzedeel kiezen en voor studenten van het Clusius College is het een verplicht onderdeel van het curriculum.

¹⁸ Gevraagd aan partners en projectleiders lopende en afgeronde RIF-projecten (n=146)

¹⁹ Gemeenten, brancheverenigingen, etc.

In sommige regio's is minder sprake van samenwerking ofwel omdat de mbo-instelling de enige is in de regio (bijvoorbeeld ROC Twente in de regio Twente of Scalda in Zeeland), maar er zijn ook voorbeelden waarbij er sprake was van een concurrerende houding tussen mbo-instellingen waardoor samenwerking niet of moeizaam tot stand komt.

Samenwerking regionale overheden

Regionale overheden fungeren vaak als geldschieter en als aanjager van samenwerking door partijen bij elkaar te brengen en commitment op bestuurlijk niveau af te geven, maar hebben in de uitvoering van de PPS'en een passievere rol. Meer of betere samenwerking met regionale overheden is op basis van de casestudies dan ook niet een van de voornaamste uitkomsten van RIF-projecten. Binnen enkele RIF-projecten kan wel degelijk gesproken worden over een bijdrage aan meer of betere samenwerking met overheden. Voorbeelden daarvan zijn:

- PPS CIVci 2.0 (RIF14031), waar de gemeente Amsterdam onderdeel uitmaakt van de stuurgroep van CIVci. Er is hierdoor veel meer afstemming en samenwerking tussen Amsterdam Economische Zaken, de Economic board en ROCvA tot stand gekomen. Hierbij wordt door CIVci 2.0 bijvoorbeeld aangesloten op evenementen die in de gemeente Amsterdam worden georganiseerd, zoals Amsterdam Dance Event.
- Zorgboulevard Roosendaal (RIF14011), waarbij in samenwerking tussen de gemeente Roosendaal een dienstencheque wordt geleverd en het project CREA in de wijk is opgezet. Hiermee kan zorg geleverd worden door studenten en worden creatieve activiteiten in de wijk opgezet ten behoeve van de leefbaarheid en onderlinge verhoudingen in de wijk.

Dit zijn twee voorbeelden van PPS'en binnen het publieke domein (zorg en cultuur).

3.1.4 Knelpunten effectieve samenwerking

Hoewel de samenwerkingspartners over het algemeen positief zijn over de kwaliteit van samenwerking, zijn verschillende knelpunten geïdentificeerd. Zo blijkt uit verschillende bronnen dat de verschillende aard van samenwerkingspartners en bijhorende verschillen in cultuur een knelpunt vormt voor een effectieve samenwerking.²⁰ Onderwijsinstellingen en bedrijven hebben in de kern andere doelstellingen, kennen een andere dynamiek, risicobereidheid en tempo en hebben een verschillende motivatie om deel te nemen aan een PPS. Het onderwijsstramien (bijv. omtrent vastgestelde curricula, eisen rondom kwalificatiedossiers en/of keuzedelen) maakt bovendien dat onderwijsinstellingen over het algemeen langzamer, minder adaptief en risicobereid zijn dan bedrijven, wat binnen een samenwerking voor botsingen kan zorgen en er zelfs toe kan leiden dat bedrijven afhaken. Soortgelijke knelpunten kunnen zich volgens gesprekspartners voordoen in samenwerking met overheidsinstellingen en zelfs tussen onderwijsinstellingen kunnen cultuurverschillen een rol spelen. Dit was bijvoorbeeld het geval bij de eerder genoemde case Topcentrum Autoschadeherstel Zuid (RIF15002) waar verschillende visies maar ook organisatorische verschillen tussen het Summa College en het Koning Willem 1 College hebben gezorgd voor het terugtrekken van het Koning Willem 1 College uit de samenwerking.

Daarnaast blijkt uit verschillende interviews en case studies dat het opzetten van de samenwerking in RIF-projecten tijd kost, zeker wanneer er sprake is van nieuwe partners en volledig nieuwe initiatieven. Het komt regelmatig voor dat RIF-PPS'en in het eerste jaar van de samenwerking nog nauwelijks toekomen aan het uitvoeren van de beoogde activiteiten

²⁰ Voortgangsrapportages, eindrapportages, interviews en case studies.

doordat er nog gewerkt wordt aan het vormgeven van de samenwerking en het verdelen van de verantwoordelijkheden. Hier komt bij dat verloop onder bedrijfspartners volgens gesprekspartners in het eerste jaar niet ongebruikelijk is, bijvoorbeeld doordat verwachte inspanningen of financiële bijdragen toch lastig te realiseren blijken en de commitment niet hoog genoeg is. Dit vereist van mbo-instellingen om vaardigheden ontwikkelen op het gebied van netwerk management en relatiebeheer, om te voorkomen dat door het wegvallen van bedrijven een deel van het subsidiebedrag terugbetaald moet worden. Het betrokken houden van bedrijven blijft een belangrijk aandachtspunt voor PPS'en. Eén van de boodschappen die naar voren komt in de enquête is dat kleinschalige PPS'en over het algemeen beter beheersbaar zijn en gemakkelijker een gevoel van eigenaarschap onder de betrokken partners creëren. De communicatie tussen partners en het verwachtingsmanagement verloopt eenvoudiger wanneer het aantal betrokken partners beperkt is of wanneer er sprake is van een partij die de betrokken bedrijven vertegenwoordigt.

Tot slot kennen sommige kenmerken van de RIF-regeling ook een keerzijde in relatie tot de samenwerking binnen PPS'en. Zo wordt er in enkele interviews aangegeven dat de centrale rol van de mbo-instelling als penvoerder ook voor een zekere onevenwichtigheid in de samenwerking kan zorgen. De activiteiten binnen de PPS'en staan bovendien in beginsel dichter bij de kern van het onderwijs (het aanbieden van onderwijs dat opleidt voor de arbeidsmarkt) dan bij de doelstellingen van het bedrijfsleven, waarvan de bijdrage aan RIF-PPS'en niet bij de primaire processen hoort. Hierdoor kan het soms lastig zijn om bedrijven aangehaakt te houden. Ook vormt de vereiste projectperiode van vier jaar voor sommige bedrijfspartners een probleem. Met name bij het mkb, waar de dagelijkse werkzaamheden veelal voorrang krijgen en die daardoor minder aanwezig in bestaande overlegstructuren, speelt dit een rol. Kleinere bedrijven zien HR-gerelateerde activiteiten (zoals deelname aan een PPS in het kader van menselijk kapitaal) vaak als iets extra's, waar bij grotere bedrijven HR-beleid veelal een vastere positie heeft binnen de bedrijfsvoering. Hierdoor is het voor kleinere bedrijven lastiger om de bijdrage aan een PPS voor een periode van vier jaar vast te leggen.

3.2 Intermediair effect: Resultaten RIF-verbanden

3.2.1 Doelbereik

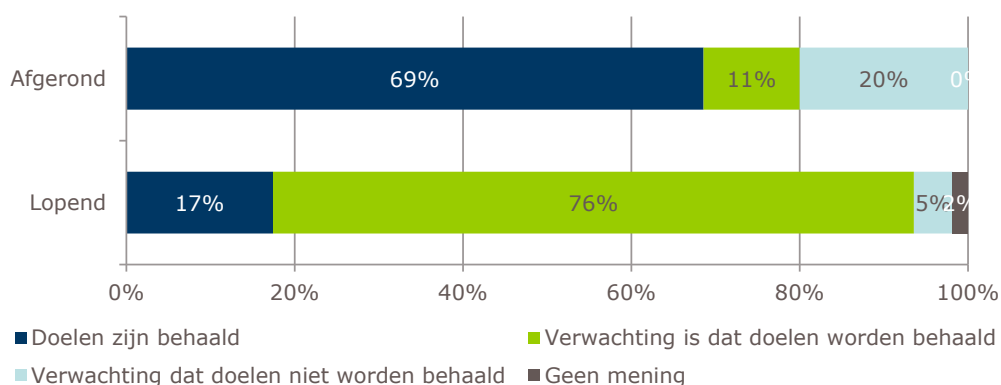
Over het algemeen worden de doelen die binnen RIF-projecten vooraf gesteld gehaald. Uit de beschikbare eindrapportages blijkt dat ongeveer 40% van de afgeronde projecten alle gestelde doelen heeft bereikt.²¹ Voor ongeveer 40% van de PPS'en geldt dat de doelen grotendeels bereikt zijn, dat wil zeggen dat het hoofddoel van de PPS bereikt is en bijna alle bijbehorende activiteiten behaald zijn. Een aantal PPS'en heeft zijn doelstellingen enkel deels kunnen bereiken doordat bepaalde activiteiten moeilijk realiseerbaar bleken. Bovendien komt het voor dat doelstellingen gedurende de projectperiode wijzigen. Door voortschrijdende inzichten, personele wisselingen of externe veranderingen kunnen doelen gaandeweg veranderen en verantwoordelijkheden verschuiven. Zo werd gedurende de uitvoering van het RIF-project Technologieroute de doelstelling gericht op het ontwikkelen van hoogwaardige praktijklokalen vervangen door het opzetten van een zelfstandig praktijkcentrum, namelijk het Vakcentrum Maakindustrie.

Uit de enquête (zie Figuur 10) blijkt dat 69% van de betrokkenen bij afgeronde projecten aangeeft dat de doelen zijn behaald, waarschijnlijk vallen hier ook een deel van de projecten onder waar in ieder geval het hoofddoel is behaald maar wellicht niet alle vooraf beoogde activiteiten. Opvallend is dat 20% van de respondenten van afgeronde projecten verwacht

²¹ Gebaseerd op de beschikbare eindrapportages.

dat de doelen niet behaald gaan worden. Uit de enquête blijkt dat driekwart van de bevroagen uit lopende projecten positieve verwachtingen heeft met betrekking tot het behalen van de resultaten (76%) en dat voor een deel van de lopende projecten de doelen zelfs al behaald zijn (17%). In deze gevallen zijn de doelstellingen op het moment van afname van de enquête nog niet behaald, maar er wordt verwacht dat dit nog zal gebeuren. 5% van de respondenten geeft daarentegen aan de indruk te hebben dat de gestelde doelen binnen het project niet meer behaald zullen worden.

Opvallend is ook dat onderwijsinstellingen (31% doelen behaald, 63% verwacht dat dat nog gaat gebeuren) over het algemeen (lopende en afgeronde samen) vaker dan bedrijfspartners (17% doelen behaald, 71% verwacht dat dat nog gaat gebeuren) vinden dat de doelstellingen van de PPS bereikt zijn of dat nog verwachten.²² Mogelijk speelt hierbij dat voor onderwijsinstellingen onderwijsvernieuwing de voornaamste doelstelling is, wat direct door het RIF bewerkstelligd wordt. De resultaten die bedrijven hopen te bereiken, namelijk meer en kwalitatief beter personeel (zie paragraaf 2.6), worden pas op langere termijn zichtbaar.

Figuur 10. Mate waarin doelen en verwachtingen volgens projectleiders en partners van lopende (n=109) en afgeronde RIF-projecten (n=35) behaald zijn. Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

Een aantal projecten is vroegtijdig stopgezet. Het gaat om 8 projecten²³, waarbij de redenen voor stopzetting variëren. Bij een deel van de projecten was er sprake van personele wisselingen in de projectaansturing, wat gevolgen heeft gehad voor de planning of het draagvlak voor de PPS binnen de deelnemende organisaties.²⁴ Bij twee van de projecten bleken de eisen van de regeling niet goed meer aan te sluiten bij de aard van de samenwerking of de uitvoering van de activiteiten van de PPS. Deze projecten zijn op een andere wijze voortgezet. De bestudeerde case CIV Healthy Ageing Friesland (RIF16025) is één van de vroegtijdig stopgezette projecten. Door een wisseling in het projectleiderschap en een gewijzigde koers van het project bleek het RIF niet meer goed aan te sluiten op de hernieuwde doelstellingen en te sterk sturen op de vooraf gestelde doelen, waardoor er te weinig ruimte was voor ontwikkeling en innovatie in het project. Om deze reden is besloten de samenwerking in een andere vorm voort te zetten.

²² Uitsplitsing van alleen afgeronde naar type partner is vanwege beperkte respons niet mogelijk.
²³ Centrum voor Gezondheidstechniek (RIF14026), Vooruitschakelen in de mobiliteitsbranche (RIF15021), Samen Slim Bouwen aan de Toekomst (RIF15024), Composite Maintenance Cluster West Brabant (RIF15029), Centrum voor Innovatief Vakmanschap Healthy Ageing Friesland (RIF16025), Creative Lab Brainport (RIF16008), Centrum voor Mobiliteit en Logistiek West Brabant (RIF16034), en STEUR 2.0 (RIF17013).
²⁴ Dienst Uitvoering Subsidies voor Instellingen (2019). Monitoringsrapportage 2014-2018: Regionaal investeringsfonds mbo.

Daarnaast heb 12 projecten gebruik gemaakt van de mogelijkheid om de projectduur met één jaar te verlengen. Deze aanvragen kenden verschillende redenen. Bij de helft van de verlengingsaanvragen was er sprake van vertraging door externe factoren waar de PPS geen invloed op had (bijv. het terugtrekken van bedrijfspartners door economische omstandigheden). Andere redenen betroffen het kunnen afronden van specifieke activiteiten binnen de projectperiode of het oplopen van vertraging die niet meer ingehaald kon worden.²⁵ Dit was bijvoorbeeld het geval bij de case Bouwen aan de Toekomst van ROC van Twente (RIF15049). Hierbij werd vertraging opgelopen bij de ontwikkeling van keuzemodules. Door het volgtijdige karakter van de uit te voeren activiteiten was deze vertraging niet meer goed in te halen en daarom is er besloten om verlenging aan te vragen.

3.2.2 Doelgroepbereik

In deze paragraaf gaan we in op het bereik onder studenten en docenten.

Bereik studenten

Kijkend naar het gerealiseerde bereik onder mbo-studenten zoals gerapporteerd in de voortgangsverslagen²⁶ lijkt het zwaartepunt op mbo niveau 4-studenten te liggen, zowel wat betreft het aantal projecten dat zich op deze studenten richt alsmede het gemiddelde bereik. Zoals geconcludeerd in paragraaf 2.3.2 blijft het bereik onder entree-studenten achter. In de Monitoringsrapportage van DUS-I 2014-2018 wordt geschat dat enkele honderden studenten van entree-opleidingen in aanraking komen met (activiteiten van) RIF-projecten.

Op basis van de in de voortgangsrapportages gerapporteerde aantallen kunnen wij echter geen uitspraken doen over de exacte aantallen bereikte studenten door gebrekkige kwaliteit van de data. Zo lijken de verschillende voortgangsrapportages bijvoorbeeld te variëren op de manier waarop het bereik wordt gerapporteerd (op jaarbasis of op basis van de gehele projectperiode) en worden er soms aantallen genoemd die niet realistisch (lijken) te zijn. Voor sommige RIF-projecten ontbreken überhaupt de gevraagde cijfers in enkele jaren (niet van ieder RIF-project is van elk jaar een voortgangsverslag beschikbaar).

Uit de achterliggende data van de Katapult Impactmeting 2019²⁷ blijkt dat RIF-projecten jaarlijks gemiddeld ongeveer 370 studenten direct bereiken met de activiteiten van de PPS.²⁸ Het jaarlijkse bereik per PPS varieert sterk, dus dit gemiddelde geeft slechts een zeer indicatief beeld. Als we ervan uit gaan dat het gemiddeld studentenbereik te extrapoleren is naar alle RIF-projecten, dan komen we tot een jaarlijks bereik van 44.400 studenten.

Daarnaast komen jaarlijks gemiddeld ongeveer 850 studenten (indirect) in aanraking met de activiteiten of producten van de bevraagde RIF-PPS'en.²⁹ Ook hier moeten de aantallen met voorzichtigheid beschouwd worden, gezien een vergelijking met de voortgangsrapportages in sommige gevallen sterk afwijkende aantallen oplevert. Bovendien moet opgemerkt worden dat het bereikte aantal studenten geen indicatie hoeft te zijn van de kwaliteit of

²⁵ Dienst Uitvoering Subsidies voor Instellingen (2019). Monitoringsrapportage 2014-2018: Regionaal investeringsfonds mbo.

²⁶ Hierbij is gekeken naar de meest recente voortgangsverslagen of eindverslagen op peildatum 6 november 2019.

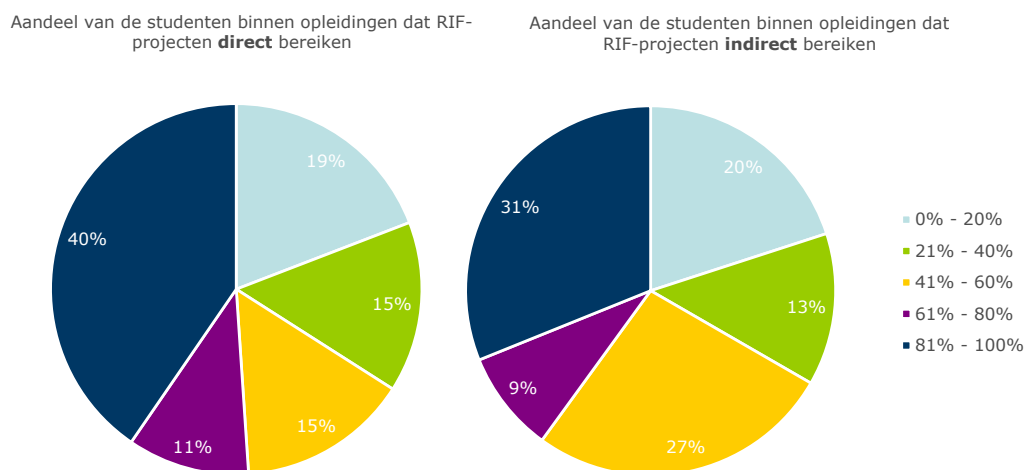
²⁷ Wij hebben de ruwe data van Katapult (PTvT) ontvangen en bewerkt. De Katapult impactmeting toont de resultaten van een in het voorjaar van 2019 uitgevoerde enquête onder 191 samenwerkingsverbanden. We hebben uit de RIF-PPS'en uit deze data geïdentificeerd en daar analyses op uitgevoerd.

²⁸ n = 49, standaardafwijking bedraagt 355,3.

²⁹ n = 39, standaardafwijking bedraagt 1531,2.

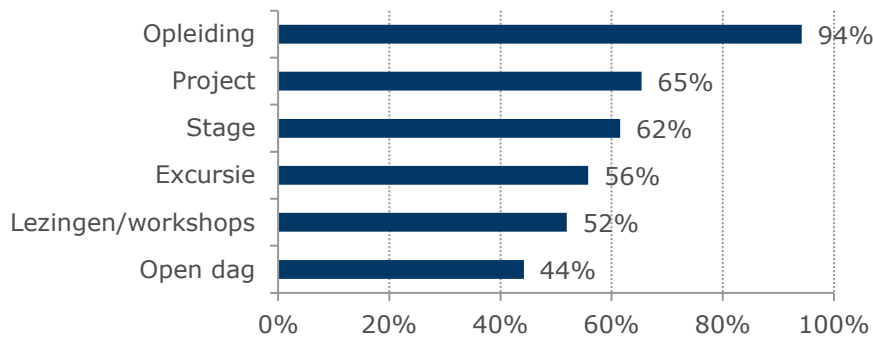
effectiviteit van een RIF-project, het is vooral een outputmaat. Zo stromen bij de case Food & Proces Tech Campus (RIF14012) jaarlijks 20 studenten uit een in het RIF project ontwikkelde nieuwe opleiding aan het Regio College waar een sterke behoefte aan is bij de bedrijven in de regio. Het bereik is dan 'slechts' 20 studenten maar het project draagt wel direct bij aan een betere aansluiting op de arbeidsmarkt in de regio. Zo zijn er ook projecten die een bereik rapporteren van duizenden studenten terwijl het dan bijvoorbeeld gaat om een activiteit als een gastcollege of masterclass; het bereik is dan hoog maar de impact op de aansluiting kleiner en indirecter.

Het grootste deel van de vertegenwoordigers van RIF-projecten die bij de impactmeting van Katapult bevestigd zijn, geeft aan tussen de 81% en 100% van de studenten in relevante opleidingen te bereiken met het RIF-project (zie Figuur 11). In totaal geldt voor de meerderheid van de bestudeerde RIF-projecten dat 60% of meer van de studenten in relevante opleidingen bereikt wordt (51%). Ongeveer een derde van vertegenwoordigers zegt echter 40% of minder van de studenten in relevante opleidingen te bereiken. Wat betreft het indirect bereiken van studenten met de activiteiten van het RIF-project geeft 31% van de vertegenwoordigers aan de studenten binnen de relevante opleidingen grotendeels of volledig te bereiken. Voor 27% van de bevestigde RIF-PPS'en geldt dat grofweg de helft van de studenten indirect bereikt wordt. Ongeveer een derde geeft aan 40% of minder van de studenten in relevante opleidingen indirect te bereiken met de activiteiten van het RIF-project.

Figuur 11. Aandeel studenten van relevante opleidingen dat direct en indirect door RIF-projecten bereikt wordt (n = 47). Bron: achterliggende data Katapult Impactmeting 2019 (bewerkt door Dialogic).

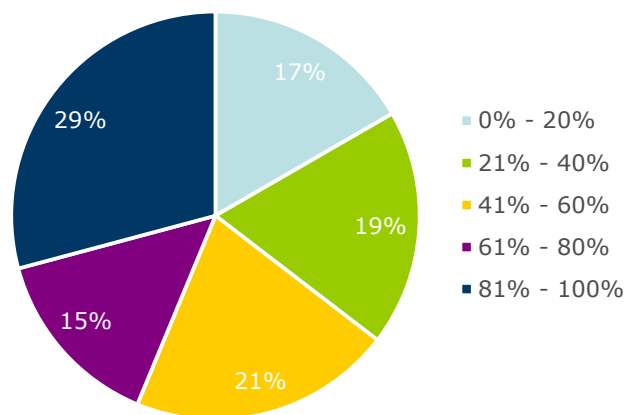
De voornaamste manier waarop studenten direct of indirect in aanraking komen met RIF-projecten is via de opleidingen die ze volgen (zie Figuur 12). Als het gaat om de bredere vernieuwing van de betrokken opleidingen, is er uiteraard een impact op alle studenten die daarbij betrokken zijn. 94% van de vertegenwoordigers van RIF-projecten geeft aan dat dit voor zijn of haar RIF-project het geval is. Daarnaast worden studenten vaak betrokken bij RIF-projecten door het uitvoeren van projectwerk of het doen van stages bij bedrijven.

Figuur 12. Wijze waarop studenten (in)direct betrokken worden bij RIF-projecten volgens vertegenwoordigers van RIF-projecten (n=52). Bron: achterliggende data Katapult Impactmeting 2019 (bewerkt door Dialogic).

Bereik docenten

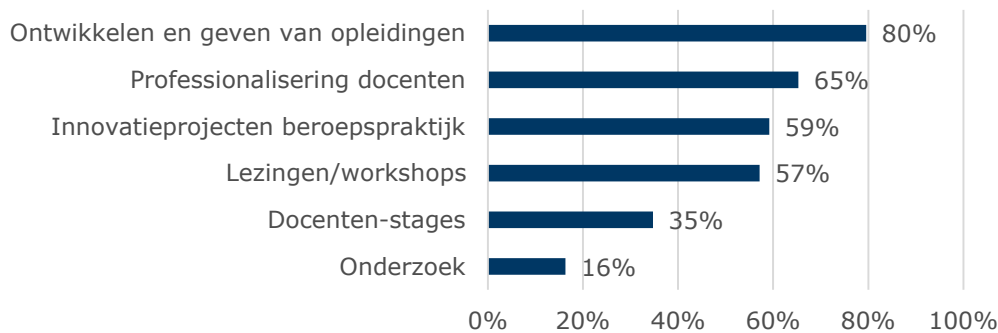
Uit de achterliggende gegevens van de impactmeting van Katapult blijkt dat jaarlijks gemiddeld 25 docenten actief betrokken zijn bij de uitvoering van RIF-projecten, variërend van enkele docenten tot ruim 150 docenten.³⁰ Jaarlijks komen per RIF-project gemiddeld ongeveer 80 docenten direct of indirect in aanraking met het project volgens de bevraagde projectleiders van RIF-verbanden (n=48). Zoals Figuur 13 laat zien, geeft 29% van de vertegenwoordigers van RIF-projecten aan dat (bijna) alle docenten of docent-onderzoekers in relevante opleidingen door het project bereikt worden. Volgens 36% van de vertegenwoordigers wordt 40% of minder van de docenten in relevante opleidingen bereikt.

Figuur 13. Aandeel docenten/docent-onderzoekers in relevante opleidingen dat jaarlijks bereikt wordt in RIF-projecten (n = 48). Bron: achterliggende data Katapult Impactmeting 2019 (bewerkt door Dialogic).

Docenten worden met name betrokken via het ontwikkelen van onderwijs en het verzorgen en geven van opleidingen (zie Figuur 14). Ook worden docenten relatief vaak betrokken bij RIF-projecten door activiteiten in het kader van docentprofessionalisering, innovatieprojecten voor de beroepspraktijk of via lezingen of workshops. Het doen van onderzoek wordt aanzienlijk minder genoemd.

³⁰ Bewerkt door Dialogic.

Figuur 14. Wijze waarop docenten betrokken worden bij RIF-projecten volgens vertegenwoordigers van RIF-projecten (n = 49). Bron: achterliggende data Katapult Impactmeting 2019 (bewerkt door Dialogic).

In de tussentijdse evaluatie van het RIF kwam naar voren dat de betrokkenheid van docenten bij RIF-projecten achterbleef. Hierbij ontstaat het risico dat de PPS afhankelijk wordt van een beperkt aantal docenten. Ook nu zien we in de cases dat het bereik onder docenten soms nog wel erg beperkt blijft bij een groep enthousiastelingen, het RIF geeft wel meer mogelijkheden en ruimte voor docenten maar toch vergt het ook nog veel van de 'ondernemendheid' van individuen. Dit maakt sommige PPS'en ook kwetsbaar, zeker wanneer de activiteiten sterk afhankelijk zijn van het netwerk en enthousiasme van enkele docenten.

3.2.3 Activiteiten die bijdragen aan een betere overgang

De resultaten van RIF-projecten spelen een belangrijke rol in het vaststellen van het effect van RIF op het einddoel. Deze resultaten slaan op twee mechanismen waarop RIF-projecten kunnen bijdragen die de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt kunnen vergroten, namelijk:

- Verbetering kwaliteit aanbodzijde. RIF grijpt primair aan op dit mechanisme. Het gaat bijvoorbeeld om activiteiten gericht op professionalisering van docenten, herontwerp van de opleiding in co-creatie met bedrijven, contextrijk leeromgeving, werving van extra studenten, doorlopende leerlijnen vmbo-mbo-hbo, inrichting van praktijklokalen, praktijkopdrachten en de ontwikkeling van nascholingsaanbod.
- Een verbetering in de vraag (articulatie) vanuit het bedrijfsleven, bijvoorbeeld wanneer bedrijven beter kenbaar maken wat ze verwachten/wensen van studenten of voor hen zichtbaar wordt waarvoor ze kunnen worden ingezet.

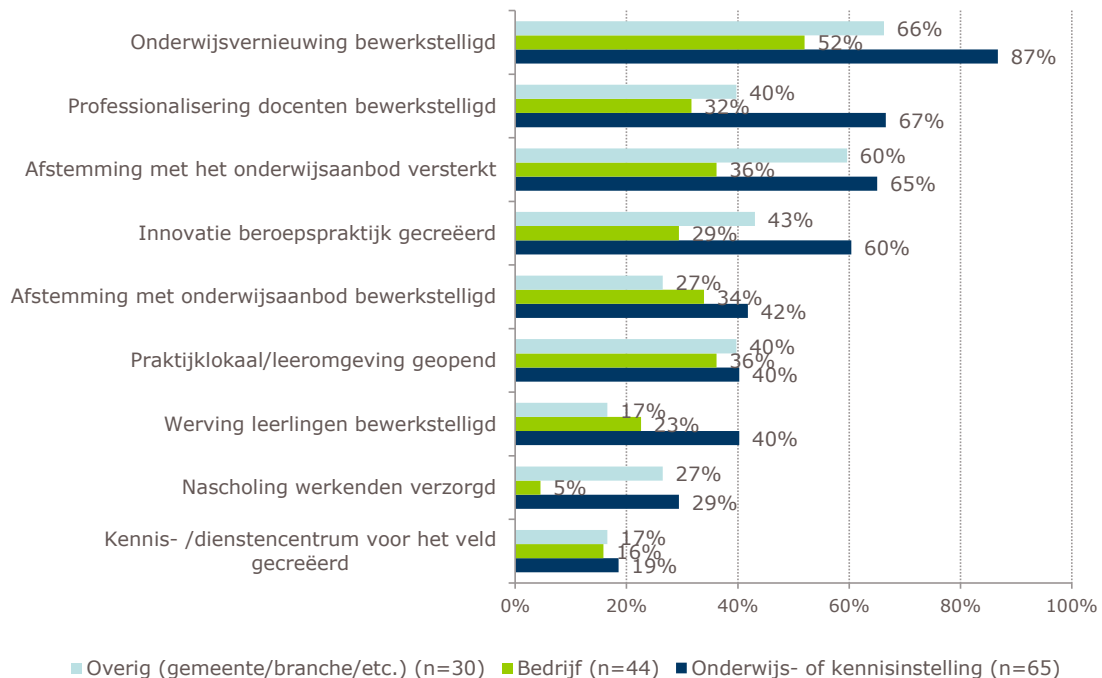
Als we kijken naar gerealiseerde resultaten op activiteiten die gericht zijn op aansluiting onderwijs arbeidsmarkt, zien we dat de belangrijkste uitkomsten van de RIF-projecten gericht zijn op vernieuwing van het onderwijs. 85% van de bevroegde partners geeft dit als belangrijkste ondervonden effect aan. Het RIF draagt bij aan een inhoudelijke kwaliteitsimpuls van het onderwijs doordat het onderwijs actueler wordt. Dit draagt bij aan een verbeterde aansluiting. Naast vernieuwing van het onderwijs, ondervinden bedrijven en onderwijsinstellingen een breed scala aan uitkomsten die bijdrage aan een verbeterde aansluiting, zoals:

- Afstemming met het onderwijsaanbod versterkt (59%) of bewerkstelligd (44%)
- Professionalisering docenten bewerkstelligd (47%)
- Praktijklokaal/leeromgeving geopend (47%)

Figuur 15. Welke effecten heeft u uiteindelijk ondervonden door toedoen van het RIF? (gevraagd aan partners en projectleiders afgeronde RIF-projecten) (n=34) (in percentages die dit antwoord heeft gegeven (meerdere antwoorden waren mogelijk). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

Omdat de respons van afgeronde projecten onder bedrijven laag is (n=5) kunnen geen uitsplitsingen gedaan worden naar verschillende type partners. Wanneer we de afgeronde en lopende projecten samen nemen en dan kijken naar verschillen tussen de partners, zien we een positievere houding ten opzichte van de effecten door het onderwijs (zie Figuur 16). Een verklaring hiervoor kan zijn dat ingrepen binnen het onderwijs met een RIF PPS binnen het onderwijs direct merkbaar zijn, terwijl ze bij het bedrijfsleven meer indirect en later in de tijd merkbaar zijn.

Figuur 16. Welke effecten heeft u uiteindelijk ondervonden door toedoen van het RIF? (gevraagd aan partners en projectleiders RIF-projecten lopend en afgerond) (n=139) (in percentages die dit antwoord heeft gegeven (meerdere antwoorden waren mogelijk). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

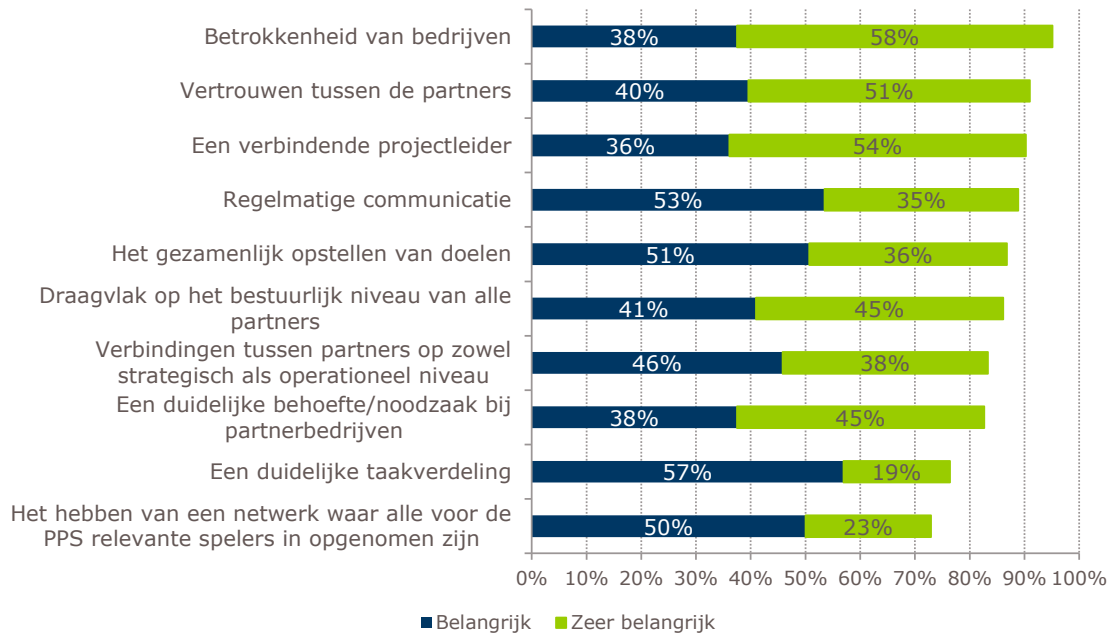
In de cases zien we deze breedte in activiteiten om de uiteindelijke hoofddoelstelling (verbeterde aansluiting) te bereiken terug. We zien wel verschil in de mate waarin activiteiten direct aansluiten op het hoofddoel: bij de één worden er activiteiten uitgevoerd die daar direct aan bijdragen, bij de ander wordt er een breed scala aan projecten uitgevoerd die daar gezamenlijk aan moeten bijdragen. Een voorbeeld van directe bijdrage aan het verbeteren van de aansluiting op de regionale arbeidsmarkt is het ontwikkelen van (voor de instelling nieuwe) niveaus of opleidingen. Zo zijn in de case Technologieroute (RIF15016) vijf nieuwe opleidingen op niveau 4 ontwikkeld en zijn er nieuwe keuzedelen ontwikkeld en opgenomen in het curriculum. Deze opleidingen bestonden voorheen niet in die regio terwijl het bedrijfsleven wel een concrete behoefte had aan hoger opgeleide medewerkers. Een voorbeeld van een wat indirectere bijdrage is bij de case Regionaal co-makership (RIF15050) waar studenten en docenten in multidisciplinaire / multilevel teams werken aan diverse innovatieve vraagstukken ingebracht door regionale partners. De studenten die aan die projecten meedoen leren procesmatiger werken en leren werken met concrete opdrachten en verantwoordelijkheid om de opdrachten binnen de gestelde tijdsaders te realiseren. Hiermee leren studenten op een bedrijfsmatige manier te werken, wat de overgang tussen onderwijs en arbeidsmarkt versoepelt.

In diverse cases is een praktijkvoorziening gerealiseerd zodat studenten geleerde kennis direct in de praktijk kunnen brengen. In Zorgboulevard Roosendaal (RIF14011) is bijvoorbeeld een fysieke locatie neergezet waarin studenten in de praktijk situaties kunnen oefenen die in een echte stagesituatie onmogelijk of lastig te organiseren zijn. Ook krijgen studenten zo vroeg mogelijk in hun opleiding te maken met het toepassen van nieuwe technologie en methoden. In de Food & Proces Tech Campus (RIF14012) is een praktijkvoorziening ontwikkeld waar het stagedeel in een praktijkomgeving wordt vorm gegeven zodat kennis direct in de praktijk wordt gebracht. Vanwege de strenge eisen op het gebied van voedselveiligheid, milieu en werktijden voor minderjarige leerlingen is het voor bedrijven in de foodprocestechniek sector namelijk vaak niet mogelijk invulling te geven aan een volwaardige praktijkstage, die een onmisbaar onderdeel vormt van elke BOL-opleiding.

3.2.4 Verklaringen: belangrijkste succesfactoren en knelpunten

Uit verschillende bronnen blijkt dat een goede samenwerking tussen de projectpartners essentieel is voor het succesvol behalen van de gestelde doelen en resultaten.³¹ De samenwerking blijft echt mensenwerk blijft, de personen die een rol spelen en met elkaar interacteren hebben invloed op de aard, maar ook op de resultaten. Hiertoe zijn betrokkenheid onder partners, motivatie door een duidelijke en urgente behoefte en daadwerkelijke inzet van partners van belang. Ook speelt de projectorganisatie (bijv. een verbindende, enthousiasmerende projectleider) een belangrijke rol in het succes van PPS'en.

³¹ Gebaseerd op een analyse van de beschikbare voortgangsrapportages van RIF-projecten, de enquête en casestudies.

Figuur 17. Succesfactoren die volgens projectleiders en partners van lopende of afgeronde RIF-projecten (zeer) belangrijk zijn voor het bereiken van doelstellingen van RIF-projecten (n = 144). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

We zien ook in algemene zin dat dezelfde succesfactoren, indien niet op orde, veelgenoemde knelpunten in relatie tot het bereiken van doelen kunnen zijn.³² Onvoldoende betrokken partners (qua commitment of qua aantallen) of een gebrekkige projectorganisatie kunnen zorgen voor vertraging of kunnen het behalen van bepaalde doelstellingen zelfs volledig belemmeren. Zo vergt de betrokkenheid van partners een goede balans tussen omvang en beheersbaarheid. Een minimale hoeveelheid partners is nodig omwille van draagkracht en geloofwaardigheid. Ook in het kader van verduurzaming vormt een te kleine schaal een bedreiging ten aanzien van de draagkracht van de PPS om zonder subsidie door te gaan. Echter, bij PPS'en met veel bedrijven die over het algemeen redelijk inwisselbaar zijn, is de betrokkenheid in veel gevallen te vrijblijvend. PPS'en met verenigde bedrijven hebben hier minder snel last van. Qua aansturing wordt dit ingewikkeld om alle bedrijven betrokken te houden en bovendien maakt dit de urenverantwoording t.b.v. cofinanciering complex. Dit kan zelfs leiden tot terugvordering van subsidie als de cofinanciering achter blijft op de oorspronkelijk begroting.

Onder projecten die problemen ervaren in het behalen van de doelstellingen is er bijvoorbeeld sprake van personele wisselingen, waarbij een wijziging in projectleiding en een daarmee samenhangende inwerkperiode al gauw substantiële vertraging kan veroorzaken.

Een ander knelpunt dat vaak een rol in de mate waarin doelstellingen behaald worden, is de verschillende aard van het onderwijs en het bedrijfsleven. De bedrijfsvoering van onderwijsinstellingen verschilt met die van bedrijven en kent over het algemeen minder flexibiliteit. Enerzijds zijn de PPS'en juist bedoeld om deze verschillen te overbruggen. Anderzijds geven respondenten aan dat de samenwerking weliswaar leidt tot een beter begrip van elkaars wereld en dynamiek, maar dat de verschillende aard van het bedrijfsleven en onderwijs wel degelijk een belemmering vormt bij het behalen van de doelstellingen.

³² Gebaseerd op een analyse van de beschikbare voortgangsrapportages van RIF-projecten.

Die verschillen zitten hem met name in inhoudelijke flexibiliteit (projecten moeten passen binnen het curriculum) en flexibiliteit in de planning (projecten moeten georganiseerd worden in kwartalen, rekening houdend met vakanties). Zo hebben onderwijsinstellingen te maken met een curriculum dat al voorafgaand aan het studiejaar wordt vastgesteld en gedurende het jaar nauwelijks kan worden aangepast. Hierdoor zijn projecten gebonden aan specifieke ontwikkeldoelen voor de student. Interessante projecten kunnen hierdoor soms pas in het nieuwe schooljaar opgestart worden, waar bedrijven (zeker in geval van urgentie) juist gewend zijn door te pakken en direct over te gaan tot samenwerking. Het curriculum van studenten is vaak gericht op projectmatig werken, waarbij met studenten van de eigen opleiding een ingekaderde voorbereide opdracht wordt uitgevoerd. Bedrijven zijn daarentegen gewend aan meer flexibiliteit en snelheid. Ook binnen lopende projecten geldt dat onderwijs minder flexibel is aangezien projecten slechts flexibel zijn binnen de kaders van vastgestelde leerdoelen. Het bedrijfsleven verlegt de focus van projecten juist eenvoudig wanneer blijkt dat dit de toegevoegde waarde voor het bedrijf vergroot (en sterker nog: wanneer dat niet gebeurt kan het bedrijfsleven de aandacht voor het project verliezen). Binnen het bedrijfsleven wordt daarnaast vaak multidisciplinair en multilevel, dus met mensen met verschillende studierichtingen en -niveaus, samengewerkt. Daarbij kan het doel van een project in de loop van het project verschuiven op basis van voortschrijdend inzicht. In het bedrijfsleven wordt dus meer procesmatig gedacht. In verschillende RIF-projecten wordt getracht dit verschil te overbruggen. Dat geldt bijvoorbeeld voor de projecten Regionaal Co-makership, Green Tech NHN, Techcovery FRIS, CIVci 2.0, waar het procesmatig en multidisciplinair werken in (een deel van) het curriculum is opgenomen. Hiermee leren studenten op een bedrijfsmatige manier werken, wat de overgang tussen onderwijs en arbeidsmarkt versoepelt. Aan de andere kant is de verantwoording binnen het onderwijs hierdoor flexibeler, waardoor dergelijke projecten in samenwerking met het bedrijfsleven gemakkelijker in het studieprogramma worden opgenomen.

Ook hebben onderwijsinstellingen te maken met kwartalen en met vakanties: projecten worden binnen het onderwijs veelal in kwartalen georganiseerd. Daarnaast kent het onderwijs veel vakanties, waarin projecten stil liggen. Dat betekent dat projecten binnen het onderwijs gebonden zijn aan specifieke (en soms onderbroken) periodes, terwijl projecten binnen het bedrijfsleven vooral gebonden zijn aan een bepaald einddoel. Op basis van de casestudies kan geconcludeerd worden dat vooral communicatie hierover van belang is, zodat wederzijds realistische verwachtingen gesteld kunnen worden.

Ook wordt er aangegeven dat onderwijsinstellingen soms intern gericht zijn en onvoldoende oog hebben voor behoeften en ontwikkelingen in het bedrijfsleven. Diverse gesprekspartners pleiten in de cases dan ook voor meer begeleiding van docenten om ze breder te laten kijken naar ontwikkelingen in de sector. Meer verantwoordelijkheid voor docenten en meer uren vrijmaken voor de docenten om hierop te focussen zou kunnen helpen. Andere belemmeringen waar binnen projecten tegenaan gelopen wordt, zijn de administratieve last die gemoeid gaat met de projectverantwoording en de invulling van de personele capaciteit, zowel aan de kant van de onderwijsinstelling (docenten) als aan de kant van het bedrijfsleven (werkplekbegeleiders).

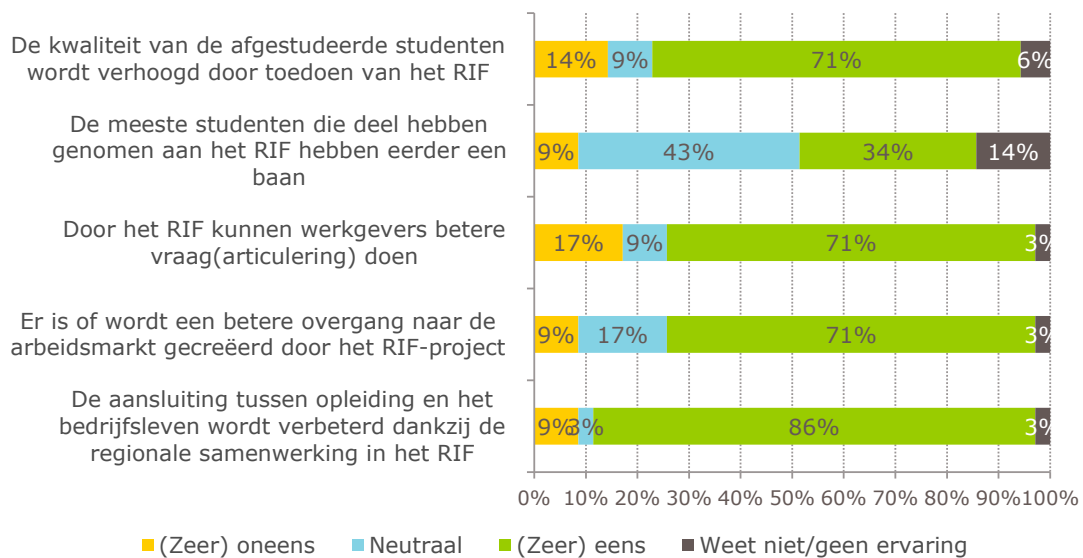
3.3 Effect op einddoel: Verbeterde aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

In deze paragraaf gaan we in op de vraag of er sprake is van een verbeterde aansluiting van het beroepsonderwijs op de behoefte van de arbeidsmarkt (ook wel: in aantallen studenten en kwaliteit van het opleidingsniveau) bij afgeronde/vrijwel afgeronde RIF-projecten.

3.3.1 Effect op aansluiting volgens betrokkenen

Ruim 70% van de bevroegde partners binnen de afgeronde projecten is van mening dat er een betere overgang wordt gecreëerd naar de arbeidsmarkt en dat de kwaliteit van afgestudeerde studenten wordt verhoogd door toedoen van het RIF-project. Daarnaast wordt ook de aansluiting tussen de opleiding en het bedrijfsleven verbeterd, geeft 86% van de respondenten uit afgeronde projecten aan. Ook vindt men dat vraagarticulering vanuit het bedrijfsleven is verbeterd (71%). Echter, men kan niet eenduidig zeggen of de studenten die hebben deelgenomen aan het RIF ook daadwerkelijk eerder een baan hebben. De antwoorden op deze stelling lopen sterk uiteen, waardoor er geen conclusie aan kan worden verbonden.

In een andere enquêtevraag is respondenten gevraagd of men 'beter gekwalificeerd personeel' als effect heeft ervaren van het RIF: 35% van de respondenten van afgeronde projecten gaf aan dit effect te hebben ervaren³³. Dit bevestigt het beeld dat er nog geen direct antwoord kan worden gegeven of de RIF-verbanden ook daadwerkelijk al voor beter gekwalificeerd personeel hebben gezorgd bij bedrijven (ondanks dat de kwaliteit van studenten is verhoogd en de opleidingen beter aansluiten op de arbeidsmarkt volgens de betrokkenen).

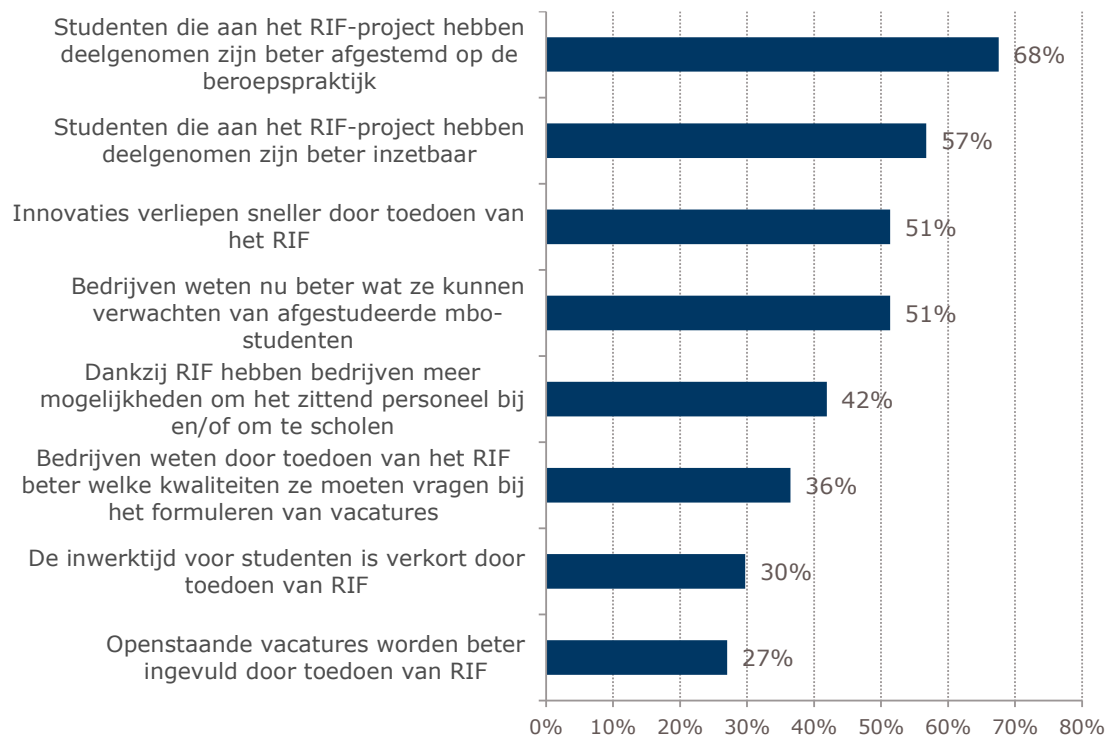
Figuur 18. In welke mate bent u het eens met de volgende stellingen? (gevraagd aan partners en projectleiders afgeronde RIF-projecten) (n=35). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

Omdat de respons van afgeronde projecten onder bedrijven laag is (n=5) kunnen geen uitsplitsingen gedaan worden naar verschillende type partners. Wanneer we de afgeronde en lopende projecten samen nemen en dan kijken naar verschillen tussen de partners, zien we wederom een positievere houding ten opzichte van de ervaren effecten vanuit de onderwijsinstellingen. Voor een deel ook verklaarbaar, zo geeft 82% van de onderwijsinstellingen aan dat de kwaliteit van studenten is verbeterd dankzij RIF ten opzichte van 57% van de bedrijven. Onder de bedrijven geeft echter ook ongeveer een kwart aan dit niet te weten en slechts 4% is het hier mee oneens. Niet alle bedrijven zullen de vergelijking kunnen maken met de situatie voor de samenwerking en/of ook daadwerkelijk ook al zicht te hebben op de kwaliteit van afgestudeerde studenten. Ruim 80% van de bedrijven van lopende en afgeronde RIF-

³³ N=34, gevraagd aan partners afgeronde RIF-projecten.

verbanden vindt wel dat de aansluiting tussen opleiding en het bedrijfsleven wordt verbeterd dankzij de regionale samenwerking in het RIF (ten opzichte van 91% van de onderwijsinstellingen).

Tot slot zijn aan de partners buiten het mbo nog een aantal specifieke stellingen voorgelegd waarvan we de resultaten in Figuur 19 laten zien. De partners geven voor meer dan tweederde aan dat een belangrijk effect is dat studenten die aan het RIF-project hebben deelgenomen beter zijn afgestemd op de beroepspraktijk. Daarnaast geeft nog meer dan de helft aan dat deze studenten ook beter inzetbaar zijn. Andere positieve effecten die door meer dan de helft van de bevroagden genoemd zijn, zijn dat innovaties sneller verliepen door toedoen van het RIF en dat bedrijven beter weten wat er van mbo studenten verwacht kan worden. Aan de andere kant geeft wederom 'slechts' een kwart van de respondenten aan dat de openstaande vacatures beter worden ingevuld door toedoen van het RIF.

Figuur 19. In welke mate bent u het eens met de volgende stellingen? (gevraagd aan partners (niet-mbo) in lopende en afgeronde RIF-projecten) (n=74) (in procenten die eens of zeer eens heeft geantwoord). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

Door de respondenten in zowel de enquête als case studies worden verschillende toelichtingen gegeven op de ervaren verbeterde aansluiting. Hieronder worden deze samengevat:

1. **Er is betere communicatie en ook meer wederzijds begrip.** Door verbeterde communicatie tussen onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven ontstaat meer wederzijds begrip voor de positie van het onderwijs en bedrijfsleven. Vanuit beide partijen worden stappen gezet om verschillen te overbruggen. Op sommige locaties zitten onderwijs en bedrijfsleven zelfs in hetzelfde pand, veelal een leerwerkomgeving. Daardoor vindt elke dag fysieke ontmoeting plaats, waarmee de wederzijdse zichtbaarheid verbetert. Dit geeft meer vertrouwen. Het onderwijs kan voor het bedrijfsleven soms interessante inzichten opleveren.
2. **Bedrijven hebben invloed op lesstof, waardoor dit relevant is voor de beroepspraktijk.** Samenwerking in RIF-projecten leidt onder de partners tot een breed gedragen besef dat het bedrijfsleven een gezamenlijke verantwoordelijkheid

draagt voor beter onderwijs. Doordat het bedrijfsleven participeert en ook bij de ontwikkeling van lesstof en keuzemodules meekijkt en meedenkt, gaan studenten (en docenten) aan de slag met een meer afgestemd en relevant lesprogramma. Ook ervaren onderwijsinstellingen meer toegang tot innovaties en veranderingen in de praktijk. De inzet van docenten/experts uit het bedrijfsleven levert hierin ook een belangrijke bijdrage.

3. **Studenten leren de praktijk beter kennen (kwalitatieve verbetering).** Studenten krijgen binnen RIF-projecten de mogelijkheid om de praktijk te leren kennen, zowel verbredend als verdiepend. Hiermee ontwikkelen studenten competenties die van pas komen op de arbeidsmarkt. Voor ervaringsvakken geldt dat de student al de nodige vlieguren heeft gemaakt, waardoor inwerktijd bij een (nieuwe) werkgever wordt versneld. Daarnaast biedt deze manier van werken de student een beter beeld van (de mogelijkheden binnen) de sector, waardoor ze een betere keuze kunnen maken voor een eventuele werkgever of vervolgopleiding. Deze ontwikkelingen dragen bij aan een versoepelde overgang van de studie naar de werkvloer.
4. **Aantal studenten neemt toe (kwantitatieve verbetering).** Voor enkele opleidingen geldt dat de instroom van studenten toeneemt, doordat de opleidingen een aantrekkelijk verhaal kunnen vertellen aan potentiële studenten en zij-instromers. Ook worden er activiteiten ondernomen ten aanzien van de bevordering van instroom (zoals keuzevakken op het vmbo). Daarnaast wordt ook veel gezien dat uitval van leerlingen vermindert. Onderwijs dicht bij de praktijk lijkt voor een student dus aantrekkelijker. Hierdoor neemt het aantal afgestudeerden in de betreffende sector toe en wordt dus een deel van de vraag naar afgestudeerden beter ingevuld.

3.3.2 Effect op aansluiting: resultaten microdata

We zien dat de betrokkenen bij RIF-projecten over het algemeen aangeven dat de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is verbeterd dankzij RIF, maar dit zijn zelf-gerapporteerde effecten. Met behulp van microdata is onderzocht of studenten die hebben deelgenomen aan een RIF-project ook daadwerkelijk eerder en vaker een baan op niveau hebben. Om deze relatie met het RIF te meten dient een experimentele groep te worden vergeleken met een controlegroep. De experimentele groep wordt blootgesteld aan het RIF (in een tijdsperiode t). De controlegroep wordt (in deze tijdsperiode t) niet aan het RIF blootgesteld, maar is (idealiter) wat alle andere aspecten betreft gelijk aan de experimentele groep. In de praktijk is het bij een ex-post studie zoals deze niet mogelijk om de experimentele en controlegroep volledig vergelijkbaar te maken. Om zo goed mogelijk te controleren voor de verschillen tussen de groepen worden verschillende controlevariabelen gebruikt, zoals diplomajaar, regio en sector.

Voor het onderzoek zou het ideaal zijn als op studentniveau bekend zou zijn of hij/zij wel of niet heeft deelgenomen aan het RIF, maar deze informatie is niet beschikbaar. Wat wel beschikbaar is, is informatie over welke mbo-instellingen met welke opleidingen hebben meegedaan aan een RIF-project. Hoewel niet alle studenten binnen een opleiding aan een bepaalde mbo-instelling daadwerkelijk aan het project hebben deelgenomen, is de kans dat zij hebben deelgenomen aan een RIF-project wel hoger dan in de generieke populatie.

In de analyse hebben we dus twee groepen studenten met elkaar vergeleken:

1. Studenten die zijn afgestudeerd aan opleidingen aan mbo-instellingen waarin een RIF-project actief is;
2. Studenten die zijn afgestudeerd aan opleidingen aan mbo-instellingen zonder RIF.

De studenten in deze twee groepen kennen, naast wel of niet deelname aan RIF, mogelijk ook andere verschillen. Zo zullen opleidingen in bepaalde sectoren of provincies überhaupt een grotere kans op een baan op niveau kennen. Om zo goed mogelijk te corrigeren voor andere dimensies, die impact kunnen hebben op de aansluiting met de arbeidsmarkt, hebben we gecorrigeerd voor provincie, jaar, mbo-subgroep, en het salaris van de student één jaar voor deelname aan RIF (i.e. iemand die direct uit de arbeidsmarkt instroomt zal vermoedelijk al betere baankansen hebben).

Centraal in de analyse staat of de afstudeerder een baan op niveau heeft na zes maanden. De definitie van 'werk op niveau' is dat een afstudeerder minimaal 20 uur per week in loondienst is en daarbij meer dan het minimumloon van een volwassene voor het relevante jaar verdient (dit is 10,60 per uur in 2020). Omdat veel studenten 19 of 20 zijn als zij afstuderen betekent dit dat zij in de praktijk 30% of meer dan hun minimumloon verdienen.

Uit deze analyse blijkt dat een afstudeerder die heeft deelgenomen aan een afgerond RIF-project (rekening houdend met controlevariabelen) gemiddeld tussen de **0,5 en 3 procentpunt vaker werk op niveau binnen 6 maanden na het behalen van zijn diploma dan een afstudeerder die niet heeft deelgenomen genomen aan een RIF-project**³⁴. Het exacte verschil tussen RIF en niet-RIF afgestudeerden hangt af van de specifieke situatie van de student. Om meer context te geven ten aanzien van de interpretatie van de resultaten, schetsen we in Box 1 een aantal voorbeelden. Het verschil in kans op werk op niveau binnen 6 maanden is statistisch zeer robuust, maar uit de analyse kan niet worden opgemaakt of deze relatie ook causaal van aard is; het is niet vast te stellen of dit verschil ook door de RIF-projecten wordt veroorzaakt. Het kwalitatieve onderzoek duidt ook op een positief effect van het RIF op de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, dus deze uitkomsten zijn wel in lijn met elkaar. Op zowel een eventueel verschil in gemiddeld loon per uur 6 maanden na afstuderen als de snelheid in het verkrijgen van werk wordt geen significant verschil gevonden.

Een individu die in **2017** een diploma heeft behaald binnen mbo subgroep verpleging en verzorging in Zuid-Holland en een jaar voor het behalen van het diploma niet meer dan €1800 per maand verdiende, heeft 85,9% kans om een baan op niveau te vinden zonder deelname aan RIF, tegenover 87,3% kans mét deelname aan RIF. De kans verandert respectievelijk naar 83,1% en 84,7% als het diploma in **2015** was behaald. We zien dat het diplomajaar een duidelijk maar relatief kleine invloed heeft op kans dat een individu een baan op niveau heeft binnen de 6 maanden periode.

In een ander voorbeeld behaalde een individu een diploma in de **mbo subgroep installatietechniek** in 2017 in Limburg. Deze persoon verdiende één jaar voor afstuderen minder dan €1800. Voor deze persoon is de kans om een baan op niveau te krijgen binnen 6 maanden in respectievelijk 85,7% zonder meegedaan te hebben aan RIF en 87% als hij wel had meegedaan aan RIF. Als eenzelfde persoon geen diploma had behaald in de subgroep installatietechniek, maar in de **mbo subgroep Mediavormgeving**, zouden zijn kansen op een baan binnen 6 maanden dalen naar 18,7% zonder meegedaan te hebben aan RIF en naar 20,5% als hij wel zou hebben meegedaan aan een RIF-project. Dit voorbeeld laat zien dat mbo subgroep logischerwijs een zeer grote invloed heeft op de kans dat iemand een baan op niveau heeft binnen 6 maanden.

³⁴ De resultaten kennen een p-waarde (een maat voor de waarschijnlijkheid dat het gevonden resultaat berust op toeval) van $2e-16$, wat betekent dat de kans dat dit resultaat door een toeval is ontstaan extreem klein is. In bijlage 7 wordt een nadere onderbouwing gegeven van de uitgevoerde analyses.

In het laatste voorbeeld kijken we naar een persoon die in 2016 een diploma in de mbo subgroep bouwkunde had gehaald in de provincie Groningen **zonder hiervoor een meer dan €1800 per maand te verdienen één jaar voor afstuderen**. De kans om een baan op niveau te krijgen binnen 6 maanden voor deze persoon is 45,9% zonder RIF en 48,7% met RIF. Als de eerdergenoemde persoon **al meer dan €1800 per maand verdiende één jaar voor afstuderen**, stijgt de kans om een baan te krijgen binnen 6 maanden naar 92,9% zonder RIF en naar 93,6% met RIF. We zien dus dat salaris één jaar voor afstuderen een zeer grote invloed heeft op het krijgen van een baan op niveau.

Onderstaande tabel vat de geschetste scenario's met de verschillen tussen RIF en niet-RIF samen³⁵:

Scenario	RIF	Niet-RIF	Delta
<ul style="list-style-type: none"> Mbo subgroep: verpleging en verzorging Provincie: Zuid-Holland Salaris één jaar voor afstuderen: <€1800 per maand Diplomajaar: 2015 	87,3%	84,7%	2,6%
<ul style="list-style-type: none"> Mbo subgroep: verpleging en verzorging Provincie: Zuid-Holland Salaris één jaar voor afstuderen: <€1800 per maand Diplomajaar: 2017 	84,7%	83,1%	1,6%
<ul style="list-style-type: none"> Mbo subgroep: installatietechniek Provincie: Limburg Salaris één jaar voor afstuderen: <€1800 per maand Diplomajaar: 2017 	87%	85,7%	1,3%
<ul style="list-style-type: none"> Mbo subgroep: mediavormgeving Provincie: Limburg Salaris één jaar voor afstuderen: < €1800 per maand Diplomajaar: 2017 	20,5%	18,7%	1,8%
<ul style="list-style-type: none"> Mbo subgroep: bouwkunde Provincie: Limburg Salaris één jaar voor afstuderen: <€1800 per maand Diplomajaar: 2016 	48,7%	45,9%	2,8%
<ul style="list-style-type: none"> Mbo subgroep: bouwkunde Provincie: Limburg Salaris één jaar voor afstuderen: >€1800 per maand Diplomajaar: 2016 	93,6%	92,9%	0,7%

Box 1. Voorbeelden kans op werk op niveau per situatie.

De controlevariabelen blijken ook een significante invloed te hebben op kans op werk op niveau. Hierbij blijkt met name de laatste factor (salaris >€1800 per maand één jaar voor afstuderen) van zeer grote invloed. Deze groep betreft studenten die voor of tijdens hun studie als een goed inkomen hebben, zoals zij-instromers of BBL'ers. Afstudeerders uit deze groep zijn, niet geheel verrassend, relatief succesvol in het vinden van een goede baan na afronding van hun studie. Het verder bestuderen van dit verband zou beter inzicht kunnen geven in de bredere context van aansluiting mbo-onderwijs/arbeidsmarkt maar valt buiten het kader van dit onderzoek.

Bij deze uitkomsten moeten twee belangrijke zaken worden aangetekend:

1. De gevonden verschillen zijn niet zondermeer toe te schrijven aan RIF-projecten. Er zou een inherent verschil kunnen zijn tussen opleidingen die wel en of RIF-projecten

³⁵ De variabelen die per situatie zijn gewijzigd zijn vetgedrukt.

uitvoeren. Voor deze variabelen is zo veel mogelijk gecorrigeerd, maar bijvoorbeeld het effect van zelfselectie kan niet worden uitgesloten. Het was niet mogelijk om hiervoor te corrigeren in de analyse. Dit omdat sector en regio-afhankelijke conjunctuurschommeling vergelijkingen over tijd lastig maken en zowel de onderzoekspopulatie als controlegroep niet nauwkeurig konden worden afgebakend. Zie ook punt 2:

2. De experimentele en controlegroep zijn niet zuiver te classificeren als 'afstudeerder die heeft deelgenomen aan een voltooid RIF-project' versus 'afstudeerder die niet heeft deelgenomen aan een RIF-project', omdat niet op individueel niveau kan worden bepaald of een student heeft deelgenomen aan een RIF-project. De hoofdoorzaak hiervoor is dat er geen lijst met BSN-gegevens beschikbaar over deelnemers dus het is niet mogelijk om op persoonsniveau (oud-)studenten te identificeren. In plaats hiervan zijn de vergeleken groepen eerder 'afstudeerder met een grote kans om te hebben deelgenomen' versus 'afstudeerder die waarschijnlijk niet hebben deelgenomen aan een RIF-project. Dit betekent dat enig gemeten verschil, mocht dit daadwerkelijk aan het RIF-project kunnen worden toegeschreven, in werkelijkheid groter is. Omdat vaak slechts een deel van de studenten van een opleiding deelneemt aan een RIF-project zou het verschil tussen de groepen in werkelijkheid een aantal keer groter kunnen zijn. Het zou daarom kunnen dat er bijvoorbeeld wel een significant (klein) verschil in salaris is, maar dat dit zonder informatie over individuele deelnemers niet gevonden kan worden. De gebruikte methode voor het bepalen van de groepen staat toegelicht in Bijlage 7.

3.3.3 Meerwaarde verschillende doelgroepen

Tot slot staan we in deze paragraaf stil bij de meerwaarde van de RIF-PPS'en voor verschillende doelgroepen.

Onderwijs

Het RIF draagt bij aan het (beter) vervullen van de opdracht van mbo-instellingen, namelijk studenten opleiden voor de arbeidsmarkt en het opleidingsaanbod afstemmen op behoefte van de arbeidsmarkt. Doordat het bedrijfsleven meebeslist over het onderwijscurriculum, hoe de beroepspraktijk in het onderwijs wordt gebracht en het onderwijs wordt vernieuwd, wordt het onderwijs actueler en beter passend bij de praktijk.

Ook leidt de samenwerking ertoe dat docenten steeds meer 'naar buiten treden' en beter op de hoogte raken van hoe het werkt op de werkvloer en welke ontwikkelingen er plaats vinden binnen bedrijven. Voorheen waren die contacten er al wel maar vooral op het gebied van stagebegeleiding. We zien wel dat de betrokkenheid van docenten wel sterk leunt op een groep kartrekkers. De uitdaging is om een bredere groep docenten actief betrokken en enthousiast te krijgen.

Er is in dit onderzoek (conform onderzoeksvragen) specifiek gekeken naar opbrengsten voor het onderwijs ten aanzien van:

- Nieuwe elementen die in het curriculum zijn opgenomen die bijdragen aan een betere opleiding en aansluiting (onderwijsvernieuwing);
- Docentprofessionalisering die door de samenwerking in het RIF-project is ontstaan;

90% van de medewerkers mbo-instellingen van lopende en afgeronde RIF-projecten geeft aan dat er nieuwe elementen in het curriculum zijn opgenomen die bijdragen aan een betere opleiding en aansluiting op de arbeidsmarkt (onderwijsvernieuwing). In de cases zien we verschillende voorbeelden van nieuwe elementen die in het curriculum zijn opgenomen, variërend van keuzedelen tot geheel (voor die instelling) nieuwe opleidingen.

Andere genoemde opbrengsten voor mbo-instellingen is professionalisering van docenten. 92% van de medewerkers van mbo-instellingen betrokken bij RIF-projecten geeft aan dat er docentprofessionalisering heeft plaatsgevonden door de samenwerking in het RIF-project. Toelichtingen die hierbij gegeven werden, zijn:

- Docenten leren processen te begeleiden en leren flexibel te zijn, in plaats van ingekaderde projecten;
- Docenten toetsen hun kennis en vaardigheid in de praktijk bij de aangesloten partnerbedrijven;
- Docenten werken samen met hbo-docenten of met docenten van andere (mbo-)opleidingen
- Docentstages zijn uitgebreid en kwalitatief beter ingevuld.

Tot slot geeft ruim driekwart van de respondenten uit het onderwijs met een lopend of afgerond RIF-project aangeeft dat er een doelmatiger opleidingsaanbod wordt gegenereerd door de RIF-PPS.

Studenten

Voor studenten zit de meerwaarde van het RIF in een contextrijkere leeromgeving. Het RIF heeft gezorgd voor leukere plekken om stage te lopen, het werken met 'echte' vraagstukken uit het bedrijfsleven en een andere inrichting van de beroepspraktijkvorming. In de PPS Technologieroute (RIF15016) ontwikkelen studenten zich sneller door een extra praktijkdag (gefinancierd door bedrijven), waarin ze leren werken met actuele technieken en methoden. Uit de microdata analyse blijkt bovendien dat studenten die deel hebben genomen aan het RIF gemiddeld 0,5 tot 3 procentpunt grotere kans hebben om binnen 6 maanden een baan op niveau te hebben.

Daarnaast zorgt de samenwerking ervoor dat mbo-studenten een beter beeld krijgen bij wat bedrijven te bieden hebben waardoor ze een bewustere keuze kunnen maken wanneer ze de arbeidsmarkt opgaan. Andersom krijgen bedrijven ook een betere perceptie van wat ze van studenten kunnen verwachten en in sommige gevallen treedt er een verandering op in de perceptie van bedrijven. Zo hebben in de PPS CIVci (RIF14031) deelnemende bedrijven een andere perceptie gekregen van mbo-studenten: daar waar de inzet van mbo-studenten eerder ongebruikelijk was in de creatieve sector, waren de deelnemende bedrijven onder de indruk van het niveau van de mbo studenten. In sommige gevallen komen de studenten in aanraking met studenten van het hbo waardoor mbo-studenten zich aan hbo-studenten kunnen optrekken.

Arbeidsorganisaties

In het algemeen zien we dat het RIF bij heeft gedragen aan het wegnemen van de kwalitatieve mismatch tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Het RIF levert in potentie beter geschoold personeel en beter op de beroepspraktijk afgestemde studenten (qua kennis en kunde) die daardoor sneller zelfstandig inzetbaar zijn. Ook kunnen deelnemende bedrijven invloed uitoefenen op de opleidingen en krijgen zij een betere perceptie van wat je als bedrijf kan verwachten van een student.

Kwantitatieve tekorten worden vooralsnog nog niet opgelost met de PPS'en. Diverse PPS'en, met name die in sectoren waar kwantitatieve tekorten bestaan zoals de techniek, richten zich onder andere op instroom bevordering (werving leerlingen) en doorlopende leerlijnen met het vo. PPS'en dragen dus wel bij aan het creëren van een 'grotere vijver' in een bepaalde sector, maar het duurt lang voordat eventuele effecten daarvan bij bedrijven zichtbaar zijn. We zien in de cases wel voorbeelden van PPS'en waarin een nieuwe opleiding is gestart waar concreet behoefte naar is in de regio (FPTC, Technologieroute,

Autoschadeherstelbedrijf, Techcovery). We weten echter niet welke opleiding die studenten zouden hebben gevolgd als die nieuwe opleiding niet ontwikkeld was.

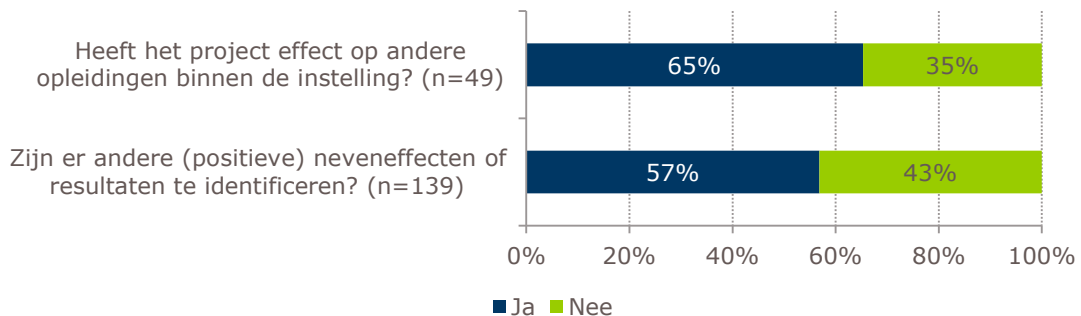
Soms levert de PPS ook toegevoegde waarde op het gebied van innovatie. Het RIF is echter niet het beste instrument voor het stimuleren van innovatie bij bedrijven of het inrichten innovatielabs blijft achter, de focus ligt sterk op vernieuwing van het onderwijs. Het risico hiervan is dat de scope van de PPS te smal blijft; voorkomen moet worden dat de onderwijsinstellingen leidend blijven en de bedrijven een passieve rol innemen.

Tot slot gebruiken bedrijven publiek-private samenwerking ook als wervingsmethode (aantrekkelijk werkgeverschap), i.h.k.v. MVO en kan deelname bijdragen aan de bijscholing van werkenden in het geval van activiteiten gericht op LLO.

3.3.4 Neveneffecten

In dit onderzoek is tevens aandacht geweest voor eventuele neveneffecten/resultaten die als gevolg van de samenwerking zijn gerealiseerd. Naast de doelen die het RIF nastreeft, is het in de praktijk namelijk mogelijk dat aanvragende/deelnemende partijen middels het RIF (ook) andere doelen nastreven, die niet in het ontwerp van de regeling zijn verwerkt. Denk bijvoorbeeld aan het effect van het RIF-project op andere opleidingen binnen de onderwijsinstelling.

Ongeveer tweederde van de medewerkers die werkzaam zijn in het mbo en bij een RIF project betrokken zijn geven aan dat het project ook effect heeft op andere opleidingen binnen de instelling. Meer dan de helft van de bevroegde projectleiders en partners (57%) geeft aan dat er ook andere (positieve) neveneffecten of resultaten te identificeren zijn als gevolg van het RIF.

Figuur 20. Vragen die betrekking hebben op neveneffecten van het RIF. Gevraagd aan projectleiders en partners lopende en afgeronde RIF-projecten. Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

Door de enquêterespondenten die aangeven dat er andere (positieve) neveneffecten van de samenwerking zichtbaar zijn, worden verschillende toelichtingen gegeven. Ook in de cases en interviews is aandacht geweest voor neveneffecten. Hieronder vatten wij de belangrijkste genoemde neveneffecten samen:

1. **Ervaringen van docenten kunnen meerwaarde bieden voor docenten van andere opleidingen.** Binnen onderwijsinstellingen worden kennis en ervaringen uitgewisseld die ook opleidingen buiten het RIF ten goede komen (65% van de enquêterespondenten geeft aan dat dit het geval is). Docenten uit andere opleidingen kunnen bijvoorbeeld geïnspireerd raken doordat zij inzien dat het mogelijk is om traditionele patronen te doorbreken. Bij PPS'en die zich buiten de school bevinden is dit effect beperkter blijkt uit gesprekken en desk studie: het is dan lastig om geleerde

lessen in reguliere opleidingen toe te passen omdat de PPS verder verwijderd staat van het reguliere onderwijs en intern minder zichtbaar is. Ook bij PPS'en specifiek gericht op een bepaalde opleiding zijn de spillover effecten op andere opleidingen beperkter. Wel ontstaat er in algemene zin meer kennis over hoe PPS'en werken, wat er gevraagd wordt van docenten en wat er nodig is om een PPS succesvol te laten zijn (los van inhoudelijke activiteiten).

2. **Externe leeromgevingen en opdrachten uit het bedrijfsleven leiden tot meer motivatie onder studenten.** Er worden gemoderniseerde en actuele opleidingen opgezet, die aansprekend zijn voor nieuwe studenten. Het betere beeld leidt tot meer instroom en minder uitval van studenten.
3. **Partijen in de regio werken nu ook naast het RIF-verband meer met elkaar samen.** Door de publiek-private samenwerking aangejaagd door het RIF ontstaat meer begrip van elkaars 'wereld' en bereidheid tot samenwerking in de regio. Bedrijven en onderwijsinstellingen zien de meerwaarde van samenwerking binnen de regio, weten elkaar beter te vinden en zullen hierdoor sneller samenwerken, ook op andere thema's dan de aansluiting tussen arbeid en onderwijs. Daarbij wordt minder vanuit concurrentie gedacht (door zowel onderwijsinstellingen als bedrijfsleven), maar naar mogelijkheden elkaars kracht te kunnen gebruiken.
4. **De samenwerking heeft meer arbeidsmarkt-awareness gebracht m.b.t. regionaal arbeidsmarktbeleid.** Bedrijven steeds meer dat zij ook een rol hebben in het vormgeven van het onderwijs om hun toekomstig personeel zo actueel mogelijk op te leiden. Het onderwijs staat er andersom ook meer voor open de input van de bedrijven te gebruiken.
5. **De mbo-instellingen die samenwerken in een PPS'en weten elkaar ook beter te vinden om op andere onderwerpen zoals doelmatigheid.** Opvallend hierbij is dat een tweede doelstelling van RIF1.0 het bevorderen van doelmatiger opleidingsaanbod was. De procedure hiervoor is eind 2015 versoepeld na de tussenevaluatie, maar er is alsnog nauwelijks gebruik van gemaakt. Uit de enquête blijkt echter dat ruim driekwart van de respondenten uit het onderwijs met een lopend of afgerond RIF-project aangeeft dat er een doelmatiger opleidingsaanbod wordt gegenereerd door de RIF PPS. Door de intensieve samenwerking tussen mbo-instellingen treden dus alsnog doelmatigheidseffecten op.
6. **PPS-en fungeren als platform voor ontmoeting en samenwerking.** Zeker wanneer sprake is van shared facilities vinden ontmoetingen en kennisdeling plaats tussen onderwijs en bedrijfsleven maar ook tussen bedrijven onderling.
7. **De RIF-projecten leiden tot meer zichtbaarheid van betrokken sectoren, zowel onder het bedrijfsleven als onder potentiële studenten.** De samenwerking tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven leidt tot betere bekendheid van de sectoren, met name wanneer hierbij intersectoraal gewerkt wordt (zie Green Tech NHN). Ook in sectoren waar nog branchevereniging of CAO bestaat zoals in de foodproces-techniek bij de case FPTC, heeft het RIF er aan bijgedragen dat bedrijven in de regio elkaar beter weten te vinden en vaker structureel overleg plegen.
8. **Succesvolle samenwerking is goed voor het imago van de regio en de onderwijsinstelling.** Succesvolle samenwerking helpt bij profilering van de regio en de onderwijsinstelling. De zichtbaarheid in de regio en daarbuiten verbetert. Door enkele samenwerkingsverbanden wordt aangegeven dat de samenwerking veel aandacht krijgt vanuit andere mbo-scholen in het land, waarbij ze lering willen trekken uit de wijze waarop het netwerk is gevormd. Maar ook inhoudelijk worden in sommige PPS'en activiteiten uitgevoerd met landelijke aandacht. Een voorbeeld hiervan

is Stage in Eigen Bedrijf, ontwikkelt in de PPS Bouwen aan de Toekomst (RIF15049). Een BOL-student kan daardoor één stageperiode van zijn of haar opleiding inzetten om een eigen bedrijf op te richten of om zijn of haar bedrijf uit te bouwen.

9. **Het komt in sommige PPS'en voor dat studenten vernieuwing in bedrijven brengen.** Bedrijven kunnen ook leereffect ondervinden, aangezien niet alle individuele bedrijven altijd moderne technieken toepassen (zie Techcovery FRIS en Topcentrum Autoschadeherstelbedrijf). Ook leren studenten bijvoorbeeld te werken met nieuwste voorschriften omtrent veiligheid daar waar bedrijven soms vastzitten in oude patronen. Tot slot kunnen bedrijven maken van studenten door open te staan voor de relatieve onbevangenheid en nieuwe ideeën van studenten.

3.4 Impact RIF-subsidie

Een belangrijk aspect in deze evaluatie is de vraag wat de bijdrage van het RIF is geweest aan het gerealiseerde resultaat van de PPS en een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt van mbo'ers. Met andere woorden: Wat zou er zijn gebeurd als er geen RIF-subsidie was en in hoeverre zijn de gevonden effecten toe te schrijven aan het RIF? Vanwege het gebrek aan een controlegroep (behalve bij kwantitatieve effectmeting met microdata), passen we in de enquête en casestudies het 'what-if scenario' (wat was er gebeurd als er geen RIF was geweest?) toe. Evident nadeel hiervan is dat het moeilijk te bepalen is wat er gebeurd zou zijn als het RIF niet had bestaan en ook bestaat er een risico op sociaal wenselijke antwoorden vanwege het belang om het effect van RIF te onderschrijven.

Impact RIF op PPS-vorming

Eerder concludeerden we al dat het RIF heeft geleid tot verbeterde en geïntensiverde samenwerking in bestaande netwerken. In interviews en case studies wordt gesteld dat de RIF-subsidie een bindmiddel is bij het versterken van organiserend vermogen. Verschillende kenmerken van de RIF kunnen de invloed van de regeling op de (ontwikkeling van de) samenwerking tussen mbo-instellingen en hun PPS-partners verklaren. Zoals genoemd leiden de gestelde voorwaarden en eisen aan de samenwerking tot de meerjarige projectstructuur van RIF-PPS'en.

Evidente reden voor een RIF-aanvraag is een gebrek aan middelen dan wel een behoefte aan extra financiële middelen (slagkracht). Uit de enquête blijkt een positieve impact van het subsidiegeld op PPS-vorming. In Figuur 21 is zichtbaar dat een derde van de respondenten aangeeft dat het project zonder RIF-subsidie helemaal niet had plaatsgevonden. Ruim tweederde geeft dus aan dat het wel was doorggegaan maar langzamer (28%), met andere activiteiten (4%), andere doelstellingen (4%), in een andere vorm (4%) of met andere partners (1%). Slechts 2% geeft aan dat het project op dezelfde wijze had plaats gevonden als er geen subsidie van het RIF was geweest. Ook een flink deel (bijna een kwart) geeft aan dit niet te weten.

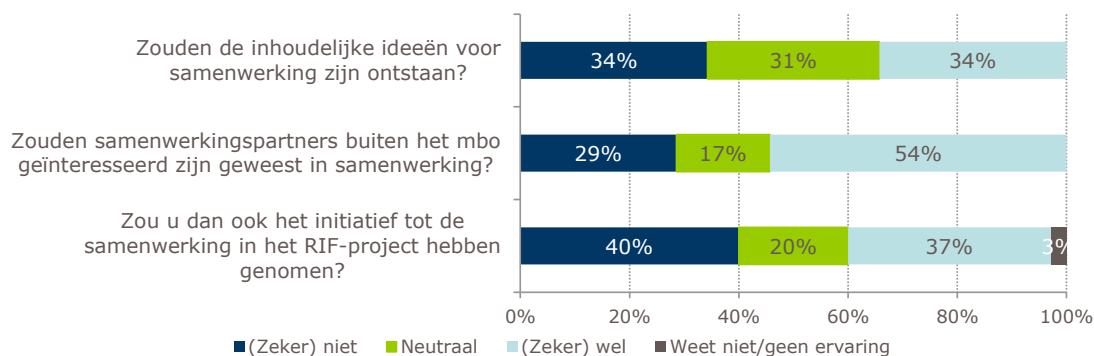
Situatie zonder subsidie

Figuur 21. In hoeverre zou het project hebben plaatsgevonden als er geen subsidie van het RIF was? (gevraagd aan projectleiders en partners RIF) (n=139)

Aan projectleiders is in de enquête gevraagd wat er was gebeurd als er geen RIF-aanvraag was ingediend (Figuur 22). Een kleine meerderheid geeft aan dat ook zonder het RIF samenwerkingspartners geïnteresseerd zouden zijn in samenwerking met het mbo (54%). Dit is lijn met de bevinding dat het RIF vooral voor uitbreidingen voor bestaande netwerken wordt gebruikt waarbij samenwerkingspartners het nut en noodzaak van samenwerking al inzien.

De mate waarin het RIF ook leidt tot nieuwe initiatieven tot samenwerking en nieuwe inhoudelijke ideeën voor samenwerking verschilt, daar komt geen eenduidig beeld uit. Zo geeft 40% aan dat zij zonder subsidie geen initiatief tot samenwerking zouden hebben gedaan maar ook 37% geeft aan van wel. Ook de mate waarin het RIF ook leidt tot nieuwe inhoudelijke ideeën voor samenwerking verschilt per PPS. Ongeveer een derde van de bevroegde projectleiders in de enquête geeft namelijk aan dat zonder het RIF de inhoudelijke ideeën voor de samenwerking niet ontstaan zouden zijn. Tegelijkertijd verwacht ook ongeveer een derde van de projectleiders dat bij hun PPS dit juist wel het geval zou zijn. Dit sluit aan bij een onderscheid dat terugkomt in de interviews. Een deel van de gesprekspartners geeft namelijk aan dat sommige RIF-aanvragen voortbouwen op een bestaande inhoudelijke kwestie waar al een overlegstructuur of zelfs PPS over bestond in de regio, waar andere RIF-aanvragen naar aanleiding van de mogelijkheid tot het verkrijgen van de subsidie met nieuwe ideeën komen.

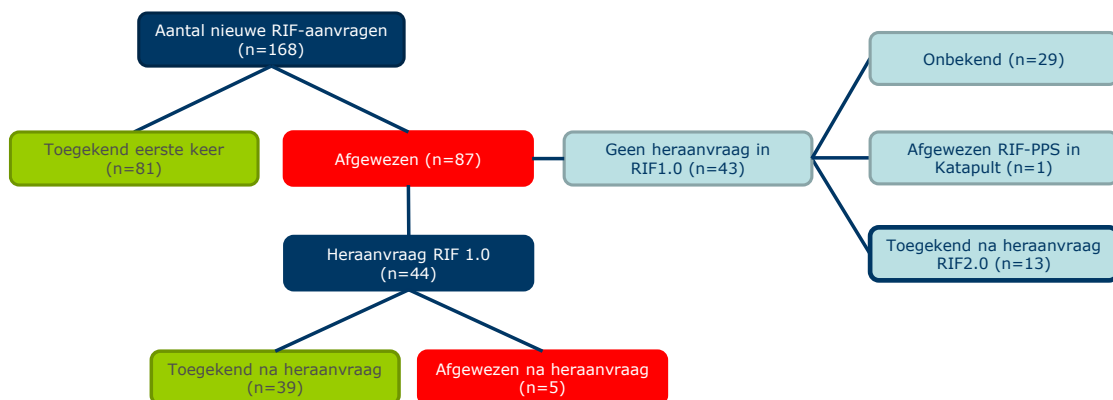
Figuur 22. Als er geen RIF-aanvraag was ingediend? (Gevraagd aan: projectleiders RIF projecten lopend en afgerond) (n=35).

In interviews wordt dit beeld bevestigd: de subsidie is niet de belangrijkste voorwaarde om tot samenwerking te komen. PPS'en geven vaak aan dat ze sowieso wilden samenwerken omdat partners intrinsiek gemotiveerd zijn en het nut en de noodzaak van de samenwerking inzien, maar het RIF zorgt voor versnelling en schaalvergroting. Het Topcentrum Autoschadeherstelbedrijf (RIF15002) zou bijvoorbeeld ook zonder RIF zijn opgestart. De voorbereiding voor de samenwerking was zelfs al vergevorderd toen de mogelijkheid gebruik te maken van de RIF-subsidie werd overwogen. Het project bleek goed binnen de voorwaarden van RIF te passen en daarom werd een aanvraag gedaan. RIF heeft deelname van bedrijven wel behoorlijk versneld. Daarnaast heeft RIF het mogelijk gemaakt dat nieuwe faciliteiten en (e-learning)lesmethoden zijn ontwikkeld (uitbreiding van activiteiten).

Afgewezen RIF-aanvragen

Vanwege de beperkte respons op de enquête voor afgewezen RIF-aanvragen (n=5) kunnen we geen uitspraken doen over de mate waarin projecten die geen RIF-subsidie hebben ontvangen alsnog doorgang vinden. Twee afgewezen projecten geven aan dat het netwerk nog actief is, twee geven aan van niet en één is neutraal. Vier van de vijf afgewezen RIF-aanvragen geven in de enquête aan dat het initiatief alsnog doorgang heeft gevonden wel allemaal in een andere vorm.

Een andere manier waarop we hebben getracht na te gaan in hoeverre afgewezen aanvragen doorgang hebben gevonden, is raadpleging van het Katapult netwerk. We zien dat van alle afgewezen RIF-aanvragen (in totaal 87 unieke) er 39 alsnog zijn toegekend na een heraanvraag in RIF1.0 en 13 alsnog na een heraanvraag in RIF2.0. In totaal zijn 35 unieke RIF-aanvragen dus afgewezen (waarvan 5 RIF-aanvragen twee keer, ook na heraanvraag). Van die 35 afgekeurde RIF-aanvragen, is één PPS aangesloten bij het Katapult netwerk: het CIV Logisticus van de Toekomst van het Scheepvaart- en Transport College dat een RIF-aanvraag deed in 2014. Van de 34 overige is niet bekend of ze doorgang hebben gevonden. Aan gesprekspartners met een meer overkoepelende blik maar die wel direct betrokken zijn geweest bij de RIF-aanvragen (DUS-I, beoordelingscommissie, OCW, PTvT) is ook gevraagd hoe het afgewezen aanvragen is vergaan. Daar konden zij niet altijd antwoord opgeven, maar een enkeling gaf aan te signaleren dat bij afgekeurde projecten het tempo een stuk lager ligt.

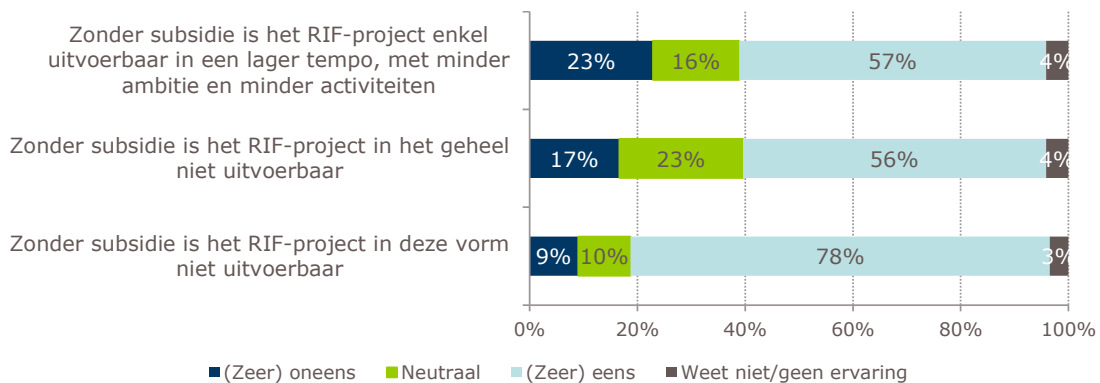
Figuur 23. Overzicht aantal RIF-aanvragen, toegekend, afgewezen, heraanvraag RIF1.0 / heraanvraag RIF2.0.

Impact RIF op activiteiten en doelbereik

Het overgrote deel van de bevroegde projectleiders van RIF-PPS'en in de enquête geeft aan dat de RIF-regeling als financiële stimulans een (zeer) groot effect heeft op het kunnen

behalen van de doelstellingen van hun PPS (92%)³⁶. Zo biedt het RIF extra financiële ruimte die, zo blijkt uit de gesprekken, geregeld wordt ingezet om een projectleider aan te stellen of om uren vrij te spelen voor de inzet van ambitieuze docenten. Dit kan een interne projectleider zijn, waarbij de subsidie wordt ingezet om deze persoon gedeeltelijk vrij te spelen van andere werkzaamheden, of een externe projectleider, waarbij de subsidie de kosten van het aannemen van de projectleider kan dekken. Een projectleider die voor verbinding en versnelling kan zorgen speelt volgens een deel van de gesprekspartners een belangrijke rol te spelen in het betrekken houden van de samenwerkingspartners. Ook draagt het opstellen van de RIF-aanvraag bij aan het concretiseren en versnellen van de plannen en zorgen de bijbehorende eisen (omtrent cofinanciering en eis draagvlak stakeholders) ervoor dat commitment van betrokken partners vastgelegd en geconcretiseerd wordt voor langere termijn. De betrokkenheid en financiële bijdrage van partners waarborgt ook de relevantie van de PPS. Bedrijven financieren alleen mee als zij er belang in zien, hoewel dit gedurende de looptijd kan veranderen (bijvoorbeeld door personele wisselingen, conjunctuur of een veranderende koers). Ook geeft 71% van de bevroegde projectleiders aan dat de geplande activiteiten zonder de subsidie niet uitgevoerd hadden kunnen worden.

Respondenten zijn ook een aantal stellingen voorgelegd omtrent de situatie zonder het RIF.³⁷ In deze stellingen blijkt een nog sterker effect van het RIF. Hierbij geeft 78% van de bevroegde respondenten aan dat zonder de subsidie het project niet in deze vorm uitvoerbaar geweest was en ruim de helft (56%) geeft aan dat het RIF-project in het geheel niet uitvoerbaar zou zijn geweest. Tegelijkertijd geeft ook 17% aan het niet eens zijn met deze stelling en dat het project dus wel uitvoerbaar was geweest. Daarnaast was het project in meer dan de helft (57%) van de gevallen enkel in een lager tempo uitvoerbaar, met minder ambitie en minder activiteiten.

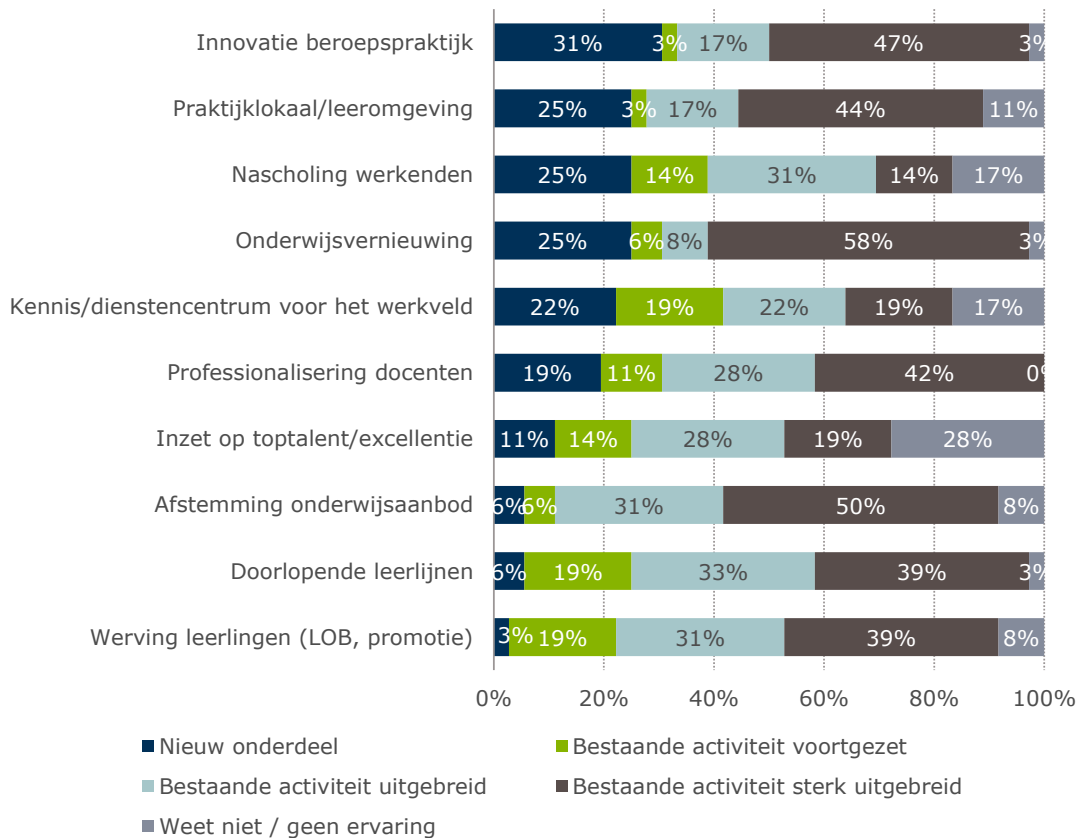

Figuur 24. Situatie zonder subsidie? (gevraagd aan projectleiders en partners RIF) (n=144).

Als we kijken op de impact naar het RIF op activiteiten, is het vooral van belang om te kijken naar in hoeverre er nieuwe activiteiten worden uitgevoerd die anders niet zouden zijn uitgevoerd. Onderstaande figuur geeft aan waar er doormiddel van de PPS activiteiten zijn voortgezet, uitgebreid of waar er nieuwe onderdelen zijn ontwikkeld. De meeste nieuwe onderdelen zijn innovatie beroepspraktijk, praktijklokaal/leeromgeving, nascholing werkenden en onderwijsvernieuwing. In de meeste gevallen gaat het echter om een (sterke) uitbreiding van bestaande activiteiten.

³⁶ Gevraagd aan projectleiders van lopende en afgeronde RIF-projecten (n = 38).

³⁷ n=144

Figuur 25. Kunt u bij activiteiten die van toepassing zijn, aangeven in hoeverre die activiteiten nieuw zijn voor de betrokken opleidingen? (Gevraagd aan projectleiders lopende en afgeronde projecten, n=36).

Uit de enquête blijkt ook dat ruim de helft (59%) van de respondenten het eens is met de stelling dat het RIF vernieuwing stimuleert die elke opleiding eigenlijk regulier zou moeten oppakken met partners. Het zijn dus niet zozeer voor het onderwijs hele nieuwe activiteiten, maar wel activiteiten die met de reguliere middelen (en zonder RIF) niet mogelijk zouden zijn. Er zijn simpelweg geen middelen (en dus geen tijd) om deze vernieuwing te realiseren.

Het beeld is dus dat RIF-verbanden overwegend actief zijn om een groot aantal typen reeds bestaande activiteiten door te ontwikkelen en sterk uit te breiden.

3.5 Geleerde lessen RIF-verbanden

De belangrijkste geleerde lessen en aanbevelingen voor de resterende looptijd van de projecten en voor toekomstige projecten die de samenwerkingspartners trekken (in zowel enquête als casestudies) worden hieronder samengevat:

- Het RIF wordt gezien als versneller en vergroter van samenwerkingsprojecten.** Respondenten geven aan dat het RIF een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de ontwikkeling en start van het project. De RIF-aanvraag functioneert als versneller en vergroter van samenwerkingsprojecten. Door de RIF vindt een versnelling plaats in de uitvoering en is er budget om medewerkers aan te trekken die het project kunnen vlot trekken. Veel respondenten geven dan ook aan dat zij hopen dat het RIF wordt voortgezet en dat instrumenten als RIF meer worden ingezet ten behoeve van het onderwijs en innovatie.

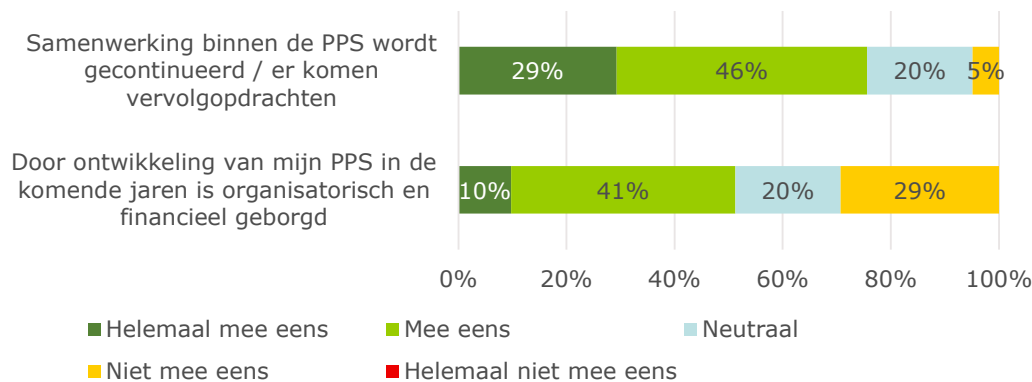
- 2. Communicatie bij de start van het project is van groot belang om enthousiasme en betrokkenheid vast te houden.** Het is belangrijk om voldoende tijd te nemen voor de start van het project, vooral ook om heldere afspraken te maken met partners over eigenaarschap en verwachte resultaten. Duidelijkheid met betrekking tot verschillende belangen, verwachtingen en verantwoordelijkheden is zeer belangrijk. Vaak ebt het enthousiasme bij de samenwerkingspartners namelijk wat weg omdat er te veel tijd zit tussen de projectontwikkeling, RIF-aanvraag en -toekenning en daadwerkelijke start van het project. Het risico bestaat dat activiteiten sterk in het onderwijsdomein worden getrokken en de feitelijke bijdragen en betrokkenheid van partners afnemen. Zeker bij projecten waar eerst onderwijs ontwikkeld moet worden, komen bedrijven al wat op de achtergrond te staan. Het duurt voor bedrijven te lang voordat de eerste resultaten zichtbaar zijn. Als in de eerste periode geen concrete resultaten zijn geleverd, bestaat het gevaar dat bedrijven afhaken
- 3. Doelen en verantwoordelijkheden kunnen verschuiven.** Het maken van meerjarenplannen is lastig in een innovatieve omgeving. Het blijkt moeilijk om alle activiteiten voor vier jaar geheel vast te stellen. De periode is niet voor iedereen te overzien. Sinds 2016 is de RIF-regeling al aangepast om meer ruimte te geven voor wijzigingen; alleen voor het eerste projectjaar wordt een gedetailleerd activiteitenplan gevraagd, voor de jaren daarna volstaat een globaal activiteitenplan. Desalniettemin kunnen door voortschrijdend inzicht of wisseling van personen kunnen doelen en verantwoordelijkheden verschuiven. Dat kan gedurende de uitvoering van de samenwerking, maar ook al voordat de samenwerking van start is gegaan (wanneer het aanvraagtraject lang duurt). Overwogen kan worden projecten voor een kortere duur te financieren of meer ruimte te bieden om doelstellingen, rollen en verantwoordelijkheden te herijken.
- 4. Het is belangrijk dat het project goed ingebed is in de organisatie.** Het is van belang om het project niet afhankelijk van personen te laten zijn. Het project moet dus gedragen worden door de gehele organisatie, van bestuur tot aan docent. Daarbij is het essentieel om tijd vrij te maken bij docenten voor de organisatie en communicatie van het project, maar ook voor docentprofessionalisering. Verantwoordingsdruk in het onderwijs en het docententekort maakt dit niet gemakkelijk. Met name in het kader van verduurzaming is het van belang dat het bestuur van de onderwijsinstellingen ook het belang van de PPS inzielt om ook na afloop van de RIF-subsidie intern middelen vrijgespeeld te krijgen om door te gaan.
- 5. De verantwoording kan lastig zijn, zeker wanneer niet alle partijen afspraken nakomen.** Door respondenten wordt aangegeven dat de verantwoording lastig is, met name doordat alle betrokkenen verantwoording moeten leveren. Het vergt een goede administratie van alle betrokkenen om de verantwoording bij te houden en/of boven tafel te krijgen. Wanneer een van de betrokken partijen afspraken in het maken van uren (cofinanciering) niet nakomt dan moeten de opleiding dat gat dichten in de begroting. Door enkele respondenten wordt aangegeven dat het bedrijfsleven geen prikkel heeft omtrent aanlevering van de verantwoording. Dit maakt het voor penvoerders lastig en het kost extra energie om hier op te acteren. De extra benodigde tijdsinvestering gaat ten koste van investering in het project. Verschillende respondenten bevelen daarom aan om een lichter verantwoordingsregiem te overwegen, zodat partners de daarmee vrijkomende tijd kunnen investeren in het project.

- 6. Rol van de projectleider is enorm belangrijk.** De projectleider fungeert als trekker die de samenwerkingspartners enthousiasmeert en actief houdt. Een sterke projectleider die ook de taal van bedrijven spreekt is van groot belang.
- 7. Projecten met minder partners hebben eerder commitment van alle betrokkenen.** Door enkele respondenten wordt aangegeven dat het vormen van kleinere coalities positief invloed heeft op succes van projecten door meer eigenaarschap. Projecten met veel partners zijn niet altijd beter, aangezien hierbij eerder verlies in focus en gebrek aan eigenaarschap van alle betrokkenen optreedt.
- 8. Samenwerking in RIF-projecten is intensief en heeft tijd nodig, ook na afloop van de RIF-subsidie.** Bij publiek private samenwerking moeten verschillende partijen elkaar leren begrijpen en vertrouwen. De culturen van onderwijs (minder flexibel, publieke doelstelling, gericht op protocollen en afspraken) en die van het werkveld (flexibel, korte termijn en commerciële doelstellingen) botsen soms. Deze verschillen kunnen alleen door goede communicatie en verwachtingsmanagement overbrugd worden. De samenwerken vereist daarom een lange adem en veel bevoegdheid van de betrokken partijen, omdat van alle partijen een nieuwe rol gevraagd wordt. Zeker gezien de impact op een veranderende cultuur die wordt beoogd, wordt aangegeven dat trajecten lang en intensief kunnen zijn en dat er ook na afloop van de RIF-bijdrage veel energie in het vervolg zal zitten.

3.6 Verduurzaming

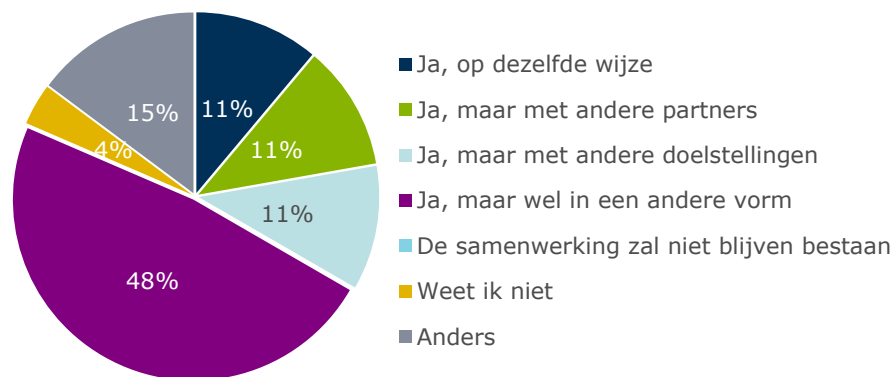
Tot slot staan we in dit hoofdstuk stil bij verduurzaming. Om een blijvend effect te kunnen hebben op het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is het noodzakelijk dat RIF-PPS'en verduurzamen. Verduurzaming is het voortbestaan van het samenwerkingsverband na de subsidieperiode, alsook het voortzetten van de activiteiten die gedurende de subsidieperiode uitgevoerd werden in het kader van een verbeterde aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.³⁸ Bij veel RIF-PPS'en bestaan positieve verwachtingen met betrekking tot het voortzetten van de samenwerking. Uit gegevens van een onderzoek van Katapult uit 2019 blijkt dat het merendeel van de vertegenwoordigers van RIF-projecten verwacht dat de samenwerking binnen de PPS gecontinueerd zal worden (75% (helemaal) mee eens, zie Figuur 26). Bovendien geeft ongeveer de helft van de vertegenwoordigers aan dat de doorontwikkeling van de samenwerking organisatorisch en financieel geborgd is.

³⁸ Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (2019). Monitoringsverslag 2014-2018: Regeling regionaal investeringsfonds mbo.

Figuur 26. Verduurzaming van RIF-PPS'en volgens vertegenwoordigers van de PPS'en (n = 41). Bron: Achterliggende data Katapult Impactrapportage 2019 (bewerkt door Dialogic).

Wel wordt er over het algemeen verwacht dat RIF-PPS'en na afloop van de subsidieperiode op een andere wijze zullen voortbestaan. Uit de voor dit onderzoek uitgezette enquête blijkt dat dat het grootste deel van de bevroegde medewerkers van mbo-instellingen die betrokken zijn bij lopende RIF-projecten een verandering in de vorm van de PPS voorziet (48%, zie Figuur 27). Sommigen verwachten daarnaast dat hun PPS uit andere partners zal gaan bestaan (11%) of andere doelstellingen zal hebben (11%). 11% van verwacht dat deze PPS na afloop van de subsidieperiode op dezelfde wijze zal voortbestaan. In de enquête zijn daarnaast negen medewerkers van mbo-instellingen bevroegd die betrokken zijn (geweest) bij een afgerond RIF-project, waarvan er zes aangeven dat de PPS op dezelfde wijze is voortbestaan. Van twee respondenten heeft de PPS andere doelstellingen gekregen en één respondent geeft aan dat de samenwerking niet meer bestaat.

Figuur 27. Voortbestaan PPS na afronding subsidieperiode volgens medewerkers van mbo-instellingen die betrokken zijn bij een lopend RIF-project (n = 27). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

3.6.1 Inhoudelijke verduurzaming

Wanneer de activiteiten van RIF-PPS'en voortgezet worden na afloop van de subsidieperiode, is er sprake van inhoudelijke verduurzaming. Een veelvoorkomende manier waarop inhoudelijke verduurzaming geborgd wordt, is het inbedden van de activiteiten in één van de deelnemende organisaties.³⁹ Dit is vaak de onderwijsinstelling. De activiteiten van de PPS

³⁹ Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (2019). Monitoringsverslag 2014-2018: Regeling regionaal investeringsfonds mbo.

gericht op onderwijs krijgen dan een vaste plek in het curriculum. Uit de eindrapportages van de afgeronde RIF-projecten en RIF-projecten in de afrondende fase blijkt dat deze manier van inhoudelijke verduurzaming bij een groot deel van de PPS'en onderdeel uitmaakt van de verduurzamingsstrategie. Met het inbedden van de activiteiten in één van de deelnemende organisaties is inhoudelijke verduurzaming voor die betreffende activiteiten dus geborgd (al geldt dit niet per se voor de voortzetting van het samenwerkingsverband). Vaak gaat hierbij om opname van de ontwikkelde opleidingen of modules in de curricula. Hierbij bestaat het risico dat deze onderwijsproducten als eindproduct gezien worden en verdere onderwijsvernieuwing of -verbetering ten behoeve van de aansluiting met de arbeidsmarkt na afloop van de projectperiode uitblijft. Sommige PPS'en hebben om blijvende verbetering van het onderwijs te borgen structurele evaluatiemomenten in hun verduurzamingsstrategie opgenomen. Zo wordt er binnen de PPS Centrum voor Innovatief Vakmanschap Installatietechniek Limburg (CIVIL) een jaarlijkse toets uitgevoerd om te zien of het onderwijs nog up-to-date is. Een ander voorbeeld is de implementatie van structurele evaluatiemomenten in de bestudeerde case Technologieroute (RIF15016), waarbij docenten en praktijkbegeleiders gezamenlijk de ontwikkelde opleidingen en keuzedelen evalueren. Op deze manier kunnen de opleidingen continu worden verbeterd om de aansluiting op de behoeften uit de metaalbranche te behouden.

Uit de analyse van de bestudeerde cases blijkt dat voor veel van deze cases geldt dat het samenwerkingsverband na het RIF wordt voortgezet, al is dat soms in afgeslankte vorm wat betreft de inhoudelijke activiteiten die uitgevoerd (zullen) worden. Dit kan bijvoorbeeld voorkomen wanneer de PPS hoofdzakelijk gericht was op het ontwikkelen van nieuwe opleidingen die vervolgens zijn opgenomen in het onderwijsprogramma (zoals bij FPTC, RIF14012). Zorgboulevard Roosendaal (RIF14011) is een voorbeeld van een PPS waarbij een enkele activiteiten na afloop van de subsidieperiode geen vervolg heeft gekregen. Daarnaast komt het ook voor dat de inhoudelijke focus van de PPS wordt verbreed, zoals ook gebeurt bij de PPS Green Tech NHN (RIF14029) waar als onderdeel van de verduurzamingsstrategie samen met partner Greenport ingezet wordt op Smart Farming.

3.6.2 Organisatorische verduurzaming

Organisatorische verduurzaming heeft betrekking tot de organisatorische vormgeving van het samenwerkingsverband en aansturing ervan na afloop van de subsidieperiode. Dit kan bijvoorbeeld betrekking hebben op het aantal partners in het netwerk en de rolverdeling daartussen. Het kan zo zijn dat PPS'en met dezelfde partners blijven voortbestaan, maar het is ook mogelijk dat het netwerk verkleind wordt (bijvoorbeeld door uitval van partners) of juist uitgebreid wordt (bijvoorbeeld om de financiering van de PPS rond te krijgen na afloop van de subsidieperiode). Zoals Figuur 27 liet zien, verwacht 11% van de respondenten dat de samenwerking waar ze bij betrokken zijn zal blijven bestaan, maar met andere partners. De case Food & Proces Tech Campus (RIF14012) is een voorbeeld van PPS waarbij het betrekken van meer bedrijfspartners deel uit maakt van de verduurzamingsstrategie. Uit de gesprekken blijkt dat schaal zowel voor- als nadelen heeft in het kader van verduurzaming. Kleinere PPS'en zijn over het algemeen beter beheersbaar en creëren meer gevoel van eigenaarschap onder de partners, maar grotere samenwerkingsverbanden hebben een zekere massa die voordelen kan bieden bij verdere opschaling van (de activiteiten van) de PPS.

Een ander aspect van organisatorische verduurzaming is de juridische vorm van het samenwerkingsverband en daarmee de manier van besturing. In een deel van de eindrapportages van de afgeronde RIF-projecten of de projecten in de afrondende fase komt terug dat de samenwerking na afloop van de subsidieperiode juridisch wordt vastgelegd middels vernieuwde samenwerkingsovereenkomsten of meerjarencontracten, waarmee bedrijven aan de PPS gebonden worden. Ook kan de PPS volledig worden ondergebracht binnen de

juridische structuur van de onderwijsinstelling of een bedrijfspartner, waarmee respectievelijk de onderwijsinstelling of het bedrijf eigenaarschap verkrijgt over de PPS. Het risico bestaat dat wanneer PPS'en die zijn opgezet zijn met behulp van het RIF ervoor kiezen om na afloop van deze subsidie hun besturingsstructuur te vereenvoudigen en de PPS in te bedden in de structuur van de school, het bedrijfsleven een te passieve rol inneemt.⁴⁰ Bij de PPS Bouwen aan de Toekomst (RIF15049) die net is afgerond speelt deze uitdaging: de samenwerking kent geen juridische vorm en berust op een samenwerkingsovereenkomst voor de RIF-periode (met stuurgroep en vier werkgroepen). De vraag is of de huidige samenwerkingsvorm voldoende slagkracht biedt om verduurzaming succesvol te realiseren. De actieve betrokkenheid van individuele bedrijven in de toekomst is dan ook onzeker (en viel al tegen tijdens de looptijd) en sterk afhankelijk van de motivatie en het enthousiasme van individuen binnen de partnerorganisaties.

Een andere mogelijkheid is het vormen van een autonome entiteit met een aparte juridische structuur, waar onderwijs- en bedrijfspartners gezamenlijk het eigenaarschap delen. Technologieroute (RIF15016) is een voorbeeld van een PPS waarbij de samenwerking met metaalbedrijven in de regio verduurzaamd wordt door het opzetten van een zelfstandig Vakcentrum Maakindustrie dat gezamenlijk bestuurd zal worden door de onderwijsinstelling en het bedrijfsleven. Uit de enquête blijkt dat 66% van de (lopende of afgeronde) RIF-PPS'en is geïntegreerd in de mbo-instelling en dat ongeveer een derde van de PPS'en een losstaande, zelfstandige entiteit is. Slechts 3% van de samenwerkingsverbanden is geïntegreerd in een bedrijf.⁴¹

Naast de besturingsstructuur is de keuze omtrent de locatie van de PPS onderdeel van de organisatorische verduurzamingstrategie. In de gesprekken wordt aangegeven dat het onderbrengen van de PPS op een fysieke locatie waar andere financieringsstromen samenkomen, of dit nu bij de onderwijsinstelling, in een bedrijf of op een aparte locatie is, kan helpen bij het verduurzamen van de samenwerking. Dit vergroot de zichtbaarheid van de PPS. De PPS Food & Proces Tech Campus (RIF14012) vormt een voorbeeld van een PPS die ondergebracht zal worden op een andere fysieke locatie. Eén van de stappen in de verduurzamingstrategie van deze PPS behelst namelijk de verhuizing van de PPS naar de TechniekCampus Zaanstreek waar ook andere opleidingen en een andere RIF-PPS gevestigd is.

Bij een aantal PPS'en maakt de aanstelling van een (nieuwe) projectleider deel uit van de verduurzamingstrategie. Deze projectleider wordt ingezet om de PPS en haar activiteiten gedurende de fase van verduurzaming te coördineren en partners betrokken te houden. Ook enkele gesprekspartners geven aan te zien dat projectleiders in de verduurzamingfase nog een belangrijke rol spelen in het onderhouden en aanjagen van het netwerk.

3.6.3 Financiële verduurzaming

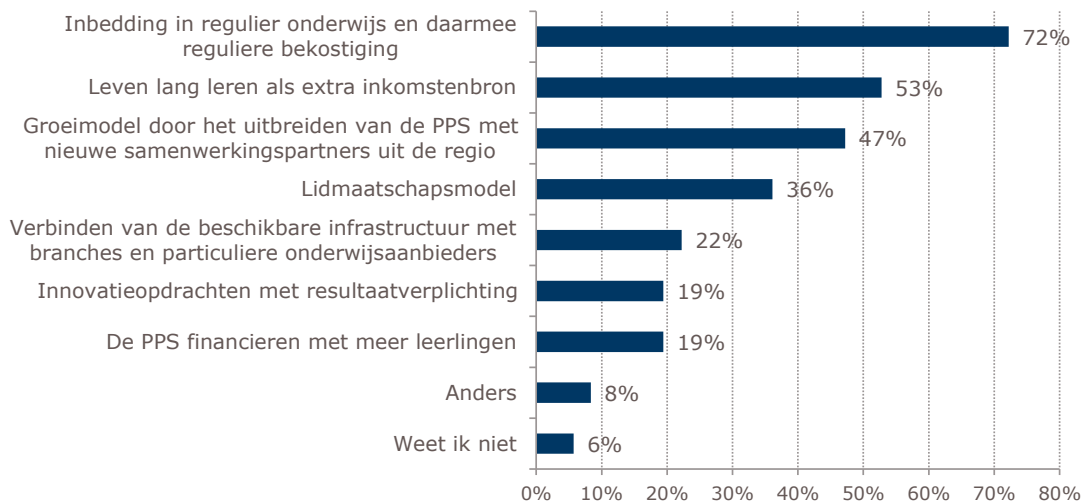
Financiële verduurzaming betreft het verdienmodel op basis waarvan PPS'en na afloop van de subsidieperiode blijven voortbestaan. RIF-projecten mogen tijdens de subsidieperiode in principe geen verdienmodel hanteren, wat wil zeggen dat eventuele baten (bijvoorbeeld van het ontwikkelen en aanbieden van activiteiten gericht op LLO voor werkenden) niet als inkomsten in de begroting opgenomen mogen worden en slechts gebruikt mogen worden voor de verduurzaming van het project na afloop van de subsidieperiode. De omschakeling naar

⁴⁰ Katapult (2017). Investeren in mensen via publiek-private samenwerking in de metropoolregio Amsterdam; PBT (2018). Regioanalyse Noord-Brabant: Op naar publiek-private samenwerking in expertisecentra.

⁴¹ Gevraagd aan projectleiders van lopende en afgeronde RIF-projecten (n = 38).

financiële zelfredzaamheid is daarmee relatief groot voor RIF-PPS'en en bovendien moet de weggevallen subsidie opgevangen worden. Uit de analyse van de cases blijkt dat RIF-projecten niet altijd voldoende voorbereid zijn om in één keer zelfstandig de financiering rond te krijgen. Er is schaal nodig om de samenwerking te blijven financieren, bijvoorbeeld door het vergroten van het aantal bedrijfspartners (met als risico dat eigenaarschap afneemt).

Gesprekspartners geven aan dat een aanzienlijk deel van de RIF-PPS'en er uiteindelijk wel in slaagt een verdienmodel te vinden. Figuur 28 laat zien welke verduurzamingsstrategieën projectleiders van RIF-PPS'en voor ogen hebben of al gebruiken. Deze strategieën hebben bijna allemaal te maken met het vinden van een derde geldstroom.

Figuur 28. Oplossingsrichting voor financiële verduurzaming volgens projectleiders van lopende of afgeronde RIF-PPS'en (n=35). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

In lijn met de monitoringsrapportage van DUS-I (2019), waaruit bleek dat reguliere bekostiging via het onderwijs de meest voorkomende financiële verduurzamingsvorm is, geven de meeste projectleiders aan dat zij de inbedding in het reguliere onderwijs en daarmee reguliere bekostiging zien als oplossingsrichting voor de financiële verduurzaming (72%). Daarnaast wordt ook Leven Lang Leren als extra inkomstenbron genoemd door meer dan de helft van de projectleiders (53%), bijvoorbeeld middels het aanbieden van cursussen voor werkenden of zij-instromers (t.b.v. omscholing). Hoewel het onder afgeronde projecten uiteindelijk vaak lukt om inkomsten uit zulke activiteiten te genereren, zijn de inkomsten niet altijd even hoog als verwacht. Ook blijkt het in sommige gevallen niet mogelijk om dit verdienmodel toe te passen.⁴² Iets minder dan de helft (47%) zoekt als oplossingsrichting voor financiële verduurzaming naar een groeimodel door het uitbreiden van de PPS met nieuwe samenwerkingspartners uit de regio. Ruim een derde van de projectleiders denkt aan een lidmaatschapsmodel, waarbij bedrijven zich via een structurele bijdrage kunnen binden aan de PPS. Een dergelijke oplossingsrichting wordt bijvoorbeeld gehanteerd in de PPS Technologieroute (RIF15016), waar bedrijven in het opleidingscentrum (Vakcentrum Maakindustrie) dat opgezet wordt zullen gaan betalen per BBL-plaats.

Waar de verdeelsleutel van de cofinanciering tijdens de RIF-periode bepaalde eisen kent, worden er geen eisen gesteld aan de verdeling van de cofinanciering tijdens de fase van verduurzaming. Door het gebrek aan data kunnen we echter geen uitspraken doen over de

⁴² Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (2019). Monitoringsverslag 2014-2018: Regeling regionaal investeringsfonds mbo.

manier waarop de verdeling van de cofinanciering na afloop van de subsidieperiode geregeld is. In de meeste bestudeerde cases blijven partners een bijdrage leveren (veelal in-kind) en/of worden er meer bedrijven geworven, maar wordt het grootste deel door de onderwijsinstelling zelf opgevangen (reguliere bekostiging).

3.6.4 Uitdagingen voor verduurzaming

De bestudeerde cases geven een wisselend beeld met betrekking tot de mate waarin verduurzaming uitgedacht is. Bij een aantal cases is er sprake van geconcretiseerde plannen. Een voorbeeld hiervan is de PPS Technologieroute van ROC Midden Nederland, waarbij de samenwerking met metaalbedrijven wordt voortgezet binnen een autonoom opererend Vakcentrum Maakindustrie dat door het ROC Midden Nederland en bedrijfspartners gezamenlijk aangestuurd wordt. Bij een deel van de cases zijn de ideeën voor verduurzaming van de samenwerking met bedrijven daarentegen nog niet uitgekristalliseerd en sterk afhankelijk van het enthousiasme en motivatie van individuele betrokkenen uit het bedrijfsleven.

Uit het monitoringsverslag van DUS-I dat zich specifiek richt op de RIF-projecten waarvan de subsidieperiode is afgerond⁴³, blijkt ook dat veel PPS'en moeite ervaren bij het daadwerkelijk vormgeven van plannen voor verduurzaming en deze op het moment dat de subsidieperiode afloopt nog niet altijd concreet zijn. Hoewel de levensvatbaarheid van de PPS een belangrijk criterium is bij de beoordeling van RIF-aanvragen en tevens een criterium waar aanvragen vaak op stuk lopen, blijkt dat in veel gevallen de verduurzamingsstrategie pas in de laatste helft van het subsidietraject vorm krijgt. Dit komt doordat PPS'en in de eerste jaren nog voornamelijk bezig zijn met het opzetten van de samenwerking en het opstarten en uitvoeren van de activiteiten. Met name bij PPS'en waar de invloed op het onderwijs disruptiever van aard is, kost het vormgeven van verduurzaming veel tijd. De verduurzamingsplannen krijgen uiteindelijk vaak een net andere invulling dan was voorzien bij het doen van de aanvraag. Ook kunnen de plannen doelbewust veranderen, bijvoorbeeld wanneer er ingespeeld wordt op kansen in de regio of sector(en) waar een PPS zich op richt.

Volgens gesprekspartners is het voor succesvolle verduurzaming van belang dat alle deelnemende partijen de meerwaarde van de PPS blijven inzien en daar ook in willen blijven investeren. Voordat de stap naar een passend en duurzaam verdienmodel gemaakt kan worden, moet er een sterk inhoudelijk verhaal liggen met betrekking tot de opbrengsten en waarde van de PPS alsook het profijt dat de individuele partners hebben van de samenwerking. De samenwerking moet zich voor afloop van de subsidieperiode in zekere zin dus al gevalideerd hebben. Wanneer partners de urgentie voelen om bij te dragen aan de PPS en voor zichzelf de meerwaarde hiervan inzien voelen zij zich doorgaans sterker geëngageerd, wat de kans dat de PPS blijft voortbestaan vergroot. Tegelijkertijd is het ook belangrijk om te erkennen dat soms het nut en noodzaak van een PPS eindig is omdat de doelstellingen bereikt zijn (als het bijvoorbeeld om een concreet product gaat). Het is voor stakeholders ook belangrijk om activiteiten los te laten en eventueel te stoppen wanneer iets niet (meer) werkt of nodig is.

In veel gevallen zien we dat onderwijsinstellingen een centrale rol innemen in de verduurzaming van PPS'en. Inbedding van (de activiteiten van) de PPS in de onderwijsinstelling vormt zoals voorgaande paragrafen beschrijven een veelvoorkomende manier van zowel inhoudelijke, organisatorische als financiële verduurzaming. Daarbij bestaat het risico dat het bedrijfsleven te veel naar de achtergrond verdwijnt en de nadruk te veel op het reguliere onderwijs komt te liggen, waardoor onderwijsvernieuwing omwille van een verbeterde

⁴³ Peildatum 1 februari 2019.

aansluiting met de arbeidsmarkt in het geding komt. Het borgen van de betrokkenheid van bedrijfspartners vormt hierbij dus een belangrijke uitdaging.

Tenslotte blijkt uit de gesprekken dat inbedding van de PPS in de strategie van de deelnemende instellingen alsook de inbedding van de PPS in de regio en relevante sector(en) belangrijke randvoorwaarde is voor de verduurzaming van PPS'en. Draagvlak binnen de strategische lagen van de partners is van belang voor het kunnen vrijmaken van tijd en middelen ten behoeve van de PPS. Ook zorgt dit dat het project niet van enkele personen afhankelijk is (en bij een personele wisseling de betrokkenheid van de organisatie wegvalt), maar breed gedragen wordt door de organisatie. Daarnaast onderstreept steun vanuit gemeenten, provincies en relevante spelers binnen de sector het belang van de PPS en biedt dit kansen voor de verdere ontwikkeling van (de activiteiten van) het samenwerkingsverband. Uit de eindrapportages blijkt dat inbedding in de regio of sector, bijvoorbeeld door aansluiting bij regionale initiatieven of bestaande samenwerkingsverbanden binnen de sector, vaak onderdeel is van de verduurzamingsplannen. Zo is de PPS Foodlab onderdeel geworden van het Hospitality Pact Zeeland: een initiatief van de Zeeuwse hospitality sector. Ook bij enkele bestudeerde cases is bredere inbedding onderdeel van de strategie, zoals bij de PPS CIVci 2.0 (RIF14031) die is opgenomen in de beleidsagenda van de gemeente Amsterdam.

3.7 Conclusie belangrijkste uitkomsten en effecten

Als we kijken naar het effect van RIF op impactvolle samenwerking zien we dat RIF met name een versneller en vergroter is van bestaande plannen. De door RIF gefinancierde projecten betreffen vooral uitbreidingen van bestaande netwerken. De RIF subsidie is een bindmiddel bij het versterken van het organiserend vermogen. De mate waarin het RIF ook leidt tot nieuwe initiatieven tot samenwerking en nieuwe inhoudelijke ideeën voor samenwerking verschilt.

Het RIF heeft in lijn met de doelstelling van het fonds met name een positieve invloed gehad op de kwaliteit van samenwerking met het bedrijfsleven. De samenwerking die door het RIF aangejaagd en geïntensiveerd wordt, zorgt voor een toenemend wederzijds begrip. Wel vormt de verschillende aard van samenwerkingspartners (verschil in tempo, interne doelstellingen, kaders) een knelpunt voor een effectieve samenwerking. Het betrokken houden van bedrijven blijkt een belangrijk aandachtspunt voor PPS'en.

Een aantal elementen in de RIF-regeling zorgen voor een impuls van de samenwerking. Zo dwingt het RIF om plannen te concretiseren en in een projectstructuur vorm te geven. Ook zorgt de cofinancieringseis voor commitment en eigenaarschap. Daarnaast kan het RIF helpen bestuurlijke steun en betrokkenheid te vergroten. Een keerzijde van het RIF is dat de mbo-instelling centraal staat in de PPS wat voor een zekere onevenwichtigheid in de samenwerking kan zorgen. De activiteiten binnen de PPS'en staan bovendien in beginsel dichter bij de kern van het onderwijs (het aanbieden van onderwijs dat opleidt voor de arbeidsmarkt) dan bij de doelstellingen van het bedrijfsleven. Het risico bestaat dat activiteiten sterk in het onderwijsdomein worden getrokken en de feitelijke bijdragen en betrokkenheid van partners afnemen. Ook vormt de vereiste projectperiode van vier jaar voor met name het mkb een probleem.

Over het algemeen zijn de doelstellingen van de RIF-projecten behaald of verwachten de projectpartners dat die nog behaald gaan worden. Voortschrijdende inzichten, personele wisselingen of externe veranderingen en tegenvallende betrokkenheid van bedrijven zijn redenen waarom doelen vertraagd of niet behaald worden. Goede samenwerking tussen de projectpartners is dan ook essentieel voor het succesvol behalen van de gestelde doelen en resultaten. Hiertoe zijn betrokkenheid onder partners, motivatie door een duidelijke en urgente behoefte en daadwerkelijke inzet van partners van belang. De betrokkenheid en

financiële bijdrage van partners waarborgt ook in grote mate de relevantie van de PPS. Bedrijven financieren alleen mee als zij er belang in zien, hoewel dit gedurende de looptijd kan veranderen. Ook speelt de projectorganisatie (bijv. een verbindende, enthousiasmerende projectleider) een belangrijke rol in het succes van PPS'en.

De variatie in omvang van het bereik onder studenten is groot, gemiddeld worden bijna 400 studenten direct bereikt en het zwaartepunt ligt op mbo niveau 4-studenten. De voornaamste manier om studenten te bereiken is via de opleidingen zelf. Ook onder docenten varieert het bereik sterk per RIF-project met een gemiddelde van rond de 25 docenten die jaarlijks actief betrokken worden. Docenten worden met name betrokken via het ontwikkelen van onderwijs en het verzorgen en geven van opleidingen. Wel blijft het bereik onder docenten soms nog beperkt bij een groep enthousiastelingen, het RIF geeft wel meer mogelijkheden en ruimte voor docenten maar toch vergt het ook nog veel van de 'ondernemendheid' van individuen.

De RIF-regeling heeft als financiële stimulans een (zeer) groot effect op het kunnen behalen van de doelstellingen van de PPS. De subsidie wordt vooral gebruikt om capaciteit vrij te maken om een projectleider in te stellen die voor verbinding en versnelling van de samenwerking kan zorgen. De activiteiten binnen de RIF-verbanden betreffen vooral de doorontwikkeling of (sterke) uitbreiding van reeds bestaande activiteiten binnen betrokken opleidingen. Het zijn niet zozeer voor het onderwijs hele nieuwe activiteiten, maar wel activiteiten die met de reguliere middelen (en zonder RIF) niet mogelijk zouden zijn. Het onderwijsteam is druk met primaire onderwijsactiviteiten en het hangt anders te sterk af van de ondernemendheid van individuen. Het RIF heeft hierbij gezorgd voor versnelling en vergroting van de plannen.

Als we kijken naar gerealiseerde resultaten op activiteiten die gericht zijn op aansluiting onderwijs arbeidsmarkt, zien we dat de belangrijkste uitkomsten van de RIF-projecten gericht zijn op vernieuwing van het onderwijs. Daarnaast zijn belangrijke uitkomsten van de RIF-PPS'en: afstemming met het onderwijsaanbod versterken, professionalisering van docenten bewerkstelligen, praktijklokaal/leeromgeving openen. Over het algemeen ervaren onderwijsinstellingen meer effecten dan bedrijven, voor onderwijsinstellingen is onderwijsvernieuwing de voornaamste doelstelling, wat direct door het RIF bewerkstelligd wordt. De resultaten die bedrijven hopen te bereiken, namelijk meer en kwalitatief beter personeel worden pas op langere termijn zichtbaar.

Als we kijken naar de effecten van de RIF-verbanden zien we dat de betrokkenen over het algemeen ervaren dat de kwaliteit van studenten is toegenomen en dat opleidingen beter aansluiten op de arbeidsmarkt. Doordat het bedrijfsleven meebeslist over het onderwijscurriculum, hoe de beroepspraktijk in het onderwijs wordt gebracht en het onderwijs wordt vernieuwd, verbetert de kwaliteit van het onderwijs. Voor studenten zit de meerwaarde van het RIF in een contextrijkere leeromgeving. Het RIF heeft gezorgd voor leukere plekken om stage te lopen, het werken met 'echte' vraagstukken uit het bedrijfsleven, een andere inrichting van de beroepspraktijkvorming. Voor bedrijven levert de samenwerking beter op de beroepspraktijk afgestemde studenten (qua kennis en kunde) die daardoor sneller zelfstandig inzetbaar zijn. Ook kunnen deelnemende bedrijven invloed uitoefenen op de opleidingen en krijgen zij een betere perceptie van wat je als bedrijf kan verwachten van een student.

Uit microdata-analyse blijkt dat afstudeerders die hebben deelgenomen aan een afgerond RIF-project gemiddeld tussen 0,5 en 3 procentpunt grotere kans hebben om werk op niveau te krijgen binnen zes maanden, dan afstudeerders die niet hebben deelgenomen aan een afgerond RIF-project. Het exacte verschil tussen RIF en niet-RIF afgestudeerden hangt af van de specifieke situatie van de student. Het verschil in kans op werk op niveau binnen 6 maanden is statistisch zeer robuust, maar uit de analyse kan niet worden opgemaakt of deze

relatie ook causaal van aard is; het is niet met zekerheid vast te stellen of dit verschil ook door de RIF-projecten wordt veroorzaakt. Op zowel een eventueel verschil in loon per uur als de snelheid in het verkrijgen van werk wordt geen significant verschil gevonden.

Er zijn verschillende **neveneffecten** gevonden. Zo ontstaat er meer begrip en bereidheid tot samenwerking in de regio. Partijen weten elkaar beter te vinden en zullen sneller samenwerken, ook op andere thema's dan de aansluiting tussen arbeid en onderwijs. De effecten naar opleidingen buiten door het RIF-geraakte opleidingen kunnen nog versterkt worden. Zeker bij PPS'en die zich buiten de school bevinden is het lastig om geleerde lessen in reguliere opleidingen toe te passen.

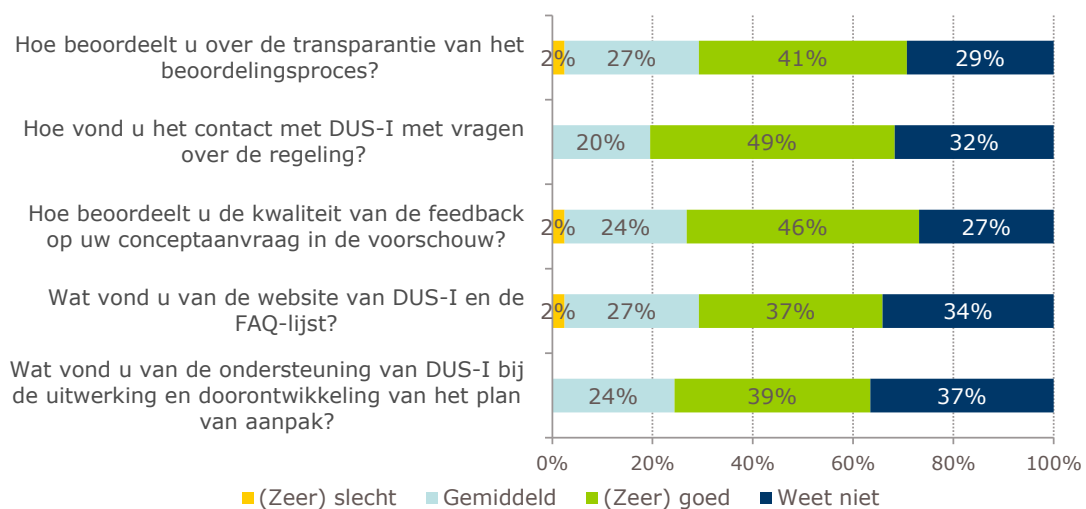
Ten aanzien van **verduurzaming** bestaan over het algemeen onder betrokkenen positieve verwachtingen. Wel wordt door de meesten verwacht dat de PPS op andere wijze zal voortbestaan. Plannen voor verduurzaming krijgen veelal pas vorm richting het eind van de projectperiode en zijn in sommige gevallen bij afloop van de subsidieperiode nog niet geconcretiseerd. Inbedding in de onderwijsinstelling is een veelgebruikte verduurzamingsstrategie die zowel wordt ingezet voor inhoudelijke, organisatorische als financiële verduurzaming. Hierbij bestaat echter het risico dat het bedrijfsleven te veel naar de achtergrond verdwijnt. Voor een succesvolle verduurzaming is het van belang dat alle betrokkenen de meerwaarde van de PPS inzien en daardoor willen blijven investeren, een gezamenlijke visie hierop is nodig. Ook zijn een sterke inbedding van de PPS in de strategie van de deelnemende instellingen, in de regio en in de voor de PPS relevante sectoren belangrijke randvoorwaarden voor verduurzaming.

4 Evaluatie uitvoering

In dit hoofdstuk evalueren we de tevredenheid over de inzet en kwaliteit van ondersteuning van de uitvoeringsorganisaties DUS-I (paragraaf 4.1) en PTvT (paragraaf 4.2). Daarna staan we stil bij de rolverdeling tussen beide organisaties (paragraaf 4.3). In paragraaf 4.4 geven we de ervaren administratieve lasten van RIF-aanvragers weer in zowel de aanvraag- als verantwoordingsfase en staan we stil bij de uitvoeringskosten. Tot slot presenteren we in paragraaf 4.5 een conclusie ten aanzien van de evaluatie van de uitvoering en proces.

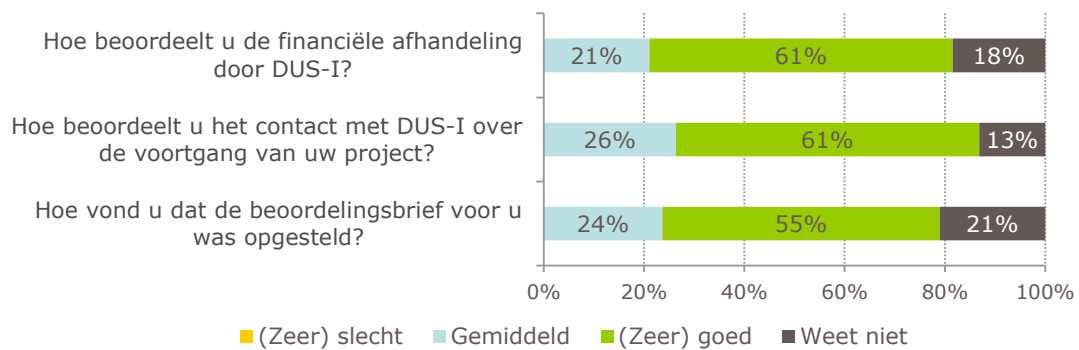
4.1 Tevredenheid DUS-I

Over het algemeen beoordeelden de respondenten de kwaliteit en ondersteuning van DUS-I in de aanvraagfase op de meeste onderdelen als gemiddeld (tussen de 20% en 27%) of (zeer) goed (tussen de 37% en 49%), maar ook een derde van de respondenten geeft aan het niet te weten (Figuur 29). Voor dit laatste vinden wij twee mogelijke verklaringen: een groot deel van de aanvragen wordt uitbesteed aan derde partijen en vanwege tussentijdse personele wisselingen is de respondent niet altijd betrokken geweest bij de aanvraag. Het beste werden de contacten tussen DUS-I m.b.t. vragen over de regeling en de voorschouw beoordeeld. De enige twee onderdelen waarop een (zeer) slecht gescoord is: zijn de transparantie van het beoordelingsproces, de kwaliteit van de feedback op de conceptaanvraag en de website van DUS-I en de FAQ-lijst. Over de ondersteuning van DUS-I bij de uitwerking en doorontwikkeling van het project komt geen eenduidig beeld naar voren.

Figuur 29. Wat vond u van de kwaliteit en ondersteuning van DUS-I tijdens de aanvraagprocedure? (gevraagd aan: projectleiders RIF projecten lopend, afgerond of afgewezen)(n = 41). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

Ook over de ondersteuning en kwaliteit van DUS-I tijdens de uitvoeringsfase zijn de projectleiders over het algemeen positief. Het beste werden de contacten tussen DUS-I over de voortgang van het project beoordeeld en de financiële afhandeling van het project.

Figuur 30. Wat vond u van de kwaliteit en ondersteuning van DUS-I tijdens de uitvoering van het project? (gevraagd aan: projectleiders RIF projecten lopend en afgerond (n = 38). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

Het overwegend positieve beeld over DUS-I werd bevestigd in de case studies: de projectleiders waren overwegend positief over de rol van DUS-I. Enig punt van kritiek is de manier waarop de voortgang wordt gemonitord. Dit is sterk geformaliseerd, stuurt sterk op output (bijvoorbeeld hoeveel studenten zijn bereikt en gerealiseerde cofinanciering) en weinig echt over de inhoudelijke voortgang. Hier gaan we in paragraaf 4.4.1 verder op in.

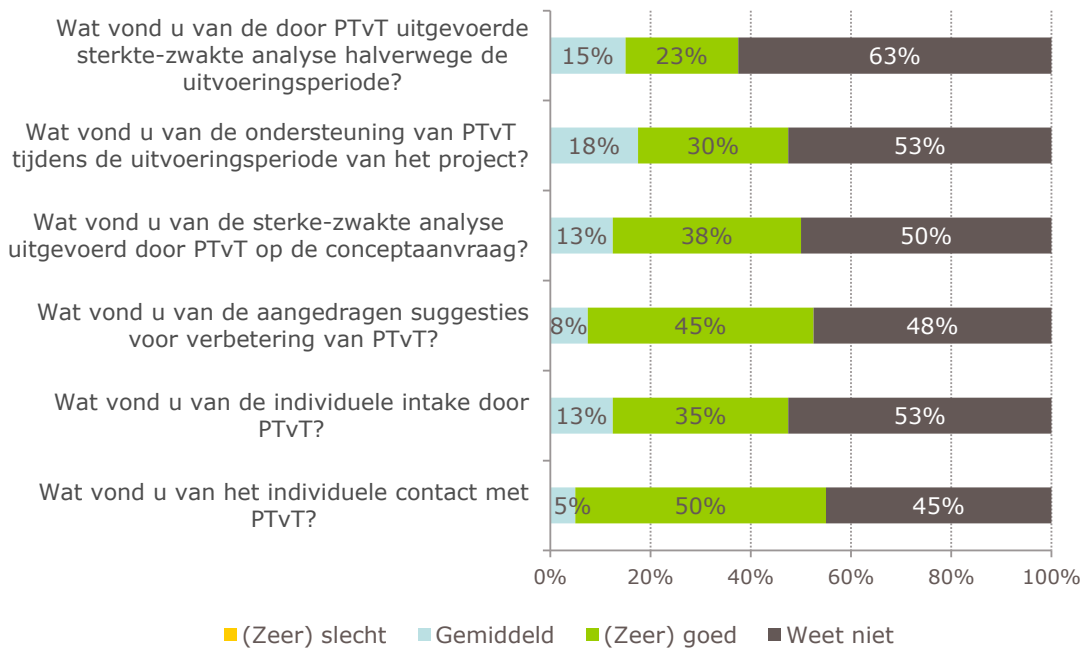
Ook in de interviews komt een positief beeld over DUS-I naar voren:

- Het team van DUS-I is professioneel en heeft veel ervaring met de regeling. Het team biedt continuïteit in de uitvoering. De betrokkenen binnen DUS-I waren ook betrokken bij voorgangers van het RIF (zoals Beroepsonderwijs in Bedrijf).
- DUS-I heeft ook een goede rol gespeeld in ontwikkelfase van het RIF: o.a. ontwikkelen van regeling en beoordelingskader, voorzet voor de werkwijze van de commissie en haar leden.
- De leden van de beoordelingscommissie die wij hebben gesproken vinden de kwaliteit van de door DUS-I geleverde preadviezen goed, de beoordelingscommissie leunt daar vrij sterk op.
- Ook volgt DUS-I verbeterpunten die worden aangegeven door OCW/begeleidingscommissie vrijwel altijd op. Toen financiering een knelpunt bleek voor aanvragers heeft DUS-I bijvoorbeeld op uitnodiging van de MBO Raad aan toekomstige aanvragers het onderwerp 'begroting bij een RIF-aanvraag' in een bijeenkomst onder de aandacht gebracht en de aanwezigen de adviezen van de beoordelingscommissie omtrent financiering meegeven.
- Aandachtspunt is nog het verder ontwikkelen van de database. In de periode 2014-2018 werd nog veel informatie handmatig ingevoerd in de database. Met het aanpassen van de rapportage formats wordt gewerkt aan een automatische invoering. Ook is cijfermatige informatie niet altijd makkelijk te achterhalen, incompleet of niet up to date. Voor dit onderzoek zijn veel data handmatig achterhaald.

4.2 Tevredenheid PTvT

De kwaliteit en ondersteuning van PTvT kon door een groot deel van de enquêterespondenten (circa de helft op alle elementen) niet worden beoordeeld (zie Figuur 31). Hoewel in de vragenlijst is toegelicht dat PTvT voorheen PBT heette, is de naamsverandering mogelijk een verklaring voor het feit dat de helft van de respondenten deze vraag niet kon beantwoorden. In de andere onderzoekslijnen (interviews en cases) komt in ieder geval niet naar voren dat de samenwerkingspartners PTvT onvoldoende zouden kennen om hier een antwoord op te geven. Daarnaast speelt dat de meeste ondersteuningsactiviteiten van PTvT op vrijwillige

basis worden aangeboden. We zien ook verschil in de mate waarin 'weet niet' wordt geantwoord per vraag, het vaakst wordt dat gedaan op de SWOT halverwege de uitvoeringsperiode; deze is vrijwillig wat verklaart dat een groot deel hier geen beeld bij heeft (we hebben geen cijfers over hoe vaak vrijwillige SWOT's halverwege hebben plaats gevonden). Toch wordt ook op de individuele intake door een groot deel met 'weet niet' beoordeeld terwijl met alle aanvragers die zich melden bij DUS-I telefonisch contact wordt opgenomen. Zoals in de vorige paragraaf al aangegeven wordt een groot deel van de aanvragen uitbesteed aan derde partijen en hebben er tussentijds waarschijnlijk personele wisselingen plaatsgevonden, waardoor de projectleider niet altijd betrokken was bij de aanvraagfase.

Figuur 31. Wat vond u van de kwaliteit en ondersteuning van PTvT tijdens de aanvraagprocedure? (gevraagd aan: projectleiders RIF projecten lopend en afgerond, n = 40). Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

OCW heeft de ondersteuning van PTvT gevraagd omdat het opzetten van PPS'en complex is en veel energie verloren gaat in de beginfase. PTvT is ingeschakeld om de ontwikkeling van PPS'en te versnellen zodat de RIF-investering meer rendeert. De interviewrespondenten geven aan dat dit over het algemeen gelukt is:

- PTvT heeft gezorgd voor groei in het aantal aanvragers (aanjaagfunctie). PTvT heeft veel expertise in huis op het onderwerp publiek-private samenwerking, beschikt over een uitgebreid netwerk in de regio en vervult als onafhankelijke partij een brugfunctie tussen onderwijs en bedrijfsleven.
- Aanvragers waarderen de feedback op de conceptaanvraag, de feedback heeft de aanvragers geholpen bij de uitwerking en doorontwikkeling van het plan van aanpak. De ondersteuning van PTvT heeft daarom een positief effect op de kwaliteit van de aanvragen. Het leveren ondersteuning op maat (behoefte wordt eerst geïnventariseerd) wordt beschouwd als zeer waardevol.
- Ook tijdens de uitvoering heeft PTvT goede ondersteuning geboden. Met knelpunten probeert het altijd iets te doen: als kennis bij PTvT zelf ontbeert wordt een expert ingeschakeld (zoals bijvoorbeeld een fiscaal expert bij btw-problematiek) of wordt

doorverwezen naar een andere PPS die te maken heeft gehad met een soortgelijke uitdaging.

- PTvT zorg voor verbinding en afstemming met beleidsdoelen van OCW en andere ministeries (zoals Techniekpact/Zorgpact/MKB Actieplan etc.).
- Door de onafhankelijke en meer informele rol van PTvT kan het een vertrouwensband opbouwen met de PPS'en; het signaleert knelpunten en of risico's en legt indien nodig (bijvoorbeeld wanneer het gaat om knelpunten in de RIF-regeling zelf) deze terug bij OCW die daar vervolgens actie op onderneemt.
- PTvT is goed in staat om PPS'en van elkaar te laten leren. Katapult heeft daar een belangrijke rol gehad.

Door een enkele gesprekspartner werd opgemerkt dat PTvT wat verder verwijderd staat van de 'echte' beroepspraktijk en de vragen vanuit het bedrijfsleven in de regio mogelijk te weinig kent. De vraag is of dit wel een rol is van PTvT. PTvT ziet zichzelf als aanjager van PPS'en en het is vervolgens aan de partners zelf om de binding met het regionale bedrijfsleven te zoeken. Als er vervolgens concrete vragen of behoeften zijn, schakelt PTvT praktijkdeskundigen in uit het netwerk van experts en/of andere PPS'en uit het Katapultnetwerk die met soortgelijke vraagstukken te maken hebben (gehad). Op die manier wordt beoogd dat PPS'en niet steeds het wiel opnieuw hoeven uit te vinden, maar dat het eigenaarschap wel bij de aanvragers zelf blijft.

4.3 Rolverdeling DUS-I en PTvT

De beide organisaties hebben een rol in de drie fasen: aanvraagfase, beoordelingsfase, uitvoerings/realisatiefase. Het uitgangspunt van uitvoering door de twee organisaties is: afzonderlijke taken maar nauwe samenwerking.

In het begin verliep deze samenwerking wat stroever vanwege de rolverschuiving van PTvT, die bij voorgangers van het RIF een andere rol had. Zo was PTvT bij de CIV's de verstrekker van subsidie. In de begintijd van het RIF moest een nieuwe balans komen in de nieuwe rol van PTvT versus DUS-I. Inmiddels verloopt de samenwerking goed. De uitvoerende partijen hebben regelmatig contact met elkaar en met OCW, en weten elkaar goed te vinden. Hierdoor heeft OCW ook meer kennis opgedaan en is het Ministerie minder op afstand komen te staan van 'het veld'. Bij vernieuwingen of veranderingen in de regeling komen de drie partijen bij elkaar. Er vindt echter buiten de overleggen bij veranderingen nog geen structureel periodiek overleg plaats hoewel die wens er wel is.

In de enquête is aan projectleiders gevraagd in hoeverre de rolverdeling tussen DUS-I en PTvT voldoende duidelijk was: ongeveer de helft (52%) van de bevroegden die deze vraag heeft beantwoord⁴⁴, geeft aan dat zij de rolverdeling tussen DUS-I en PTvT (zeer) duidelijk vonden vooraf. Ongeveer een vijfde (21%) stond hier neutraal tegenover en 28% geeft aan dat zij de rolverdeling niet duidelijk vonden. Deze vraag is ook door een groot aantal respondenten ingevuld met "weet ik niet". Projectleiders hebben waarschijnlijk weinig zicht op de rolverdeling.

In interviews en in desk studie (o.a. activiteitenverslagen PTvT) zijn een aantal aandachtspunten naar voren gekomen wat betreft de rolverdeling. Zo was het onderscheid tussen de voorschouw van DUS-I en de ondersteuning van PTvT in de vorm van een SWOT in de eerste jaren niet altijd duidelijk voor aanvragers. In de aanvraagfase kunnen aanvragers namelijk

⁴⁴ n=29

gebruik maken van een voorschouw gericht op het verhogen van de kwaliteit van de aanvragen die bestaat uit twee onderdelen:

- 1) Een 'harde' toets op de formele criteria van het RIF uitgevoerd door DUS-I.
- 2) Inschatting van de kwaliteit van het PPS voorstel inclusief aanbevelingen door PTvT in de vorm van een compacte sterkte-zwakke analyse.

De punten op basis waarvan de SWOT-analyse werd uitgevoerd door PTvT sloten niet altijd duidelijk genoeg aan op de eisen van de regeling. Het idee heerste dat er naar punten werd gekeken die niet relevant waren om een toekenning binnen te halen. Daarnaast was gegeven feedback van DUS-I dubbelop met de feedback die van PTvT. De organisaties hebben in de latere jaren proberen te ondervangen door een nog duidelijker onderscheid te maken (en ook zodanig te communiceren) tussen de voorschouw van DUS-I en de ondersteuning van PTvT. De ondersteuning van PTvT wordt daarom zo vroeg mogelijk in de planontwikkeling van een PPS ingezet/aangeboden.

Een ander aandachtspunt is de overlap tussen preadvies van DUS-I en PTvT. PTvT leverde een preadvies ten aanzien van criterium 1 'verbetering aansluiting onderwijs op (regionale)arbeidsmarkt'. Dit is een heel breed criterium wat ook over de doelstellingen van de PPS en het draagvlak van de stakeholders gaat. PTvT toets hiervoor in de regio of er (daadwerkelijk) steun is voor de focus van de aanvraag en of deze aanvraag aansluit op de (economische of maatschappelijke) zwaartepunten van de regio en of de PPS gedragen wordt door de belangrijkste stakeholders in de regio. Hierdoor kostte het preadvies op alleen het eerste criterium alsnog veel tijd en was er sprake van overlap met het preadvies van DUS-I (dat ook kijkt naar draagvlak onder stakeholders). Richting de beoordelingscommissie werkte dit ook niet efficiënt (kregen twee adviezen). Eind 2016 is daarom in overleg met DUS-I en OCW besloten dat PTvT zich niet meer richt op het preadvies.

Ook overlapt in de eerste jaren de monitoringsrapportages (DUS-I) en analyses van PTvT. PTvT stelt daarom vanaf 2016 geen inhoudelijke analyseverslagen meer op (wel een activiteitenverslag ter verantwoording richting OCW).

4.4 Administratieve lasten en uitvoeringskosten (doelmatigheid)

Bij het vaststellen van de doelmatigheid dienen de effecten (c.q. opbrengsten) en kosten van de regeling tegen elkaar afgewogen. Met andere woorden: in hoeverre staan de ingezette middelen in verhouding tot het resultaat? Doelmatigheid is een relatief begrip (er bestaan geen standaardnormen) en het is moeilijk om absolute uitspraken te doen over doelmatigheid. Om een oordeel te vellen over de doelmatigheid van het RIF dienen in ieder geval twee zaken te worden geanalyseerd: de administratieve lasten zoals die ervaren worden door de gebruikers van een regeling en de uitvoeringskosten (directe kosten van het RIF als subsidie-instrument en de uitvoeringskosten). Onder administratieve lasten vallen de middelen (tijd, geld) die penvoerders en partners moeten inzetten om een RIF-PPS op te starten of mee te doen aan een PPS (vanaf het opstellen van een aanvraag tot en met het rapporteren over de uitvoering).

4.4.1 Ervaren administratieve lasten

De administratieve lasten voor de penvoerders van de RIF-regeling bestaan uit twee onderdelen:

- **Lasten in aanvraagfase:** Een RIF-aanvraag bestaat in de kern uit een plan van aanpak, een regiovisie, een begroting voor jaar 1 tot en met 4, een exploitatiebegroting voor de jaren 5 tot en met 7, en een samenwerkingsovereenkomst (commitment van de partners). Deze lasten werden bij aankondiging van de RIF-

regeling geraamd op +/- €1.700.000 voor de gehele periode waarin subsidie kan worden aangevraagd (gemiddeld €11.000 per aanvrager).⁴⁵

- **Verantwoordingslasten in uitvoerings- en realisatiefase:** De penvoerders van toegekende RIF-aanvragen dienen drie tussenrapportages op te stellen waarin zij verantwoording aflegden over de jaarlijkse voortgang en bereikte resultaten ten opzichte van de oorspronkelijke ambities. Verder moeten de projecten inzicht geven in het doelgroepbereik, de ervaren knelpunten en succesfactoren en financiële voortgang. Na de subsidie-periode overleggen zij een eindrapportage. Deze rapportage bevat tevens een analyse van eventuele verschillen tussen de voorgenomen activiteiten en beoogde resultaten en de feitelijke realisatie. Wanneer de rapportages zijn opgeleverd krijgen de projecten een terugkoppelingsbrief van DUS-I met suggesties voor vervolgrapportage(s). Deze administratieve lasten werden geraamd op +/- €750.000 voor de gehele subsidieperiode (gemiddeld €8.000 per toekenning).⁴⁶

Lasten in aanvraagfase

De gevraagde tijdsinvesteringen voor de aanvraag worden door de aanvragers over het algemeen als hoog ervaren hoewel ruim 40% van de respondenten dit wel redelijk tot zeer acceptabel vindt (zie Figuur 32). Toch vindt ook 13% deze lasten niet of nauwelijks acceptabel. We zien wel dat er een leereffect optreedt wanneer een ROC-instelling eenmaal een keer een aanvraag heeft ingediend, hoewel dit met name optreedt op domein-niveau (verschillende colleges binnen één mbo-instelling opereren relatief autonoom). Gemiddeld kostte het een aanvrager 245,6 uur om een RIF-aanvraag in te dienen. Verdeeld over 40 uur in een week, komt dit neer op ruim 6 weken.

De hoge mate van acceptatie van de administratieve lasten valt voor een deel te verklaren doordat het indienen van de aanvraag ook juist geholpen heeft om doelstellingen, bijbehorende activiteiten en de samenwerking te concretiseren. Het RIF brengt structuur in de PPS door middel van de langjarige verbintenis die wordt aangegaan in plaats van losstaande projecten. Ook zien we dat heraanvragers over het algemeen zeer succesvol zijn, dit duidt op een positieve invloed van het RIF op de inhoud en opzet (kwaliteit) van een PPS. De beoordeling door een onafhankelijke commissie leidt er dan toe dat projecten verbeteren. Een soortgelijk kwaliteitseffect geldt voor de cofinancieringseis: aanvragers geven aan dat het veel tijd kost om alle benodigde handtekeningen te vergaren en om voor 4 jaar commitment te verkrijgen. Tegelijkertijd geeft een groot deel van de aanvragers aan dat de cofinancieringseis juist zorgt voor meer eigenaarschap bij betrokken partijen. Punt van kritiek is op de regiovisie: die wordt door sommige aanvragers als een verplicht nummer gezien en het komt zelfs voor dat de regiovisies een-op-een gekopieerd worden van algemene visies. Ook geven enkele respondenten in de case studies aan dat er weinig ruimte is voor flexibiliteit bij het indienen van de projectplannen, bijvoorbeeld voor activiteiten of projecten die nog onzeker zijn.

Administratieve belasting kan een reden zijn waarom sommige ROC-instellingen terughoudender zijn met het indienen van aanvragen (en überhaupt met subsidieaanvragen). Dit werd in de tussenevaluatie aangekaart als een van de mogelijke verklaringen waarom het aantal aanvragen terugliep. Zo heeft ROC Midden Nederland (één van de grootste ROC's) in het verleden niet sterk gestuurd op het indienen van RIF-aanvragen door terughoudendheid

⁴⁵ Staatscourant 2014, nr. 1123. Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 11 april 2014, nr. MBO/602732, houdende de verstrekking van subsidie voor de verbetering van de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt door publiek-private samenwerking (Regeling regionaal investeringsfonds mbo).

⁴⁶ Zie voetnoot 45.

met subsidies (vooral ingegeven door trajecten met andere subsidies). Deze terughoudendheid is de laatste jaren afgenomen en inmiddels is men voornemens ook andere RIF-aanvragen in te dienen. De afname in het aantal RIF-aanvragen vanaf 2016 wordt dan ook voornamelijk verklaard worden doordat het laaghangend fruit al geplukt was. Inmiddels is vrijwel elke mbo-instelling betrokken geweest bij een RIF-aanvraag.

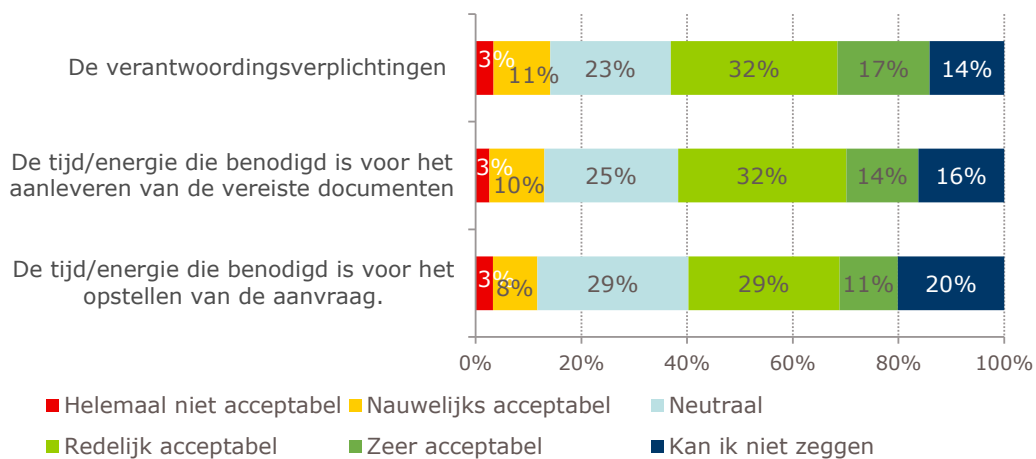
Tot slot staan we nog stil bij de inzet van intermediairs. Het inschakelen van een intermediair is steeds gebruikelijker bij het aanvragen van het RIF. 68% van de bevroegden geeft aan dat zij hulp van een derde partij hebben ingeschakeld om de aanvraag op te stellen. Dit kostte in 84% van de gevallen meer dan 5.000 euro per aanvraag (n=25). De beoordelingscommissie geeft aan dat de aanwezigheid van subsidieadviseurs tijdens het beoordelingsproces minder gewenst is, zeker als de subsidieadviseur zich als gesprekspartner gedraagt richting de commissie. Het kan namelijk voorkomen dat een goede pitch waarbij het gevoel van draagkracht onder en steun van belangrijke spelers kan worden overgebracht, de doorslag geeft. De commissie vindt de presentaties van belang omdat zij het beeld over de aanvraag op papier verdiepen en soms zelfs doen kantelen. Door het inzetten van een intermediair kunnen aanvragers dus zichzelf in de vingers snijden. Er zijn volgens betrokkenen inmiddels een paar bekende namen van externe subsidieadviseurs en consultants die behoorlijk wat aanvragen (met succes) hebben begeleid. DUS-I merkt in het monitoringsverslag 2014-2018 al op dat scholen eigenlijk een ontwikkeling moeten doormaken waardoor externe bureaus veel minder nodig zijn om een aanvraag te schrijven, maar dat het voor mbo-instellingen soms doelmatiger is om incidenteel expertise in te huren dan om hier structureel iemand voor in dienst te hebben.⁴⁷ We hebben geen inzicht in de samenhang tussen het inschakelen van intermediairs en de omvang van mbo-instellingen. In de cases zien we dat er verschillend wordt omgegaan met de inzet van externen voor de RIF-aanvraag:

- ROC Amsterdam (de grootste ROC qua aantal leerlingen en tevens de ROC met meeste RIF-aanvragen) heeft een intermediair ingezet voor de RIF-aanvraag CIVci 2.0 (RIF14031). Men geeft hierbij aan dat het zonder de intermediair niet was gelukt de aanvraag succesvol in te dienen vooral vanwege tijdgebrek.
- Het Clusius College heeft het eigen projectbureau en een intermediair ingezet voor het opstellen van de RIF-aanvraag Green Tech NHN (RIF14029) om de lasten weg te houden bij docenten en het bedrijfsleven en om het proces te professionaliseren.
- Bij de PPS Bouwen aan de toekomst (RIF15049) hebben de inhoudelijk intern betrokkenen van ROC van Twente de aanvraag volledig zelf opgesteld. De meeste andere RIF-aanvragen van ROC van Twente worden wel begeleid door externen.

Verantwoordingslasten

Bij de verantwoordingslasten zien we een vergelijkbaar beeld als bij de aanvraaglasten: ongeveer de helft van de respondenten geeft aan de verantwoordingsverplichtingen acceptabel te vinden. Daarnaast geeft nog een kwart van de bevroegden ongeveer aan dat zij hier neutraal tegenover staan. Ongeveer één op de acht (14%) geeft aan dat zij de verantwoordingsverplichtingen niet of nauwelijks acceptabel vinden. In een van de cases (Zorgboulevard Roosendaal, RIF1401) was men ontevreden over de lasten, de betrokken partners hadden achteraf zelfs liever een grotere bijdrage geleverd in plaats van de RIF-subsidie vanwege de benodigde administratieve lasten voor de RIF-aanvraag.

⁴⁷ Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (2019). Monitoringsverslag 2014-2018: Regeling regionaal investeringsfonds mbo.

Figuur 32. In hoeverre vindt u de administratieve lasten van de regeling acceptabel? (gevraagd aan: projectleiders en partners lopend, afgerond en afgewezen RIF-projecten) (n=154)⁴⁸. Bron: Enquête Dialogic & Ecorys.

De inzet van derden gebeurt in de uitvoeringsfase minder dan in de aanvraagfase: ongeveer een derde (32%) van de bevroagden geeft aan hulp van een derde partij hebben ingeschakeld om de verantwoordingsrapportages op te stellen. Gemiddeld kostte het de projectleiders 43,6 uur om een verantwoordingsrapportage op te stellen. Dit is iets meer dan een gemiddelde werkweek.

Hoewel de meerderheid de verantwoordingsverplichtingen acceptabel vindt, zijn de respondenten niet overwegend positief hierover. Door respondenten wordt aangegeven dat de verantwoording lastig is, met name doordat alle betrokkenen verantwoording moeten leveren. Het vergt een goede administratie van alle betrokkenen om de verantwoording bij te houden en/of boven tafel te krijgen. Wanneer een van de betrokken partijen afspraken in het maken van uren (cofinanciering) niet nakomt (of kan komen⁴⁹) dan moeten de opleiding dat gat dichten in de begroting om te voorkomen dat dit leidt tot een terugvordering van reeds uitgekeerde subsidievoorschotten. Door enkele respondenten wordt aangegeven dat het bedrijfsleven geen prikkel heeft omtrent aanlevering van de urenverantwoording. Dit maakt het voor penvoerders lastig en het kost extra energie om hier op te acteren. De extra benodigde tijdsinvestering gaat ten koste van investering in het project.

Tegelijkertijd wordt door de gesprekspartners juist ook benadrukt dat de jaarlijkse verantwoording de samenwerkingspartners helpt om steeds voortgang te boeken. Het helpt om elkaar als partners scherp te houden op de doelen en gemaakte afspraken en verantwoordelijkheden. Bovendien vindt men over het algemeen ook dat verantwoording nu eenmaal hoort bij publiek geld en dat het ook hoort bij het takenpakket van een projectleider. Neemt niet weg dat deze verantwoording wel zo efficiënt mogelijk moet gebeuren en niet moet afleiden van inhoudelijke activiteiten. Naarmate een ROC meer aanvragen heeft lopen, wordt

⁴⁸ De n van de vraag over verantwoordingsverplichtingen is 149 (alleen lopende en afgeronde RIF-projecten).

⁴⁹ Het komt ook voor dat toegezegde in-kind bijdragen in uren niet kunnen worden geleverd omdat bijvoorbeeld het aantal studenten minder is dan verwacht (als de ureninbreng bijvoorbeeld bestaat uit stagebegeleiding) of omdat de ontwikkeling van het onderwijs achter loopt op schema (zodat de lesprogramma's niet uitgevoerd kunnen worden).

de verantwoording wel steeds eenvoudiger omdat de financiële en administratieve afdeling steeds beter weet wat er verwacht wordt. Hier treedt dus een leereffect op.

DUS-I zelf constateert dat de kwaliteit van de voortgangsrapportages wisselend is en dat bij sommige projecten zelfs sprake is van knip-, plak- en kopieerwerk. Het geeft daarbij aan dat dit ook kan komen door de manier waarop de informatie nu wordt opgevraagd, namelijk door een gestructureerd format. Dit maakt het makkelijk om te kunnen vergelijken maar biedt weinig overzicht over het complete beeld. In interviews wordt dit beeld bevestigd; de verantwoording is vrij gestandaardiseerd, de nadruk ligt meer op het administratieve en wordt door sommige zelfs beschouwd als formaliteit. Er zou volgens gesprekspartners meer inhoudelijk bijgestuurd/getoetst kunnen worden, in plaats van enkel en toets op formele criteria. De meer inhoudelijke ondersteuning wordt weliswaar geboden door PTvT, maar is op vrijwillige basis.

In RIF2.0 is al gekozen voor een ander verantwoordingsproces. O.a. omdat DUS-I constateerde dat een substantieel aantal projecten niet of beperkt in staat bleek om de verbetervoorstellen van DUS-I en de beoordelingscommissie actief na te leven. In plaats van jaarlijkse tussenrapportage, is er nu sprake van één tussentijdse evaluatie en een voortgangsrapportage op basis van zelfevaluatie. De feitelijke vaststelling van de subsidie vindt plaats op basis van een verantwoording in het jaarverslag en accountantsverklaring.

Conclusie administratieve lasten

Bij publicatie van de regeling werden de lasten in de aanvraagfase op gemiddeld €11.000 per aanvraag geraamd en de lasten in de uitvoeringsfase op gemiddeld €8.000. Op basis van de door projectleiders inschatte gemiddelde tijdsbesteding en hantering van een integraal tarief van € 73,- per uur (zoals ook bij de regeling gebeurt) komen we op de volgende kosten:

- Gemiddeld €18.000 voor de aanvraag;
- Gemiddeld €12.500 voor verantwoording.

Deze kosten staan nog los van de kosten die zijn gemaakt voor het inschakelen van derden. Kortom, de kosten liggen hoger dan geraamd. Tegelijkertijd worden over het algemeen de administratieve lasten door de verschillende betrokkenen als acceptabel ervaren. Administratieve lasten is bij het RIF dan ook geen reden om af te zien van het indienen van een RIF-aanvraag. De beoordeling aan de voorkant is vrij streng; er moet een goed plan liggen met bijbehorende begroting, er moet draagvlak zijn onder stakeholders en aandacht voor verduurzaming. Wanneer het project eenmaal loopt en de organisatiestructuur staat (mede dankzij de eisen die aan de aanvraag worden gesteld), is de verantwoording goed te doen (behalve dan de urenregistraties van bedrijven, zeker wanneer het veel partners zijn die relatief kleine bijdragen leveren). Wel is de toenemende betrokkenheid van externe adviseurs die door de ROC's worden ingezet omdat ze zelf de lasten te hoog vinden zorgelijk; hiermee kan het commitment van betrokkenen onder druk komen te staan.

4.4.2 Uitvoeringskosten

Om de doelmatigheid in kaart te brengen, is het o.a. noodzakelijk om te kijken naar de uitvoeringskosten die worden besteed aan de belangrijke uitvoerende partijen: PTvT en DUS-I (zie Tabel 16). In totaal was er voor de periode 2014-2018 €125 miljoen beschikbaar, de kosten voor de uitvoering van de regeling zijn ook uit dit bedrag betaald:

- De directe kosten van het RIF als subsidie-instrument bedragen ruim 107 miljoen euro in de periode 2014-2018;

- De uitvoeringskosten in de periode 2014-2018 bedragen ruim €4,5 miljoen (+- 4% van de subsidiekosten).

Zowel DUS-I als PTVT maken jaarlijks een adequate beschrijving van de uitgevoerde werkzaamheden (per fase). De verslagen geven een helder beeld van de activiteiten die beide organisatie jaarlijks realiseren. Ook tonen de jaarlijkse verslagen dat op basis van de opgedane ervaringen aandachtspunten worden gesignaleerd en opgepakt, zowel door PTVT als DUS-I.

Tabel 16. Overzicht RIF budget besteed aan PTVT en DUS-I

Budget	2013/2014	2015	2016	2017	2018	Totaal
PTvT	€259.483	€314.733	€317.233	€300.000 ⁵⁰	€300.000	€1.491.449
DUS-I	€266.000 ⁵¹	€526.000 ⁵²	€687.000	€816.000	€816.000 ⁵³	€3.058.000

Om meer inzicht te geven in de besteding van bovenstaande budgetten, worden in Tabel 17 en Tabel 18 de verschillende kostenposten van PTVT en DUS-I op hoofdlijnen weergegeven.

Platform Talent voor Technologie

Aan PTVT wordt projectsubsidie verleend voor de uitvoering van het RIF. Als we kijken naar de specificatie van het budget van PTVT over de periode 2014-2016, zien we dat de omvang van de opdracht licht toeneemt gedurende de periode (Tabel 17). Dit komt omdat er in latere jaren meer werk zit in het begeleiden tijdens de uitvoering terwijl in het begin vooral aandacht uitging naar het bekend maken van het RIF. We beschikken niet over de kosten na 2016 maar de kostenpost in de beoordelingsfase is in ieder geval na 2017 weggevallen.

In het activiteitenverslag dat PTVT ieder jaar opstelt ter verantwoording aan OCW wordt in 2017 aangegeven dat de activiteiten in de uitvoeringsfase op andere wijze vorm hebben gekregen. Er is geëxperimenteerd met een nieuwe regionale aanpak waarbij de SWOT's over de voortgang van de PPS onderdeel uitmaken van een bredere aanpak. Het hanteert hiermee een meer ontwikkelingsperspectief gericht op de regionale context in plaats van een controle perspectief gericht op de penvoerder. In het kader van verduurzaming is het belangrijk dat PPS'en goed in de regio ingebed zijn. In 2018 had PTVT te maken met het wegvallen van financiering van het CIV/CoE-programma. Dit betekent dat er meer kosten zijn gemaakt ten aanzien van kennisverspreiding omdat er minder gebruik kan worden gemaakt van de schaalvoordelen.

In de activiteitenverslagen gaat PTVT ook ieder jaar uitgebreid in op evaluatiepunten en het signaleert waar de behoeften van de PPS'en liggen. Op basis daarvan worden steeds de prioriteiten en accenten voor het jaar daarop vastgesteld.

⁵⁰ Bedragen in 2017 en 2018 zijn schattingen o.b.v. interviews.

⁵¹ In de eerste offerteaanvraag (jan 2014) ging het om €264.000, uiteindelijk is het bedrag verlaagd naar €262.000 in de twee officiële aanvraag (feb 2014). In de brief Eindverantwoording RIF mbo 1^e ronde (jan 2015) wordt duidelijk dat de gerealiseerde kosten op €266.000 uitkwamen.

⁵² Oorspronkelijk ging het om een bedrag van €466.000. In aug 2015 was de betreffende ureninzet van 4935u vanuit DUS-I echter bijna uitgeput. Aangezien de RIF periode tot dec 2015 liep, is deze ureninzet met 800u verhoogd (€60.000).

⁵³ Bedrag ingeschat op basis van de gerealiseerde kosten in 2017.

Tabel 17. Overzicht begrootte kosten per activiteit PTvT. Bron: Offertes PTvT.

Budget PTvT ⁵⁴	2013/2014	2015	2016
Aanvraagfase			
Regionale bijeenkomsten	€ 32.810	€ 8.440	€ 8.440
Intake, best practices, begeleiding	€ 21.840	€ 21.840	€ 21.840
Compacte SWOT	€ 91.680	€ 91.680	€ 91.680
Beoordelingsfase			
Uitvoering preadvies	€ 21.840	€ 21.840	€ 21.840
Uitvoeringsfase			
Sterkte-zwakte analyse		€ 77.120	€ 77.120
Faseoverstijgend			
Kennisontwikkeling	€ 7.640	€ 7.640	€ 7.640
Kennisverspreiding	€ 20.000	€ 22.500	€ 25.000
Communicatie	€ 28.583	€ 28.583	€ 28.583
Projectleider	€ 28.583	€ 28.583	€ 28.583
Overig	€ 6.507	€ 6.507	€ 6.507
Totaal	€ 259.483	€ 314.733	€ 317.233

DUS-I

DUS-I stelt jaarlijks een offerte op voor de uitvoering van het RIF. Er wordt per activiteit een inschatting gegeven van de inspanningen. Aan het einde van het jaar levert DUS-I een inhoudelijke eindverantwoording, een overzicht van de gerealiseerde activiteiten, de opgedane leereffecten en de gemaakte kosten aan OCW. Ook bij DUS-I is een toename te zien in de uitvoeringskosten. Vrijwel ieder jaar bleken de geleverde inspanningen groter dan voorzien. In de eerste jaren bleek het uitvoeren van extra activiteiten zoals het herbeoordelen van aanvragen en het schrijven van een verslag van aanbevelingen. Daarnaast kostte de beoordeling van de aanvragen ook meer tijd dan verwacht door de complexiteit van de aanvragen en de begrotingen. Ook kwamen veel onvolledige aanvragen binnen, waardoor er meer tijd dan voorzien ging zitten in het opvragen van aanvullende stukken en documenten. In 2017 kwam daarnaast aan de orde dat ook het beheer van lopende projecten meer tijd vergde dan was voorzien. Veel samenwerkingsverbanden hebben te maken gekregen met wisselende partners en herziene begrotingen. Dat leidde tot een groot aantal wijzigingsverzoeken en substantiële investering in uren vanuit DUS-I. Over 2018 zijn geen gegevens bekend.

Tabel 18. Specificatie budget DUS-I. Bron: Offertes DUS-I.

Budget DUS-I	2013/2014 ⁵⁵	2015	2016	2017	Totaal
Ontwikkeling RIF	€20.128				€20.128
Aanvraagrondes	€198.912	€288.230	€356.458		€843.600
Beheer lopende projecten		€25.160	€48.840		€74.000
Projectcoördinatie	€17.760	€51.800	€51.800		€121.360
Projectmiddelen	€27.000	€100.335	€198.374	€69.054	€394.763

⁵⁴ Documenten m.b.t. budget/offerte PBT (2017/2018) ontbreken.

⁵⁵ Bedrag op basis van eerste offerteaanvraag (jan 2014).

Budget DUS-I	2013/2014 ⁵⁵	2015	2016	2017	Totaal
Totaal	€263.800	€465.525	€686.700	€816.000 ⁵⁶	

4.4.3 Administratieve lasten en uitvoeringskosten versus subsidie-uitgaven

Hoewel er geen exacte norm bestaat voor de hoogte van de uitvoeringskosten en administratieve lasten, leert de ervaring dat een subsidieregeling minder efficiënt is wanneer de uitvoeringskosten en administratieve lasten gezamenlijk boven de 7-8% van directe subsidiekosten uitkomen, in het geval van RIF schatten wij dit percentage op 8%⁵⁷. Echter, sommige maatregelen kennen nu eenmaal meer uitvoeringskosten en administratieve lasten, als het effect dat ze teweegbrengen toch belangrijk en/of groot genoeg is kan dit gerechtvaardigd zijn. Wij stellen dan ook vast dat de uitgebreide ondersteuning van DUS-I en PTvT de RIF-regeling effectiever heeft gemaakt. Hetzelfde geldt voor de aanvraag- en verantwoordingslasten. Hoewel de administratieve lasten wel als hoog worden ervaren en sterk gericht zijn op formele criteria, hebben ze diverse positieve effecten teweeg gebracht.

Aan de voorkant worden aanvragers al ondersteund om tot een goede en duurzame aanvraag voor samenwerking te komen. Het doel van dit proces is om zoveel mogelijk zorg te dragen dat de aanvragen die worden ingediend van hoge kwaliteit zijn. Het *garbage in, garbage out principe* is hierin leidend: lage kwaliteit van de plannen (*garbage in*) leidt vaak tot slechte uitvoering (*garbage out*). We zien dat dit principe werkt. De beoordelingscommissie merkt op dat de SWOT-analyses in de aanvraagfase nuttig zijn, omdat ze helpen het kaf van het koren te scheiden. Sommige aanvragen worden erdoor gestimuleerd om tot een verbeterde aanvraag te komen, en bij andere blijkt dat er toch meer tijd of inspanning nodig is om tot een goede aanvraag te komen. Dit voorkomt dat aanvragers doorwerken met een plan dat kwalitatief onvoldoende is en daar pas bij de beoordelingscommissie achter komen. De beoordelingscommissie signaleerde ook dat veel projecten op de hoogte zijn van andere aanvragen en daar contact mee hebben, wat positief is voor de doelmatigheid van inspanningen en bestedingen. Met name PTvT speelt een belangrijke rol in het samenbrengen van PPS'en om van elkaar te leren. Ook tijdens de uitvoering worden de PPS'en ondersteund bijvoorbeeld met het zetten van stappen richting verduurzaming of met concrete problemen (zoals met BTW).

Tot slot staan we nog stil bij een punt van aandacht ten aanzien van de doelmatigheid van de regeling: de inzet van intermediairs. Daar wordt met name in de aanvraagfase veel gebruik van gemaakt. Bij een deel van de PPS'en ook in de verantwoordingsfase. Voor sommige mbo-instellingen is het doelmatiger om incidenteel expertise in te huren dan om hier structureel iemand voor in dienst te hebben.

4.5 Conclusie evaluatie uitvoering en proces

Over de kwaliteit van ondersteuning van DUS-I en PTvT heerst over het algemeen tevredenheid zowel vanuit de aanvragers als vanuit OCW en de beoordelingscommissie. Het team van DUS-I is professioneel en heeft veel ervaring met de regeling. Aandachtspunt is nog het verder ontwikkelen van de database, zo is cijfermatige informatie niet altijd makkelijk te achterhalen. PTvT heeft gezorgd voor groei in het aantal aanvragers (aanjaagfunctie) en het heeft veel expertise in huis op het onderwerp publiek-private samenwerking. PTvT levert

⁵⁶ Gerealiseerde kosten. Alleen totale kosten bestede uren en projectmiddelen aangegeven.

⁵⁷ Op basis van uitvoeringskosten van €4,5 miljoen + aanvraaglasten van gemiddeld €18.000*168 unieke aanvragen + verantwoordingslasten van €12.500*120 aanvragen. Gezamenlijk bedragen deze ruim €9 miljoen, dit is 8% van de directe kosten van de subsidie van €107 miljoen.

ondersteuning op maat: dat wordt beschouwd als zeer waardevol. Ook is PTvT in staat om PPS'en van elkaar te laten leren. De uitgebreide ondersteuning van DUS-I en PTvT heeft de regeling effectiever gemaakt: het heeft een positief effect op het aantal aanvragen, de kwaliteit van ingediende aanvragen (scheiden van het kaf van het koren in een vroeg stadium) en de uitvoering van de PPS'en.

De samenwerking tussen beide uitvoeringsorganisaties kende een stoeve start maar inmiddels hebben de uitvoerende partijen regelmatig contact en weten elkaar goed te vinden, hoewel structureel periodiek overleg ontbreekt. In het begin was er ook sprake van enige overlap in preadvies tussen DUS-I en PTvT en sloten de analyses van de aanvragen in de voorschouw door beide organisaties niet altijd op elkaar aan. Ook dit is inmiddels opgelost.

De administratieve lasten, bestaande uit lasten in de aanvraagfase en verantwoordingslasten in de vorm van voortgangsrapportages, worden als hoog ervaren maar tegelijkertijd vinden aanvragers de lasten over het algemeen wel acceptabel:

- Het indienen van de aanvraag heeft de samenwerkingsverbanden geholpen om doelstellingen, bijbehorende activiteiten en de samenwerking te concretiseren. Een soortgelijk **kwaliteitseffect** geldt voor de cofinancieringseis: het kost veel tijd om voor 4 jaar commitment te verkrijgen maar cofinanciering zorgt ook voor meer commitment en eigenaarschap bij betrokken partijen. Wel is er soms weinig ruimte voor flexibiliteit bij het indienen van de projectplannen, bijvoorbeeld voor activiteiten of projecten die nog onzeker zijn en is er kritiek op de vrijblijvendheid van de regiovisie.
- Bij de **verantwoordingslasten** zien we een vergelijkbaar beeld als bij de aanvraaglasten: de lasten worden als hoog ervaren maar de jaarlijkse verantwoording helpt de samenwerkingspartners ook om steeds voortgang te boeken en om elkaar als partners scherp te houden op de doelen en gemaakte afspraken en verantwoordelijkheden. Kritiek is er op de manier waarop de voortgang wordt gemonitord. Dit is sterk geformaliseerd, stuurt sterk op output (bijvoorbeeld hoeveel studenten zijn bereikt en gerealiseerde cofinanciering) en weinig echt over de inhoudelijke voortgang. In RIF2.0 is al gekozen voor een ander verantwoordingsproces.

De ervaringen bij RIF1.0 zijn al benut om RIF2.0 in te vullen (bijv. minder verantwoordingslast) maar ook gedurende de looptijd van RIF1.0 zijn al verbetering doorgevoerd. Dit toont dat PTvT, DUS-I en ook OCW goed op de hoogte zijn van wat er speelt in het veld en hier op acteren. OCW heeft door de samenwerking met DUS-I en PBT ook meer kennis in huis gehaald en is minder op afstand komen te staan van 'het veld'

Tot slot staan we nog stil bij de toenemende inzet van intermediairs bij het aanvragen van het RIF. Dit leidt ertoe dat de ondersteuning van PTvT en DUS-I wellicht minder gevraagd wordt en dus minder effectief is.

5 PPS'en in het mbo

De tweede hoofdvraag van het onderzoek staat in dit hoofdstuk centraal: wat zijn de effecten van verschillende soorten PPS'en op de aansluiting van het mbo op de arbeidsmarkt? In dit hoofdstuk wordt allereerst ingegaan op de verschillen tussen RIF-PPS'en en PPS'en buiten het RIF (paragraaf 5.1), alsook de redenen voor PPS'en om wel of niet een RIF-aanvraag te doen (paragraaf 5.2). Vervolgens zal worden ingegaan op de effecten van publiek-private samenwerking in het mbo (paragraaf 5.3). Daarna geven we een bredere blik op bestaande ontwikkelingen, regelingen en initiatieven die erop gericht zijn PPS-vorming te stimuleren en wordt de positie van het RIF in dit veld besproken (paragraaf 5.4). Tot slot presenteren we de conclusies van dit hoofdstuk (paragraaf 5.5).

5.1 PPS'en binnen en buiten het RIF

PPS'en in het mbo kennen een grote variëteit aan verschijningsvormen. Dit komt doordat in feite veel van de activiteiten binnen het mbo aan te merken zijn als een samenwerking tussen publieke en private partijen. Hierdoor is het lastig om een volledig beeld te krijgen van alle bestaande PPS'en in het mbo: dit hangt af van de afbakening van het begrip 'PPS'. In dit onderzoek hanteren we als definitie: een structurele meerjarige samenwerking tussen een of meerdere mbo-instelling(en) en het bedrijfsleven waarbij de nadruk ligt op het in co-creatie vormgeven van het beroepsonderwijs.

5.1.1 RIF versus niet-RIF PPS'en

Voor zover er een volledig beeld bestaat van alle PPS'en in het mbo, hebben we op basis van het Katapultnetwerk enkele PPS'en buiten de RIF-regeling bestudeerd. Zo zijn er nog enkele Centra voor Innovatief Vakmanschap die geen RIF-subsidie ontvangen hebben, zoals het CIV Biobased Economy van ROC West Brabant, het CIV Maintenance en Procestechniek Rijnmond, CIV Logisticus van de Toekomst (afgewezen RIF-aanvrager) en het CIV Met Maritieme Techniek naar de Top (nu Maritiem TechPlatform), alle drie van het Scheepvaart- en Transport College. Echter, uit interviews blijkt dat de meeste substantiële onderwijsgedreven PPS'en qua omvang en structureel karakter die primair gericht zijn op de aansluiting tussen het middelbaar beroepsonderwijs en de arbeidsmarkt hebben wel een RIF-subsidie ontvangen.

Verschuillende aspecten van de samenwerkingsverbanden worden door het RIF beïnvloed. De samenwerkingsverbanden die een RIF-subsidie (hebben) ontvangen, worden bijvoorbeeld gekenmerkt door hun projectmatige structuur met vooraf gestelde doelen en een bijhorende planning en begroting. Dit hangt samen met de voorwaarden en eisen die het fonds stelt aan de samenwerking o.a. in het kader van de looptijd (vier jaar) en de tussentijdse verantwoordingsstructuur. Het langdurige, structurele karakter en de projectmatige aanpak die RIF-projecten kenmerkt, is niet noodzakelijk bij PPS'en die niet onder de RIF-regeling vallen. Niet-RIF-PPS'en kunnen bijvoorbeeld ook een tijdelijk of incidenteel karakter hebben, bijvoorbeeld wanneer een aantal bedrijf jaarlijks enkele casussen aanlevert waar studenten mee aan de slag kunnen. Ook kunnen buiten het RIF PPS'en voorkomen die kleiner in projectomvang zijn. Dit heeft te maken met de ondergrens die het RIF stelt aan het subsidiebedrag en daarmee aan de minimale grootte van de projectbegroting. Voor sommige PPS'en is deze omvang simpelweg niet haalbaar, wat het RIF voor deze projecten ongeschikt maakt (zoals het ICT Lab Utrecht). Daarnaast zien we dat RIF-projecten doorgaans bestaan uit meerdere onderdelen of actielijnen en daarmee een breed palet aan activiteiten

omvatten. Hoewel dit tevens mogelijk is bij PPS'en buiten het RIF, kan het ook voorkomen dat een PPS enkel op één activiteit gericht is. Zo heeft ROC van Twente bijvoorbeeld een samenwerking gehad met het bedrijfsleven en de provinciale overheid gericht op het financieren van apparatuur voor Techniekopleidingen, zonder bijkomende activiteiten gericht op het ontwikkelen van onderwijsvormen waarin deze apparatuur gebruikt werd.

Uit een analyse van de PPS'en die aangesloten zijn bij het Katapultnetwerk, waar 111 RIF-projecten en 142 PPS'en buiten het RIF bij aangesloten zijn⁵⁸, blijkt dat niet-RIF-PPS'en vaker dan RIF-PPS'en ook op andere onderwijsniveaus dan het mbo gericht zijn. Net als bij RIF-PPS'en zijn PPS'en buiten het RIF relatief vaak gericht op de sector High Tech Systems and Materials (HTSM) en bouwsector. Ook zijn deze PPS'en bijna allemaal gericht op het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Wel komt het onder PPS'en buiten het RIF vaker voor dat de samenwerking zich richt op het ontwikkelen en investeren in faciliteiten en labs.

5.1.2 Verschillende typen PPS'en

De diversiteit van de PPS'en in het mbo qua vorm, sectoren en focus maakt dat er geen doorsnee type PPS bestaat. Het Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ECBO) heeft in 2012 vijf verschillende typen samenwerkingsverbanden geïntroduceerd die gericht zijn op de organisatorische vormgeving van de PPS:

1. School in bedrijf
2. Nieuwe entiteit
3. Bedrijf in de school
4. Tijdelijke samenwerking
5. Samenwerking tussen school en intermediair

Geen van deze types is aan te merken als ideaaltype, gezien de mate waarin een bepaalde samenwerkingsvorm geschikt is afhangt van de doelstellingen van de PPS. Iedere vorm kent zijn eigen sterke en zwakke punten.⁵⁹

1. Bij de **school in bedrijf** wordt een bedrijf ingericht als leerwerkgeving waar een deel van de opleiding van studenten plaatsvindt. Studenten staan zo dicht bij de ontwikkelingen in het werkveld. Deze vorm vergt veel van bedrijven, doordat er ruimte vrijgemaakt moet worden om studenten op te leiden. Ook bestaat het risico dat docenten los komen te staan van processen op school en onderwijsprogramma's uit het oog verliezen. Daarnaast blijkt het in deze vorm lastig om kennis en vernieuwing over te brengen naar het onderwijs (spill-overs) om een zo breder effect te sorteren.
2. Bij een **nieuwe, autonome entiteit** wordt er door onderwijs en bedrijfsleven geïnvesteerd in een zelfstandige leerwerkgeving waarin zowel processen uit beide hoeken worden verweven. Door de gezamenlijke aansturing bij deze vorm is het gemakkelijker om een goede balans te bewerkstelligen tussen het onderwijs en het bedrijfsleven. Wel blijkt het lastig om een passend verdienmodel te vinden bij deze vorm om de financiering rond te krijgen. Ook kan door een grotere afstand tussen de onderwijsinstelling en de autonome entiteit (cognitief en geografisch) de binding met het onderwijs en de betrokkenheid van docenten in het geding komen.

⁵⁸ Peildatum 15 januari 2020. Hierbij zijn de niet-RIF-PPS'en die niet op het mbo gericht zijn buiten beschouwing gelaten.

⁵⁹ ECBO (2012). Comakership: Duurzame vormen van samenwerking onderwijs-bedrijfsleven

3. Van een **bedrijf in de school** is sprake indien bedrijfsprocessen geïntegreerd worden in de school, waardoor er een leerwerkgeving binnen de onderwijsinstelling ontstaat. In deze vorm is het gemakkelijker om binding te houden met onderwijsprogramma's, om spill-overs te realiseren naar de rest van de studenten en om docenten betrokken te houden. Een risico bij deze vorm is dat het onderwijs te schools blijft. Ook is het betrokken houden van bedrijven bij deze vorm lastiger, doordat het onderwijs een hoofdrol krijgt.
4. Een **tijdelijke samenwerking** is gebaseerd op vraagstukken vanuit het bedrijfsleven die neergelegd worden bij één of meerdere onderwijsinstellingen. Studenten werken aan deze vraagstukken op opdrachtbasis. In deze vorm kunnen onderwijsinstellingen met een grote groep bedrijven samenwerken. Er bestaat bij deze vorm een sterke afhankelijkheid van de stroom aan projecten die aangeleverd wordt. Ook vereist deze vorm van onderwijsinstellingen dat zij netwerkvaardigheden opdoen om de contacten met bedrijven te kunnen blijven onderhouden.
5. In het geval van een **samenwerking met een intermediair** wordt in plaats van direct met het bedrijfsleven samengewerkt met een kenniscentrum voor onderwijs- en bedrijfsleven. Deze intermediair zorgt voor een vertaling van de behoeften uit het bedrijfsleven richting het onderwijs. Via deze vorm kunnen onderwijsinstellingen op efficiënte wijze met een grote groep bedrijven samenwerken doordat het directe contact met één partij plaatsvindt. Wel bestaat het risico dat bedrijven achteroverleunen en weinig verantwoordelijkheid voelen om bij te dragen doordat de intermediair hen vertegenwoordigt.

Uit de enquête blijkt dat de meeste RIF-PPS'en zijn **geïntegreerd in de onderwijsinstelling** (twee derde). Ook een zelfstandige entiteit komt bij een derde van de bevroegde gevallen voor (bijna een derde van de samenwerkingsverbanden heeft de vorm van een autonome, losstaande entiteit die fungeert als zelfstandige leerwerkgeving). RIF-PPS'en zijn duidelijk minder vaak inbed in een bedrijf: slechts 3% van de samenwerkingsverbanden is geïntegreerd in een bedrijf.⁶⁰ Door de eisen en voorwaarden van de RIF-regeling met betrekking tot een langdurige, duurzame samenwerking komen PPS'en van tijdelijke aard onder het RIF niet voor. Het laatste type, waarin samengewerkt wordt met een intermediair, is ook mogelijk onder de RIF-regeling. De case Technologieroute van ROC Midden Nederland (RIF15016) waarin wordt samengewerkt met Opleidingsbedrijf Metaal als vertegenwoordiger van de aangesloten bedrijven is daar een voorbeeld van. Wel moet opgemerkt worden dat deze PPS-vorm ook in combinatie met één van de andere types kan voorkomen (bijvoorbeeld een samenwerking met de intermediair is ingebed in de onderwijsinstelling).

Helaas hebben we door een zeer lage respons onder PPS'en buiten het RIF geen zicht op de verdeling van deze PPS'en wat betreft deze typen. Naast het feit dat de meer tijdelijke, incidentele PPS'en wel kunnen voorkomen onder PPS'en buiten het RIF, is het dus lastig om verdere verschillen in verschijningsvormen te duiden. De verwachting bestaat dat onder PPS'en buiten het RIF relatief vaker dan RIF-PPS'en als zelfstandige entiteit opereren of ingebed zijn in een bedrijf, gezien de onderwijsinstelling bij PPS'en buiten het RIF niet noodzakelijk een hoofdrol heeft (wat onder het RIF i.h.k.v. penvoerderschap wel het geval is). Zo bestaan er verschillende, vaak zelfstandige fieldlabs of bedrijfsscholen die niet onder de RIF-regeling vallen. Echter komt het ook voor dat aan deze fieldlabs een RIF-project gekoppeld wordt. Een voorbeeld hiervan is de Fieldlab Industrial Robotics: een initiatief van het bedrijf AWL-Techniek. Deze fieldlab wordt aangestuurd door een onafhankelijke stichting die betrokken is bij het RIF-project Industriële Robotica van Stichting Landstede.

⁶⁰ Gevraagd aan projectleiders van lopende en afgeronde RIF-projecten (n = 38).

5.2 Redenen voor het al dan niet aanvragen van RIF-subsidie

Over het algemeen wordt een RIF-subsidie aangevraagd als aanjaag- of versnellingsmiddel. De financiële ruimte die de regeling biedt kan bijvoorbeeld ingezet worden om het organiserend vermogen van de PPS te versterken, om meer activiteiten uit te kunnen voeren of om investeringen te doen in apparatuur. Laatstgenoemde was bijvoorbeeld het geval bij de case Bouwen aan de Toekomst van ROC van Twente (RIF15049), waarbij de RIF-subsidie gedeeltelijk werd ingezet om een machine aan te schaffen waar studenten mee konden leren werken gecombineerd met het ontwikkelen van nieuwe keuzedelen.

Echter zijn er ook PPS'en die er bewust voor kiezen geen aanvraag te doen bij het RIF, of hun aanvraag voortijdig terugtrekken. Door het lage aantal respondenten dat betrokken is bij PPS'en buiten het RIF kunnen we op basis van de enquête geen uitspraken doen over de redenen om geen RIF-aanvraag te doen. Uit de gesprekken kunnen we echter enkele mogelijke verklaringen halen. Deze verklaringen hebben over het algemeen te maken met het feit dat de samenwerking zelf niet goed van de grond komt of met kenmerken van de RIF-regeling. Zo kan het voorkomen dat het door specifieke kenmerken van een sector lastiger is om partijen bijeen te brengen om een samenwerkingsverband te vormen. Dit kan bijvoorbeeld gelden in minder goed georganiseerde, versnipperde sectoren die hoofdzakelijk uit mkb bestaan. Wel wordt er aangegeven dat de mate van georganiseerdheid van sectoren die op dit vlak achterbleven in de laatste jaren is verbeterd. Zo komen PPS'en in de media en vormgeving bijvoorbeeld steeds beter van de grond. Een andere factor die mee kan spelen is de economische context. In tijden van laagconjunctuur zijn bedrijven (met name in conjunctuurgevoelige sectoren zoals de bouwsector) over het algemeen bezig om het hoofd boven water te houden en hebben dan minder tot geen ruimte om bij te dragen aan onderwijsvernieuwing. Wanneer een samenwerking om deze redenen niet goed van de grond komt, is het lastiger om aan de cofinancieringseis te voldoen. Dit kan verklaren waarom sommige PPS'en ervoor kiezen geen aanvraag bij het RIF te doen.

Andere mogelijke redenen hebben te maken met de eisen en voorwaarden die de RIF-regeling stelt. Afhankelijk van de doelstellingen van een PPS zijn deze eisen wel of juist niet geschikt. Zo kan het voorkomen dat de minimale subsidiehoogte en daarmee de minimale omvang van de projectbegroting, zoals benoemd in paragraaf 5.1, voor sommige kleinere PPS'en niet haalbaar is. Ook kan de projectduur van vier jaar een belemmering vormen, gezien het voor met name het mkb lastiger is om zich voor vier jaar te committeren. Daarnaast geven enkele gesprekspartners aan dat het RIF erg geschikt is voor onderwijsinnovatie, maar minder voor het ontwikkelen van product- of procesinnovatie voor het bedrijfsleven. Dit komt met name door de onzekerheden die hiermee gemoeid gaan en het feit dat het lastig is om hier van tevoren doelen en een planning voor op te stellen. Uit de enquête blijkt enige verdeeldheid onder projectleiders rondom dit punt. Een derde van de projectleiders van lopende of afgeronde RIF-projecten geeft aan dat er binnen het RIF ruimte is om te experimenteren met projecten met een onzekere kans op succes, terwijl 31% aangeeft dat het RIF niet geschikt is voor dit soort risico's.⁶¹ Voor sommige PPS'en zou dit dus een mogelijke reden kunnen zijn om geen RIF-aanvraag te doen. Ook laat de sturing op vooraf gestelde doelen en de opgestelde planning niet altijd ruimte over voor veranderingen in de koers van een PPS gedurende de projectperiode, wat in sommige gevallen niet passend is. Dit is bijvoorbeeld van toepassing op de case Healthy Ageing Friesland van ROC Friese Poort (RIF16025). Hoewel deze PPS wel een gehonoreerde RIF-aanvraag gedaan heeft, bleek

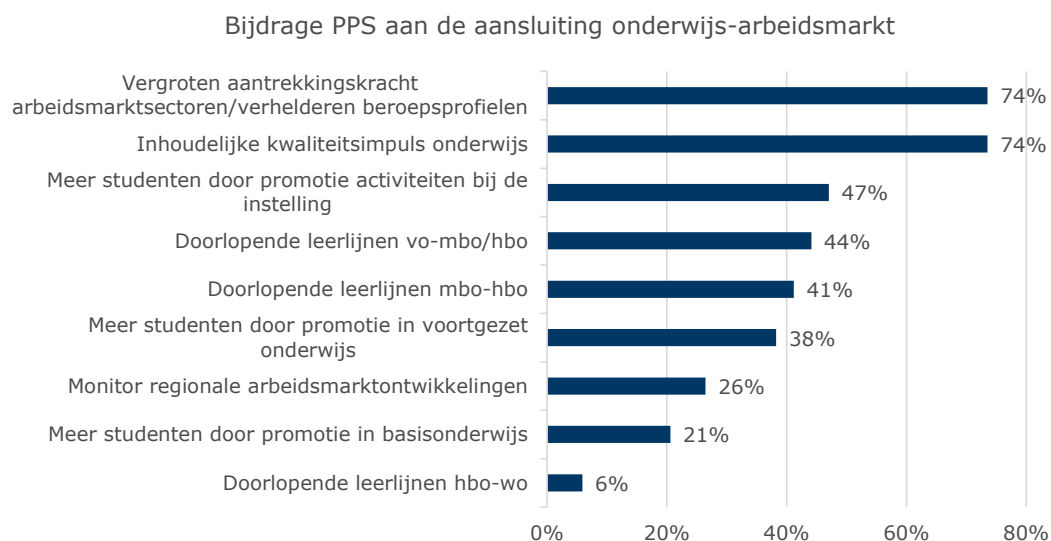
⁶¹ Gevraagd aan projectleiders van lopende en afgeronde RIF-projecten (n = 40). 26% staat neutraal tegenover de geschiktheid van het RIF voor het nemen van risico's. De overige 10% heeft aangegeven hun standpunt niet te weten.

na veranderingen in de projectaansturing en de gewenste koers van de PPS het RIF niet meer geschikt. Om deze reden is besloten de PPS op andere wijze voort te zetten. Tot slot is een andere mogelijke reden om af te zien van het doen van een RIF-aanvraag een algemene terughoudendheid met het doen van subsidieaanvragen. Binnen het RIF wordt de aanvraaglast als hoog ervaren maar toch vindt 40% van de respondenten de administratieve belasting in de aanvraagfase nog acceptabel (zie paragraaf 4.4). In de gesprekken wordt aangegeven dat mbo-instellingen redelijk geoefend zijn geraakt met het doen van RIF-aanvragen en de bijkomende administratie gedurende een RIF-project. Geregeld worden er adviseurs ingeschakeld om een RIF-aanvraag op te stellen: 68% van de bevroegden heeft een derde partij ingeschakeld om de aanvraag op te stellen. Dit wekt de indruk dat de administratieve lasten van het RIF over het algemeen geen doorslaggevende reden (meer) zijn in de keuze om af te zien van een RIF-aanvraag (let wel; dit geeft vooral het perspectief weer van door het RIF gefinancierde PPS'en).

5.3 Effecten van PPS'en in het mbo

Een heel groot deel van de PPS'en van substantiële omvang die primair gericht zijn op de aansluiting tussen het middelbaar beroepsonderwijs en de arbeidsmarkt, betreft een PPS gefinancierd door het RIF. Dit maakt dat de groep RIF-PPS'en en de groep PPS'en in het mbo met deze doelstelling grote overlap kent. De effecten van RIF-PPS'en zoals omschreven in Hoofdstuk 3 zullen dan ook een goede weerspiegeling geven van de effecten van PPS'en in het algemeen op de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Uit de achterliggende data van de impactmeting van Katapult (2019) blijkt dat de bijdrage van PPS'en aan een verbeterde aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt met name ligt in het vergroten van de aantrekkingskracht van arbeidsmarktsectoren en het geven van een inhoudelijke kwaliteitsimpuls aan het onderwijs. Studenten die binnen het bereik van RIF-projecten vallen komen over het algemeen sterker in aanraking met het bedrijfsleven door de activiteiten van het RIF-project en krijgen daardoor een beter beeld van hun beroepsmogelijkheden. Daarnaast wordt het onderwijs actueler en passender doordat er beter wordt ingespeeld op de behoeften uit het bedrijfsleven

Figuur 33. Manier waarop PPS'en bijdragen aan de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt (n = 68, waarvan 8 PPS'en buiten het RIF). Bron: achterliggende data Katapult Impactmeting 2019 (bewerkt door Dialogic).

De enquête heeft, zoals genoemd, onvoldoende respons opgeleverd onder PPS'en buiten het RIF en/of afgewezen RIF-aanvragen. De bevindingen omtrent de effecten van RIF-PPS'en zijn dan ook de beste inschatting van de effecten van PPS'en in het algemeen die we kunnen maken, mede gezien het feit dat het grootste deel van de substantiële PPS'en in het mbo een RIF-subsidie heeft ontvangen. Deze bevindingen sluiten over het algemeen aan bij eerdere onderzoeken en evaluaties naar PPS'en in het onderwijs, waaruit is gebleken dat PPS'en tussen onderwijs en arbeidsmarkt effectief en werkzaam in het creëren van de verbindingen tussen partners zijn⁶². Zo zorgen (RIF-)PPS'en door het leggen van verbindingen tussen onderwijs en de arbeidsmarkt en het creëren van betrokkenheid ervoor dat het onderwijs en het bedrijfsleven elkaar steeds beter vinden en bieden PPS'en toegang tot nieuwe netwerkpartners, zoals eerder naar voren kwam in de auditrapportage van PTvT (destijds PBT) over de Centra voor Innovatief Vakmanschap in het mbo. In lijn met de conclusies van de expertcommissie van PTvT in 2017 blijkt ook uit onze bevindingen dat PPS'en een belangrijke rol spelen in onderwijsvernieuwing en met name in de fase van verduurzaming mogelijkheden voor LLO bieden (om de PPS te financieren). PPS'en bieden de mogelijkheid tot nieuwe leer vormen naast het klassieke onderwijs, wat leidt tot een versnelling van de ontwikkelingen in het middelbaar beroepsonderwijs.

Het blijft echter lastig om het daadwerkelijke effect van PPS'en op een verbeterde aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt hard te maken. Hoewel er een redelijk goed beeld bestaat van de directe resultaten van PPS'en in relatie tot de intermediaire effecten zoals samenwerking en onderwijsvernieuwing, is het door het ontbreken van een geschikte controlegroep niet goed mogelijk om te zien welk effect deze intermediaire resultaten daadwerkelijk sorteren met betrekking tot een betere arbeidsmarktsituatie voor afgestudeerden. In dit onderzoek is daar een poging toe gedaan met behulp van microdata en er werd een positief verschil gevonden, maar deze analyse kent een aantal methodologische beperkingen. Er is weinig data beschikbaar omtrent de effecten op een verbeterde aansluiting en bovendien laat de kwaliteit van de beschikbare data te wensen over. Hoewel het bestuderen van best practices leerzaam is om zicht te krijgen op mogelijke succesfactoren voor PPS'en, kan een sterkere sturing op effectonderzoek uiteindelijk helpen om een beter algemeen beeld te krijgen van de werking van PPS'en. Dit maakt een effectievere ondersteuning van PPS'en mogelijk.

5.4 Programma's, regelingen en ontwikkelingen in het mbo

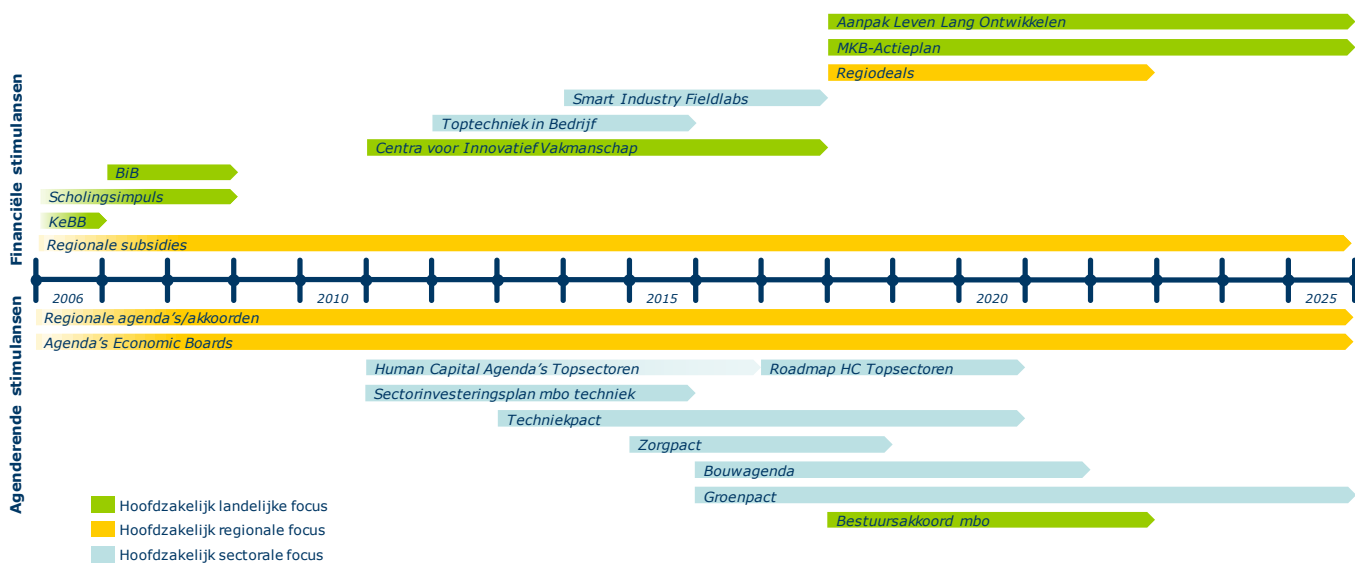
5.4.1 Ontwikkelingen in het mbo

Enkele beleidsontwikkelingen in het beleidsdomein van OCW die de laatste jaren steeds nadrukkelijker spelen, hebben betrekking op de aansluiting tussen beroepsonderwijs en de arbeidsmarkt en raken daarmee in zekere mate het terrein van de RIF-regeling. Zo richt de Wet Macrodoelmatigheid uit 2015 zich op het waarborgen van een goede aansluiting van het opleidingsaanbod via zelfregulering. Daarnaast hebben de kwaliteitsafspraken in het mbo sinds 2019 de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt opgenomen als één van de doelen waar mbo-instellingen zich op moeten richten. Tenslotte is de kwalificatiestructuur van het mbo herzien per augustus 2016. De nieuwe keuzedelen in de kwalificatiestructuur geven mbo-instellingen de mogelijkheid om sneller in te spelen op de ontwikkelingen en innovaties

⁶² Platform Bètatechniek (2017). Auditrapportage 2016: Centra voor innovatief vakmanschap en Centres of Expertise; Platform Bètatechniek (2018). Auditrapportage 2017: Centra voor innovatief vakmanschap in het mbo: afronding pilotfase 2013-2017; Katapult (2019). PPS Impactmeting Katapult Netwerk; Platform Bètatechniek (2018). Regioanalyse Zuid-Holland: Een sterkere provincie door vernieuwende publiek-private samenwerking in het beroepsonderwijs.

in het regionale bedrijfsleven en de wensen van studenten en vervolgonderwijs. We zien dat in de RIF-verbanden hier veelvuldig gebruik van wordt gemaakt.

Het beleidsdomein onderwijs-arbeidsmarkt is dus in beweging. Hoewel deze ontwikkelingen niet allemaal direct aangrijpen op PPS-vorming, is regionale samenwerking met het bedrijfsleven wel een manier voor onderwijsinstellingen om met deze ontwikkelingen mee te bewegen. Naast beleidsontwikkelingen in het beleidsdomein MBO van OCW die aangrijpen op een verbeterde aansluiting op de arbeidsmarkt, zien door de jaren heen verschillende stimulansen voor PPS-vorming. Het RIF is een regeling in een lange reeks van regelingen gericht op het stimuleren van publiek-private samenwerkingen. Deze stimuleringsregelingen kunnen financieel of agenderend van aard zijn. Er bestaat een grote hoeveelheid stimulerende maatregelen die vanuit verschillende beleidsdomeinen en sectoren geïnitieerd worden (zie Figuur 34).

Figuur 34. Tijdslijn met de verschillende financiële en agenderende stimulansen voor PPS-vorming

Financiële stimulansen nemen, net als bij de RIF-regeling, de vorm aan van een subsidie. In de enquête zijn respondenten positief over de effecten van een financiële stimulans: 90% van de bevroegden geeft aan dat een financiële stimulans een groot effect heeft op het behalen van de doelstellingen van de PPS.⁶³ Als toelichting wordt er aangegeven dat financiële stimulansen helpen om tijd en capaciteit vrij te maken zonder bestaande (onderwijs)structuren te zwaar te belasten. Daarnaast biedt een financiële stimulans ruimte om te investeren in materiaal en om ontwikkelkosten te dekken. Ook wordt aangegeven dat een financiële stimulans in sommige gevallen ingezet wordt om een projectleider vrij te spelen die een verbindende rol op zich neemt. Dit beeld wordt herkend door onze gesprekspartners, die wijzen op de aanjagende en versnellende werking van een financiële stimulans. Zoals eerder aangegeven in paragraaf 3.4 wordt er door respondenten verwacht dat zonder een financiële stimulans (in dit geval het RIF) er sprake zou zijn van een langzamere start van het samenwerkingsproject of zelfs niet plaats had kunnen vinden.

⁶³ Gevraagd aan projectleiders van lopende of afgeronde RIF-projecten, afgewezen RIF-projecten en niet-RIF-PPS'en (n = 39).

Agenderende stimulansen richten zich op het benadrukken en overbrengen van het belang van het vormen van PPS'en in het kader van landelijk, regionaal of sectoraal geformuleerde ambities en doelen in pacten, akkoorden of agenda's. Een voorbeeld van een sectorspecifiek pact is het Techniekpact, waarin concrete afspraken tussen overheid, bedrijfsleven en onderwijs staan om de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt in de technieksector te verbeteren. De ontwikkelingsagenda in het kader van Leven Lang Ontwikkelen is daarentegen een agenderende stimulans met een landelijke, sector-overstijgende focus.

Uit de enquête blijkt dat 41% van de bevroegden de invloed van aanjagende stimulansen op het behalen van de doelstellingen van de PPS (zeer) groot vindt.⁶⁴ Volgens deze groep kunnen aanjagende stimulansen bijdragen aan het creëren van draagvlak en een gevoel van urgentie. Regionale aanjagers kunnen daarnaast de communicatie in de regio versterken en zorgen voor verbindingen. 21% van de respondenten is echter minder overtuigd van het effect van dergelijke stimulansen en vindt de invloed (zeer) beperkt. Een relatief grote groep staat neutraal tegenover de invloed van aanjagende stimulansen (38%). Alle RIF-aanvragen dienen een regiovisie te bevatten waarin wordt aangegeven hoe de samenwerking aansluit op knelpunten op de regionale arbeidsmarkt.

Veel stimulansen kennen een sectorale focus. PPS'en die zich vormen naar aanleiding van deze stimulansen zijn hierdoor veelal gericht op het bevorderen van de instroom in de betreffende sector. Gezien de huidige krapte op de arbeidsmarkt met name in sectoren als de techniek bestaat hierdoor een risico op regionale en soms zelfs landelijke concurrentie tussen PPS'en.⁶⁵ Een veelvoud aan (met name technische) vaardigheden wordt echter door ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en de huidige maatschappelijke transitie zoals de energietransitie steeds belangrijker ook voor andere sectoren. Dit komt tevens naar voren in de gesprekken. Hierin wordt gepleit voor een meer intersectorale aanpak van het tekort aan technici, waarbij gezocht wordt naar overeenkomsten tussen functies en sectoren en arbeidsmobiliteit tussen sectoren gestimuleerd wordt. Het huidige experiment van het Ministerie van OCW met cross-overs, waarbij bestaande kwalificaties gecombineerd kunnen worden, draagt hieraan bij.

5.4.2 Positionering van het RIF

Zowel in de enquête als in de gesprekken wordt gewezen op de grote hoeveelheid regelingen en initiatieven. Voor onderwijsinstellingen en bedrijven is het niet altijd overzichtelijk wat de mogelijkheden zijn op het gebied van financiële regelingen. Desondanks is de bekendheid van het RIF onder mbo-instellingen groot. Op enkelen na nemen alle mbo-instellingen deel aan RIF-projecten. Gesprekspartners geven daarnaast aan geen substantiële overlap te zien tussen het RIF en andere regelingen. Het RIF wordt gezien als een unieke regeling die middels haar eisen en voorwaarden langdurige samenwerking tussen publieke en private partijen weet te bewerkstelligen en daarmee blijvend kan bijdragen aan een verbeterde aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Het RIF is een generieke regeling die geen sectoren of regio's op voorhand uitsluit, waarmee een breed effect gesorteerd kan worden en sector overstijgende initiatieven mogelijk zijn. Het RIF heeft zich hiermee goed gepositioneerd binnen het beleidsdomein onderwijs-arbeidsmarkt. Wel staan bij PPS'en gefinancierd met het RIF de doelstellingen van het onderwijs centraler door de rol die de mbo-instelling krijgt als penvoerder en ontvanger van subsidie.

⁶⁴ Idem.

⁶⁵ PTvT (2018). Regio analyse Zuid-Holland: Een sterkere provincie door vernieuwde publiek-private samenwerking in het beroepsonderwijs; MBO-Raad (2019). Pacten en akkoorden in het beroepsonderwijs: Een overzicht vanuit het mbo.

5.5 Conclusie

Op basis van de voorgaande paragrafen presenteren wij hier de belangrijkste conclusies.

De diversiteit van de PPS'en in het mbo qua o.a. vorm, sectoren en focus maakt dat er geen doorsnee type PPS bestaat. Ook is er geen ideaaltype te benoemen gezien de mate waarin een bepaalde samenwerkingsvorm met zijn eigen sterke en zwakke punten geschikt is afhankelijk van de doelstellingen van de PPS. De variëteit aan verschijningsvormen van PPS'en in het mbo is groter dan bij de PPS'en die onder het RIF vallen door de eisen die het RIF aan de PPS'en stelt (structurele, langdurige samenwerking, minimale projectgrootte qua begroting, etc.). Wel zijn er maar weinig substantiële PPS'en qua omvang en structureel karakter met een primaire focus op de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt die geen RIF-subsidie hebben gehad. Over het algemeen wordt een RIF-subsidie aangevraagd als aanjaag- of versnellingsmiddel. Echter kiest niet iedere PPS ervoor een RIF-aanvraag in te dienen vanwege voorkeuren, de ongeschiktheid van de regeling voor het doel van de PPS of omdat het lastig blijkt voldoende partners georganiseerd te krijgen.

Door een gebrek aan data van voldoende kwaliteit en het ontbreken van een geschikte controlegroep blijft het lastig om het daadwerkelijke effect van PPS'en op een verbeterde aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt aan te tonen. Een sterkere sturing op effectonderzoek kan uiteindelijk helpen om een beter algemeen beeld te krijgen van de werking van PPS'en.

Het RIF is een regeling in een lange reeks van regelingen gericht op het financieel of agenderend stimuleren van publiek-private samenwerkingen. Waar de meerwaarde van financiële stimulansen zoals het RIF zit in de directe financiële bijdrage aan PPS'en en de ruimte die dit biedt om de samenwerking en activiteiten te organiseren, dragen agenderende stimulansen vooral bij aan het creëren van draagvlak en een gevoel van urgentie. Het RIF kent een hoge bekendheid onder het mbo en is met zijn generieke insteek (geen selectie op sector of regio) een goed gepositioneerde regeling. Wel staan bij PPS'en gefinancierd met het RIF de doelstellingen van het onderwijs centraler door de rol die de mbo-instelling krijgt als penvoerder en ontvanger van subsidie.

6 Uitkomsten, conclusies en aanbevelingen

6.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de belangrijkste uitkomsten, conclusies en aanbevelingen van de eindevaluatie van het Regionale Investeringsfonds mbo (RIF) 2014-2018 dat Dialogic en Ecorys gezamenlijk in opdracht van het ministerie van OCW in de periode oktober 2019-mei 2020 hebben uitgevoerd. Het doel van onderzoek van deze eindevaluatie was driedelig:

- *Monitoren*: nagaan in hoeverre de inzet van het RIF en bijbehorende cofinanciering heeft geleid of kan leiden tot het bereiken van de doelstelling die bij de start van het RIF werd gesteld;
- *Verantwoorden*: verantwoording afleggen aan alle belanghebbenden over de behaalde of verwachte resultaten en over de doelmatigheid van de besteding van het budget;
- *Leren*: benoemen van leerpunten om de uitvoering van de regeling te verbeteren en de middelen doelmatiger en efficiënter te besteden.

Het onderzoek richtte zich op twee hoofdvragen:

- A. In hoeverre is door het Regionaal investeringsfonds mbo de aansluiting van het middelbaar beroepsonderwijs op de kwantitatieve en kwalitatieve behoefte van de arbeidsmarkt verbeterd?
- B. Wat zijn de effecten van de verschillende soorten publiek-private samenwerkingen op de aansluiting van het middelbaar beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt?

Om hoofdvragen A en B te beantwoorden zijn de volgende vijf deelevaluaties⁶⁶ uitgevoerd met elk hun eigen relevantie voor het onderzoek:

1. Een beschrijvende evaluatie
2. Een effectevaluatie
3. Een verklarende evaluatie
4. Evaluatie uitvoering en proces
5. Onderzoek naar PPS'en in het mbo

In de volgende paragrafen geven we eerst de belangrijkste uitkomsten per deelevaluatie aan de hand van de onderzoeksvragen die per deelevaluatie zijn opgesteld. We eindigen met de hoofdconclusies en de belangrijkste aanbevelingen die uit het onderzoek naar voren komen.

6.2 Uitkomsten uit de beschrijvende evaluatie

Gebruik van RIF-regeling over tijd

In totaal zijn in de periode 2014-2018 212 RIF-aanvragen gedaan waarvan 168 *nieuwe* aanvragen en 44 *heraanvragen*. Dit betekent dus dat er 168 unieke samenwerkingsverbanden een RIF-aanvraag hebben gedaan. De regeling is inmiddels alom bekend onder alle mbo-instellingen en een groot deel van het bedrijfsleven. Vrijwel iedere mbo-instelling is

⁶⁶ Deelevaluaties 1 t/m 4 hebben betrekking op hoofdvraag A en deelevaluatie 5 heeft betrekking op hoofdvraag B.

betrokken geweest bij een RIF-aanvraag (ofwel als penvoerder of als partner) en het aantal aanvragen hangt positief samen met de omvang van de school.

De piek van het aantal aanvragen lag in 2015, waarna tot 2018 sprake is geweest van een daling in de ingediende aanvragen. De belangrijkste verklaring hiervoor is dat het zogeheten laaghangend fruit (RIF-aanvragen voortkomend uit bestaande samenwerkingen) al geplukt was. De mate van succes is bij heraanvragen beduidend groter gebleken (gemiddeld 89%) dan het gemiddelde succespercentage van de nieuwe aanvragen (48%).

Spreiding RIF-verbanden

De regionale spreiding van RIF-PPS'en is redelijk evenwichtig te noemen. De spreiding over studenten is minder evenwichtig: mbo-niveau 1 blijft duidelijk achter en het aantal RIF-verbanden loopt op met het niveau. Mbo-niveau 4 is in bijna alle RIF-verbanden vertegenwoordigd. Naast mbo-studenten richt meer dan de helft van de projecten zich ook op vmbo-leerlingen en bijna helft op ho-studenten (met name hbo). Ook in de spreiding van sectoren is sprake van een oververtegenwoordiging, namelijk van RIF-verbanden met een belang voor de sectoren techniek, zorg en welzijn en bouw. Dergelijke traditionele sectoren zijn over het algemeen in het voordeel vanwege hun goed georganiseerde achterban.

Samenwerkingspartners

Hoewel het aantal RIF-verbanden is gedaald, zijn de RIF-verbanden over het algemeen wel groter geworden zowel qua aantal partners als financiële omvang. Zowel de betrokkenheid vanuit het hbo als de gemeentelijke en provinciale overheid is in de periode 2014-2018 substantieel toegenomen. Het RIF lijkt steeds strategischer ingezet te worden door decentrale overheden om de regionale arbeidsmarkt te versterken. De deelname van het mkb blijft nog wat achter (minder aanwezig in bestaande overlegstructuren en/of missen de capaciteit voor wat betreft tijd en geld).

Oordeel cofinanciering

De cofinancieringseis zorgt voor gelijkwaardigheid en eigenaarschap (de PPS is van alle partners). De cofinanciering wordt door de *toegekende* RIF-verbanden dan ook niet als een belemmering gezien bij de totstandkoming van het samenwerkingsverband. Mogelijk vormde het voor afgewezen aanvragen wel een knelpunt. Over het algemeen worden de gemaakte afspraken omtrent cofinanciering dan ook nageleefd. Desondanks kan cofinanciering in de looptijd van het project een knelpunt vormen wanneer partners afhaken. Vooraf hebben niet alle bedrijven in de gaten wat de cofinancieringseis betekent; men tekent vrij makkelijk maar wanneer er geleverd moet worden (vaak pas een jaar later), valt het commitment om verschillende redenen tegen. Dit gebeurt bij in-kind bijdragen die veel vrijblijvender worden ervaren dan een toegezegde in-cash bijdrage. Het bedrijfsleven heeft bovendien geen prikkel omtrent aanlevering van de verantwoording waardoor uren soms wel geleverd maar niet geregistreerd worden door bedrijven. Het kost projectleiders veel tijd en energie om de urenregistraties rond te krijgen.

Motivatie en verwachtingen

Vooraf de inhoudelijke vernieuwing van onderwijs evenals het beter voorbereiden van studenten op de arbeidsmarkt, speelden bij de deelnemende partners een rol in de motivatie om samen te werken binnen het RIF-projecten. De RIF-verbanden kennen een breed palet aan activiteiten en doelstellingen met als belangrijkste onderwijsvernieuwing (in de vorm van curriculumontwikkeling) en innovatie van de beroepspraktijk (contextrijke leeromgeving).

Betrokkenheid docenten en studenten

De variatie in omvang van het bereik onder studenten is groot, gemiddeld worden bijna 400 studenten direct bereikt en het zwaartepunt ligt op mbo-niveau 4-studenten. De voornaamste manier om studenten te bereiken is via de opleidingen zelf. Projectwerk en stages worden ook aangegeven als belangrijke manieren om studenten te bereiken. Ook onder docenten varieert het bereik sterk per RIF-project met een gemiddelde van rond de 25 docenten die jaarlijks actief betrokken worden. Docenten raken met name betrokken via het ontwikkelen van onderwijs en het verzorgen en geven van opleidingen. Wel blijft het bereik onder docenten soms nog beperkt bij een groep enthousiastelingen, het RIF geeft wel meer mogelijkheden en ruimte voor docenten, maar toch vergt het ook nog veel van de 'ondernemendheid' van individuen.

6.3 Uitkomsten uit de effectevaluatie

Meer en/of betere samenwerkingen

Als we kijken naar het effect van RIF op impactvolle samenwerking, dan zien we dat het RIF vooral werkt als een *versneller* en *vergroter* van reeds bestaande plannen. De RIF-gefinancierde projecten zijn vooral uitbreidingen van bestaande netwerken. De RIF-subsidie fungeert daarbij als bindmiddel om het organiserend vermogen te versterken. Wel blijkt dat het in veel gevallen tijd kost om het samenwerkingsverband op te zetten, waardoor men in het eerste jaar nog niet altijd aan de uitvoering van activiteiten toekomt.

Het RIF heeft in lijn met de doelstelling van het fonds een positieve invloed gehad op de kwaliteit van de samenwerking met het bedrijfsleven. De samenwerking die door het RIF aangejaagd en geïntensiveerd wordt, zorgt voor een toenemend wederzijds begrip. Wel vormt de verschillende aard van samenwerkingspartners een knelpunt voor een effectieve samenwerking. Het betrokken houden van bedrijven blijkt een belangrijk aandachtspunt voor PPS'en.

Een aantal elementen in de RIF-regeling geeft een impuls aan de samenwerking. Zo dwingt het RIF af om plannen te concretiseren en van een goede projectstructuur te voorzien. Ook zorgt de cofinancieringseis voor commitment en eigenaarschap. Een keerzijde van het RIF is dat de mbo-instelling centraal staat in de PPS wat voor een zekere onevenwichtigheid in de samenwerking kan zorgen. De activiteiten binnen de PPS'en staan bovendien in beginsel dicht bij de kern van het onderwijs (het aanbieden van onderwijs dat opleidt voor de arbeidsmarkt), dan bij de doelstellingen van het bedrijfsleven. Het risico bestaat dat activiteiten vooral het onderwijs bedienen waardoor de feitelijke bijdragen en betrokkenheid van bedrijven kan afnemen. Ook vormt de vereiste projectperiode van vier jaar voor met name het mkb een probleem.

Doelbereik en uitkomsten projecten

In zijn algemeenheid zijn de doelstellingen van de RIF-projecten behaald, of verwachten de projectpartners die alsnog te behalen. Voortschrijdende inzichten, personele wisselingen of externe veranderingen en tegenvallende betrokkenheid van bedrijven zijn redenen waarom doelen vertraagd of niet behaald worden.

Als we kijken naar de gerealiseerde resultaten op activiteiten die gericht zijn op de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, zien we dat de belangrijkste uitkomsten van de RIF-projecten gericht zijn op vernieuwing van het onderwijs. Daarnaast zijn belangrijke uitkomsten van de RIF-PPS'en:

- afstemming tussen de vraag uit het veld en het onderwijsaanbod versterken,
- professionalisering van docenten bewerkstelligen,

- praktijklokaal/leeromgeving openen.

Over het algemeen ervaren onderwijsinstellingen meer effecten dan bedrijven, voor onderwijsinstellingen is onderwijsvernieuwing de voornaamste doelstelling, wat direct door het RIF gerealiseerd wordt. De resultaten die bedrijven hopen te bereiken, namelijk meer en kwalitatief beter personeel worden pas op langere termijn zichtbaar.

Effecten op aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

Als we kijken naar de effecten van de RIF-verbanden zien we dat de betrokkenen over het algemeen ervaren dat de kwaliteit van studenten is verhoogd en dat opleidingen beter aansluiten op de arbeidsmarkt. Ruim 70% van de bevroegde partners binnen de afgeronde projecten is van mening dat er een betere overgang wordt gecreëerd naar de arbeidsmarkt en dat de kwaliteit van afgestudeerde studenten wordt verhoogd door toedoen van het RIF-project. Daarnaast wordt ook de aansluiting tussen de opleiding en het bedrijfsleven verbeterd, geeft 86% van de respondenten uit afgeronde projecten aan. Doordat het bedrijfsleven meebeslist over het onderwijscurriculum, hoe de beroepspraktijk in het onderwijs wordt gebracht en het onderwijs wordt vernieuwd, wordt het onderwijs actueler en beter aansluitend op de praktijk. Tevens is de vraagarticulering vanuit het bedrijfsleven verbeterd.

Voor studenten zit de meerwaarde van het RIF in een *contextrijkere leeromgeving*. Het RIF heeft gezorgd voor leukere plekken om stage te lopen, het werken met 'echte' vraagstukken uit het bedrijfsleven en een andere inrichting van de beroepspraktijkvorming. Voor bedrijven levert de samenwerking beter op de beroepspraktijk afgestemde studenten op (qua kennis en kunde), die daardoor sneller zelfstandig inzetbaar zijn. Ook kunnen deelnemende bedrijven invloed uitoefenen op de opleidingen en krijgen zij een beter beeld van wat een bedrijf kan verwachten van een student.

Uit microdata-analyse blijkt dat afstudeerders die hebben deelgenomen aan een afgerond RIF-project gemiddeld tussen 0,5 en 3 procentpunt grotere kans hebben om werk op niveau te krijgen binnen zes maanden, dan afstudeerders die niet hebben deelgenomen aan een afgerond RIF-project. Het exacte verschil tussen RIF en niet-RIF afgestudeerden hangt af van de specifieke situatie van de student. Het verschil in kans op werk op niveau binnen 6 maanden is statistisch zeer robuust, maar uit de analyse kan niet worden opgemaakt of deze relatie ook causaal van aard is; het is niet met zekerheid vast te stellen of dit verschil ook door de RIF-projecten wordt veroorzaakt. Op zowel een eventueel verschil in loon per uur als de snelheid in het verkrijgen van werk wordt geen significant verschil gevonden.

Impact RIF

Een kleine meerderheid van de respondenten geeft aan dat ook zonder het RIF samenwerkingspartners geïnteresseerd zouden zijn in samenwerking met het mbo. De mate waarin het RIF ook leidt tot nieuwe initiatieven tot samenwerking en nieuwe inhoudelijke ideeën voor samenwerking verschilt. De subsidie is niet altijd de belangrijkste voorwaarde om tot samenwerking te komen. PPS'en geven vaak aan dat ze sowieso wilden samenwerken omdat partners intrinsiek gemotiveerd zijn en het nut en noodzaak van de samenwerking inzien, maar het RIF zorgt voor versnelling en schaalvergroting.

De RIF-regeling heeft als financiële stimulans een (zeer) groot effect op het kunnen behalen van de doelstellingen van de PPS. De subsidie wordt vooral gebruikt om capaciteit vrij te maken om een projectleider in te stellen die voor verbinding en versnelling van de samenwerking kan zorgen. De activiteiten binnen de RIF-verbanden betreffen vooral de doorontwikkeling of (sterke) uitbreiding van reeds bestaande activiteiten binnen betrokken opleidingen. Het zijn niet zozeer voor het onderwijs hele nieuwe activiteiten, maar wel activiteiten die met de reguliere middelen (en zonder RIF) niet mogelijk zouden zijn.

Neveneffecten

Er zijn verschillende neveneffecten gevonden. Zo ontstaat er meer begrip en bereidheid tot samenwerking in de regio. Partijen weten elkaar beter te vinden en zullen sneller samenwerken, ook op andere thema's dan de aansluiting tussen arbeid en onderwijs. De effecten naar opleidingen buiten door het RIF-geeraakte opleidingen kunnen nog versterkt worden. Zeker bij PPS'en die zich buiten de school bevinden is het lastig om geleerde lessen in reguliere opleidingen toe te passen.

Verduurzaming

Ten aanzien van verduurzaming bestaan over het algemeen onder betrokkenen positieve verwachtingen. Wel wordt door de meeste direct betrokkenen verwacht dat de PPS op andere wijze zal voortbestaan. Plannen voor verduurzaming krijgen veelal pas vorm bij het eind van de projectperiode en zijn in sommige gevallen bij afloop van de subsidieperiode nog niet geconcretiseerd. Inbedding in de onderwijsinstelling is een veelgebruikte verduurzamingsstrategie die zowel wordt ingezet voor inhoudelijke, organisatorische als financiële verduurzaming. Hierbij bestaat echter het risico dat het bedrijfsleven te veel naar de achtergrond verdwijnt. Voor een succesvolle verduurzaming is het van belang dat alle betrokkenen de meerwaarde van de PPS inzien en daardoor willen blijven investeren, een gezamenlijke visie hierop is nodig. Ook zijn een sterke inbedding van de PPS in de strategie van de deelnemende instellingen, in de regio en in de voor de PPS relevante sectoren belangrijke randvoorwaarden voor verduurzaming.

6.4 Uitkomsten uit de verklarende evaluatie

Uit verschillende onderzoekslijnen in deze evaluatie blijkt dat een goede samenwerking tussen de projectpartners essentieel is voor het succesvol behalen van de gestelde doelen en resultaten. Hiertoe zijn betrokkenheid onder partners, motivatie door een duidelijke en urgente behoefte en daadwerkelijke inzet van partners van belang. De betrokkenheid en financiële bijdrage van partners waarborgt ook in grote mate de relevantie van de PPS. Bedrijven financieren alleen mee als zij er belang in zien, hoewel dit gedurende de looptijd kan veranderen. Ook speelt de projectorganisatie (bijv. een verbindende, enthousiasmerende projectleider) een belangrijke rol in het succes van PPS'en. Onder projecten die problemen ervaren in het behalen van de doelstellingen is er bijvoorbeeld sprake van personele wisselingen, waarbij een wijziging in projectleiding en een daarmee samenhangende inwerkperiode al gauw substantiële vertraging kan veroorzaken.

Bij PPS'en met veel bedrijven die in-kind bijdragen en over het algemeen redelijk inwisselbaar zijn, is de betrokkenheid te vrijblijvend. Qua aansturing wordt dit ingewikkeld om alle bedrijven betrokken te houden en bovendien maakt dit de urenverantwoording t.b.v. cofinanciering complex. PPS'en met verenigde bedrijven hebben hier minder snel last van. Een ander knelpunt dat vaak een rol speelt in de mate waarin doelstellingen behaald worden, zijn de gepercipieerde verschillen tussen onderwijs en bedrijfsleven. De culturen van onderwijs (minder flexibel, ingekaderd door protocollen en afspraken, mensgericht) en die van het werkveld (flexibel, meer risicobereid, korte termijn en resultaatgericht) botsen soms. Bij publiek-private samenwerking moeten verschillende partijen elkaar leren begrijpen en vertrouwen, dit vereist goede communicatie en verwachtingsmanagement.

6.5 Uitkomsten uit de evaluatie van uitvoering en proces

Rol DUS-I en PTvT

Over de kwaliteit van ondersteuning van DUS-I en PTvT heerst over het algemeen tevredenheid, zowel vanuit de aanvragers als vanuit OCW en de beoordelingscommissie. Het team

van DUS-I is professioneel en heeft veel ervaring met de regeling. Aandachtspunt is nog het verder ontwikkelen van de database, zo is cijfermatige informatie niet altijd makkelijk te achterhalen. PTvT heeft gezorgd voor groei in het aantal aanvragers (aanjaagfunctie) en het heeft veel expertise in huis op het onderwerp publiek-private samenwerking. PTvT levert ondersteuning op maat: dat wordt beschouwd als zeer waardevol. Ook is PTvT in staat om PPS'en van elkaar te laten leren. De uitgebreide ondersteuning van DUS-I en PTvT heeft de regeling effectiever gemaakt: het heeft een positief effect op het aantal aanvragen, de kwaliteit van ingediende aanvragen en de uitvoering van de PPS'en.

De samenwerking tussen beide uitvoeringsorganisaties kende een stoeve start maar verloopt inmiddels soepel, hoewel er nog geen structureel periodiek overleg plaatsvindt. In het begin was er ook sprake van enige overlap in preadvies en sloten de analyses op de aanvragen niet altijd op elkaar aan. Ook dit is inmiddels opgelost.

Administratieve lastendruk

De administratieve lasten, bestaande uit lasten in de aanvraagfase en verantwoordingslasten in de vorm van voortgangsrapportages, worden als hoog ervaren maar tegelijkertijd vinden aanvragers de lasten over het algemeen wel acceptabel:

- Het **indienen van de aanvraag** heeft de samenwerkingsverbanden geholpen om doelstellingen, bijbehorende activiteiten en de samenwerking te concretiseren. Een soortgelijk kwaliteitseffect geldt voor de cofinancieringseis: het kost veel tijd om voor 4 jaar commitment te verkrijgen maar cofinanciering zorgt ook voor meer commitment en eigenaarschap bij betrokken partijen. Wel is er soms weinig ruimte voor flexibiliteit bij het indienen van de projectplannen, bijvoorbeeld voor activiteiten of projecten die nog onzeker zijn en is er kritiek op de vrijblijvendheid van de regiovisie.
- Bij de **verantwoordingslasten** zien we een vergelijkbaar beeld als bij de aanvraaglasten: de lasten worden als hoog ervaren maar de jaarlijkse verantwoording helpt de samenwerkingspartners ook om steeds voortgang te boeken en om elkaar als partners scherp te houden op de doelen en gemaakte afspraken en verantwoordelijkheden. Kritiek is er op de manier waarop de voortgang wordt gemonitord. Dit is sterk geformaliseerd, stuurt sterk op output (bijvoorbeeld hoeveel studenten zijn bereikt en gerealiseerde cofinanciering) en weinig echt over de inhoudelijke voortgang of belangrijke strategische vraagstukken. In RIF2.0 is al gekozen voor een ander verantwoordingsproces.

De ervaringen bij RIF1.0 zijn al benut om RIF2.0 in te vullen (bijv. minder verantwoordingslast) maar ook gedurende de looptijd van RIF1.0 zijn al verbetering doorgevoerd. Dit toont dat PTvT, DUS-I en ook OCW goed op de hoogte zijn van wat er speelt in het veld en hier op acteren. OCW heeft door de samenwerking met DUS-I en PBT ook meer kennis in huis gehaald en is minder op afstand komen te staan van 'het veld'

Tot slot staan we nog stil bij de toenemende inzet van intermediairs bij het aanvragen van het RIF. Dit leidt ertoe dat de ondersteuning van PTvT en DUS-I wellicht minder gevraagd wordt en dus minder effectief is.

6.6 Uitkomsten onderzoek naar PPS'en in het mbo

De diversiteit van de PPS'en in het mbo qua o.a. vorm, sectoren en focus maakt dat er geen doorsnee type PPS bestaat. Ook is er geen ideaaltype te benoemen gezien de mate waarin een bepaalde samenwerkingsvorm met zijn eigen sterke en zwakke punten geschikt is, afhankelijk van de doelstellingen van de PPS. De variëteit aan verschijningsvormen van PPS'en in het mbo is groter dan bij de PPS'en die onder het RIF vallen door de eisen die het RIF aan de PPS'en stelt (structurele, langdurige samenwerking, minimale projectgrootte qua

begroting, etc.). Wel zijn er maar weinig substantiële PPS'en die qua omvang en structureel karakter een primaire focus hebben op de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, die geen RIF-subsidie hebben gehad.

Over het algemeen wordt een RIF-subsidie aangevraagd als aanjaag- of versnellingsmiddel. Echter, niet iedere PPS kiest ervoor een RIF-aanvraag in te dienen vanwege voorkeuren, de ongeschiktheid van de regeling voor het doel van de PPS, of omdat het lastig blijkt voldoende partners georganiseerd te krijgen.

Door een gebrek aan data van voldoende kwaliteit en het ontbreken van een geschikte controlegroep blijft het lastig om het daadwerkelijke effect van PPS'en op een verbeterde aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt aan te tonen. Een sterkere sturing op effectonderzoek kan uiteindelijk helpen om een beter algemeen beeld te krijgen van de werking van PPS'en.

Het RIF is een regeling in een lange reeks van regelingen gericht op het financieel of agenderend stimuleren van publiek-private samenwerkingen. Waar de meerwaarde van financiële stimulansen zoals het RIF zit in de directe financiële bijdrage aan PPS'en en de ruimte die dit biedt om de samenwerking en activiteiten te organiseren, dragen agenderende stimulansen vooral bij aan het creëren van draagvlak en een gevoel van urgentie. Het RIF kent een hoge bekendheid (vooral onder het mbo) en is met zijn generieke insteek (geen selectie op sector of regio) een goed gepositioneerde regeling. Door de centrale rol die de mbo-instelling krijgt als penvoerder en ontvanger van subsidie, staan de doelstellingen van het onderwijs meer centraal dan die van het bedrijfsleven.

6.7 Hoofdconclusies

Hierna presenteren wij de 15 meest in het oog springende conclusies.

1. **Het RIF functioneert** als instrument om (in veel gevallen bestaande) **samenwerking** tussen onderwijs en de arbeidsmarkt te **versterken** en levert een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling en start van projecten. Door het RIF vindt een **versnelling** plaats **in de uitvoering** en is er budget om medewerkers aan te trekken die het project echt verder weten te brengen. Ook dwingt het RIF om plannen te concretiseren en in een projectstructuur onder te brengen.
2. In zijn algemeenheid zijn de **doelstellingen** van de RIF-projecten **behaald**, of **verwachten** de projectpartners dat die behaald gaan worden. **Goede samenwerking tussen partners** (grote betrokkenheid, motivatie en inzet bij partners om PPS succesvol te laten zijn) en een **projectleider die de partners weet te verbinden** en enthousiasmeren zijn hierbij van belang.
3. Het grootste effect van het RIF is de **vernieuwing van het onderwijs** (een inhoudelijke kwaliteitsimpuls). Het RIF wordt gebruikt bij de opstart van opleidingen, nieuwe keuzedelen of bij onderwijsvernieuwing. In de RIF-projecten krijgen bedrijven een bijdrage aan het onderwijs waardoor het onderwijs **actueler** en **aantrekkelijker** wordt. Ook krijgen bedrijven een **betere perceptie** van wat je als bedrijf kan **verwachten van een student**. Bedrijven kunnen studenten sneller inzetten op de werkvloer en leren ook van opleidingen die moderne faciliteiten en technieken gebruiken.
4. Ruim **70%** van de bevroegde partners binnen de afgeronde projecten is van mening dat er een **betere overgang** wordt gecreëerd **naar de arbeidsmarkt** en dat de **kwaliteit van afgestudeerde studenten is toegenomen** door toedoen van het

RIF-project. De **aansluiting tussen de opleiding en het bedrijfsleven is verbeterd**, aldus **86%** van de respondenten uit afgeronde projecten.

5. Uit microdata-analyse blijkt dat afstudeerders die hebben deelgenomen aan een afgerond RIF-project gemiddeld **tussen 0,5 en 3 procentpunt grotere kans hebben om werk op niveau te krijgen binnen zes maanden**, dan afstudeerders die niet hebben deelgenomen aan een afgerond RIF-project. Het exacte verschil tussen RIF en niet-RIF afgestudeerden hangt af van de specifieke situatie van de student.
6. De **cofinancieringseis** zorgt voor **gelijkwaardigheid** en **eigenaarschap** (de PPS is van alle partners). Projecten waarbij grote bedrijven betrokken zijn hebben minder moeite met de cofinancieringseis. Het borgen van actieve betrokkenheid van mkb'ers is een uitdaging.
7. **Subsidie is niet altijd de belangrijkste voorwaarde** voor de totstandkoming van projecten, indien PPS-partners intrinsiek gemotiveerd zijn en het nut en de noodzaak van de samenwerking inzien. Het RIF zorgt wel voor, **versnelling, schaalvergroting** en een **betere institutionele inbedding**.
8. Het **betrokken houden van bedrijven blijft een belangrijk aandachtspunt** voor de PPS'en. De verschillen tussen onderwijs en bedrijfsleven moeten overbrugd worden (geldt ook wanneer meer onderwijsinstellingen bij de samenwerking betrokken zijn). Communicatie en verwachtingsmanagement verlopen eenvoudiger wanneer het aantal betrokken partners beperkt is (of wanneer een vertegenwoordigende partij betrokken is).
9. De samenwerking draagt bij aan een betere aansluiting op de arbeidsmarkt maar **lossen knelpunten niet direct op**. De effecten voor bedrijven (met name bij kwantitatieve tekorten) moeten zich op wat langere termijn voordoen. Ook is de betekenis voor **innovatie bij bedrijven beduidend geringer** en verloopt veelal indirect.
10. Veel samenwerkingsverbanden worden ook na het RIF-project doorgezet; projecten zijn echter niet altijd voldoende voorbereid om in één keer zelfstandig de financiering rond te krijgen. **Inbedding in de onderwijsinstelling** is een veelgebruikte **verduurzamingsstrategie** die zowel wordt ingezet voor inhoudelijke, organisatorische als financiële verduurzaming. Hierbij bestaat echter het risico dat het bedrijfsleven te veel naar de achtergrond verdwijnt. Voor een succesvolle verduurzaming is een gedeelde visie, sterke inbedding in de strategie van deelnemende instellingen in de regio en in de voor de PPS relevante sectoren nodig.
11. De samenwerkingsverbanden zijn **tevreden** over de rol van **DUS-I** en **PTvT**. De kwaliteit van de aanvragen is o.a. door de voorschouw en door Katapult (het leren van elkaar) in de loop van de jaren verbeterd.
12. De ervaringen bij RIF1.0 zijn al benut om **aanpassingen in de regeling door te voeren in RIF2.0**. Dit toont het **lerend vermogen** van OCW, PTvT en DUS-I. Met name PTvT tracht als brug tussen praktijk en beleid eventuele noodzakelijke aanpassingen in de regeling doorgevoerd te krijgen.
13. Ervaren knelpunten zijn dat de **opstartfase** en **start van samenwerking en moment dat de subsidie toegewezen wordt ver uit elkaar liggen**. Het uiteenlopend tempo van verschillende processen en procedures werkt vertragend. Er kan soms tot twee jaar tussen ontwikkeling en toekenning zitten. Dat zet betrokkenheid van het bedrijfsleven onder druk. Ook het maken van **vierjarenplannen** is in een snel

veranderende omgeving complex, zeker wanneer daarbinnen innovatieve projecten worden opgezet.

14. De **administratieve last** voor de aanvraag en de verantwoording (met name de urenverantwoording voor cofinanciering) wordt als **hoog, maar over het algemeen wel als acceptabel** ervaren. Het stellen van hoge eisen (concrete en urgente vraag uit de markt, zicht op duurzame businesscase) aan de voorkant evenals de verantwoordingseisen zijn mede factor voor succes. Wel is de verantwoording erg gericht op kwantitatieve (detail)monitoring en minder op identificatie van strategische vraagstukken. Dit is in RIF2.0 al verbeterd.
15. Er bestaat een grote diversiteit aan PPS'en in het veld en dat maakt dat er **geen doorsnee type PPS** bestaat en daarmee **geen one-size-fits-all aanpak**. Wel zijn er maar weinig substantiële PPS'en met een structureel karakter die primair gefocust zijn op de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt die geen RIF-subsidie hebben ontvangen. Bij RIF-PPS'en staan door de centrale rol die de mbo-instelling krijgt als penvoerder en ontvanger van subsidie, de doelstellingen van het onderwijs (innovatie van het onderwijs) meer centraal dan die van het bedrijfsleven, wat door de deelnemende bedrijven met regelmaat als onevenwichtig wordt ervaren.

6.8 Aanbevelingen

Hierna volgen de belangrijkste aanbevelingen die op basis van de uitkomsten van het onderzoek naar voren komen:

1. Overweeg een **lichter verantwoordingsregime dat meer ontwikkelingsgericht** dan verantwoordingsgericht is, zodat partners de daarmee vrijkomende tijd kunnen investeren in het project. De verantwoording van elk uur afzonderlijk is te complex. Ook is het lastig om innovatieve projecten te koppelen aan de opgestelde mijlpalen (zoals aantal studenten). De voortgang van de PPS zou daarom meer op inhoudelijke criteria en strategische vraagstukken moeten worden getoetst en herijkt: levert de PPS nog voldoende rendement en meerwaarde voor de partners in de samenwerking? Beoordeling volgens strikte criteria kan leiden tot behoudend gedrag en 'op zeker spelen'.
2. Gelieerd hieraan zou het RIF **meer ruimte** moeten bieden aan **innovatieve projecten**. Arbeidsmarktrelevantie is vooraf soms moeilijk aan te tonen als het project zich richt op toekomstige beroepen en gevraagde vaardigheden die nog lastig te voorspellen zijn. Ook bestaat er behoefte aan een '**aanjaagsubsidie**', c.q. met kleinere bedragen samenwerkingsverbanden stimuleren om ook nog **onzekere ideeën** te kunnen uitwerken. Aandachtspunt daarbij is dan de te borgen doelmatigheid.
3. Focus (nog) meer op het **versterken van de onderlinge verbindingen** tussen de PPS'en en op het ontwikkelen van synergiën. Doordat er steeds meer PPS'en ontstaan, wordt het steeds belangrijker te voorkomen dat op verschillende plekken het wiel opnieuw wordt uitgevonden. Afstemming en samenwerking tussen PPS'en is dan ook nodig.
4. De doeltreffendheid en het doelbereik van het RIF zou vergroot kunnen worden door resultaten van de PPS'en gefinancierd vanuit het RIF verder **op te schalen buiten de PPS**. Dit betekent meer aandacht voor neveneffecten en bredere implementatie in curricula zodat de bereikte resultaten van de PPS breder neerslaan binnen de eigen instelling en ook bij andere mbo-instellingen.

5. Besteed meer aandacht aan het stimuleren van **samenwerking tussen mbo-instellingen** in de regio. Nu vormt concurrentie tussen instellingen in sommige gevallen een belemmering voor het gezamenlijk indienen van RIF-aanvragen. Het ministerie zou hier een meer sturende rol in kunnen nemen.
6. Verduurzaming dient bij voorkeur reeds bij aanvang al expliciet te worden en 'tussen de oren te zitten'. Hoewel de toekomst moeilijk valt te voorspellen is er wel **bij aanvang een gezamenlijke lange termijnvisie** nodig als **leidraad voor het zelfstandig voortzetten van de samenwerking** na afronding van het RIF-project. Het concreet uitwerken van een businessmodel voor LLO is daarvan een voorbeeld.
7. Hanteer een **integraler perspectief** op het Regionaal Investeringsfonds door naast het ministerie van OCW ook het ministerie van EZK (economische agenda's) en het ministerie van SZW (sociaal domein) bij de beleidsvorming te betrekken. Mocht er een RIF 3.0 komen, dan kan verkend worden hoe vanuit meerdere departementen breder ingezet kan worden om gezamenlijk met provincies en gemeenten een sterk regionaal investeringsfonds voort te zetten. Daarbij zouden regionale economische en innovatieagenda's evenals de maatschappelijke opgaven in de regio meer leidend kunnen zijn. Specifieke **samenwerking tussen mbo en hbo vanuit meerdere inhoudelijke disciplines** in RIF-projecten bij dergelijke opgaven en thema's, zou middels een aparte voorziening (financieel) gestimuleerd kunnen worden. Een apart 'perceel' gericht op **cross-overs** zoals bij de energietransitie spelen, is hierbij denkbaar kan op deze wijze bijdragen aan een verdere kwaliteitsimpuls en een meer integrale aanpak van de beroepspraktijk en -onderwijs.
8. Voer een meer **datagedreven beleid** en stuur daarbij sterker op effectonderzoek (eventueel door PPS'en zelf). Verbeter de administratieve informatie omtrent de doeltreffendheid en doelmatigheid van het RIF.
9. Om de **betrokkenheid van bedrijven te vergroten**, doen we een tweetal aanbevelingen voor zowel het ministerie van OCW als de PPS'en zelf:
 - a. Verken de mogelijkheden om bedrijven bij aanvang een grotere rol te geven bij het indienen van een RIF-aanvraag en ondersteun en stimuleer ook bedrijven om een initiatief op te pakken. De verwachting is dat hiermee de vraagarticulatie en urgentie in de markt explicieter zal worden. Besteed in ieder geval meer aandacht aan een evenwichtiger relatie tussen onderwijs en bedrijfsleven. Maak bedrijven mede-eigenaar van het project en de resultaten.
 - b. Ook is het raadzaam om sterker te sturen op de financieringsverplichtingen van bedrijven. De in-kind inbreng is in veel gevallen te vrijblijvend. Het bijeenbrengen van cofinanciering is een taak van de PPS zelf maar er zou bij de beoordeling wel kunnen worden gelet op de wijze waarop cofinanciering wordt ingebracht. Focus daarbij op 'echte' cofinanciering - bij voorkeur in-cash - en vermijd in-kind bijdragen in de vorm van vergaderuren.

Bijlage 1. Onderzoeksvragen

Tabel 19. Onderzoeksvragen Evaluatie RIF.

1. Beschrijvende evaluatie	
Samenwerking en netwerkvorming	
1	Met hoeveel en met welk type partners (bekostigde en niet-bekostigde onderwijsinstellingen, arbeidsorganisaties, regionale overheden, overig) wordt samengewerkt in de PPS'en?
2	In hoeverre wordt er samengewerkt met nieuwe dan wel bestaande samenwerkingspartners?
3	Welke vorm/type samenwerking kunnen we onderscheiden?
4	Welk type activiteiten kunnen we onderscheiden?
5	Hoe intensief is de samenwerking?
6	Welke rol heeft elk van de partners in de samenwerking?
7	Hoe is het onderwijs en de relatie met de beroepspraktijk voor de student vormgegeven binnen deze samenwerking?
Bereik	
8	Hoeveel studenten zijn betrokken? (initieel en postinitieel, het niveau, de onderwijssoort, het wel of niet behalen van een diploma)
9	Hoeveel docenten zijn betrokken (inclusief 'vorm', zoals de hybride docent)?
Kenmerken RIF-verbanden en niet RIF-gebruikers	
10	Hoe heeft het aantal RIF-verbanden zich ontwikkeld over tijd? <ul style="list-style-type: none"> • Aantal nieuwe aanvragen? • % toegewezen? • Aantal heraanvragen?
11	Wat is de spreiding van de RIF-verbanden? <ul style="list-style-type: none"> • Wat is de geografische spreiding? • Wat is de spreiding over sectoren? • Wat is de spreiding over doelgroepen?
12	Welke kenmerken hebben de MBO-instellingen die geen gebruik maken van RIF?
Begroting en cofinanciering	
13	Hoe is de vereiste cofinanciering opgebouwd (van welke partijen en hoeveel)?
14	Waaruit bestaat de cofinanciering (bijvoorbeeld geld, apparaten, gebouwen en arbeidsuren)?
15	Waar wordt het beschikbare budget voor ingezet?
16	Hoe beoordelen betrokkenen de cofinancieringseis? Is dit voor hen een belemmering of wordt het eerder gezien als bevestiging van het commitment van betrokken partijen?
17	Wat is de invloed van de vereiste cofinanciering op de effecten van het investeringsfonds?
Beoogd doel en resultaten	
18	Welke doelen omschrijven de projecten in hun aanvraag voor hun project?
19	Waarom wordt het project ingediend bij het RIF?
20	Hoe draagt het project bij aan de verbetering van de aansluiting tussen onderwijs- arbeidsmarkt? Met andere woorden, op welk 'knelpunt' in de aansluiting tussen onderwijs-arbeidsmarkt richt het initiatief zich?
21	Wat is de motivatie van betrokken partijen om deel te nemen aan het project? Wat zijn de verwachtingen ten aanzien van de uitkomsten/meerwaarde van het project voor de betrokken partijen?
2. Effectevaluatie	
Intermediair effect: Impactvolle samenwerking	
1	Ontstaat er als gevolg van het fonds meer en/of betere samenwerking tussen MBO-instellingen, bedrijven en regionale overheden (in termen van meer samenwerkingsverbanden, nieuwe samenwerkingsverbanden, intensievere samenwerking, anderen/betere samenwerkingsactiviteiten)? Zo ja, hoe draagt het RIF hieraan bij?
Intermediair effect: onderwijsvernieuwing, docentprofessionalisering en aansluitingsactiviteiten	

2	In hoeverre verbetert de aansluiting tussen opleidingen en het bedrijfsleven dankzij de regionale samenwerking die door het fonds op gang wordt gebracht? <ul style="list-style-type: none"> • Welke nieuwe elementen in het curriculum zijn opgenomen die bijdragen aan een betere opleiding en aansluiting (<i>onderwijsvernieuwing</i>)? • Welke <i>docentprofessionalisering</i> is er door de samenwerking in het RIF-project ontstaan? • Welke activiteiten zijn opgezet die expliciet bijdragen aan een betere overgang naar de arbeidsmarkt (<i>aansluiting</i>), zoals Leven lang Leren, LOB, matching vraag en aanbod, articulatie.
Effect einddoel	
3	Is sprake van een verbeterde aansluiting van het beroepsonderwijs op de behoefte van de arbeidsmarkt (ook wel: in aantallen studenten en kwaliteit van het opleidingsniveau) bij afgeronde/vrijwel afgeronde RIF-projecten? <ul style="list-style-type: none"> • Ontstaat er als gevolg van het fonds een betere vraag(articulering) aan de kant van de werkgevers? • Ontstaat er als gevolg van het fonds een doelmatiger opleidingsaanbod (bijv. door middel van innovatief onderwijs)? • Hoeveel studenten die hebben deelgenomen aan een RIF-project beschikken over een baan?
4	Hoe ervaren arbeidsorganisaties de kwaliteit van het opleidingsniveau van studenten die hebben deelgenomen aan een dergelijke samenwerking?
5	In hoeverre heeft het RIF-project het doel behaald dat zij bij de start van het project hebben geformuleerd?
Neveneffecten	
6	Wat is het effect van het RIF-project op de andere opleidingen binnen de onderwijsinstelling?
7	Zijn er als gevolg van het fonds andere (positieve) neveneffecten/resultaten te identificeren?
Effect RIF	
8	Ziet men de subsidiebijdrage als een welkome aanvulling, of ook als een noodzakelijke voorwaarde om zelf geld te investeren in samenwerking?
9	In hoeverre zouden gesubsidieerde projecten zonder RIF alsnog doorgang vinden?
10	In hoeverre zouden de individuele partners zonder het RIF de activiteiten zelf (of in samenwerkingsverband) hebben uitgevoerd?
11	In hoeverre vinden projecten die geen RIF-subsidie hebben ontvangen alsnog doorgang? Hoe kan dit worden verklaard?
Verduurzaming	
12	In hoeverre is bij de RIF-projecten die zijn afgerond sprake van verduurzaming in inhoudelijke activiteiten?
13	Hoe is de verduurzaming vormgegeven (bijvoorbeeld groeimodel of inbedding binnen onderwijsinstelling, of misschien vervlechting met andere opleidingen)?
14	In hoeverre is bij RIF-projecten die zijn afgerond sprake van een verduurzaming van het samenwerkingsverband? <ul style="list-style-type: none"> • Hoe zag de verdeelsleutel van de cofinanciering er voor, tijdens en na het RIF project uit? • Hoe zien/zag het verdienmodel⁶⁷ voor, tijdens en na het RIF project er uit?
3 Verklarende evaluatie	
Verklaring doelstellingen	
1	Als de doelstellingen die het samenwerkingsverband aan het begin van de projectperiode voor zichzelf geformuleerd heeft behaald zijn, waaraan heeft dat dan gelegen?
2	Als de doelstellingen die het samenwerkingsverband aan het begin van de projectperiode voor zichzelf geformuleerd heeft niet behaald zijn, waaraan heeft dat dan gelegen?
Verklaring einddoel: aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	
3	Als het fonds een positieve invloed heeft op de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt, waaraan heeft dat dan gelegen? Eventueel in vergelijking tot de regio's waar geen positief effect is gevonden.

⁶⁷ Het verdienmodel is een financiële strategie van de publiek-private samenwerking waarmee zij proberen te garanderen dat zij na afloop van de projectperiode zonder steun van de overheid kunnen voortbestaan.

4	Als het fonds geen positieve invloed heeft op de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt, waaraan heeft dat dan gelegen? Eventueel in vergelijking tot de regio's waar wel een positief effect is gevonden.
	Neveneffecten
5	Hoe worden de mogelijke andere (positieve) neveneffecten/resultaten (die als bijvangst kunnen worden beschouwd) verklaard?
4	Evaluatie uitvoering en proces
	Doelmatigheid RIF-project
1	In hoeverre staan de ingezette middelen in het RIF-project in verhouding tot het gerealiseerde resultaat? <ul style="list-style-type: none"> • Hoe hoog zijn de kosten voor een RIF-aanvrager om een RIF-aanvraag in te dienen? • Hoeveel uren kost het een RIF-aanvrager om een RIF-aanvraag in te dienen? • Hoeveel uren kost het opstellen van voortgangsrapportages?
2	In hoeverre vinden de RIF-middelen direct hun neerslag in de samenwerkingsprojecten?
	Doelmatigheid uitvoering beleidsinstrument
1	Hoe hoog zijn de uitvoeringskosten van het RIF voor OCW?
2	In hoeverre zijn de aanvragers tevreden over de uitvoering van de regeling en ondersteuning van de uitvoeringsorganisatie DUS-i?
3	In hoeverre zijn de aanvragers tevreden over de ondersteuning van de uitvoeringsorganisatie PTvT?
4	Wat vinden de uitvoeringsorganisaties zelf over de ondersteuning aan het RIF?
5	Onderzoek naar PPS'en in het MBO
1	Welke soorten publiek-private samenwerkingen bestaan binnen het middelbaar beroepsonderwijs? Komen er andere type samenwerkingen voor binnen de door het RIF gefinancierde projecten?
2	Welke redenen hebben publiek-private samenwerkingen om een aanvraag bij het Regionaal Investeringsfonds mbo te doen, of juist niet?
3	Wat zijn de effecten van deze publiek-private samenwerkingen op de aansluiting van het middelbaar beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt, zowel algemeen als specifiek in de regio?
4	Welke vooraf niet beoogde (onverwachte) effecten en/of bijvangst zijn er te zien?
6	Vooruitkijken
1	Welke lessen kunnen op basis van de ervaringen tot nog toe worden getrokken voor de resterende looptijd van de projecten en voor toekomstige projecten (lessen)?
2	Wat zijn de aanbevelingen voor de toekomst voor de ondersteuning van het RIF?
3	Wat zijn de aanbevelingen omtrent de effecten van publiek-private samenwerkingen op de aansluiting van het middelbaar beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt?
4	Wat zijn de aanbevelingen voor OCW om het beleid in de toekomst op dit onderwerp aan te scherpen?
5	Hoe kan het RIF het best gepositioneerd worden t.o.v. andere PPS'en om overlap te voorkomen en complementariteit te vergroten?

Bijlage 2. Leden begeleidingscommissie

De volgende personen hebben zitting genomen in de begeleidingscommissie:

- Herman Scholten, teamtrekker onderwijs-arbeidsmarkt directie MBO OCW;
- André de Moor, adviseur directie Kennis OCW;
- Wytse Wouda, clusterleider programma Human Capital EZK;
- Marjolein Berends, beleidsmedewerker directie MBO OCW;
- Magda van der Star, directie MBO OCW;

Bijlage 3. Overzicht gesprekspartners

Organisatie	Naam
OCW	Jonne Groot
OCW	Liesbeth van den Berg
OCW	Marjolein Berends
Beoordelingscommissie	Mirjam Bult
Beoordelingscommissie	Arie Kraaijeveld
Beoordelingscommissie	Edwin Berends
PTvT/Katapult	Sander van der Ham
PTvT/Katapult	Thomas Boekhoud
PTvT/Katapult	Pieter Moerman
DUS-i	Imro Simmelink
DUS-i	Pien Gertenaar
DUS-i	Marieke Jansen
DUS-i	Mark Hesseling
MBO Raad	Pia Deveneyns
MBO Raad	Henk Kuppens
SBB	Pascal Hollman
SBB	Renske Hamstra
Directeur CA ICT en coördinator HCA ICT	Louis Spaninks
MKB Nederland/VNO-NCW	Gertrud van Erp
EZK	Jorg van Velzen
JOB	Thirza Scholtens

Bijlage 4. Deelnemers reflectiepanel

Naam	Organisatie
Niek van den Berg	Beoordelingscommissie
Paul Dirckx	Beoordelingscommissie
Pia Deveneijns	MBO Raad
Maurits Grievink	PTvT
Sander van der Ham	PTvT
Pien van Hoodonk	DUS-I
Jolanda ten Hove	DUS-I
Pascal Hollman	SBB
Liesbeth van den Berg	OCW
Marjolein Berends	OCW
Amanda Thakoerdin	EZK

Bijlage 5. Case studies

Methodologische verantwoording

Doel van de casestudies

De casestudies zijn gebruikt voor het dieper analyseren van de effecten van het RIF in gesubsidieerde projecten. Ze geven hierbij:

- dieper inzicht in welke activiteiten met betrekking tot het verbeteren van de aansluiting MBO-arbeidsmarkt zijn uitgevoerd;
- Waarom deze activiteiten zijn uitgevoerd; en
- welke succesfactoren en knelpunten sector- en/of regio-overstijgend zijn.

Selectie van de casestudies

In totaal zijn er 10 cases geselecteerd. Het totaal van de cases vertegenwoordigt het geheel aan projecten. Om zo dicht mogelijk bij het gehele portfolio van het RIF te komen zijn de volgende selectiecriteria gehanteerd:

1. Omvang van het project: We hebben de projecten ingedeeld in grootte, om op deze wijze grote, middelgrote en kleine projecten mee te nemen.
2. Geografische spreiding: we hebben getracht een evenredige verdeling over het land te verkrijgen;
3. Sectorale spreiding; bij de selectie van de cases is getracht zoveel mogelijk uiteenlopende sectoren te bestrijken.

De selectie is in overleg vastgesteld met de opdrachtgever. Tabel 20 geeft een overzicht van de geselecteerde cases.

Tabel 20. Geselecteerde cases.

PPS	Tranche	Penvoerder	Sector(en)	Regio
RIF14011 Zorgboulevard Rozendaal	2014	ROC West Brabant	Zorg en welzijn	Zuidwest
RIF14012 Food & Proces Tech Campus	2014	Regio College	Food, techniek	Noordwest
RIF14029 Green Tech NHN	2014	AOC Clusius College	Tuinbouw & Uitgangsmaterialen + Agri	Noordwest
RIF14031 PPS CIVci 2.0	2014	ROC van Amsterdam	Creatieve industrie	Noordwest
RIF15002 Topcentrum autoschadeherstelbedrijf Zuid Nederland	2015	Summa College	Mobiliteit & voertuigen	Zuid
RIF15016 Technologieroute	2015	ROC Midden Nederland	Techniek & Procesindustrie	Noordwest
RIF15027 Techcovery FRIS	2015	Deltion College	Techniek	Oost
RIF15049 Bouwen aan de toekomst	2015	ROC van Twente	Bouw	Oost
RIF15050 Model Regionaal Co-makership	2015	Alfa College	Bovensectoraal	Noord
RIF16025 CIV Healthy Ageing	2016-1	ROC Friese Poort	Techniek, ICT, Media & vormgeving, Zorg & welzijn	Noord

Uitvoeren van de casestudies

De casestudies zijn per casus uitgevoerd door vaste teams van twee onderzoekers. Per case zijn waar mogelijk (groeps)interviews gevoerd met een projectleider/coördinator RIF, vertegenwoordiger(s) arbeidsorganisaties, betrokken docenten en opleidingscoördinator(en) en een bestuurder. Opgemerkt moet worden dat het niet in alle gevallen mogelijk bleek met alle partijen een gesprek te organiseren, met name wanneer sprake is geweest van personeelwisseling of wanneer het RIF-project tot een einde is gekomen en contacten zijn verwaterd. Daarnaast heeft een deel van de beoogde gesprekspartners aangegeven andere prioriteiten te hebben met het oog op de gevolgen van COVID-19 op het onderwijs. De uiteindelijke lijst met gesprekspartners per case is opgenomen in Tabel 21.

Tabel 21. Overzicht gesprekspartners case studies.

Rol/functie	Naam
Bouwen aan de toekomst (ROC van Twente)	
Directeur MBO college voor Bouw, Infra & Interieur	Eddy Gruppen
Projectleider	Kirstin Anchelon
Docent Bouwkunde	Frans Hartman
Voorzitter CvB ROC van Twente	John van der Vegt
Partner: Pioneering	Carmen Oude Wesselink
Partner: Domijn	Diane Hemstra
Partner: RIBO	Martin Bellers
Food & Proces Tech Campus (Regio College)	
Directeur School voor Techniek & ICT	Ramon Baijens
Projectleider	Saskia Hovinga
Docent procestechniek	Gerard Jeurissen
Voorzitter CvB Regio College	Bernard Fransen
Partner: voorzitter stichting FPTC	André Overmars
Technologieroute (ROC Midden-Nederland)	
Directeur Bouw & Interieur College, het ICT College en het Tech College	Robert Koch
Huidig afdelingsmanager ICT College, voormalig afdelingsmanager Werktuigbouwkunde	Peter Brouwer
Voormalig afdelingsmanager ICT College, nu afdelingsmanager Metaal	Patrick Baas
Docent Werktuigbouw	Harry Post
Voorzitter CvB ROC MN	Paul van Maanen
Partner: Opleidingsbedrijf Metaal (OBM)	Jeroen de Graaf
Regionaal co-makership (Alfa College)	
Projectleider	Gerard Krikken
Projectmanager DOMEgroep (vertegenwoordiger bedrijfsleven)	Henk Brinks
Docent Bouwkunde en projectleider deelprojecten	Alco Otten
Topcentrum Autoschadeherstel Zuid Nederland (Summa College)	

College van Bestuur Summa	Petra de Lange
Directeur en projectleider	Roel Akkerman
Teamleider	Rick van der Velden
Docent Summa	Bas van der Sloot
Techcovery FRIS (Deltion College)	
Projectleider	Jan Uitert
Manager en teamleider bij Carolus Clusius College	Ellen Ensing
Directeur OBM Oost BV	Gerwin Peppelman
Directeur Brink Techniek	Joost van der Brink
Docent Deltion College	Ronnie Smits
PPS CIVci 2.0 (ROC van Amsterdam)	
Programmamanager ROCvA, ICT en Media	Ben Visscher
Programmamanager ROCvA, Mode&Jeanschool	Mirjam Riethof
Partner: Mediaproductiebedrijf United	René Delwel
Oprichter House of Denim	James Veen Hoff
Zorgboulevard Roosendaal (ROC West Brabant)	
Management ROC West-Brabant	Joost de Jongh
Onderwijs & Innovatie Curio Zorg & Welzijn	Marita Bogers
Green Tech NHN (Clusius College)	
Voorzitter College van Bestuur Clusius College	Rien van Tilburg
Projectleider	Nancy Boterblom
Programmamanager GreenportNHN	Jeroen Noot
Docent Horizon College	Suvat Ozcelik
Docent Clusius College	Pierre Admiraal
Healthy Ageing Friesland	
Lid College van Bestuur ROC Friese Poort	Alice Muller
Vestigingsdirecteur en domeinregisseur Zorg en Welzijn	Jacoba Posthumus
Projectmanager PTvT	Miriam Korstanje

Analyse van de casestudies

Om de cases te analyseren is een fiche opgesteld. Dit fiche geeft de mogelijkheid om op gestructureerde wijze de interviews te analyseren. De uitkomsten uit de gesprekken zijn in deze fiches samengevoegd en per casestudie uitgewerkt. In de rapportage zijn voorbeelden uit onderstaande casestudies verwerkt.

RIF14011 Zorgboulevard Roosendaal – ROC West Brabant (Curio)

Case	RIF14011 Zorgboulevard Roosendaal - ROC West-Brabant (Curio)
Beschrijving project	ROC West-Brabant (Curio) is een groot ROC (25.000 leerlingen) met een groot aantal onderwijslocaties in West- Brabant. De Zorgboulevard is de enige in 2014 door het RIF gesubsidieerde PPS in de sector zorg en welzijn. De Zorgboulevard is een fysieke locatie waar zorg en zorgonderwijs worden gecombineerd. De RIF-aanvraag betreft een inhoudelijke invulling van deze fysieke zorgboulevard. In de door het RIF gesteunde projecten worden verschillende disciplines en niveaus bij elkaar gezet.

	<p>De Zorgboulevard Roosendaal is een samenwerkingsinitiatief van onderwijsinstellingen, waaronder ROC West-Brabant, en zorginstanties. De samenwerking betreft een formalisering en uitbreiding van al bestaande samenwerking. Het doel van het project is om een goede aansluiting te bewerkstelligen tussen onderwijs en arbeidsmarkt door de organisaties Thuiszorg met Aandacht, S&L Zorg, SDW, het Care Innovation Center en het Huis van Morgen samen te brengen in één gebouw, namelijk het Kellebeek College. De Zorgboulevard dient als proeftuin voor het ontwikkelen en testen van nieuwe zorgconcepten en biedt opleidings- en stagemogelijkheden voor mbo-studenten van niveau 2, 3 en 4.</p> <p>Het plan van aanpak kende zeven projecten. Een project was de oprichting van de zorgboulevard, het project Innovatie Plint. De overige zes projecten zijn onderwijsgerelateerd: Accelerated Learning, Scenarioleren, Dienstencheque, Crea in de wijk, Pilot Leerafdeling en Implementatie Zorginnovaties.</p>
Belangrijkste uitkomsten	<p>Het doel van de Zorgboulevard was het realiseren van een betere aansluiting tussen onderwijs en de beroepspraktijk door het ontwikkelen van beroepspraktijk gericht onderwijs, structurele samenwerking tussen publieke en private partijen, het delen van kennis en het bieden van voorzieningen en faciliteiten. De doelen van de samenwerking zijn bereikt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bestaande samenwerking tussen onderwijs en partners is geformaliseerd en uitgebouwd; • Gedeelde voorzieningen en faciliteiten (Innovatie Plint); • Er vindt uitwisseling van kennis plaats tussen verschillende betrokken partijen; • Er wordt sterk ingezet op beroepspraktijkgericht onderwijs, met name door virtuele zorginstellingen te realiseren waar door studenten de praktijk in een veilige omgeving kunnen ervaren.
Effecten	<ul style="list-style-type: none"> • Er is meer besef dat samenwerking tussen publieke en private partijen van belang is, daardoor wordt er ook buiten de PPS meer met elkaar samengewerkt; • Betere aansluiting tussen onderwijs en beroepspraktijk door beroepspraktijkgericht onderwijs. De student leert hierdoor goed te handelen en communiceren; • Technieken die buiten de zorg al bestaan worden nu ook in de zorg toegepast. Dit speelt in op de zorgbehoefte die ontstaat door de vergrijzing; • Ouderen kunnen door middel van de dienstencheque waar de gemeente Roosendaal aan bijdraagt tegen gereduceerd tarief zorg inkopen.
Impact RIF	<p>De motivatie voor partners om een RIF-subsidie aan te vragen was deels pragmatisch; de nieuwbouw rond de zorgboulevard was net afgerond, het project gaf de financiële armslag en de katalysator om de al bestaande Zorgboulevard te vullen met PPS-en. Met steun van het RIF kon sneller en intensiever worden geschakeld. Ook kon door de RIF-aanvraag een aantal projecten uitgevoerd worden die anders op de plank waren blijven liggen: projecten voor niveau 2 studenten en voor de versterking van praktijkervaring voor de BOL. Zonder RIF waren de projecten in de Zorgboulevard dus ook doorgezet, maar minder snel en minder intensief. Het RIF wordt dus niet gezien als bepalend voor de totstandkoming van de samenwerking, maar meer voor de doorontwikkeling ervan. Het biedt de ruimte om de samenwerking (sneller) te intensiveren.</p>
Succesfactoren en knelpunten	<p>De belangrijkste succesfactoren zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het aantal partners was overzichtelijk. Dit kwam de betrokkenheid van de zorginstellingen ten goede; • Sterke urgentie vanuit bedrijfsleven (relatief grote in-cash bijdrage). Opleiden en ontwikkelen zit verankerd in de bedrijfscultuur van grote zorginstellingen; • Rol van regionale en lokale overheden (zowel aanjagend als financieel); <p>De belangrijkste knelpunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De gevraagde tijdsinvestering voor de RIF-subsidie wordt als hoog ervaren in vergelijking met het beschikbare budget. Aangegeven wordt dat betrokken partners daarom in het vervolg liever zelf een grotere bijdrage leveren dan de benodigde administratieve lasten voor de RIF-aanvraag dragen. Bijkomend voordeel is dat het project hiermee flexibeler wordt en niet meer vastzit aan eerder opgestelde doelen.
Verduurzaming	<ul style="list-style-type: none"> • De projectperiode is eind 2018 geëindigd. Van de 7 programma's die onder het RIF project vallen hebben er 6 een vervolg gekregen;

	<ul style="list-style-type: none"> De betrokken zorgpartijen hebben zich financieel geïnteresseerd aan het vervolg. Zij dragen jaarlijks extra bij en compenseren hiermee het wegvallen van het RIF budget.
Positionering PPS binnen instelling	<p>De samenwerking heeft nog geen leereffect voor andere opleidingen (buiten de zorgsector) opgeleverd, met name doordat er relatief weinig interactie is met opleidingen buiten de zorg. Wel wordt aangegeven dat samenwerking zoals is vormgegeven in de Zorgboulevard ook voor andere sectoren leerzaam is.</p> <p>De ROC West Brabant is naast de Zorgboulevard nog bij 4 andere RIF-projecten als penvoerder betrokken. Dit gaat om de projecten Compositie Maintenance Cluster West Brabant (RIF15029), PPS Vakcentrum Bouwtechniek (RIF15035), PPS Het Eventum Bergen op Zoom (RIF16030) en het Centrum voor Mobiliteit en Logistiek West Brabant (RIF16034).</p> <p>Naast de RIF-projecten vinden slechts op beperkte schaal hybride samenwerkingsvormen plaats binnen ROC WB. De omvang ervan is beperkt. Wel wordt aangegeven dat goed beroepsonderwijs het beste kan plaatsvinden samen met het bedrijfsleven om zo tot een maximaal rendement bij de ontwikkeling van competenties van studenten en leerlingen te komen.</p>
Uitvoering en proces	<p>De gevraagde tijdsinvestering voor de RIF-subsidie wordt als hoog ervaren in vergelijking met het beschikbare budget. Aangegeven wordt dat betrokken partners daarom in het vervolg liever zelf een grotere bijdrage leveren dan de benodigde administratieve lasten voor de RIF-aanvraag dragen. Bijkomend voordeel is dat het project hiermee flexibeler wordt en niet meer vastzit aan eerder opgestelde doelen.</p>

RIF14012 Food & Proces Tech Campus (FPTC) - Regio College

Case	RIF14012 Food & Proces Tech Campus (FPTC) - Regio College
Beschrijving project	<p>Regio College is een klein ROC met een breed opleidingsaanbod, actief in de Zaanstreek en Waterland. De Food & Proces Tech Campus is een samenwerking tussen 16 bedrijven uit de Zaanstreek verenigd in de Stichting FPTC, het Regio College, vmbo-scholen van OVO Zaanstad en de gemeente Zaanstad.</p> <p>De food sector in de regio kende een probleem met het vinden van goed opgeleid personeel, met name proces operators. De oorzaak hiervan kan enerzijds gevonden worden in de onbekendheid van de sector onder jongeren en hun ouders (geen sterke en duidelijke profilering van de foodprocestechniek branche) en anderzijds zijn er problemen met het inrichten van het praktijkgedeelte van een BOL-opleiding processtechniek. Vanwege de strenge eisen op het gebied van voedselveiligheid, milieu en werktijden voor minderjarige leerlingen is het voor bedrijven in de food sector namelijk vaak niet mogelijk invulling te geven aan een volwaardige praktijkstage, die een onmisbaar onderdeel vormt van elke BOL-opleiding.</p> <p>De triple helix partijen FPTC, Regio College en gemeente Zaanstad hadden hier twee jaar voor de RIF-aanvraag al een structureel overleg met elkaar over. Begin 2014 is met de financiële ondersteuning van de gemeente Zaanstad en de Amsterdam Economic Board een praktijkvoorziening gerealiseerd. De in FPTC deelnemende bedrijven hebben zich met een jaarlijkse bijdrage garant gesteld voor de exploitatie van de praktijkvoorziening voor een periode van vijf jaar. Ook is de tweejarige opleiding BOL-2 food-operator A in september 2013 van start gegaan bij het Regio College. Met de vmbo-scholen van OVO Zaanstad is gestart aan de verbetering van het imago van de food sector onder jongeren.</p> <p>Om de mogelijkheden van de Food & Proces Tech Campus te kunnen benutten en de doelstellingen van de stichting te helpen realiseren en heeft de Stichting FPTC samen met het Regio College en de gemeente Zaanstad een vervolgstap gedefinieerd waarbij de RIF-subsidie is ingezet. Dit bestaat uit de volgende activiteiten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wervingsactiviteiten vmbo (bekendheid vergroten) • Ontwikkeling doorlopende leerlijn vmbo-mbo (ontwikkeling keuzevak) • Ontwikkeling mbo opleidingen BOL-2, BOL-3 en BOL-4 • Investeringen in de praktijkvoorziening • Training docenten, instructeurs en praktijkbegeleiders <p>Het project kent een omvang van ongeveer €1,5 miljoen euro. De stichting FPTC levert een behoorlijke in-cash bijdrage (ongeveer een kwart van de totale kosten) om de exploitatie en de praktijkinstructeur van de praktijkvoorziening te financieren. Ook de gemeente Zaanstad, OVO Zaanstad, de Stadsregio Amsterdam, de provincie Noord Holland en het Regio College zelf hebben een (financiële) bijdrage geleverd.</p>
Belangrijkste uitkomsten	<p>De doelstellingen van het project zijn (soms met enige vertraging) behaald. Het was bijvoorbeeld de doelstelling om per september 2017 een jaarlijkse instroom te hebben van 20 deelnemers aan de BOL 3 opleiding. Echter, vanwege wat opstartproblemen door BTW problematiek en het goedkeuren van een regionaal keuzevak, is het van start gaan van deze opleiding uitgesteld. Daarom is het</p>

	<p>gerealiseerde aantal studenten in die periode nog 0. Aan het einde van het RIF zijn alle doelen behaalde, dit zijn de belangrijkste uitkomsten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het ontstaan van (voor het Regio College) nieuwe BOL-opleiding niveau 2 en 3 met een praktijkvoorziening, waar het stagedeel in een praktijkomgeving wordt vorm gegeven zodat kennis direct in de praktijk wordt gebracht; • Ontwikkeling van lesprogramma VMBO (t.b.v. instroombevordering van nieuwe opleiding). Het lesprogramma wordt op 7 VMBO-scholen uitgevoerd. • Een menukaart met activiteiten en projecten voor het uitvoeren van loopbaanoriëntatie gericht op de sector food en procestechniek bij het vmbo is ontwikkeld en wordt jaarlijks ge-update.
Effecten	<p>De belangrijkste (neven)effecten kunnen als volgt worden samengevat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbeterd imago en bekendheid van de sector bij VMBO-leerlingen én mentoren/leraren/decanen; • Studenten krijgen onderwijs op maat, de opleiding is kleinschalig en er is weinig uitval door intensieve begeleiding; • Instroom van (goed opgeleide) jonge procesoperators bij regionale bedrijven in de procestechniek (die waren er eerst niet). We zijn het er (nog) minder dan waar men in eerste instantie van is uitgegaan; • Het overgrote deel van de studenten gaat werken bij één van de FPTC-bedrijven en studenten zijn bewust van wat bedrijven in de regio te bieden hebben; • Beter uitwisseling en samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt (en overheid) binnen de (food) procestechniek, men begrijpt elkaars wereld beter.
Impact RIF	<p>Voor de RIF-aanvraag lag het fundament van de samenwerking er al, de praktijkhal was zelfs al gerealiseerd. Volgens de betrokkenen diende het RIF als een vliegwiel waardoor alle plannen ook daadwerkelijk van de grond kwamen. Zonder het RIF was het lastig geweest om de processtappen snel en goed te kunnen maken. Het gaf ook een soort zekerheid en extra commitment voor de betrokken partners, de kans op afbreuk was zonder het RIF veel groter omdat er geen koepel of branchevereniging is binnen de foodprocestechniek.</p> <p>Wel vindt men het RIF geen echte investeringssubsidie, met name omdat enkel afschrijvingen op investeringen subsidiabel zijn. De grootste behoefte in de techniek ligt juist bij investering in de praktijkvoorziening: er is veel kapitaal nodig om goed beroepsopleiding voor elkaar te krijgen voor een techniekopleiding. Daar zou RIF toegevoegde waarde kunnen bieden.</p>
Succesfactoren en knelpunten	<p>De belangrijkste succesfactoren zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sterke betrokkenheid van een groep bedrijven die de urgentie voelt om samen hun verantwoordelijkheid te nemen (uit zich onder andere in relatief grote in-cash bijdrage); • Rol van regionale en lokale overheden (zowel aanjagend als financieel); • Sterke betrokkenheid van docenten die zelf uit het bedrijfsleven komen; • Persoonlijk contact en kleinschaligheid van de opleiding waardoor er sprake is van weinig uitval en studenten maatwerk onderwijs genieten. De kleine schaal is tegelijkertijd ook een bedreiging ten aanzien van de beperkte instroom van studenten. <p>De belangrijkste knelpunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Latere opstart door afwijzing van het regionaal keuzevak vmbo en BTW problematiek; • Enkel de afschrijvingskosten van investeringen in praktijkfaciliteit mochten opgevoerd worden als subsidiabele projectkosten.
Verduurzaming	<p>Inhoudelijk hebben de ontwikkelde opleidingen en lespakketten een plek gevonden in de curricula en dus het reguliere onderwijs. De noodzaak voor jonge (food)procestechniekoperators is blijvend dus de samenwerking zal blijven bestaan. Een bedreiging voor de toekomst is de schaarste van techniekstudenten en de grote vraag van andere bedrijven in de techniek (buiten de food procestechniek).</p> <p>De PPS kent al een stichtingsvorm en heeft een 'harde kern' van betrokken bedrijven die vanaf de start een bijdrage hebben geleverd. Bedrijven hebben een heel duidelijk belang en zijn ook actief betrokken bij verduurzamingstappen. Er lopen verschillende acties voor verduurzaming:</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) Verhuizing van de campus naar de Techniekcampus en samenwerking met Robotica (nieuwe RIF-PPS) waardoor de PPS beter zichtbaar wordt, er meer schaal wordt gecreëerd en er synergiën kunnen ontstaan met andere opleidingen in de techniek;

	(2) Aansluiting van nieuwe bedrijven in stichting FPTC; (3) Het inzetten op verhoging instroom (o.a. actief alumni beleid) van de opleiding;
Positionering PPS binnen instelling	Het Regio College is een relatief kleine ROC. Het bestuur van het Regio College is nauw betrokken bij de FPTC. FPTC is nu nog een relatief geïsoleerd project. Het Regio College wil de komende periode inzetten op het bundelen van krachten en meer samenwerking met andere ROC's in de regio. Op dit moment is het Regio College bezig met het ontwikkelen van een TechCampus rondom procestechnologie en Robotica waarin ook het FPTC een plek zal gaan krijgen. Tot nu toe hebben de RIF-aanvragen enkel binnen de School voor Techniek & ICT plaats gevonden. In 2018 heeft de school voor Techniek en ICT weer een RIF aanvraag ingediend met als hoofdtitem "Robotica". Deze RIF-aanvraag is in eerste instantie op details afgewezen, in januari 2019 is een bijgestelde aanvraag ingediend en goedgekeurd.
Uitvoering en proces	Rol PTvT: PTvT heeft een positieve rol gespeeld in het oplossen van problemen die er speelden met BTW. Rol DUS-I: Bij de aanvraagprocedure bood DUS-I voldoende ondersteuning. Ook DUS-I heeft een goede rol gespeeld in het oplossen van de BTW-problematiek. Ervaren administratieve last: Het aanvraagformulier invullen wordt wel als lastig ervaren, maar dat wordt door wel zo ver als mogelijk ingevuld. Wat wel als tijdsintensief wordt ervaren is het bezoek van externe partijen aan FPTC. Juist omdat het FPTC vrij succesvol is, kreeg het veel bezoek van externen.

RIF14029 Green Tech NHN – Clusius College

Case Beschrijving project	RIF14029 Green Tech NHN - Clusius College In het project GreenTech NHN werken twee Noord-Hollandse MBO scholen (Het Clusius College en het Horizon College) aan stageopdrachten voor studenten in technische en agrarische opleidingen. Met gerichte opdrachten, door het bedrijfsleven aangedragen, leren de studenten hoe ze hun kennis en vaardigheden kunnen toepassen en vergroten. Doel was de agrarische sector beter te kunnen voorzien van technisch personeel. Hiervoor was het belangrijk dat het curriculum up to date gemaakt werd, door de opleiding te moderniseren en actualiseren. GreenTech NHN draagt bij aan de uitvoering van het Techniekpact 2020, waarin door het bedrijfsleven en het onderwijs afspraken zijn gemaakt om de aansluiting van het regionaal onderwijs op de technische sectoren te verbeteren. LTO Noord NH en Seed Valley ⁶⁸ hebben tezamen met de Colleges van Bestuur van het Clusius College en het Horizon College hun steun verleend aan de totstandkoming van het projectplan van GreenTech NHN. Het project betreft een nieuwe samenwerking. Het college van bestuur van het Clusius College is zeer bekend met het bedrijfsleven in de agrarische sector. Zij hebben het signaal opgepikt om het project op te zetten. Partners zijn georganiseerd via de Greenport. Zij vertegenwoordigen het bedrijfsleven in de regio. De wens voor samenwerking bestond dus zowel binnen het onderwijs als binnen het bedrijfsleven. Bedrijven zagen in dat het nodig was bij te dragen aan het project, waarbij de voorkeur uitgaat naar een in-kind bijdrage in plaats van een in-cash bijdrage.
Belangrijkste uitkomsten	De doelen van de samenwerking zijn behaald: <ul style="list-style-type: none"> • Er is een keuzedeel opgezet dat door twee onderwijsinstellingen aangeboden wordt. Studenten van het Horizon college kunnen het keuzedeel kiezen en voor studenten van het Clusius College is het een verplicht onderdeel van het curriculum. • Hybride docenten worden ingezet om met de studenten te delen waarmee ze in de beroepspraktijk bezig zijn en wat het beroep inhoudt. • Er is meer multidisciplinaire samenwerking doordat studenten van verschillende opleidingen (en onderwijsinstellingen) met elkaar samenwerken en van elkaar kunnen leren
Effecten	<ul style="list-style-type: none"> • Er bestond al samenwerking met tuinbouwbedrijven, maar de samenwerking met tech-bedrijven en het Clusius College is nieuw. De tech-bedrijven doen veel werk voor de agrarische sector, en voelen zich steeds meer lid van de sector. De zichtbaarheid van de agrarische sector is groter geworden door RIF.

⁶⁸ Seed Valley is een internationaal centrum voor plantenveredeling en zaadtechnologie, gelegen in Noord-Holland, waarbij het Clusius College en circa 40 innovatieve bedrijven die hoogwaardige rassen en nieuwe technologie ontwikkelen voor de groenten- en sierbloementeelt zijn aangesloten.

	<ul style="list-style-type: none"> • Studenten van verschillende opleidingen leren multidisciplinair werken en bereiden zich zo ook goed voor op de beroepspraktijk. • De toegang tot technisch personeel is voor het agrarische bedrijfsleven vergemakkelijkt. Er is meer begrip van aanknopingspunten van technische studenten voor de agrarische sector. Steeds meer techniekstudenten vinden een stage in de agrarische sector.
Impact RIF	<ul style="list-style-type: none"> • Het RIF kwam voor deze PPS op het juiste moment en heeft gediend als smeeroilje. Betrokkenen waarderen het RIF omdat het indienen van een aanvraag op zichzelf genomen al veel teweegbrengt. Het opstellen van een plan levert energie op bij alle betrokken partijen en het goedkeuren van de RIF-aanvraag betekent dat het maatschappelijke nut erkend wordt waarmee de status en het draagvlak stijgen. Het stellen van hoge eisen aan de voorkant is deels een factor bij het succes. • Het RIF speelt mensen vrij die zich bezig kunnen houden met het doorvoeren van verandering binnen de onderwijsinstelling.
Succesfactoren en knelpunten	<p>De belangrijkste succesfactoren zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er bestaat een sterke relatie tussen de onderwijsinstelling en het (agrarische) bedrijfsleven. De connectie is sterk en is ook geïntegreerd binnen de organisatie, de connectie hangt dus niet af van specifieke personen. Dat was al voor het RIF-project het geval. • In het geval van GreenTech NHN zijn er sterke partners (Greenport) aanwezig die zich committeren aan het onderwijs. • De RIF-aanvraag sluit aan bij de economische clusters die in de regio belangrijk zijn. <p>De belangrijkste knelpunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De cultuur van het bedrijfsleven en het onderwijs is erg anders. Dat heeft ook te maken met het tempo van onderwijs en van het bedrijfsleven. Communicatie en vertrouwen in elkaars professionaliteit is belangrijk. • Roosters van verschillende onderwijsinstellingen komen niet altijd overeen. Dat betekent dat er praktische knelpunten overwonnen moeten worden. Dat geldt met name gedurende de start van de samenwerking. • Docenten hebben soms al 30 jaar hetzelfde vak gegeven. Er moet veel energie ingezet worden om docenten te overtuigen breder te kijken en ontwikkelingen in de sector zien. Het is lastig om goede docenten te vinden die op mbo-niveau teeltvakken te kunnen geven. • In het geval van GreenTech NHN was het voor studenten niet mogelijk om stage te lopen bij een erkend leerbedrijf in de technische sector. Dit is ook een belemmering gebleken in de samenwerking met het Horizon College.
Verduurzaming	<p>Na afloop van de RIF-bijdrage is er doorgepakkt. Er is ingezet de werkwijze op te vangen binnen het onderwijs en bestaande constructies zelf. Betrokken docenten en teamleiders pakken daarop door. Het bedrijfsleven levert hierbij geen directe financiering, maar staat er wel voor over bij te dragen in de vorm van gastlessen of bedrijfsbezoeken.</p> <p>De Greenport is enthousiast over de voortgang van de samenwerking. De belangrijkste borging voor de toekomst zijn de bedrijven die tevreden zijn doordat het chronisch gebrek in agrarische sector aan technisch geschoolde arbeidskrachten wordt aangepakt en dat men ziet dat er vanuit het onderwijs iets wordt gedaan.</p>
Positionering PPS binnen instelling	<p>Het Clusius College vindt samenwerking met het bedrijfsleven essentieel. Het CvB beoordeelt daarbij wel kritisch de mogelijkheden per sector; niet elke sector waarin het Clusius actief is, ontwikkelt zich zo snel of heeft voldoende massa om een PPS aan te gaan. Om publiek-private samenwerkingen professioneler uit te kunnen voeren en om de lasten weg te houden bij docenten en het bedrijfsleven, heeft het Clusius College enkele jaren geleden een projectbureau opgericht. Het projectbureau signaleert actuele ontwikkelingen in de regio. Vervolgens gaat het projectbureau op zoek naar subsidiegelden vaak in samenwerking met een subsidiebureau. Het Clusius College zet in andere pps-en in op sterk techniekonderwijs en samen met de Greenport wordt ingezet op Smart Farming. Naast Greentech NHN is het Clusius College ook penvoerder van het RIF-project Greenlab NHN (RIF16043).</p>
Uitvoering en proces	<p>Het Clusius College heeft het projectbureau en een intermediair ingezet voor het organiseren van de PPS en de RIF-subsidie. De intermediair is zeer bekend in Noord-Holland en met verschillende subsidieregelingen. De invloed van DUS-I en PBT hierin is beperkt.</p>

RIF14031 PPS CIVci 2.0 – ROC van Amsterdam

Case	RIF14031, PPS CIVci 2.0 - ROCvA
Beschrijving project	<p>Het ROCvA en de bedrijven hebben in de projectperiode in het Centrum voor Innovatief Vakmanschap Creatieve Industrie samen onderwijsprogramma's ontwikkeld voor creatieve mbo studenten met als doel het talent van deze creatieve doeners te stimuleren, beter zichtbaar te maken en optimaal te ontwikkelen. Hiertoe zijn drie Talent Labs gerealiseerd op de creatieve hotspots in de MRA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Blue Talent Lab: hierin hebben ROCvA en House of Denim de eerste Jean School ter wereld opgericht. Ook zijn de International Course en Denim Academy ontwikkeld. Het onderwijs is volledig geïntegreerd in de Mode opleidingen van ROCvA en de Jean School staat nu al in de top 100 van beste mode-scholen in de wereld; 2. United College: hierin hebben ROCvA en United een media opleiding ontwikkeld die volledig vanuit het United complex wordt aangeboden. Studenten, docenten en United medewerkers maken films en registraties voor professionele opdrachtgevers uit de entertainment en sportmedia wereld; 3. Dance Event Lab: hierin hebben ROCvA en The School of House het examenjaar DanceEvent ontwikkeld. Studenten volgen hierin een extra programma dat hen voorbereidt op het werken in de Dance Industry. Daarnaast is de Summerschool Mysteryland gerealiseerd waarin studenten 4-6 weken les krijgen van hotshots uit de Dance/Event wereld. <p>Vanuit het CIV werd eerder de organisatie en structuur van het Centrum voor Innovatief Vakmanschap opgezet. De genoemde Talent Labs en de daarvoor benodigde samenwerking met projectpartners zijn opgestart met de RIF-bijdrage. ROC van Amsterdam is met 36.000 leerlingen het grootste ROC van Nederland. In totaal zijn circa 480 mbo-studenten betrokken bij de Talent Labs uit CIVci 2.0. In het onderwijsmodel van CIVCI kiest het ROC van Amsterdam voor een nauwe samenwerking met private innovatieve partners uit de creatieve sectoren fashion, design, media en entertainment, en voor onderwijs buiten de school, op creatieve hotspots in de Metropool Regio Amsterdam. De samenwerking kent een aantal vaste grote partners, maar ook een veranderende schil van kleinere bedrijven uit de creatieve industrie.</p>
Belangrijkste uitkomsten	<p>De doelen van de samenwerking zijn behaald:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er zijn onderwijsprogramma's ontwikkeld voor creatieve studenten (Jean School, United College, Dance Event Lab) • Studenten krijgen beroepsonderwijs in de praktijk. Hierbij wordt meer geleerd buiten de schoolmuren, zoals in leeromgevingen of op de events.
Effecten	<ul style="list-style-type: none"> • Het onderwijs in de Talent Lab's is sterk verbeterd. Daarnaast is de aansluiting tussen scholing en arbeidsmarkt verbeterd en is het enthousiasme onder studenten en docenten verhoogd; • Inzet van mbo studenten was binnen de creatieve sectoren eerder ongebruikelijk, maar deelnemende bedrijven zijn onder de indruk van het niveau van de mbo studenten. Dat levert zowel voor bedrijven als voor mbo studenten nieuwe kansen op; • De opleiding heeft inmiddels een goede naam verworven, wat zich uit in goede stageplekken, goede relaties met bedrijven voor projecten en uitnodigingen voor bijscholing van docenten. Deze nieuw ontwikkelde opleidingen hebben zowel onder studenten als onder private partners een goede naam; • Het mediapark was eerder met name de locatie van United College, maar inmiddels zijn vier opleidingen volledig naar het mediapark verplaatst.
Impact RIF	<p>Het RIF heeft een belangrijke bijdrage geleverd bij de opstart van de samenwerking. Met de beschikbare RIF-subsidie werd het gemakkelijker bedrijven te activeren tot deelname. Daarbij moet opgemerkt worden dat ook een grote bijdrage geleverd is door de EFRO-subsidie en de beleidsagenda van de gemeente Amsterdam. De RIF-subsidie heeft het mogelijk gemaakt dat CIVci een goede relatie met het bedrijfsleven en een goed imago heeft kunnen opbouwen, waardoor het continueren van de samenwerking geborgd kan worden.</p>
Succesfactoren en knelpunten	<p>De belangrijkste succesfactoren zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De betrokken sectoren sluiten aan bij de regiovisie van Amsterdam. De gemeente zelf wilde zelf daarom mede aanjager zijn voor de aanvraag. Ook worden verwante activiteiten en events door de gemeente georganiseerd; • Er zijn meer subsidies aangesproken voor de opzet van het project, waaronder een EFRO subsidie;

	<p>De belangrijkste knelpunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het bedrijfsleven in de creatieve industrie is grillig en sterk aan verandering onderhevig. De ontwikkeling van de bedrijven is onzeker, dat geldt zowel voor focus van het bedrijf als voor het voortbestaan (groei/krimp/faillissement); • De werving van (met name internationale) studenten verliep aanvankelijk moeizaam; • Docenten moesten wennen aan de nieuwe vorm van lesgeven. Zij moesten veel tijd investeren in het onderhouden van een netwerk.
Verduurzaming	<p>Hoewel de RIF bijdrage ten einde is gekomen, is een duurzame sterke verbinding ontstaan tussen onderwijs en een aantal (grote) private partners. Hiervoor zijn meerjarige overeenkomsten met partners opgesteld, waardoor bijdrage van en samenwerking met het bedrijfsleven geborgd is.</p> <p>Daarnaast is het programma opgenomen in de beleidsagenda van de gemeente Amsterdam. Er is meer afstemming tussen de gemeente en onderwijs en ook is duidelijk dat er ook de komende jaren projecten en evenementen in de regio georganiseerd zullen worden waar de opleidingen op aan kunnen sluiten.</p>
Positionering PPS binnen instelling	<p>Het ROC van Amsterdam heeft publiek-private samenwerkingen (PPS) in verschillende sectoren, ieder op eigen wijze vormgegeven. De basis is altijd een intensieve en vernieuwende manier van samenwerken in de leerloopbaan van de student. De praktijk is leidend en lessen vinden dan ook vaak plaats op locaties buiten de school. De ROCvA is positief over de kansen die samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt biedt⁶⁹. Inmiddels heeft het ROCvA een intern deskundige die allerlei subsidies aanvraagt, eerder werd dat met intermediairs gedaan.</p> <p>Het ROC van Amsterdam is betrokken bij meerdere RIF-projecten. In totaal heeft ROCvA 15 aanvragen ingediend als penvoerder, waarvan er 10 zijn goedgekeurd, dit gaat naast CIVci 2.0 om House of Logistics (RIF14028), PPS Cybersecurity Centre MRA (RIF15048), NexTechnician Mobiliteitstechniek (RIF16014), Zorg in de wijk in de 21^e eeuw (RIF16042), House of Hospitality (RIF17003), PPS Take-5 (RIF17012), Opleidingscampus Technische Installaties Amsterdam (RIF17015) en House of Digital (RIF18003). De ROCvA is verder bij 4 projecten als partner betrokken.</p>
Uitvoering en proces	<p>RoI DUS-I en PBT</p> <p>De ROCvA heeft intermediairs ingezet voor de aanvraag van de RIF-subsidie. Dat is prettig verlopen, maar er wordt ook aangegeven dat de aanvraag zonder de intermediair niet was gelukt. De intermediair heeft enorm ontzorgd in de aanvraag en in de voortgangsrapportages. De aanvraag is echt door hen ontwikkeld. Er is input en feedback vanuit DUS-I ontvangen en er is een gesprek met PBT, maar de rol in de ontwikkeling van het plan is beperkt geweest. De inzet van intermediairs toont dat het lastig is een aanvraag naast de reguliere werkzaamheden in het onderwijs te doen.</p>

RIF15002 Topcentrum Autoschadeherstel Zuid Nederland – Summa College

Case Beschrijving project	<p>RIF15002 Topcentrum Autoschadeherstel Zuid Nederland – Summa College</p> <p>Directe aanleiding voor de samenwerking was de constatering bij twee ROC's (Summa College en Koning Willem 1 College) dat de opleidingen autoschadeherstel die zij elk aanboden afzonderlijk van elkaar niet meer in stand waren te houden. Reden hiervan is de kostbare infrastructuur die voor deze opleiding benodigd is. Beide ROC's zagen het risico dat uiteindelijk beide opleidingen zouden moeten sluiten. Daarbij komt dat het vak autoschadeherstel stevig aan het veranderen is door de opkomst van elektronica, nieuwe technologie, nieuwe materialen en innovatieve reparatietechnieken. Om kwaliteit van de opleidingen te behouden en het bedrijfsleven te kunnen bedienen was bundeling van opleidingen noodzakelijk.</p> <p>Daarop is het besluit genomen om opleidingen samen te voegen op een nieuwe locatie (Boxtel). In het Topcentrum Autoschadeherstel werd een nieuwe samenwerking gestart met: 45 schadeherstel- en carrosseriebedrijven, het Opleidings- en Ontwikkelingsfonds Carrosseriebedrijf (OOC), het kenniscentrum VOC Best (Vakopleiding Carrosseriebedrijf) en acht industriële leveranciers. Inmiddels kent het project samenwerking met 137 betalende bedrijven. De samenwerking tussen het Summa</p>
----------------------------------	--

⁶⁹ ROCvA (2018). Samen. De kracht van publiek-private samenwerkingen. Online verkrijgbaar via: https://www.rocva.nl/getmedia/dd470611-6a39-46e0-b548-f8e8aa5ec8f8/ROC_PPS-Boek-2017_LR.pdf.aspx

	<p>College en het KW1C is met betrekking tot het Topcentrum Autoschadeherstel inmiddels beëindigd. Het Summa College is nu alleen verantwoordelijk voor de opleiding. Alle autoschadeherstel- en carrosserieopleidingen (BBL/BOL, niveau 2, 3 en 4) van Koning Willem I College en Summa College zijn samengevoegd. De opleidingen zijn aangepast; in samenwerking met VOC, OOC en autoschadeherstel-, carrosserie- en industriële bedrijven is het praktijkleren in de opleidingen substantieel versterkt. Hiertoe is in het Topcentrum een praktijkcentrum met topfaciliteiten ingericht, mede ingebracht door het bedrijfsleven.</p>
Belangrijkste uitkomsten	<p>De doelen van de samenwerking zijn behaald.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Twee krimpende opleidingen zijn samengevoegd omdat beide opleidingen anders niet houdbaar waren; • Het college biedt zowel praktijkles als theorieles. Wanneer de werkplek van de student bijdraagt krijgt de student praktijkles, wanneer de werkplek niet bijdraagt wordt in plaats daarvan theorieles gegeven (zoals eerder gebruikelijk); • Het Topcentrum autoschadeherstel heeft met de RIF-investering moderne faciliteiten en technieken kunnen realiseren en probeert tijdens de opleiding in te spelen op verwachte ontwikkelingen; • Er is een e-learningmodule opgezet.
Effecten	<ul style="list-style-type: none"> • Na samenvoeging en onderwijsvernieuwing kent de opleiding een groeiend leerlingenaantal; • Bedrijven besparen opleidingstijd en kunnen studenten direct inzetten; • Het bedrijfsleven in de autotechniek wordt nu beter voorzien in de behoefte aan hoger opgeleide medewerkers (voorheen bestonden dergelijke opleidingen niet); • Het opleidingscentrum heeft beschikking over geavanceerde technieken. Studenten kunnen kennis en kunde opdoen die niet alle individuele bedrijven kennen; Bedrijven kunnen hier dus ook leereffect van ondervinden.
Impact RIF	<p>Het project zou ook zonder RIF zijn opgestart. De voorbereiding voor de samenwerking was zelfs al vergevorderd toen de mogelijkheid gebruik te maken van de RIF-subsidie werd overwogen. Het project bleek goed binnen de voorwaarden van RIF te passen en daarom werd een aanvraag gedaan. RIF heeft deelname van bedrijven wel behoorlijk versneld. Daarnaast heeft RIF het mogelijk gemaakt dat nieuwe faciliteiten en (e-learning)lesmethoden zijn ontwikkeld. RIF heeft bijgedragen aan het realiseren van een doelmatige opleiding, maar niet aan het realiseren van een samenwerking met onderwijsinstellingen (KW1C).</p>
Succesfactoren en knelpunten	<p>De belangrijkste succesfactoren zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Vakopleiding Carrosseriebedrijf (VOC) heeft veel bedrijven gemobiliseerd voor deelname aan de PPS. Initiatief komt weinig vanuit de individuele (kleinere mkb-) bedrijven zelf, dus de betrokkenheid van een vertegenwoordigende partij is belangrijk; • Bij een hybride onderwijsvorm is het van belang dat docenten vakexpert zijn, om flexibiliteit gedurende projecten te kunnen garanderen; • Samenvoeging van twee kwetsbare opleidingen heeft geleid tot een groeiende en stabiele opleiding; <p>De belangrijkste knelpunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wanneer veel partners bij de RIF aanvraag betrokken zijn is de administratie via DUS I ingewikkeld; • Samenwerking met andere mbo instellingen kan leiden tot botsende culturen, zeker wanneer de mbo instellingen elkaar voorafgaand aan de samenwerking onvoldoende kennen (cultuurverschil tussen voldoen aan de regels of tussen de beste kwaliteit leveren, maar ook verschil in mandaat voor betrokken opleidingscoördinatoren).
Verduurzaming	<p>De PPS zal ook na afloop van de RIF subsidie doorgang vinden, maar zonder volgende RIF aanvraag te doen. Het wegvallen van de RIF-subsidie zal opgevangen worden door toename van het aantal studenten. Het bedrijfsleven zal ook in de toekomst een bijdrage moeten leveren voor de praktijkdag van de BBL-student(en) die bij het bedrijf in dienst zijn. Door betrokkenheid van de Vakopleiding Carrosseriebedrijf (VOC) is blijvende samenwerking met het regionale bedrijfsleven geborgd.</p>
Positionering PPS binnen instelling	<p>Voor BBL'ers is het belangrijk dat ze direct aan de slag kunnen bij de werkgever, dus daarin is een praktijkdag heel mooi. De klassieke BBL-opleiding voorziet daar eigenlijk niet in. Bij meerdere BBL-opleidingen is Summa erin geslaagd de praktijk goed in de opleiding te integreren. Aangegeven wordt dat per opleiding bekeken moet worden of en hoe samenwerking met het bedrijfsleven kan bijdragen aan de ontwikkeling van opleidingen. Summa stuurt daarin aan op zelforganiserend</p>

	<p>vermogen per team, waarin gebruik gemaakt wordt van de kennis van professionals per team.</p> <p>Summa is betrokken bij verschillende RIF-projecten. In totaal heeft het Summa College dertien aanvragen gedaan, waarvan acht als penvoerder. Van de aanvragen als penvoerder zijn er in vier goedgekeurd. Naast het Topcentrum Autoschadeherstel Zuid-Nederland gaat dit om de projecten Opleiding System Integrator (RIF14014), Samen Slim Zorgen Thuis (RIF16023) en Samen Slim Logistiek Vooruit (RIF18037).</p>
Uitvoering en proces	<p>Rol DUS-I</p> <p>De lasten voor de aanvraagprocedure werden als groot ervaren. Er moeten uitgebreide plannen gemaakt worden voor ontwikkelingen die onzeker zijn. Daarnaast wordt ook van alle partners om een handtekening gevraagd. De ervaring is dat er te weinig ruimte is voor onzekerheid en flexibiliteit bij het indienen van de projectplannen. De ervaring bestaat dat de aanvraagprocedure ertoe leidt dat innovatie (tijdens de uitvoering van het RIF-project) eigenlijk wordt ingeperkt.</p> <p>Rol PTVT</p> <p>De samenwerking met PTVT werd als prettig ervaren. Het werd door de gesprekspartners gewaardeerd dat PTVT bezoek bracht op locatie, en dus niet slechts rapporteerde op basis van aangeleverde documentatie. Hierdoor heeft PTVT bij de controle en in de communicatie ook gevoel bij de bereikte resultaten en wordt niet slechts gedeeld op basis van cijfers.</p> <p>Administratieve lasten</p> <p>Aangegeven wordt dat de bijdrage vanuit het RIF te laag is voor de benodigde administratieve lasten, zowel in het voortraject als tijdens de uitvoering van het project. Als ROC zou volgens de projectleider beter overwogen kunnen worden om de 30% voor vier jaar zelf te financieren, om daarmee ook administratieve lasten en specifieke voorwaarden te verlagen.</p>

RIF15016 Technologieroute – ROC Midden Nederland

Case	RIF15016 Technologieroute – ROC Midden Nederland
Beschrijving project	<p>Technologieroute is een publiek-private samenwerking tussen ROC Midden Nederland (ROC MN) en Opleidingsbedrijf Metaal Midden Nederland (OBM) en richt zich op de metaalsector. Bij OBM zijn ongeveer 80 bedrijven uit de metaalbranche aangesloten. Het initiatief voor de samenwerking is genomen door ROC MN en kwam voort uit een al opgestelde RIF-aanvraag met de Zweedse Kogellagerfabriek (SKF) waarbij SKF zich terugtrok. Er is toen besloten de aanvraag om te vormen richting de metaalsector, omdat er al een bestaande samenwerking was met OBM. De motivatie achter de samenwerking ligt in de veranderende maakindustrie. Metaalbedrijven werken steeds meer met andere materialen en hebben behoefte aan hoger opgeleide werknemers, waar het onderwijs in de regio nog niet op aansloot. Een belangrijke focus van de PPS is dan ook onderwijsvernieuwing, met als doel de studenten beter te laten aansluiten op de veranderingen in de metaalbranche. Ook wordt er aandacht geschonken aan (praktijk)docentprofessionalisering en LLO. Concreet had de PPS de volgende doelstellingen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Ontwikkelen nieuwe mbo plus opleidingen 2) Ontwikkelen nieuwe keuzedelen 3) Volledig ingerichte en goed functionerende praktijklokalen 4) Ontwikkelen docentstages 5) Bijscholing van leraren en praktijkbegeleiders 6) Om- en bijscholing van medewerkers van metaalbedrijven <p>De totale projectkosten van de PPS bedroegen € 2,4 miljoen. De aandeelhoudende bedrijven van OBM droegen in-cash bij door via OBM één dag praktijkonderwijs in te kopen, wat gelijk stond aan ongeveer € 400.000 per jaar.</p>
Belangrijkste uitkomsten	<p>De doelstellingen van het project zijn (soms met enige vertraging) behaald. De doelstelling omtrent het realiseren van twee praktijklokalen heeft gedurende het project echter wel een andere vorm gekregen. Tijdens het project is namelijk het idee om het Vakcentrum Maakindustrie (zelfstandige entiteit) op te zetten ontstaan, waar praktijkinstructie verzorgd wordt. De resultaten van dit project zijn als volgt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De ontwikkeling van 5 nieuwe opleidingen op mbo niveau 4; • De ontwikkeling en opname van nieuwe keuzedelen in het curriculum; • Het Vakcentrum Maakindustrie (wordt nu verder opgezet), waarin onderwijs en bedrijfsleven samen structureel werken aan onderwijsverbetering en -vernieuwing. De opzet van dit Vakcentrum heeft gedurende het project wel vertraging opgelopen. • De ontwikkeling en uitvoering van bijscholing voor praktijkopleiders, medewerkers van het ROC MN en medewerkers van OBM (docentstages,

	gastlessen, excursies en trainingen). De bijscholing van docenten bleef gedurende het project achter, maar heeft uiteindelijk wel plaatsgevonden.
Effecten	<ul style="list-style-type: none"> • Het bedrijfsleven in de regionale metaalbranche wordt nu beter voorzien in de behoefte aan hoger opgeleide medewerkers, aangezien dergelijke opleidingen voorheen niet bestonden. Bedrijven hebben de studenten beter in beeld en deze studenten krijgen dan ook snel een baan; • Studenten ontwikkelen zich sneller door een extra praktijkdag (gefinancierd door bedrijven), waarin ze leren werken met actuele technieken en methoden. Dit zorgt voor een kwalitatief betere aansluiting op de arbeidsmarkt; • Groeiende studentenaantallen en weinig uitval door intensieve begeleiding (zowel bij het vinden van leerbedrijven als gedurende hun tijd bij leerbedrijven); • Intensiever contact met OBM en de bedrijven achter OBM, wat veel aanknopingspunten biedt om het onderwijs structureel te blijven verbeteren. • Het Vakcentrum kan eigenlijk als neveneffect worden beschouwd, omdat dit initieel niet opgenomen was in het plan.
Impact RIF	Het RIF heeft vooral een versnellende functie gehad. In de beginfase, bij het omvormen van de aanvraag, heeft het RIF bijgedragen aan het versneld concretiseren van de plannen. Ook is het project versneld doordat het RIF ruimte vrijmaakt voor de projectleider en docenten met ambitie. Daarnaast heeft het RIF bijgedragen aan een intensievere samenwerking tussen ROC MN en OBM alsook de aandeelhoudende bedrijven van OBM.
Succesfactoren en knelpunten	<p>De belangrijkste succesfactoren zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het project is gebaseerd op daadwerkelijke vraag vanuit het bedrijfsleven (behoefte aan hoger opgeleide medewerkers); • Gedurende project was er al sterke aandacht voor verduurzaming via Vakcentrum (hetzij verstraagd). <p>Het belangrijkste knelpunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cultuurverschillen tussen onderwijs en bedrijfsleven. Dit heeft m.n. gezorgd voor de vertraging bij de planvorming voor het Vakcentrum (verschillen in meningen en visie op operationeel niveau m.b.t. werkwijzen).
Verduurzaming	De ontwikkelde opleidingen en keuzedelen zijn opgenomen in het curriculum. Blijvende verbetering van het onderwijs wordt geborgd door jaarlijkse evaluatiemomenten waarbij docenten en praktijkbegeleiders de opleidingen en keuzedelen evalueren. Een belangrijk onderdeel van de verduurzamingsstrategie is het Vakcentrum Maakindustrie: een zelfstandige entiteit waar het bedrijfsleven medebestuurder is. De rechtsvorm en juridische vorm zijn nog niet vastgesteld. ROC MN verzorgt de hal en het bedrijfsleven het machinepark. Het idee is dat er een hele groep privaat gefinancierde opleidingen komen waarop het Vakcentrum gaat draaien. Bedrijven zullen betalen per BBL-plaats. De verdere opzet van dit Vakcentrum is afhankelijk van deze private investeringen. Een voordeel is dat er in het Vakcentrum naast metaal/constructie ook ruimte is voor engineering, werktuigbouwkunde, etc. Dit zorgt voor een grotere pool van potentiële investeerders. Ook biedt het RIF2.0 kansen bij de verdere ontwikkeling van het Vakcentrum door de opschalingsregeling. Het idee is om in het Vakcentrum te werken met flexibeler, modulair onderwijs. Een uitdaging ligt in de erkenning van dergelijke modules.
Positionering PPS binnen instelling	ROC MN heeft in verhouding tot zijn omvang qua studentenaantallen relatief weinig RIF-PPS'en. Op dit moment is ROC MN enkel bij de RIF-PPS Technologieroute (nu het Vakcentrum) betrokken. ROC MN werkt over het algemeen niet veel met PPS-constructies en heeft in het verleden niet sterk gestuurd op het indienen van RIF-aanvragen door terughoudendheid met subsidies. Deze terughoudendheid is de laatste jaren afgenomen. ROC MN heeft in de periode 2014-2018 vier andere RIF-aanvragen gedaan die zijn afgekeurd. In deze periode zijn daarvoor geen heraanvragen gedaan (wel in RIF2.0, dit geldt voor Smart Technician). ROC MN neemt ook deel in enkele PPS'en die buiten het RIF vallen, bv. ICT Lab Utrecht en de Future Care Labs. Bij deze projecten zijn de RIF-aanvragen vroegtijdig afgebroken doordat de voorwaarden voor de regeling niet passend waren. De PPS Technologieroute richt zich op de opleidingen in de mechatronica en werktuigbouwkunde van het Tech College. OBM is op de campus gepositioneerd, waarmee de samenwerking goed is ingebed in de school. Ook het Vakcentrum zal op de campus geplaatst worden. De verdere opbouw van het Vakcentrum is tevens opgenomen in de Kwaliteitsagenda van ROC MN, waarvoor middelen uit het innovatiebudget gereserveerd worden.
Uitvoering en proces	Rol PTvT en DUS-I: toegenomen tevredenheid over PTvT en DUS-I. In de beginfase hadden beide partijen m.n. een aanjaagfunctie. Ze lazen mee en gaven advies, maar

dit bleef soms wat te vrijblijvend. De partijen hebben hun rol nu verstevigd: het is duidelijker wat je aan ze hebt en ze geven goed inhoudelijk commentaar.
Ervaren administratieve last: door de interne dynamiek bij ROC MN (één keer per kwartaal worden alle cijfers verzameld) ging de verantwoording gemakkelijk. De administratieve last ligt met name bij het verantwoorden van de uren en de voortgangsverslagen.

RIF 15027 Techcovery FRIS – Deltion College

Case Beschrijving project	RIF15027, Techcovery FRIS – Deltion College <p>Deltion College is een middelgroot ROC (14.000 leerlingen) in het oosten van het land (Zwolle). Techcovery is vanaf 2008 actief als bedrijfsvakschool voor het domein techniek binnen het ROC. Deltion is voor 66% eigenaar, opleidingsbedrijf metaal en opleidingsbedrijf installatiebranche elk voor 17%. De samenwerking in het RIF-project betreft dus een uitbreiding van een bestaande samenwerking. De samenwerking heeft een gefaseerde ontwikkeling doorgemaakt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2008-2011: opzet Techcovery met subsidie van de regeling Beroepsonderwijs in Bedrijf (BiB). • 2011- 2015: met subsidie van HPBO is Triple T ('training tomorrow technicians') opgezet, met accent op praktijkleren. • 2015- 2018: met een RIF-subsidie is er een vervolg in FRIS, met een accent op hybride leren en echte praktijkopdrachten. <p>Stichting Techcovery – het door Deltion College, InstallatieWerk Oost & Flevoland (IWOF) en OpleidingsBedrijf Metaal Zwolle (OBM Zwolle) opgerichte praktijkleercentrum – heeft samen met haar partners hiervoor een onderwijsaanpak ontwikkeld voor het praktijkleren om beter te kunnen anticiperen op deze veranderende omstandigheden in de maatschappij en industrie. Deze aanpak biedt als voordeel dat studenten extra tijd kunnen steken in technieken die tijdens de opleiding wat minder aan bod komen maar wel toegepast worden in de beroepspraktijk. Zo kan een snellere overgang tussen de opleiding en het toekomstige beroep worden gerealiseerd. Er wordt gewerkt met praktijklessen in virtuele leeromgevingen, maar ook met samenwerkingsopdrachten vanuit het bedrijfsleven voor zowel vmbo als mbo-studenten (bol 2, 3 en 4). In dit RIF-project wordt een onderwijsaanpak ontwikkeld en inmiddels toegepast om het praktijkleren geïntegreerd te laten plaatsvinden. Dus niet of theorie of praktijk, maar diverse mengvormen. Het zogeheten hybride leren, een term die vaker voorkomt bij RIF-projecten. Deze aanpak heet FRIS en staat voor Flexibel, Reductie, Innovatie en Systeemdenken. Studenten leren niet alleen nieuwe technische vaardigheden, maar maken op deze wijze ook kennis met projectmatig werken en rekening houden met de wensen van de klant.</p>
Belangrijkste uitkomsten	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een onderwijsaanpak ontwikkeld waarin praktijkleren geïntegreerd plaatsvindt, doormiddel van virtuele leeromgevingen en door middel van samenwerkingsopdrachten vanuit het bedrijfsleven. • Techcovery heeft geïnvesteerd in moderne faciliteiten en instrumenten en van den externe leeromgeving;
Effecten	<ul style="list-style-type: none"> • Er bestaat intensievere samenwerking tussen de MBO instelling en bedrijven, maar ook tussen studenten van verschillende niveaus (vmbo en mbo bol 2,3 en 4); • Er is transitie gaande in de werkwijze van betrokken docenten. De in- en uitstroom van studenten van techniekopleidingen op het Deltioncollege is de afgelopen jaren verbeterd, waar het aantal studenten op andere (techniek)opleidingen veelal afneemt; • De externe leeromgeving zorgt voor een betere motivatie bij studenten; • Het bedrijfsleven in de techniek wordt nu beter voorzien in de behoefte aan hoger opgeleide medewerkers (voorheen bestonden dergelijke opleidingen niet); • Studenten leren van bedrijven, maar bedrijven leren ook van studenten. Onderwijs loopt qua techniek en ontwikkeling altijd achter op de voorlopers in het bedrijfsleven, maar heeft wel beschikking over faciliteiten en instrumenten die bedrijven daar achter niet allemaal zelf tot hun beschikking hebben. Dit betekent dat studenten ook kennis en kunde op kunnen doen die het betreffende bedrijf nog niet kent.
Impact RIF	<p>De RIF-subsidie heeft voornamelijk een meerwaarde voor de opstart van het project. RIF wekt vertrouwen waarmee bedrijven over de streep worden getrokken om deel te nemen. Verwacht wordt dat de samenwerking ook zonder RIF wel tot stand was gekomen ten behoeve van onderwijsverandering, maar waarschijnlijk op een langere termijn.</p>

Succesfactoren en knelpunten	<p>De belangrijkste succesfactoren zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grotere uitstroom van techniekstudenten; • Betere aansluiting tussen opleiding en bedrijfsleven, door opleiding van beter gekwalificeerd personeel; <p>De belangrijkste knelpunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er bestaan cultuurverschillen tussen onderwijs en bedrijfsleven. Onder enkele bedrijven leeft het idee dat onderwijs niet altijd alle afspraken na kan komen. • Meer verantwoordelijkheid voor docenten en meer uren vrijmaken voor de docenten om hierop te focussen zou kunnen helpen; • Er zou meer begeleiding moeten zijn voor de betrokken docenten.
Verduurzaming	<p>Er wordt momenteel aan gewerkt om de projecten financieel te verlichten met het oog op het einde van de RIF-subsidie, door de vaste kosten omlaag te brengen. FRIS lijkt nog niet op het netvlies te staan van alle bedrijven, waardoor de toelevering van projecten aan de MBO-instelling niet altijd voldoende is. FRIS zal daarom prominenter naar voren moeten komen door de communicatie tijdens projecten maar ook, en vooral, als geheel te verbeteren. OBM denkt dat na afloop van de RIF-subsidie meer inzet van het onderwijs benodigd is om het gedachtegoed van FRIS door te zetten. Zij zien een groot verschil in investering van onderwijs en bedrijfsleven en mist vertrouwen tussen bedrijfsleven en onderwijs. Het onderwijs heeft een positievere insteek. De verwachting is dat aansluiting bij het bedrijfsleven in stand zal worden gehouden en dat ook onder de RIF-subsidie de projecten door zullen gaan. Er wordt een algemene trend gezien dat bedrijven meer energie in onderwijs en studenten steken om projecten te kunnen koppelen. Dit zal daarom ook doorzetten zonder de subsidie.</p>
Positionering PPS binnen instelling	<p>Het project FRIS is nadrukkelijk onderdeel van de missie en visie van Deltion. In principe is het bestuur van Deltion terughoudend met subsidies, vanwege de administratieve lasten en het vaak onzekere vervolg. Deltion kiest bewust voor bepaalde, strategisch belangrijke subsidieprojecten, omdat externe druk soms nodig is om innovatie in gang te zetten en projecten te structureren en professionaliseren. Voor Deltion biedt FRIS een onderwijskundige innovatie (meer praktijkgeslagen in een virtuele leeromgevingen, maar ook projecten in samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs) en is daardoor breder van belang. Beoogde vervolgstap is dan ook opschaling binnen Deltion naar andere opleidingen en domeinen. Deltion is als penvoerder ook betrokken bij een andere RIF-aanvraag, namelijk het TOPcentrum E-commerce (RIF17005).</p>
Uitvoering en proces	<p>Rol DUS-I en PTvT De aanvraagprocedure werd als goed ervaren. Er wordt aangegeven dat de aanvraag een kader biedt dat verplicht tot samenwerking. De bestuurder van de MBO-instelling vond echter dat de begeleiding vanuit DUS-I en PTvT bij het opstellen van de begroting duidelijker had gekund en dat het proces als geheel sneller had gemoeten. Hierbij wordt aangegeven dat het verloop (wisseling van bestuursleden) in het eigen management het proces vermoeilijkte.</p> <p>Administratieve last Aangegeven wordt dat de administratieve last met name voor docenten vervelend is. Zij zouden meer uren moeten krijgen voor het RIF-project en minder druk op de reguliere verantwoordingslast.</p>

RIF15049 Bouwen aan de Toekomst – ROC van Twente

Case	RIF15049 Bouwen aan de Toekomst – ROC van Twente
Beschrijving project	<p>De PPS is een samenwerking tussen ROC van Twente, Hogeschool Saxion, Stichting Pioneering⁷⁰, ruim 40 regionale bedrijven en opleidingsbedrijven in de regio in de sector bouw en infra. Het initiatief komt voort uit bestaande regionale overleggen (bouw is een belangrijke sector in de regio) waarin is besloten de krachten te bundelen in een RIF-aanvraag. Bedrijven gaven aan de aansluiting met het onderwijs te missen, vanwege het werken met verouderde technieken en materialen. Gevolg hiervan was dat studenten bijna direct na afstuderen weer bijscholing nodig hadden. Ook</p>

⁷⁰ In Stichting Pioneering zijn een bouw- en aan de bouw gerelateerde (Twentse) bedrijven verenigd om samen tot vernieuwing te komen. Pioneering stimuleert vernieuwend ondernemerschap in de bouw door innovatie in proces, product en technologie, door markt te creëren, partijen te verbinden en innovatieve samenwerking te bevorderen.

	<p>nam het aantal ZZP'ers in de bouw toe die andere competenties nodig hebben dan alleen vakinhoudelijke. De PPS is een samenwerking zonder directe deelname van overheden of brancheorganisaties. Bouwen aan de Toekomst richt zich op innovaties in het bouw-onderwijs. Het doel is dat de mbo-leerlingen opleiden en/of trainen in de laatste innovaties van product of proces, in andere manieren van (samen)werken, denken uitvoeren om ze beter voor te bereiden op de actualiteit van de arbeidsmarkt. De PPS kent vier programmalijnen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ontwikkelen innovatieve keuzemodules; 2. Opleidingswerkplaatsen/experimenteelabs waarin de deelnemers in de BPV oefenen met de inhoud van de ontwikkelde keuzedelen; 3. Bouwen op Marktplaats (online matching portal voor stages) 4. Sociale innovatie <p>Het project kent een totale omvang van ruim 5 miljoen met in-kind bijdragen van een 40-tal bedrijven. Ook de regio Twente (in-kind) en provincie Overijssel (in-cash) hebben bijgedragen.</p>
Belangrijkste uitkomsten	<p>Uiteindelijk zijn de doelen behaald, zij het met vertraging (project heeft verlenging aan gevraagd):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe keuzemodules opgenomen in curriculum: <ul style="list-style-type: none"> ◦ Vakinhoudelijke kennis in de vorm van keuzemodules ◦ Soft skills (zijn omgaan met veranderingen, relaties, ondernemerschap): doorlopend in het vak loopbaan en burgerschap; • Netwerk van bedrijven is vergroot. Dit heeft geresulteerd in meer stageplaatsen en de ontwikkelde kennismodules zijn geborgd in de stageopdrachten; • Online portal dat studenten en vacatures matcht; • Sociale innovatie: (1) Definiëren vier kerncompetenties (power skills), (2) Ontwikkelen procedure 'stagelopen in eigen bedrijf', (3) Ontwikkelen tool praktijkopleiders 'Escaperoom'.
Effecten	<ul style="list-style-type: none"> • Studenten krijgen makkelijker stageplekken en zijn enthousiast over de ontwikkelde modules. • De onderwijsvernieuwing zit echt in de deeltrajecten die gemaakt zijn met kennis uit het bedrijfsleven. Nieuwe ontwikkelingen worden door het bedrijfsleven en studenten gezamenlijk opgepakt; • Brengen van innovaties vanuit het bedrijfsleven naar het onderwijs & docentprofessionalisering; • Bedrijven weten het onderwijs beter en sneller te vinden. Meer begrip voor het onderwijs. Studenten werken in opleiding met nieuwste technieken, dit vermindert de inwerktijd. • Spillovers BIM en stage in eigen bedrijf naar andere opleidingen én andere ROC's.
Impact RIF	<p>Het RIF heeft ervoor gezorgd dat het onderwijs sneller vernieuwd kan worden (door uren vrij te spelen voor onderwijsontwikkeling). Ook heeft het RIF de samenwerking aangejaagd en versterkt. Door het RIF ontstond er ook een drive dat er resultaat geleverd moet worden (het moet ook verantwoord worden). Hierdoor komen er ook sneller vernieuwingen op andere gebieden van de grond (buiten de specifieke RIF-PPS).</p> <p>Wel ervaren de partners dat het moeite kostte om het project tussentijds bij te stellen. Het zou makkelijker moeten zijn om gedurende het traject bij te stellen, omdat het niet te voorspellen is welke innovaties er over drie jaar mogelijk en gewenst zijn.</p>
Succesfactoren en knelpunten	<p>De belangrijkste succesfactoren zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Landelijke spillover stage in eigen bedrijf en bijdrage aan ontwikkeling BIM; • Onderwijs brengt ook innovatie in bedrijfsleven; <p>De belangrijkste knelpunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bedrijven minder sterk betrokken dan verwacht. Cofinanciering bleef achter bij oorspronkelijk plan: <ul style="list-style-type: none"> ◦ Bedrijven hebben nog niet altijd door dat ze ook echt zelf iets moeten bedragen; ◦ Bedrijven focus op korte termijn, effecten zijn pas op langere termijn zichtbaar; ◦ De bouwsector zat in zwaar weer waardoor er minder oog was voor zaken die in eerste instantie nog niet direct iets opleveren. Werkgevers moeten namelijk wel tijd vrijmaken om in-kind bij te kunnen dragen, maar de dagelijkse operatie krijgt dan toch vaak prioriteit.

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Eerste jaren (te) veel ingezet op het uitvoeren van het onderwijs terwijl het nog ontwikkeld moest worden. • Het project is gestart met een stapsgewijze fasering voor het ontwikkelen van producten, waarvan sommige meer tijd vergden dan gepland. Hierdoor en door de volgtijdige relatie tussen projectactiviteiten (de ene kan pas starten als de andere is afgerond) heeft het project vertraging opgelopen. • Innovatie in het onderwijs ten behoeve van een betere aansluiting met de arbeidsmarkt blijft lastig omdat het onderwijs een andere ontwikkelingscyclus heeft en trager is. Bedrijven innoveren en hebben daar een commercieel belang bij, terwijl bij docenten gewoon het lesgeven centraal staat en innovatie daarnaast moet gebeuren. Dat levert vaak weerstand op vanuit docenten.
Verduurzaming	<p>De PPS is net 'afgerond'. De producten/tools die zijn voortgekomen uit deze PPS blijven bestaan. De vraag is of de huidige samenwerkingsvorm (zonder juridische status) voldoende slagkracht biedt om verduurzaming succesvol te realiseren. De betrokkenheid van bedrijven in de toekomst is dan ook onzeker (en viel al tegen tijdens de looptijd) en sterk afhankelijk van intrinsieke motivatie van individuen binnen de partnerorganisaties. Bedrijven moeten het ook echt belangrijk vinden om iets bij te dragen aan het onderwijs. De meerwaarde voor bedrijven wordt pas op de lange termijn duidelijk, als de studenten af gaan studeren. De bedrijven die nu mee hebben gewerkt, zijn met name de bedrijven die MVO in hun DNA hebben, en minder de echt commerciële organisaties. Dat komt ook doordat de bouwsector uit een moeilijke periode komt. Dan ligt de focus meer bij het draaien van omzet i.p.v. andere zaken (behalve bij bedrijven die door de crisis juist anders zijn gaan kijken). Ook bij docenten is er nog sprake van weerstand tegen verandering. Dit heeft blijvend aandacht nodig.</p> <p>Positief is dat HBO Jobscore/Bouwtalent⁷¹ heeft uitgesproken dat de behaalde resultaten binnen Bouwen aan de toekomst binnen HBO Jobscore/Bouwtalent geborgd moeten worden. Een andere succesfactor voor verduurzaming is dat er samengewerkt wordt met Stichting Pioneering. Hier komen projecten uit voort, waar verder mee gewerkt kan worden om het onderwijs vernieuwend te houden. ROC van Twente wendt interne middelen aan om een deel van de uren van de projectleider (tevens opleidingsmanager) te financieren voor deze PPS.</p>
Positionering PPS binnen instelling	<p>ROC van Twente is de derde ROC-instelling van Nederland qua omvang. Het aantal toegekende RIF's (5 als penvoerder) is in lijn met omvang school. ROC van Twente stuurt bewust op het aanvragen van RIF-subsidie, in overleg met de colleges wordt gekeken naar kansen en mogelijkheden zitten. De PPS is goed in gebed in de school; het vindt plaats binnen de school en vrijwel alle opleidingen van het MBO College Bouw, Infra & Interieur nemen deel.</p> <p>ROC van Twente heeft ook PPS'en buiten het RIF. Een voorbeeld hiervan is de opleiding precisietechnologie waarbij het bedrijfsleven en de provincie meebetaald. Dat zijn individuele investeringsovereenkomsten met bedrijven en een subsidieaanvraag bij de provinciale overheid. Het verschil met RIF-projecten zit hem in die formele structuur. Het nadeel van het RIF is dat je gebonden bent aan de bijhorende voorwaarden. Voor deze specifieke opleiding moet fors geïnvesteerd worden in de apparatuur. Dat gebeurt in één keer, het RIF heeft een langere termijn blik.</p>
Uitvoering en proces	<p>Rol PTvT: Positief over de ondersteuning van PTvT, feedback op de aanvraag was nuttig en PTvT heeft ook tijdens de uitvoering goede ondersteuning geboden. Ook de georganiseerde workshops (o.a. verduurzaming) waren nuttig.</p> <p>Rol DUS-I: Positief over DUS-I. Tussenrapportages lijken wel echt een formaliteit te zijn.</p> <p>Ervaren administratieve last: Verantwoordingsdruk wordt als behoorlijk gezien maar hoort ook bij de besteding van publiek geld. Men geeft aan dat het ook de taak is van de projectleider (met hulp van financiële afdeling) om hieraan te voldoen. De projectpartners hebben naast het registreren van uren geen 'last' van verantwoordingsdruk. In tegendeel; die verantwoordingsdruk dwingt ook af om in de stuurgroep steeds voortgang te bespreken.</p>

RIF15050 Regionaal co-makingship – Alfa College

Case	RIF15050 Regionaal co-makingship – Alfa college
-------------	--

⁷¹ HBO Jobscore/BouwTalent is een initiatief van bedrijven en instellingen uit de regio Twente. Het faciliteert het praktijkdeel van de opleiding voor jongeren die een BOL4 of een HBO bouw- of infra-opleiding volgen.

Beschrijving project	<p>Het RIF traject is opgezet in 2014. Er is toen een nieuwe samenwerking gestart met 77 partners. Het project Regionaal Co-makership wordt uitgevoerd binnen een 8-tal projecten, gerelateerd aan de speerpunten van het Alfa-college. Deze speerpunten zijn: Energie, Healthy Ageing (Zorg & wonen en Sport & vitaliteit) en Ondernemerschap. Redenen voor de start van het programma waren dat bedrijfsleven, onderwijs en overheden (Provincie Drenthe, Provincie Groningen, gemeente Borger-Odoorn, gemeente Groningen, gemeente Herdenberg-Ommen, gemeente Hoogeveen) urgentie zagen ontstaan om nieuwe vormen van samenwerking aan te gaan en in de regio te werken aan innovatievragen en krachtig onderwijs. Daarnaast vroeg de nieuwe economie om andere wegen in te slaan en naast "traditionele" vormen van samenwerking, veel meer regionaal in co-creatie te gaan werken aan innovaties. Doel van het programma is te komen tot een hechte samenwerking met de omgeving.</p> <p>De aanpak bestaat in feite uit acht PPS-en in verschillende domeinen. De betrokken partners kunnen variëren per domein en per (deel)project. Kern van het model is dat echte, realistische praktijkopdrachten van bedrijven worden uitgevoerd door teams van mbo-leerlingen, vaak in teams samen met hbo-studenten. Door regionale partners vanuit het bedrijfsleven, zorginstellingen en overheden worden innovatieve vraagstukken ingebracht die uitgewerkt / opgelost worden door multidisciplinaire / multilevel teams samengesteld uit studenten en docenten uit diverse opleidingen en waar mogelijk aangevuld door studenten en docenten uit HBO. Het bedrijf treedt op als opdrachtgever en als begeleider en leerlingen presenteren de resultaten ook aan de opdrachtgever. De meerwaarde van de samenwerking is gelegen in het feit dat leerlingen/studenten kennismaken met de reële beroepspraktijk en dat opdrachtgevers mede vorm kunnen geven aan het onderwijs.</p> <p>Samenwerkingsprojecten kennen ruwweg twee verschijningsvormen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Kleine projecten en vragen worden door docenten verzameld bij het werkveld, het vraagstuk wordt beschreven en wordt door studenten vervolgens als opdracht opgepakt en uitgewerkt. 2 Bij de werkveldpartner of op een 'derde' locatie wordt een werkplek ingericht waar studenten werken aan authentieke praktijkvraagstukken of werkopdrachten.
Belangrijkste uitkomsten	<p>De doelen van de samenwerking zijn behaald:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er zijn 8 deelprojecten ontwikkeld waarin studenten uit verschillende opleidingen (multidisciplinair) samenwerken aan projecten uit het bedrijfsleven; • Er komen veel verzoeken om samenwerking vanuit het bedrijfsleven, het bedrijfsleven is dus enthousiast over de samenwerking; • Er is een nieuwe leergang ontstaan voor docenten op gebied van professionalisering. Er ligt nu meer focus op projectmatig lesgeven; • In 8 domeinen worden in overleg tussen het Alfa College en bedrijfsleven (grote) (deel)projecten geformuleerd die inspelen op kansen en knelpunten in de regio, zoals bijvoorbeeld de energietransitie. Door de betrokken partners en het Alfa College worden vervolgens afspraken gemaakt hoe deze projecten vorm te geven, zodat ze passen binnen het onderwijs en tegelijk recht doen aan de vraag van het bedrijfsleven.
Effecten	<ul style="list-style-type: none"> • Studenten leren meer projectgewijs werken, waardoor betere aansluiting op het bedrijfsleven ontstaat; • De multidisciplinaire samenwerking leidt tot innovatieve samenwerking tussen studenten van verschillende opleidingen en het bedrijfsleven; • Bedrijven en onderwijsinstellingen in de regio zijn meer en beter met elkaar gaan samenwerken; • De opleidingen binnen het Alfa college zijn meer met elkaar gaan samenwerken.
Impact RIF	<p>De beweging om het bedrijfsleven en het onderwijs meer aan elkaar te koppelen was al aanwezig, de RIF subsidie was een extra duw in de rug. Zonder RIF-subsidie was het project mogelijk wel doorgedaan, maar dit had volgens gesprekspartners moeizamer verlopen. De RIF-subsidie was met name handig om twijfelende partijen over te halen. Doordat deze partijen nu wel betrokken raakten, kunnen zij dienen als ambassadeurs van de samenwerking. Door het enthousiasme van deze bedrijven komen steeds meer bedrijven met een verzoek om samenwerking.</p>
Succesfactoren en knelpunten	<p>De belangrijkste succesfactoren zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samenwerking tussen verschillende opleidingen leidt tot leuke innovatieve projecten en tot een groot leereffect voor de betrokken studenten; • Het bedrijfsleven zag urgentie voor samenwerking, maar onvoldoende om hierin zelf te investeren. De RIF-subsidie heeft de drempel voor investering vanuit het bedrijfsleven verlaagd. Het bedrijfsleven heeft de samenwerking vervolgens als prettig ervaren, waardoor positieve verhalen over de samenwerking heeft opgeleverd. Hiermee gelden de partners inmiddels als ambassadeur voor de samenwerking tussen het Alfa College en het

	<p>bedrijfsleven, waardoor ook andere bedrijven graag een dergelijke samenwerking aangaan;</p> <p>De belangrijkste knelpunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De ervaring met het werken in het Rif-programma laat spanning zien met reguliere onderwijsprocessen. De culturen van onderwijs (minder flexibel, gericht op protocollen en afspraken) en die van het werkveld (flexibel, doelen resultaatgericht) botsen soms. De bestaande cultuurverschillen kunnen alleen door goede communicatie en verwachtingsmanagement overwonnen worden. Hierbij wordt het ritme van de opleiding deels aangepast; • Projectontwikkeling en daadwerkelijke start van het project lagen ver uit elkaar. Het commitment van bedrijven die deelname hadden toegezegd stond hierdoor onder druk. Aangeraden wordt ook met minder partners te starten; • Er was moeite om het bestuur van de onderwijsinstelling mee te krijgen. Zij waren tijdens de ontwikkeling van het project onvoldoende op de hoogte, waardoor opschaling moeizaam verliep.
Verduurzaming	<p>Na de subsidieperiode is de opzet dat de aanpak vanuit het Alfa College wordt bekostigd uit de reguliere onderwijsmiddelen en dat de bedrijven hun bestaande bijdrage in-kind continueren. De toekomst van de samenwerking is hoopgevend. Het bedrijfsleven komt met veel projectaanvragen en zou dus ook in-kind bijdrage moeten blijven leveren. Het aantal studenten op het Alfa College is zelfs niet voldoende om alle projectaanvragen uit het bedrijfsleven te accepteren. Een mogelijkheid om toch aan de vraag te voldoen is samenwerking met andere onderwijsinstellingen te intensiveren. Dit helpt ook bij de noodzakelijke verschuiving in de verdeling van kosten, omdat de kosten over meerdere onderwijsinstellingen gedeeld kunnen worden.</p>
Positionering PPS binnen instelling	<p>Het Alfa College en NHL Stenden Hogeschool werken sinds 2009 samen aan het verbinden van het beroepsonderwijs met het regionale bedrijfsleven. Samenwerking is dus een van de speerpunten van het Alfa College. Ook het Regionaal Comakership is door het Alfa College rond 2014 als een innovatiestrategie voor de gehele organisatie omarmd.</p> <p>Het Alfa College is als penvoerder betrokken geweest bij andere PPS-en en als partner bij verschillende PPS-en. Als penvoerder gaat het om de PPS Regionaal Techniekcentrum 2020 (RIF14017). Dit is eveneens een PPS met een intersectoraal belang; in het RTC werken bedrijfsleven en onderwijs samen aan de uitvoering van opleidingen voor bouw, metaal, installatie- en procestechiek en in de toekomst ook transport en logistiek. Het RTC fungeert als opleidingsbedrijf en neemt de studenten in dienst. Daarnaast is het Alfa College penvoerder van het Fieldlab PracTICe (RIF17007). Het Alfa College is voorts partner, samen met vier andere mbo-instellingen, in de PPS Zorgtrainingscentrum (RIF15045, penvoerder ROC Landstede) en, samen met drie andere mbo-instellingen, in de PPS Gildes Nieuwe stijl, waarin het aanbod van kwetsbare jongeren in entree-opleidingen wordt verbonden met de vraag op de regionale arbeidsmarkt in Noord-Nederland naar deze jongeren (RIF15054, penvoerder AOC Terra). Ten slotte is Alfa College partner in het RIF-project Netwerk ZON2020 (RIF16024).</p>
Uitvoering en proces	<p>RoI PTvT Het Alfa college is erg tevreden over de ondersteuning van PTvT. Dit komt voornamelijk doordat vanuit PTvT mensen vanuit de praktijk betrokken zijn. De samenwerking met PTvT was met name tijdens de voorbereiding van het project erg waardevol.</p> <p>RoI DUS-I In de communicatie met DUS-I was veel onduidelijkheid. De ervaring was dat er sprake was van beperkte terugkoppeling (zo werd bijvoorbeeld na het indienen van een tussenrapportage als enige terugkoppeling gestuurd dat het goed was).</p> <p>Administratieve last De procedure van met name het digitale gedeelte van de RIF-aanvraag werd als erg omslachtig ervaren. Van alle 77 partners werd om veel gegevens gevraagd. Daarnaast is de ervaring dat er veel dubbel gevraagd wordt in de aanvraag (bijvoorbeeld meerdere keren de vraag wat het doel van het project is). Ook wordt door de gesprekspartners aangegeven dat er door het huidige proces te veel tijd tussen de aanvraag van de RIF-subsidie en de daadwerkelijke start van het project zit.</p>

RIF16025 Healthy Ageing Friesland – ROC Friese Poort

Case	RIF16025 Healthy Ageing - ROC Friese Poort
-------------	---

Beschrijving project	CIV Healthy Ageing Friesland is als project gestopt (zie uitvoering en proces). Het richtte zich op innoveren, opleiden en kennisdelen. In zorginnovatie labs gingen medewerkers samen met studenten ervaring opdoen, laagdrempelig en dicht bij het eigen werk. Ervaringen gericht op nieuwe manieren van werken en innovaties in de zorg. Medewerkers werden gestimuleerd om mee te denken en te ontwikkelen, waardoor er een cultuurverandering zou ontstaan. Daarbij was de verbinding tussen sociale en technologische innovaties sterk aanwezig. Daarnaast werd het zorginnovatieportaal opgericht om kennis te delen. Het plan was ambitieus en groot.
Belangrijkste uitkomsten	Het project zelf is gestopt, het is dus moeilijk uitkomsten van het project te benoemen. De beoogde innovatie vindt wel plaats via andere structuren. Er gebeurt veel op het zorgdomein.
Effecten	Het project zelf is gestopt, het is dus moeilijk effecten van het project te benoemen. Het ROC Friese Poort geeft aan het project wel als leerzaam te zien voor andere samenwerkingen tussen bedrijfsleven en onderwijs.
Impact RIF	Het RIF heeft geleid tot een gezamenlijk besef dat samengewerkt moet worden tussen onderwijsinstellingen en bedrijven, omdat deze samenwerking tot innovatie leidt. Het effect van de samenwerking tussen onderwijs en meerdere projectpartners blijkt echter beperkt tot innovatie te leiden, aangezien concurrentie en tegenstrijdige belangrijk tussen de partners de innovatie remmen. Ervaring is dus dat innovatie gemakkelijker is wanneer met individuele partners wordt geschakeld. Wanneer toch veel partners bij het project betrokken zijn is het belangrijk dat met alle partners een gezamenlijk belang onderschreven wordt.
Succesfactoren en knelpunten	<ul style="list-style-type: none"> • De ROC Friese Poort is gestart met een ambitieuze RIF-aanvraag. Dat was in het begin met name om de subsidie binnen te halen. Er zijn toen veel 'blauwe KPI's' opgesteld. Later bleek dat de innovatie die de zorgpartners en de onderwijsinstelling beoogden meer gericht was op innovatie en ontwikkeling. Dat was niet goed te verenigen met het strakke regime dat was geformuleerd. Dat begon te knellen. Het project moest verder meer ontwikkelingsgericht ingericht worden. • Daarbij zagen de partners die aan het RIF verbonden waren elkaar ook op veel andere plekken. Er was toen te weinig meerwaarde van het RIF om energie te koppelen aan het bereiken van de inhoudelijke doelen. • Naast verandering in verwachting van de partners moet ook opgemerkt worden dat de projectleider na de aanvraagfase gewisseld is. Tussentijds heeft het project een periode geen projectleider gekend. Daarbij vindt hoe dan ook verandering van persoonlijke voorkeuren plaats, waaronder werkwijze en doelen.
Verduurzaming	Het project zelf is gestopt, maar er wordt nog wel via de reguliere en bestaande kanalen samengewerkt met projectpartners. Dat gebeurt minder als collectief. In plaats daarvan worden individuele projecten opgestart met elk een specifieke partner uit het bedrijfsleven. De ervaring is dat er meer energie in dergelijke projecten zit, omdat er minder sprake is van concurrentie en tegenstrijdige belangen van verschillende projectpartners. Door de onderwijsinstelling wordt bijvoorbeeld aangegeven dat er veel innovatie plaatsvindt in de zorg, maar ook dat er sprake is van concurrentie. Tegenwoordig vindt veelal gezamenlijke samenwerking tussen HBO en MBO plaats, waarbij vaak een specifieke partner uit het bedrijfsleven betrokken is.
Positionering PPS binnen instelling	De ROC Friese Poort werkt veel samen met het bedrijfsleven. Daarbij doet de ROC ook andere RIF-aanvragen. De instelling heeft geleerd te kijken wanneer het helpt er een RIF-aanvraag van te maken. Hierbij moet goed gekeken worden naar het type samenwerkingstraject. Wanneer innovaties gezocht worden kan niet gestuurd worden op hele strakke indicatoren, maar moet er ruimte zijn voor ontwikkeling. Voor sommige andere projecten is het juist wel goed mogelijk om indicatoren op te stellen, bijvoorbeeld wanneer concrete doelstellingen bestaan over aantal studenten of doelstellingen met betrekking tot aansluiting tussen scholing en arbeidsmarkt.
Uitvoering en proces	Door PTvT wordt aangegeven dat de projectleider gedurende de RIF-aanvraag van Healthy Ageing erg actief was. In de uitvoering was deze projectleider echter niet meer actief. Tijdens de startbijeenkomst kwam er geen reactie meer van de projectleider. Er was daarom onduidelijkheid over de contactpersoon van het project. Uiteindelijk is er een nieuwe projectleider gestart. Daarbij is de projectleider eigenlijk een nieuwe weg ingeslagen. De uiteindelijke activiteiten weken af van de doelen zoals ze in de aanvraag werden afgesproken. PTvT is hierover in gesprek gegaan met de onderwijsinstelling, waarna de onderwijsinstelling besloten heeft het RIF-project stop te zetten. Reden hiervoor was het RIF te sterk zou sturen op (vooraf) gestelde doelen en te weinig ruimte biedt voor ontwikkeling en innovatie tijdens het project. Er zou gesprek plaats moeten kunnen vinden om ruimte te houden voor flexibiliteit. Er is sterk ingezet op de blauwe KPI's, maar dat heeft in dit geval niet goed gewerkt. De projectpartners hebben daarom gezamenlijk besloten het RIF-project te beëindigen en de samenwerking in een andere vorm voort te zetten.

Bijlage 6. Enquête

Methodologische verantwoording

Deze paragraaf geeft de methodische verantwoording op de volgende onderdelen:

- A. Opstellen en programmeren van de enquêtes
- B. Selectie respondenten en responsmaximalisatie
- C. Respons op de enquête
- D. Analyse

A. Opstellen en programmeren van de enquêtes

In deze evaluatie hebben we gewerkt met een enquête voor drie verschillende groepen.

- Enquête voor afgeronde en lopende RIF-projecten;
- Enquête voor afgewezen indieners van RIF-aanvragen
- Enquête voor PPS'en buiten het RIF

De vragenlijsten voor de vier groepen zijn opgesteld en afgestemd met de begeleidingscommissie en als bijlage bijgevoegd bij dit rapport. Om de respons te borgen is de keuze gemaakt om met name projectleiders veel vragen te stellen en overige betrokken partners een kortere vragenlijst te laten invullen. De enquêtes en de routing zijn in gezamenlijkheid en in overleg met de opdrachtgever vastgesteld. De enquête is geprogrammeerd in het online enquête programma CheckMarket. Hierbij zijn steeds de respons en de tussentijdse resultaten gemonitord.

B. Selectie respondenten, respons en responsmaximalisatie

1. Enquête voor de afgeronde en lopende RIF-projecten

Bij de afgeronde en lopende RIF-projecten zijn de projectleiders benaderd om de vragenlijst in te vullen. Daarnaast zijn ook de projectpartners benaderd om de vragenlijst in te vullen. Het benaderen van de partners heeft plaatsgevonden op basis van samenwerkingsovereenkomsten. Vanuit deze samenwerkingsovereenkomsten hebben we namen van betrokken partners gedestilleerd. Vervolgens is online gezocht naar contactgegevens van de betreffende contactpersonen en deze contactgegevens zijn gebruikt voor het uitzetten van de enquête. De uiteindelijke respons is weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 22. Aangeschreven respondenten, respons en reponsrate lopende en afgeronde RIF-projecten.

	Aantal aangeschreven	Respons	Respons rate
Projectleiders (lopend of afgerond RIF)	118	10 (afgerond) 29 (lopend) 39 totaal	33%
Partners	599	122	20%
Totaal	617	161	26%

2. Enquête voor afgewezen RIF projecten

Bij de afgewezen RIF projecten zijn de projectleiders aangeschreven. De uiteindelijke respons is weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 23. Aangeschreven respondenten, respons en reponsrate afgewezen RIF-projecten

	Aantal aangeschreven	Respons	Respons rate
RIF projecten (af-gewezen)	42	7	16,7%

3. Enquête niet RIF projecten

Om respondenten te bereiken die betrokken zijn bij PPS'en buiten het RIF zijn verschillende strategieën gehanteerd:

- RIF-aanvragen die zijn afgewezen maar alsnog een succesvol PPS hebben gevormd;
- Verspreiding van de enquête via (contactgegevens van) bestaande netwerken van en organisaties betrokken bij het stimuleren van PPS'en, zoals het Katapult-netwerk.

Om de respons te verhogen zijn herinneringen verspreid en zijn contactpersonen gebeld. Witte vlekken in de contactgegevens zijn ondervangen door projectleiders/coördinatoren van RIF-projecten te vragen de enquête te verspreiden onder de partners. Voor PPS'en buiten het RIF is bovendien een loting van een bon uitgezet. Uiteindelijk heeft dit geleid tot 22 respondenten, van wie er 20 alsnog betrekking hadden op een RIF-project en zijn overgebracht in de analyse naar de juiste categorie.

Tabel 24. Aangeschreven respondenten, respons en reponsrate niet-RIF-projecten.

	Aantal aangeschreven	Respons	Respons rate
Katapult projecten (niet – RIF)	81 via een directe link + onbekend aantal via verdere verspreiding	22 ⁷²	27,2% (wanneer alleen de directe link in beschouwing wordt genomen)

C. Respons op de enquête

Respons en herverdeling

In totaal hebben 170 respondenten de enquête ingevuld. Samenvattend vanuit de eerdere tabellen laat onderstaande tabel de verdeling van de totale respons zien.

Tabel 25. Aangeschreven respondenten, respons en reponsrate totaal.

	Aangeschreven respondenten	Respons binnen deze groep	Respons rate
RIF projecten lopend en afgerond	617 (projectleiders en partners)	161	26,1%
RIF projecten (af-gewezen)	42	7	16,7%
Katapult projecten (niet – RIF)	81 (via een directe link)	22 (totale respons) / 2 (bruikbare respons)	27,2% / 2,5%
Totaal	740	170	23,0%

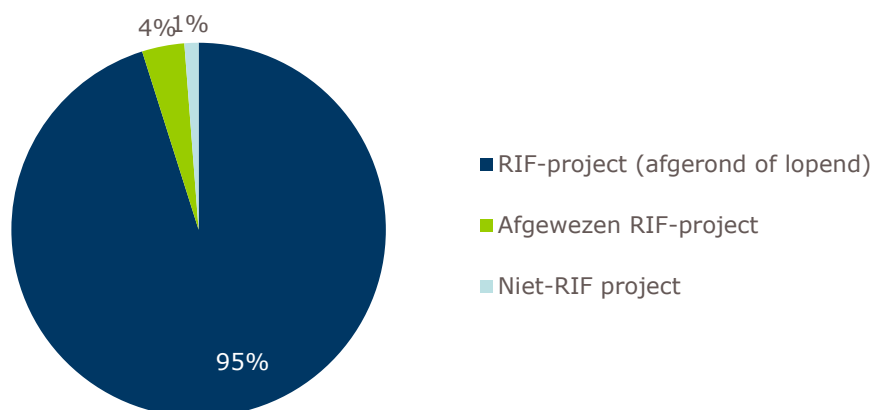
⁷² Er waren 22 respondenten die de enquête hebben uitgevoerd via een link die betrekking had op het Katapult netwerk. Van deze 22 respondenten bleken er 20 aanvragen betrekking te hebben op een RIF project. Deze projecten zijn in de analyse bij de bijbehorende categorieën opgeteld.

Zoals eerder aangegeven heeft er ook een herverdeling van de respondenten plaatsgevonden over de verschillende groepen. In totaal leidt dit tot het onderstaande beeld van de respons.

Tabel 26. Respons op de enquête onderverdeeld naar categorieën.

	Unieke respondenten	Overheveling vanuit Katapult netwerk	Vanuit onbekende bron (bijv. doorgestuurd)	Totaal
RIF projecten lopend	103	15	3	121
RIF projecten afgerond	33	5	2	40
RIF projecten (afgewezen)	6		1	7
Katapult projecten (niet – RIF)	2 ⁷³			2
Totaal	144	20	6	170

In een overzichtelijke figuur is de uiteindelijke respons en de herverdeling over de groepen als volgt te illustreren.

Figuur 35. Verdeling respons naar type project (n=170).

Unieke projecten met respons

De onderstaande tabel geeft weer hoeveel projecten er zijn aangeschreven en wat de unieke respons op deze projecten was. Hieruit is zichtbaar dat bij een groot deel van de lopende en afgeronde RIF projecten minimaal één persoon de enquête heeft ingevuld. Hierdoor zijn de resultaten goed bruikbaar voor algemene analyses.

⁷³ Er waren 21 respondenten die de enquête hebben ingevuld via een link die betrekking had op het Katapult netwerk. Van deze 21 respondenten bleken er 20 aanvragen betrekking te hebben op een RIF project. Deze projecten zijn in de analyse bij de bijbehorende categorieën opgeteld.

Tabel 27. Respons op unieke projecten.

	Aantal unieke projecten uitgenodigd	Aantal unieke projecten met respons	%
RIF projecten (lopend en afgerond)	118	60 ⁷⁴	50,8%
RIF projecten (afgewezen)	31	5	19,4%
Katapult projecten	Onbekend	21 ⁷⁵	Onbekend

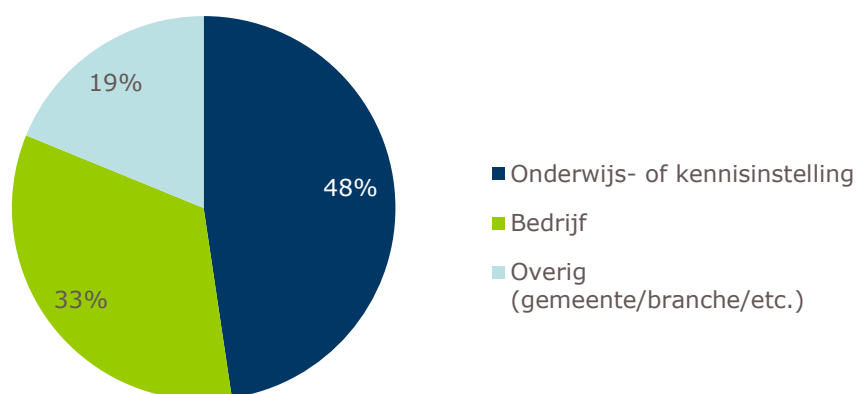
Een overzicht van het aantal respondenten per project is hieronder weergegeven. Hieruit is ook zichtbaar dat een groot aantal projecten vertegenwoordigd is.

Tabel 28. Respons op unieke projecten, aantal unieke respondenten.

Respondenten per project	Aantal malen	Aantal unieke respondenten
Aantal projecten met 5 of meer respondenten	10	59
Aantal projecten met 4 respondenten	4	16
Aantal projecten met 3 respondenten	5	15
Aantal projecten met 2 respondenten	11	22
Aantal projecten met 1 respondent	52	52
Onbekend	6	6
Totaal		170

Respons ingedeeld naar type organisatie

Voor de analyse van de resultaten is het ook van belang om te weten waar een respondent werkzaam is. In de onderstaande figuur zijn de respondenten ingedeeld naar type organisatie waar zij werkzaam zijn. Te zien is dat een groot deel van de respondenten werkt bij een onderwijs- of kennisinstelling. Daarnaast is nog een derde van de respondenten bij een bedrijf werkzaam als projectpartner.

Figuur 36. Respons ingedeeld naar type organisatie.

⁷⁴ Er is een project niet te traceren als een RIF-project (naam en/of nummer niet bekend) deze hebben we uit de unieke projecten gelaten

⁷⁵ 20 van deze projecten geven aan dat zij een RIF-project zijn lopend/afgerond

D. Analyse

De volgende bewerkingen op de data hebben plaatsgevonden:

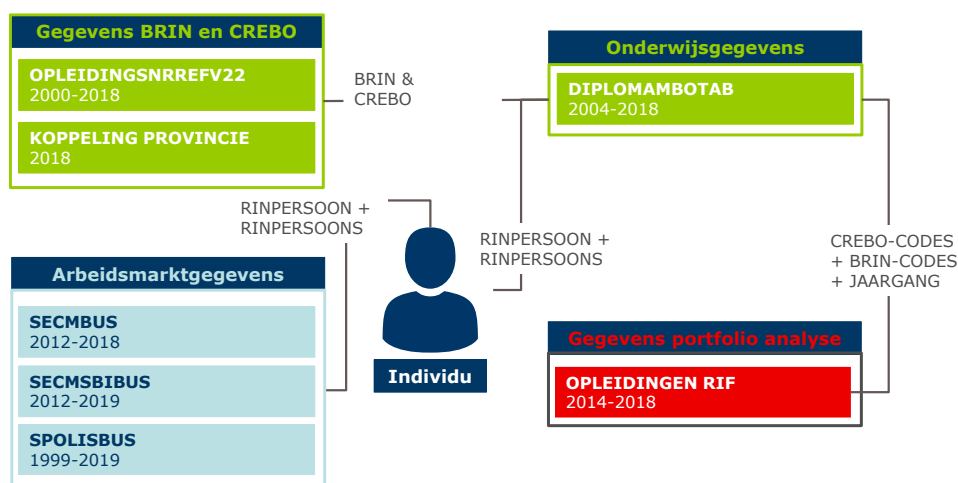
- Verwijderen van onvolledig ingevulde enquêtes (stoppen na de eerste vraag);
- Hergroepering van de ingevulde enquêtes via de katapult website;

Uiteindelijk heeft dit geleid tot de tabellen die hierboven zijn gepresenteerd. Op basis van de bovenstaande tabellen zijn analyse uitgevoerd over de verschillende vragen. Hierbij zijn geen wegen toegepast, omdat de resultaten zoals bovenstaand lieten zien dat hier geen reden toe was. Er zijn met name rechte tellingen uitgevoerd en kruistabellen gemaakt. Hierbij is het evaluatiekader als basis gebruikt. De respons op de niet-RIF projecten is niet gerapporteerd vanwege de lage bruikbare respons op de enquête. De output is te vinden in een aparte bijlage van dit rapport.

Bijlage 7. Microdata-analyse

Gebruikte databestanden

Om een cijfermatige onderbouwing van de effecten van de RIF-regeling te komen is er met behulp van CBS-data op personsniveau een analyse gemaakt van de toetreding tot de arbeidsmarkt door mbo-studenten. De figuur hieronder toont welke bestanden hiervoor zijn gebruikt.

Methode koppelen RIF-projecten

De voor RIF-projecten relevante mbo-instellingen en opleidingen zijn gekoppeld aan mbo-studenten die tussen 2013 en 2018 hun diploma ontvingen. Van alle studenten is bepaald of er gedurende de laatste twee jaar van hun studie ten minste één jaar een RIF-project actief was binnen hun opleiding. Hierbij is op basis van interviews de aanname gedaan dat RIF-projecten in hun eerste jaar in de opstartfase zitten, en dan nog beperkt effect op studenten teweegbrengen. De beschikbare data over RIF-projecten schiet tekort om de afbakening tussen studenten die hebben deelgenomen aan een RIF-project en studenten die dit niet hebben gedaan zuiver te maken. De hoofdoorzaak hiervoor is dat er geen lijst met BSN-gegevens beschikbaar is over deelnemers, dus het is niet mogelijk om op personsniveau (oud-)studenten te identificeren. We identificeren daarom op opleiding (crebo) en instelling (BRIN) de groep gediplomeerden die aan het RIF is blootgesteld. Van DUS-I hebben we een file ontvangen met per RIF-project de betrokken opleiding (crebo's). We hebben vervolgens aan de hand van de projectcodes de betrokken mbo-instellingen (pervoerders en partners) gekoppeld aan de crebo's om tot zogenoemde unieke **BRIN-crebo-combinaties** te komen.

Deze methode heeft in ieder geval de volgende drie tekortkomingen:

1. Niet alle studenten in een BRIN-crebo combinatie nemen deel aan het project, soms gaat het maar om een kleine selectie. In de analyse worden daarom studenten geclassificeerd als deelnemers aan een RIF-project terwijl dat in de praktijk niet zo is.
2. Uit de projectdata is op te maken welke scholen en opleidingen hebben meegedaan aan het project, maar niet de exacte combinatie van school en opleiding. Als bij een RIF-verband bijvoorbeeld twee mbo-instellingen betrokken waren en een specifieke opleiding op beide scholen voorkomt, zou het kunnen betekenen dat deze opleiding via beide instellingen betrokken is bij het project, maar zou het ook kunnen

- betekenen dat enkel één instelling met deze opleiding participeert. Dit kon echter in de projectregistratie niet onderscheiden worden. Ook hierdoor worden studenten geclassificeerd als deelnemers aan een RIF-project terwijl dat in de praktijk niet zo is.
3. Een aantal in projectbeschrijvingen vermelde opleidingscodes konden niet worden gekoppeld aan opleidingen die daadwerkelijk worden gegeven bij de betrokken instellingen. In een aantal gevallen komt dit omdat de binnen het project opgegeven codes niet hetzelfde zijn als de codes waarmee DUO de onderwijsgegevens rapporteert. Dit kan voorkomen omdat veel mbo-opleidingen onder meerdere codes bekend zijn bij het DUO. Ook zijn in een aantal gevallen opleidingen onder een ander type codering vermeld in de projectplannen. Waar mogelijk zijn deze codes met de hand verbeterd, maar 26 van de lopende RIF-projecten konden niet aan studenten worden gekoppeld. Hierdoor zijn een aantal studenten geclassificeerd als niet-deelnemers aan een RIF-project terwijl ze dat in de praktijk wel waren.

Dit betekent dat er binnen de analyse geen sprake is van 'deelnemers' en 'niet-deelnemers' aan een RIF-project, maar twee meer vermengde groepen: 'afstudeerders met een hogere waarschijnlijkheid om te hebben deelgenomen aan een RIF-project' en 'afstudeerders met een lage waarschijnlijkheid om te hebben deelgenomen aan RIF-project'. Dit betekent dat enig gevonden verschil tussen deze twee groepen, mits veroorzaakt door RIF-projecten, in werkelijkheid een groter effect is dan hoe dit gemeten wordt. Omdat in veel projecten een deel van de studenten meedoen kan een werkelijk effect groter zijn dan gemeten.

De dataset gebruikt voor analyse bevat een koppeling van meerdere datasets. Met behulp van de diplomabotab zijn alle mbo-studenten die een diploma gehaald hebben tussen 2013-01-01 en 2018-12-30 bepaald. Het jaar 2012 is uitgesloten omdat er in dat jaar een economische trendbreuk is met opvolgende jaren. We observeerden veel meer studenten met hoge salarissen voor het behalen van een diploma dan in de jaren daarna. Deze gediplomeerden zijn vervolgens gekoppeld met het SECMBUS bestand om hun arbeidsstatus te bepalen. Van de afgestudeerden die de arbeidsstatus 'werknemer' hebben is met behulp van spolisbus bepaald wat voor arbeidsovereenkomst er is in de eerste 6 maanden na afstuderen. Daarnaast is bepaald welke van deze afgestudeerden een opleiding hebben gevolgd waar een RIF-project actief was, wat de subsector is van hun opleiding en in welke provincie ze zijn afgestudeerd. Ook is bepaald wat het maandloon van afgestudeerden 2 jaar voor afstuderen is, om te bepalen welke studenten voor afstuderen al een goed inkomen hebben.

Deze dataset bevat 989.051 unieke personen, waarvan 2% een opleiding gevolgd heeft waarin waarschijnlijk een afgerond RIF-project actief was (zie tekortkoming 2). **Dit komt neer op 21.401 deelnemers aan afgeronde RIF-projecten.**

Naast te hebben bepaald of een afstudeerder waarschijnlijk heeft deelgenomen aan een RIF-project is voor iedere afstudeerder de volgende kenmerken bepaald:

- Arbeidsstatus binnen 6 maanden na het behalen van diploma
- Totale brutoloon 6 maanden na afstuderen (waarbij vakantiegeld over het hele jaar is gemiddeld)
- Hoeveel uur per week een afstudeerder heeft gewerkt
- Hoelang het duurde voordat hij een baan op niveau vond. **Een baan op niveau** is hierbij gedefinieerd als een loon per uur hoger dan het hoogste minimumloon voor dat kalenderjaar (21 jaar of ouder en 36 uur per week). Omdat veel van de afstudeerders 19 jaar of jonger zijn betekent dit dat ze bij een 'baan op niveau' tot meer dan twee keer zoveel verdienen als hun eigen minimumloon. Daarnaast moet de afstudeerder minstens 20 uur per week werken om aan het criterium 'baan op niveau' te voldoen.

Deze eigenschappen zijn vergeleken tussen twee groepen: 'afstudeerders met een hogere waarschijnlijkheid om te hebben deelgenomen aan een RIF-project dat al is afgerond' en 'afstudeerders met een lage waarschijnlijkheid om te hebben deelgenomen aan RIF-project', Afstudeerders die waarschijnlijk hebben deelgenomen aan een RIF-project dat nog loopt of die bij een opleiding zaten waarvan de RIF-aanvraag is afgewezen zijn niet meegenomen. Dit omdat de effectevaluatie zich richt op afgeronde projecten.

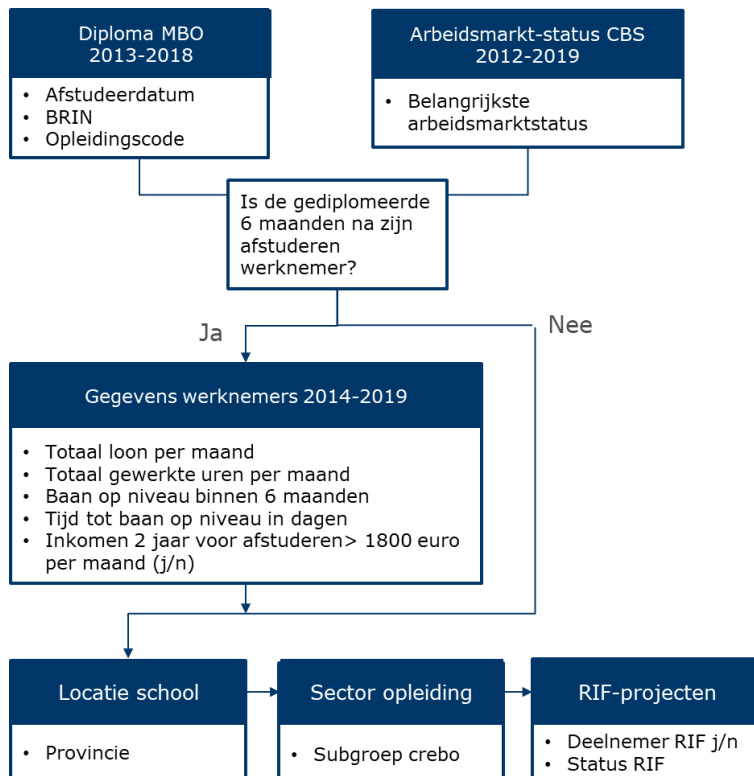
In het onderzoek naar het verschil tussen de twee groepen in tijd tot baan, werk op niveau en salaris binnen 6 maanden, is gecorrigeerd voor opleidingssector op mbo-subgroepniveau. Een voorbeeld van zo'n subgroep is 'hout en meubel'. Er wordt op subgroep gecorrigeerd omdat RIF-projecten vaker actief zijn in sectoren waar de economische perspectieven voor studenten goed zijn (bijvoorbeeld in de techniek). De mbo-subgroep wordt hier gebruikt als een proxy voor sector. Daarnaast is gecorrigeerd voor het jaar van afstuderen en provincie. Ook is er rekening gehouden met studenten die meer dan 1800 euro per maand verdienen één jaar voor hun afstuderen. Dit zijn bijvoorbeeld goed verdienende BBL'ers en zij-instromers. Omdat deze eigenschap een zeer groot effect heeft op baankansen en verwachte brutoloon van het individu is hiervoor gecorrigeerd.

In de onderstaande tabel is aangegeven hoeveel projecten in de microdata geïdentificeerd konden worden. Het aandeel geïdentificeerde *afgeronde* projecten (35 van de 39) is veel groter dan het aandeel geïdentificeerde *lopende* projecten (47 van de 73), dit omdat de crebo-codes van de afgeronde projecten handmatig (met behulp van de projectplannen) zijn gecontroleerd en verbeterd voor het importeren van de data in de CBS-microdata-omgeving. Dit arbeidsintensieve proces is beperkt tot afgeronde projecten omdat lopende projecten niet binnen de scope van de effectevaluatie vallen.

Tabel 29. Aantal RIF-projecten waarbij studenten zijn gevonden in de microdata, ten opzichte van het totaal aantal ingeladen projecten

	Aantal RIF-projecten	Gematchte RIF-projecten	Aantal gevonden studenten
Afgerond	39	35	21.401
Lopend	73	47	711
Gestopt	8	5	4.142

Hieronder staat een overzicht van de gebruikte methode om persoonsdata te koppelen.

Figuur 37. overzicht van de gebruikte methode om persoonsdata te koppelen.

In de onderstaande tabel staat een overzicht van de arbeidsstatus van afstudeerders 6 maanden na afstuderen. De tabel is alleen bedoeld als een indicatie, de verschillen zijn niet te verklaren door de RIF-projecten. Dit komt met name omdat RIF-projecten in andere sectoren actief zijn dan de volledige populatie.

Tabel 30. Overzicht van de arbeidsstatus van MBO-afstudeerders 6 maanden na afstuderen over de jaren 2017-2018.

Arbeidsstatus	Deel van afstudeerders vol-tooide RIF	Afstudeerders niet in RIF
Werknemer	68%	60%
Student	27%	32%
Geen inkomen	3%	4%
Uitkeringsontvanger	1%	2%
Zelfstandige	1%	2%

Toegepaste analyse

Om te onderzoeken of RIF een effect heeft gehad op verkrijgen van een baan op niveau binnen 6 maanden is gebruik gemaakt van **logistische regressie**. Doordat in dit geval de afhankelijke variabele 'baan op niveau binnen 6 maanden' dichotoom is (wel of niet), is logistische regressie een geschikte keuze om te meten welke rol het RIF speelt in het verkrijgen van een baan op niveau binnen 6 maanden.

Voor het vaststellen van het effect van RIF op snelheid (in dagen) van het verkrijgen van een baan op niveau is gebruik gemaakt van een **Poisson regressie**, omdat de afhankelijke variabele 'dagen tot baan op niveau' een count variabele is. Tot slot is een **lineaire regressie** gebruikt voor het bepalen van het effect van RIF op het salaris (loon per uur) van afgestudeerden die een baan hadden binnen 6 maanden.

Een difference in difference benadering, die uitgaat van een vergelijking van het verschil in de groei (of daling) na een interventie tussen de experimentele en controlegroep, bleek niet mogelijk. Het vergelijken van individuele studenten door de tijd heen is in dit geval niet zinvol; studenten hadden vóór deelname immers in veel gevallen geen baan dus waardoor het volgen door tijd niet zinvol is. Hierdoor konden we de voordelen van de difference in difference aanpak niet benutten en was een andere statistische aanpak beter geschikt voor de beschikbare data.

Output tabellen

De onderstaande tabellen geven de resultaten van de statistische analyses weer:

- De resultaten van de logistische regressie (**baan op niveau** binnen 6 maanden) zijn weergegeven in Odds ratio (OR)⁷⁶, zie Tabel 31.
- De resultaten van Poissonregressie voor het bepalen of RIF een effect heeft gehad op de **snelheid** van het verkrijgen van een baan binnen 6 maanden worden tevens weergegeven in Odds ratio (OR), zie Tabel 32.
- Voor de lineaire regressie (effect van RIF op het **salaris** van afgestudeerden die een baan hadden binnen 6 maanden) wordt de (bèta-)coëfficiënt van de variabelen gebruikt, zie Tabel 33.

De kolommen binnen de tabellen geven weer wat het toevoegen van controlevariabelen (gemarkeerd met een X) doet met het effect van de variabele 'meedoen aan het RIF'. Het significantieniveau van het effect van het toevoegen van de variabele is weergegeven met een *. De tweede kolom van links geeft weer wat het overgebleven effect is van RIF op de afhankelijke variabele als je rekening houdt met de effecten van de controlevariabelen binnen het model.

Tot slot wordt in de laatste rij het **Akaike information criterion (AIC)** (voor de logistische modellen in Tabel 31 en Poisson-modellen in Tabel 32) en **Adj R2** (voor lineaire regressie in Tabel 33) weergegeven om context te geven hoe goed het model past bij de data. Deze evaluatiematen geven weer in welke mate de modellen in staat zijn om de bestaande variantie te verklaren. Bij AIC betekent een daling van het cijfer dat een variabele het model significant verbetert. Bij Adj R2 is de relatie omgekeerd, een stijging van het cijfer betekent dat de variabelen meer variantie verklaart.

Tabel 31. Verklarende variantie van RIF op verkrijgen van een baan op niveau binnen 6 maanden na behalen van een MBO-diploma.

Baan op niveau binnen 6 maanden	OR	OR	OR	OR	OR
Deelnemer aan RIF	1.12133***	1.17289***	1.10337***	2.46421***	1.97035***
Salaris >€1800 1 jaar voor diploma	X***	X***	X***	X***	
MBO subgroep	X***	X***	X***		
Provincie	X***	X***			
Diplomajaar	X***				
AIC model	968.515	972.415	975.690	1.142.366	1.254.643

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

⁷⁶ De odds ratio is de verhouding tussen twee kansverhoudingen. Daarbij is de odds ratio de verhouding tussen de waarschijnlijkheid dat een gebeurtenis optreedt en de waarschijnlijkheid dat ze niet optreedt.

Tabel 32. Verklarende variantie van RIF op aantal dagen tot het verkrijgen van baan op niveau na behalen van een MBO-diploma.

Dagen tot baan op niveau	OR	OR	OR	OR	OR
Deelnemer aan RIF	1.01741***	1.04908***	1.05978***	1.00948***	1.11209***
Salaris >€1800 1 jaar voor diploma	X****	X****	X****	X****	
MBO subgroep	X**	X**	X***		
Provincie	X***	X***			
Diplomajaar	X***				
AIC model	8.690.028	8.716.759	8.732.948	8.881.666	9.297.817

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel 33. Verklarende variantie van RIF op gemiddeld loon per uur van individuen die een baan op niveau hebben gekregen.

Loon_per_uur (studenten met baan op niveau)	Est	Est	Est	Est	Est
Deelnemer aan RIF	0.00302	0.00302	0.00370	0.39767	1.11209
Salaris >€1800 1 jaar voor diploma	X***	X***	X***	X***	
MBO subgroep	X*	X *	X *		
Provincie	X**	X***			
Diplomajaar	X***				
Adj R2	0.2269	0.218	0.2168	0.1396	0.0002563

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Op basis van bovenstaande outputtabellen zien we dat het RIF een significant effect heeft op baan op niveau binnen 6 maanden (Tabel 31). Ook op snelheid van het vinden van werk op niveau binnen 6 maanden is een verschil gevonden (Tabel 32) maar dit verschil is zo klein dat het niet noemenswaardig is. Op het gemiddeld loon per uur van individuen die een baan op niveau hebben is geen significant effect van het RIF gevonden (zie Tabel 33).

Om het effect van het RIF op baan op niveau binnen 6 maanden te interpreteren hebben we het logistische regressie model gebruikt om voorspellingen te maken. De resultaten van het model zijn te vinden in Tabel 31, 2de kolom. We gebruikten de 'predictie' modus van het model, waarbij we op basis van een specifiek scenario een invoer dataset maken. Een scenario is hierbij een set aan onafhankelijke variabelen (RIF, Salaris>1800, mbo-subgroep, Provincie, Diplomajaar) welke per variabele steeds één waarde meekrijgt. De bovengenoemde dataset wordt daarna als invoer gebruikt voor het model. De uitvoer van het model is de waarschijnlijkheid (Probability in vorm van een cijfer tussen 0 en 1) op het krijgen van een baan op niveau binnen 6 maanden in dat specifieke scenario. We vertalen de Probability naar een percentage ten behoeve van interpretatie. Onderstaande tabel toont de ingevoerde scenario's in het model. Op basis van deze analyses concluderen we dat een afstudeerder die heeft deelgenomen aan een afgerond RIF-project (rekening houdend met controlevariabelen) gemiddeld tussen de 0,5 en 3 procentpunt vaker werk op niveau binnen 6 maanden na het behalen van zijn diploma dan een afstudeerder die niet heeft deelgenomen genomen aan een RIF-project.

Tabel 34. Ingevoerde scenario's en resultaten kans op baan op niveau binnen 6 maanden.

Scenario	RIF	Niet-RIF	Delta
<ul style="list-style-type: none"> Mbo subgroep: verpleging en verzorging Provincie: Zuid-Holland Salaris één jaar voor afstuderen: <€1800 per maand Diplomajaar: 2015 	87,3%	84,7%	2,6%
<ul style="list-style-type: none"> Mbo subgroep: verpleging en verzorging Provincie: Zuid-Holland Salaris één jaar voor afstuderen: <€1800 per maand Diplomajaar: 2017 	84,7%	83,1%	1,6%
<ul style="list-style-type: none"> Mbo subgroep: installatietechniek Provincie: Limburg Salaris één jaar voor afstuderen: <€1800 per maand Diplomajaar: 2017 	87%	85,7%	1,3%
<ul style="list-style-type: none"> Mbo subgroep: mediavormgeving Provincie: Limburg Salaris één jaar voor afstuderen: < €1800 per maand Diplomajaar: 2017 	20,5%	18,7%	1,8%
<ul style="list-style-type: none"> Mbo subgroep: bouwkunde Provincie: Limburg Salaris één jaar voor afstuderen: <€1800 per maand Diplomajaar: 2016 	48,7%	45,9%	2,8%
<ul style="list-style-type: none"> Mbo subgroep: bouwkunde Provincie: Limburg Salaris één jaar voor afstuderen: >€1800 per maand Diplomajaar: 2016 	93,6%	92,9%	0,7%

Contact:

Dialogic
Hooghiemstraplein 33-36
3514 AX Utrecht
Tel. +31 (0)30 215 05 80
Fax +31 (0)30 215 05 95
www.dialogic.nl

